

AMBJ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

Academic MCU Buriram Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2564

Vol. 6 No. 1 (January-June 2021)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานวิชาการ และงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิต และบุคลากรทั่วไปในสาขาวิชา ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และจิตวิทยา
2. สาขาวิชาด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
3. สาขาวิชาด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความแต่ละบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กลั่นกรองบทความวารสารอย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความ ไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์ บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่น ที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เจ้าของ: สำนักวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 281

หมู่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์ 06 5108 4746, 06 4946 1595

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index>

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.
พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
พระเทพปริยัตยาจารย์, ดร.
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.
พระสุวรณเมธาภรณ์, ผศ.
พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร.
พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.
พระสุนทรธรรมเมธี, ดร.
พระศรีปริยัติธาดา, ผศ.
พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.
รองศาสตราจารย์.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ที่ปรึกษาอธิการบดี
อธิการบดี
เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาปรัชญา
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ดร.บรรพต แคนไธสง
นายมงคล สอนไธสง

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาถนอม อานนโท, ดร.
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.
พระปลัดกิตติ ยุติธโร, ดร.
ดร.ภาณุวัชร สุขเสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมพร ชื่นไพบูลย์
รองศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริกัญญาภรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธิพัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ดร.มนูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดกิตติ ยุตติธโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปัญญาสารบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ วิเชียร ชาบุตรบุญชริก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ ธีร์ธนธรรมา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์ ชันแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รังสิทธิ วิหกเหิน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ภักขวิชร์ สุขเสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ นพดล จันทร์เพ็ญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.ภมร ชันธหัตถ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ปาโนรัมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโกคางกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์सान	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธุ์จันทร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวัฒน์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธิวัฒน์ ถาวรสินศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรวุฑ ณ พัทลุง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ดร.สมศักดิ์ พันธุ์ศิริ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร.มณูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร.อุดม ชัยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
	วิทยาเขตสุรินทร์
ดร.พีรวัส อินทวิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: มงคล สอนไธสง

ออกแบบปก: อรุณรัตน์ แก้วอรसान

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพรินทร์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

การศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึง พร้อมทั้งเรียนรู้ ศาสตร์สมัยใหม่ แล้วเผยแพร่ต่อสังคมในรูปแบบการจัดการความรู้สู่สาธารณะ เป็นภารกิจที่ต้องรับผิดชอบและ สร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัย เพื่อสนองนโยบายและดำเนินการตามพันธกิจดังกล่าว วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ จึงจัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ขึ้น

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ (Academic MCU Buriram Journal) มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ระดับชาติ การส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับชาติและนานาชาติ ตามตัวบ่งชี้คณะกรรมการ อุดมศึกษาองค์ประกอบที่ 2 ว่าด้วยการวิจัย นอกจากนี้การจัดทำวารสารนี้มีความสอดคล้องกับการประกัน คุณภาพการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้

ในนามคณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และส่วนกลาง และ นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่เมตตาส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำวารสารวิชาการนี้ อันเป็นพลังให้ การขับเคลื่อนงานวิชาการเดินหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืน พร้อมนี้ขอกราบขอบพระคุณเจ้าของ บทบาทความทุกท่านที่ได้มอบความไว้วางใจให้วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ได้มีส่วนในการเผยแพร่ผลงานของ ท่านสู่สาธารณชน

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
บรรณาธิการ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารฉบับนี้
ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธบูรณาการของประชาชน
ในจังหวัดนครราชสีมา 1
The Promoting of Buddhist Instigative Politics Participation of the people
in Nakhon Ratchasima Province
นะโม สุขปราณี, เสฐียร ทังทองมะดัน, สิริภพ สวนดง
Namo Sukpranee, Sathien Thankthongmadan, Siraphop Suandong
- รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุ ตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ 16
The Promotion Model of Holistic Well-Being of Elderly Monks according
to Dhamma – Vinaya Principle in Chaiyaphum Province
พระครูวาปีชัยธรรม, สิริภพ สวนดง, พระมหาสุพร รกขิตธมโม
Phrakru Wapichaiyatham, Siraphop Suandong, Phramaha Suporn Rakkhitadhammo
- แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา 31
The Operational Guidelines according to the Six Missions of the Sangha
in Nakhon Ratchasima Province
สมศักดิ์ สนพะเนาวั, สิริภพ สวนดง, พระมหาสุพร รกขิตธมโม
Somsak Sonphanao, Siraphop Suandong, Phramaha Suporn Rakkhitadhammo
- การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา
ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ 46
The Development of Factors and Indicators of the Budget Risk Management for
School Finance of Primary Education in Samutprakan
ทัศพร เกตุถนอม
Thasporn Kettanom
- A Comparative Study of Beliefs Found in Thai and Myanmar Legends 61
Su Su Khin, Truong Thi Hang, Pra Chacksha Saisang, Sanom Khrutmuang

- รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561** 76
ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี
Form of Administration of Sangha Affairs under the Sangha Act (No. 4) B.E. 2561
was Suitable for Landscape Society in Phetchaburi Province
 สนอง ธัญญานนท์, ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน, เสนาะ กลิ่นงาม
 Sanong Thanyanond, Supanat Sapanwin, Sanor Klinngam
- ศาสนาและวัฒนธรรม: การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว** 91
จังหวัดสุรินทร์
Religion and Culture: Identity Utilization of the Tourist Resource Bases
in Surin Province
 ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, เศรษฐพร หนูนชู, ปัญวาลี เสริมทรัพย์, พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทฺถจิตโต, ธนู ศรีทอง
 Taweesak Tongtip, Setthaporn Nunchoo, Punvalee Sermsupt,
 Phramaha Chotnipitphon Suttajitto, Thanoo Srithong
- รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า** 105
แบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
Community Economic Uplift Model through Integrated Development of Khao Mao
Local Identity Products for Nang Rong District, Buri Ram Province
 สรรเพชร เพียรจัด, จตุพัฒน์ สมป์ปิโต, จินตนา วัชรโพธิกร, จารินี ม้าแก้ว
 Sanpet Pianjud, Jatupat Samappito, Jintana Watcharapothikorn, Jarinee Makaew
- ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย** 120
The Political Trust of People towards Local Politicians in Loei Province
 พระไกรสร สุมโน (กันมา), สุรพล พรหมกุล, ชาญชัย ฮวดศรี
 Phra Kaison Sumano (Kanma), Suraphon Promgun, Chanchai Huadsri
- การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม** 134
แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์
A Study on Strategic Leadership of the Administrators for the Phrapariyattithamma
Schools in Educational Division 11 for the Provinces of Sisaket, Nakhon Ratchasima,
Chaiyaphum, Burirum and Surin
 อำนวย มีราคา
 Amnuai Meerakar

- การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ 146
การศึกษาประถมศึกษาคูธารานี เขต 1
A Study on Creative Leaderships of School Administrators under the Office
of Udonthani Primary Educational Area 1
นางเยาว์ สิงห์ทองกุล, อำนวย มีราคา
Nongyao Singthongkul, Amnuai Meerakar
- รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช 159
และคุณค่าเชิงจริยธรรม
The Model of the Elderly School Administration of Local Government
in Nakhon Si Thammarat
เกวลิน จารเทพ, พระมหาสุพจน์ สุเมโธ, ชีระพงษ์ สมเขาใหญ่, สามิตร อ่อนคง
Gaevalin Jaratep, Phramaha Supot Sumato, Teeraphong Somkhaoyai, Samit Onkong
- การศึกษาสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 172
The Study of Physical Performance of the Elderly School in Northeastern Region
บรรจง ลาวะลี, พระศรีวินยาภรณ์ (สายรุ้ง อินทาวุธ), สุเทพ เมย์ไธสง, อติศักดิ์ ทุมอนันต์, ฉัตรชัย ชมชาลี
Banjong Lawalee, Phrasravinayaphon (Sairung Indavudho), Suthep Maythaisong,
Adisak Thumanan, Chatchai Chomcharee
- การพัฒนายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจ 184
ของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
The Development of Strategies for Driving the Philosophy of Sufficiency Economy
in the Occupation of Growing Economic Crops for Farmers in Muang Phai Sub-district,
Nong Ki District, Buriram Province
อำนาจ สกุลทอง, ดำรง กิตติชัยศรี, บรรยง ศรีตะวัน, จรัส สว่างทัฬห
Amnat Sakultong, Damrong Kittichasri, Banyong Sritawann, Jarous Sawangtap
- รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่าย 199
สถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2
A Model of Activity Administration in Environmental Development with 3Rs of Thungtako
Network School under Chumphon Primary Educational Service Area Office 2
มันทนา ชูโณม, ชีระพงษ์ สมเขาใหญ่, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูวิจิตรรัตนวัตร
Mantanacha Choochom, Teeraphong Somkhaoyai, Maliwan Yotarak,
Phrakhru Wijitrattanawat

- บทบาทผู้บริหารที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
The Roles of Administrators towards Motivation in Doing Academic Work of
Teachers under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 1
ณัฐมน แก้วอำดี, พระครูพิจิตรศุกถาร, พระมหาสุพจน์ สุเมโธ, แหวตดา ชลรัตน์
Natthamon Khaewumdee, Phrakru Phichitsupakan, Phramaha Supot Sumato,
Vaewtar Chonrat

212
- แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
Guidelines for the Promotion of Bun Khao Ji of Thungkula Sub-district Community,
Suwannapumi District, Roi-Et Province
พระอธิการสมาน สนติกโร, พระครูวาปีจันทคุณ, ไพฑูรย์ สนวนมะไฟ, พระนัฐวุฒิ สิริจันโท,
ปรเมธ ศรีวิญโย
Phra Adhikan Saman Santhikaro, Phra Kru Wapeechanthakhun, Phaithun Saunmaphi,
Phra Natthawut Siricando, Poramet Sripinyo

226
- ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วของกุลา อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี
An Analytical Study on Buad Lookkaew Tradition of Kula Ethnic in Khueang Nai Distric,
Ubon Ratchathani Province
พระประภาส กตทีโป, พระครูปลัดสมหมาย อตถสิทโธ, พระครูวาปีจันทคุณ, พระนัฐวุฒิ ศรีจันทร์
Phra Phrapas Kathathipo, Phrakrupralad Sommai Attasitto,
Phrakhru Wapeechantakhun, Phra Natthawut Srichan

241
- รายงานผลการใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ
Report on the Results of the Use of Soccer Training Activities, for Students
Matthayom Suksa 4, Sisaket Sports School
พุดผิงศ์ นากา
Phuthiphong Naka

255
- การพัฒนาระบบสารสนเทศและกิจกรรมการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนา
ของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย
The Development of Information Systems and Activities to Strengthen Religious
Identity of Buddhists, Christians and Muslims in Thai Society
สมาพร มังคลัง, รุ่งสุริยา หอมวัน, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์
Samaporn Mangklang, Rungsuriya Homwan, Thananchai Phatanasing

265

- **ศึกษาวิเคราะห์ระบบเสียงและระบบคำในภาษาของชาวนุ้ยฮูกร ในตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต
จังหวัดชัยภูมิ**

An Analytical Study of Phonology and Morphology of Nyah Kur's Language
in Ban Rai Sub-district, Thep Sathit District, Chaiyaphum Province

จำนงค์ ปู่ผาลา
Chamnong puphala

280

บทความวิชาการ: Academic Article

- **อรรถปริวรรตวิธีหลักคำสอนของพุทธทาสภิกขุ**

The Hermeneutics Methodology of Buddhadasa Bhikkhu

พระครูปลัดสมหมาย อตถสิทฺโธ (พีชสิงห์), สงวน หล้าโพนทัน, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ
Pharkhruphaladsommai Atthasiddho (Phuetsing), Sanguan Laphontan, Phaitoon Suanmafai

295
- **ธาตุ 4 และการปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนา**

4 Dhātu and the Meditation Practice in Buddhism

พระครูสุเมธปทุมมาภรณ์
Phrakru Sumetpatumaphon

311
- **แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร วัดหนองเล็ง
อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19**

The Guideline for Desire Morality to Youth of Moral Training Center
Buddhist Camp, Wat Nongloeng, Kham khuean keao District, Yasothon Province
in Situation of the COVID-19 Epidemic

พระครูวาปีธรรมวิโรจน์ (ประศาล นิวัฒน์)
Phrakhru Wapedhammawiroj (Prasal Niwat)

323

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

338
- คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

340
- หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

347

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธบูรณาการ
ของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา

The Promoting of Buddhist Instigative Politics Participation
of the People in Nakhon Ratchasima Province

นะโม สุขปราณี, เสฐียร ทั้งทองมะดัน, ลีรภาพ สวนดง

Namo Sukpranee, Sathien Thankthongmadan, Siraphop Suandong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: kasabangkaluis@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธบูรณาการ ของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา โดยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มของประชากร 126 รูป/คน ในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ (1) ปัญหาการขาดจิตสำนึก ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดจิตสำนึกของนักการเมืองที่เคยสัญญา ขาดสำนึกหรือคุณธรรมต่าง ๆ มากมายตามมา (2) ปัญหาการกล่าวร้าย คำพูดอันเกิดจากการว่าร้ายนี้ เป็นประเด็นหลักในการใส่ร้ายป้ายสี (3) ปัญหาด้านการผูกขาด เกิดจากผู้มีอำนาจผูกขาด เพราะอาศัยอำนาจเงินทองเข้ามา และ (4) ปัญหาด้านการถูกปิดกั้น เป็นปัญหาในส่วนของประชาชนกับภาครัฐหรือนักการเมืองที่ไม่มีบทบาทหรือแสดงออกทางความคิด

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา สามารถยึดหลักใน 4 ประเด็น ดังนี้ 1. การส่งเสริมด้านหลักการ รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) ด้านการรับรู้ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา จะต้องเข้าใจหลักการสื่อสารเชิงพุทธ 2) ด้านการตัดสินใจ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจนั้นควรยึดหลักธรรมโยนิโสมนสิการในพระพุทธศาสนา เพราะเป็น

การใช้กระบวนการคิดเข้ามามีส่วนร่วม และ 3) ด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง ต้องยึดหลักสัมมาทิฐิ เพราะสัมมาทิฐิก่อให้เกิดความสงบสุข ความไม่เดือดร้อน ไม่สับสน ไม่วุ่นวาย

2. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ การมีส่วนร่วมของภาคการเมืองจะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนได้ 3. การมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ควรยึดหลักจิตสาธารณะหรืออาสาสมัครซึ่งเป็นประโยชน์ คือ

- 1) สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม
- 2) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม
- 3) ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกัน
- 4) ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต

เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในพุทธศาสนา ล้วนสอนให้เราทุกคนทำความดี และ

4. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติ ซึ่งเป็นการยึดหลักสิทธิมนุษยชน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, พุทธบูรณาการ

Abstract

This research article has objectives: 1) to study the concept, the theory and political participation according to Buddhism, 2) to study the status and problem of political participation of the people in Nakhon Ratchasima Province and 3) to study the promotion of Buddhist Integrative political participation of people in Nakhon Ratchasima Province by conducting interviews and discussion areas of the population of 126 persons (including monks), in Nakhon Ratchasima Province.

The research result finds that:

The conditions and problems of political participation of the people in Nakhon Ratchasima Province were (1) the problem of lack of consciousness, this is a problem that arises from the lack of consciousness of politicians who have promised, lack of realization or virtues that many follow, (2) the problem of slander, words arising from this malice. It is the main issue in blackening, (3) the issue of monopoly, it was caused by a monopoly authority because by power of money. and (4) the problem of being blocked, it is a problem on the part of the people and the government or politicians who do not have roles or express their thoughts.

The promotion of Buddhist Integrative political participation of people in Nakhon Ratchasima Province can adhere to the following 4 principles : 1. Promotion of principles, models and processes of participation must adhere to the principles of Buddhism as follows; 1) perception, communication, and political participation of the people in Nakhon Ratchasima Province must understand Buddhist of communication principles, 2) decision-making, promoting decision-making participation should adhere to the Yonisamanasikarn principle in Buddhism. Because it is the use of thinking process to take part and 3) the correct practice, it must adhere to the principle of right view because the principle of right view creates peace, it is no trouble, no confusion, no chaos. 2. Promoting participation in public policy, the participation of the political sector must be firm and stable to build confidence among the people. 3. Participation in the nomination of the law, it should be based on the principles of public or volunteerism which are: 1) creating self discipline, to aware of participation in society. 2) focusing on the environment, recognize that you are a one part of society, 3) realizing the problems and their impacts on society, there is always thinking that it is your own problem as well, 4) adhere to the principles of life, because the doctrine or doctrine in all religions teaches us all to do good, and 4. Promoting participation in referendum voting, which is based on human rights.

Keywords: Promotion, Political Participation, Buddhist Integration

1. บทนำ

การเมืองเป็นกิจการบ้านเมืองที่เกี่ยวกับรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐ การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่น การเมืองระหว่างประเทศ การดำเนินการและนโยบายระหว่างประเทศ การอำนวยความสะดวกการบริหารราชการแผ่นดิน มีตำแหน่งทางการเมือง มีหน้าที่อำนวยความสะดวกการบริหารแผ่นดิน การปกครอง การดูแลคุ้มครองระวางรักษาและบริหารเป็นการเมืองการปกครองที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในประเทศไทย การเมืองการจัดส่วนแห่งรัฐ การบริหาร การปกครอง การดูแลรักษา และอื่น ๆ ได้มีมาแล้วแต่โบราณกาล แต่มิได้เรียกว่าการเมืองการปกครอง ในอินเดียโบราณได้มีการแบ่งเป็นแคว้น 16 แคว้น (พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ), 2550: 2) ในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การเป็นประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลก่อให้เกิดการปรับตัวในภาครัฐ ภาคเอกชน และ

ประชาชน การพยายามปรับตัวที่เน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและเสริมสร้างสังคมให้เป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ เป็นการปรับตัว และปรับปรุงการบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยรวมที่มีสำนึกความรับผิดชอบต่อการสร้างธรรมาภิบาล (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2551: 12) การที่จะสร้างความแข็งแกร่งในกระแสโลกาภิวัตน์ได้จำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมให้ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในปัจจุบันจังหวัดนครราชสีมาที่มีพื้นที่ และประชาชนมากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในส่วนของการปกครองโดยแบ่งปกครองแบ่งออกเป็น 32 อำเภอ 289 ตำบล 3743 หมู่บ้าน เนื้อที่รวม 20,493.968 ตารางกิโลเมตร โดยประชากรทั้งหมด จำนวน 2,631,435 คน เป็นชาย 1,295,824 คน เป็นหญิง 1,322,055 คน จำนวนครัวเรือน 918,646 ครัวเรือน (การปกครองในจังหวัดนครราชสีมา, 2563) ในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ซึ่งประชาชนยังมีการปลูกฝังในระบบอุปถัมภ์อยู่ มีการแบ่งกลุ่ม ไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมเฉพาะช่วงเลือกตั้ง และการประชาสัมพันธ์เลือกตั้งยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ แนวทางแก้ไขปัญหา ควรปลูกฝังให้ประชาชนมีแนวคิดที่เป็นประชาธิปไตย ให้ตระหนักในการใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อสังคมและประโยชน์ของส่วนร่วม ควรมีการรณรงค์ให้ความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น และควรประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งให้ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา

ผู้ศึกษาจึงสนใจในการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อพัฒนาการเมืองในจังหวัดนครราชสีมาตามหลักพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาเชิงพุทธบูรณาการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย ผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้ (1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยดำเนินการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา และ (2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาสำรวจ (Survey Research) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3.2 กลุ่มประชากร/พื้นที่การวิจัย พื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา และด้านประชากร/กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา 4 กลุ่ม ที่เป็น กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มประชาชนทั่วไป ด้านกลุ่มที่ศึกษาหรือผู้ให้ข้อมูล 126 รูป/คนประกอบด้วย (1) **กลุ่มพระสงฆ์** 20 รูป คือ ผู้ที่มีความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ที่เกิดจากเข้าใจบริบทของชุมชน สังคม และมีความรู้ความสามารถในการปกครอง มีความเข้าใจด้านหลักการปกครองด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (2) **กลุ่มผู้นำ** 32 คน คือ ผู้นำเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือยอมรับจากชุมชน เช่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครองท้องที่ ซึ่งนักวิจัยกำหนด 32 อำเภอในจังหวัดนครราชสีมา (3) **กลุ่มนักวิชาการ** 10 รูป/คน เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ เชี่ยวชาญ หรือมีผลงานทางด้านความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางการเมือง และเข้าใจหลักปฏิบัติด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ (4) **กลุ่มประชาชนทั่วไป** 64 คน ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอ 32 อำเภอ จังหวัดนครราชสีมา ตัวแทนอำเภอละ 2 คน รวมทั้งหมด 126 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญจากนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบคุณภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อคำถาม 2) โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญของสภาพและปัญหาการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) กรอบประเด็นและข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ และ (2) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการสนทนากลุ่มประชากร โดยการสัมภาษณ์สอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลของการสร้างองค์ความรู้ เพื่อศึกษาถึงหลักการ วิธีการ และแนวทางที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาเชิงพุทธบูรณาการ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล (1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ (2) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาเชิงพุทธบูรณาการ และ (3) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ แบบเป็น

ทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์ การสังเกต สันทนาการกลุ่มกับกลุ่มประชากร

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (1) วิเคราะห์กระบวนการการบูรณาการเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ความเป็นมา โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีในบริบทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา (2) สรุปและนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด การส่งเสริม การพัฒนามีส่วนร่วม (3) การนำเสนอการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และ (4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพัฒนาเชิงวิชาการ (Descriptive Presentation) จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบร้อยแล้ว นำมาพรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และนำมาตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยเชิงวิชาการสืบต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้ศึกษาพบว่า (1) ปัญหาการขาดจิตสำนึก ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมือง ทั้งภาครัฐและเอกชนนั้น จะต้องมิจิตสำนึกในการปฏิบัติตนตามที่ทั้งนักการเมืองท้องถิ่นหรือระดับประเทศ เพื่อการพัฒนาหรืออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นักการเมืองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องของการเมืองนั้น ยังให้ความสนใจแต่เรื่องอื่น โดยไม่ใส่ใจในเรื่องการปฏิบัติตนเองที่ถูกต้องตามหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ขาดคุณธรรม อันนี้กล่าวเฉพาะบางท่าน แต่ที่สำคัญที่สุด จะต้องยึดคำมั่นสัญญา กับพี่น้องประชาชน เพราะจะเห็นได้จาก ก่อนที่จะเลือกตั้ง ผู้ลงสมัครได้กล่าวอย่างไรกับตอนหาเสียง สัญญาอย่างไรกับประชาชน เมื่อรับเลือกได้เป็นไปแล้วจะต้องทำอย่างนั้น แสดงถึงการไม่มีความรับผิดชอบ อันนี้ขาดจิตสำนึกจริง ๆ (จักรวธ ไตรวัลลภ, สัมภาษณ์) ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ส่วนใหญ่แล้วประชาชนสนใจการเมืองนะ โดยเฉพาะเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลที่จะเข้ามาพัฒนาบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า แต่ปัจจุบันปัญหาจริง ๆ ที่เห็นอยู่ก็คือปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจในบทบาทตามหน้าที่ของตนเอง ถือเป็นการขาดจิตสำนึก” (ดารดา เกตุกะโกลม, สัมภาษณ์) สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ด้านปัญหาการขาดจิตสำนึก ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดจิตสำนึกของนักการเมืองที่เคยสัญญา ไม่ทำตามสัญญา แสดงถึงการไม่มีความรับผิดชอบต่อไปเชื่อใจ ซึ่งถือได้ว่าส่วนใหญ่เกิดจากการไม่มีความรับผิดชอบด้านจิตสำนึก (2) ปัญหาการกล่าวร้าย

“การกล่าวว่าร้ายมีประจำ จะเห็นได้จากการเมืองที่ผู้ที่สมัครเข้ามา จะคอยพูดปราศรัยต่าง ๆ เอาดีใส่ตัวเอาชั่วให้คนอื่น มีมาก เพราะอะไรการพูดในที่ประชุมชนหรือชุมนุม มีแต่กล่าว ว่าร้ายกันทั้งนั้น ผู้รับข้อมูลข่าวสารคือประชาชน มันเกิดเบื่อหน่าย คนที่มาฟังก็ทีมเดียวกัน แต่ถ้าเป็นฝ่ายตรงข้าม เขาไม่มาร่วมด้วย” (ร.ต.ต.ภณิติต พรหมราช, สัมภาษณ์) ประเด็น การกล่าวคำพูดอันเกิดจากการว่าร้ายนี้ ส่งผลถึงประชาชนที่เขาไม่ยอมมามีส่วนร่วม เพราะ เป็นประเด็นโยนความผิดให้กับฝ่ายตรงข้ามกัน ว่ากันไปมา ฟ้องร้องกัน ซึ่งความเป็นจริงแล้ว หากไม่กล่าวว่กันนี้ก็ทำหน้าที่ของตนเองได้ดีตามบทบาทของนักการเมือง หากยังว่ากัน อยู่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะไม่อยากเกี่ยวข้องเพราะน่าเบื่อและก็ยังเป็นปัญหาทุกยุค ทุกสมัยมาโดยไม่มีเปลี่ยนแปลง (3) ปัญหาการผูกขาด ยังเกิดขึ้นอยู่ในนักการเมืองไม่ว่า จะเป็นการเมืองระดับท้องถิ่นหรือการเมืองระดับประเทศ ถือว่ายังเป็นปัญหากันมาตลอด “การที่จะให้คนพวกนี้กลับตัวกลับใจนั้นถือว่าลำบากและยากมาก เพราะถูกฝังลงไปอยากลึก ขุดไม่ขึ้น แนวคิดเขาก็เป็นแบบเก่า จะเห็นได้เวลาจะเลือกตั้งทีมใครทีมมัน ช่วยกันปิดข้อมูล ข่าวสารที่เสียหาย” (ธรรมรงค์ศักดิ์ ไสย์ราม, สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ “การผูกขาดนี้ เป็นปัญหาสำหรับการเมืองบ้านเราอยู่ เพราะอิทธิพลทางการเงิน และยังมี กลุ่มที่ร่วมด้วยช่วยกัน ประชาชนก็ได้แต่สงสัยว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร แต่ก็เพียงสงสัย และทำอะไรไม่ได้” (พ.ท.พิษณุ ประจจิตร, สัมภาษณ์) ปัญหาด้านการผูกขาด เกิดจากผู้มี อำนาจผูกขาด เพราะอาศัยอำนาจเงินทองเข้ามา ประชาชนชาวบ้านก็พูดไม่ออก เพราะถือว่าเขามีอำนาจมีเงิน และยังมีกลุ่มสนับสนุนเพื่อให้ได้ซึ่งการมีอำนาจทางการเมือง โดยอาศัย ทีมพรรคพวกมาก ก็ลากัน ผลสุดท้ายที่เสียหายก็คือประชาชน และ (4) ปัญหาการถูกปิดกั้น ปัญหาการถูกปิดกั้นทางการเมืองนี้ ถือว่าเป็นการลดบทบาทของภาคประชาชน ไม่ให้มีการ แสดงออกทางการเมือง เมื่อประชาชนจะแสดงออกก็เกิดการปิดกั้นเอาไว้ทั้ง ๆ ที่เสรีภาพใน การแสดงออกนั้นมียู่แล้ว และการปิดกั้นนี้ เพื่อที่แสดงไปถึงการตรวจสอบการทำหน้าที่ของ ฝ่ายบ้านเมืองหรือนักบริหารบ้านเมืองต่าง ๆ เพราะกลัวจะเกิดการล้วงความลับต่าง ๆ ของ นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองที่กระทำผิดเอามาเปิดเผยข้อมูล เพื่อให้ประชาชนได้รับ ทราบ “การปิดกั้นข้อมูลหรือปิดกั้นไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้น ถือเป็น การไม่เคารพสิทธิ การแสดงออกตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งการแสดงออกนั้นตามกฎหมายแล้ว บุคคลสามารถ แสดงออกตามสิทธิที่อยู่ในกรอบที่จะแสดงหรือเสนอไว้ได้ แล้วนักการเมืองหรือภาครัฐหรือ ภาคเอกชนจะได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ ไปตามระบบได้ ถือเป็น การไม่ขับเคลื่อนไปสู่ความ เจริญ” (ร.ต.อัศวิน สุขสมวัฒน์, สัมภาษณ์) การถูกปิดกั้นนั้น เป็นปัญหาในส่วนของ ประชาชนกับภาครัฐหรือนักการเมืองที่ไม่มีบทบาทหรือแสดงออกทางความคิด ความเห็น อะไรไม่ได้เลย เพราะถูกปิดกั้นเอาไว้ จนทำให้เกิดความเสียหาย นักการเมืองไม่ต้องถูก ตรวจสอบต่าง ๆ และนักการเมืองก็เอื้อแต่พรรคพวกที่ได้รับผลประโยชน์

4.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาเชิงพุทธบูรณาการ

1. การส่งเสริมด้านหลักการ รูปแบบ และกระบวนการมีส่วนร่วม การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือเป็นการปกครองโดยประชาชน และเพื่อประชาชน บทบาททางการเมืองของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงเป็นหัวใจของระบบนี้ โดยยึดหลักดังนี้ (1) ด้านการรับรู้สื่อสาร (ยึดหลักการสื่อสารเชิงพุทธ) มนุษย์จะมีความสุขอย่างแท้จริง ก็ต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง คือปฏิบัติถูกต้องต่อชีวิตของตนเอง และต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางสังคม ทางธรรมชาติและวัตถุโดยทั่วไป รวมทั้งทางเทคโนโลยี คนที่รู้จักดำเนินชีวิต ย่อมมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุขที่แท้จริง ย่อมหมายถึงมีความสุขที่เอื้อต่อการมี สุขของผู้คนอื่นด้วย “ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น จะต้องมีการรับรู้ข่าวสาร เพื่อให้เข้าถึงการพัฒนาร่วมกันในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้การเมืองระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศที่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา เพราะประชาชนก็ส่วนในการที่จะทราบข้อมูลต่าง ๆ ทั้งแผนงาน กิจกรรม การสื่อสารของข้อมูลความจริงเพื่อที่จะสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” (ชัชเวชย์ เหมหาญ, สัมภาษณ์) (2) ด้านการตัดสินใจ (ยึดหลักโยนิโสมนสิการ) การตัดสินใจนั้น เป็นสิ่งสำคัญเพราะใช้ระบบการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ก่อนที่จะมีแนวร่วมทางการเมือง เพราะเป็นเกณฑ์ในการที่จะช่วยเหลือหรือความคิดที่ดีงามทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายประชาชนและผู้มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางการเมือง การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง การตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งต้องพิจารณาให้รอบคอบ เพื่อให้เห็นประโยชน์ และเป็นการพัฒนาร่วมกัน สังคม และ (3) ด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง (ยึดหลักสัมมาทิฐิ) การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมือง ถือเป็นความเห็นทั้งแนวคิด วิชิตคิด หลักการ เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ถูกต้องร่วมกัน ซึ่งการปฏิบัติในพระพุทธศาสนานั้นมีหลักปฏิบัติเกี่ยวกับระบบความคิดเห็นที่ถูกต้อง ได้แก่ หลักสัมมาทิฐิ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายความหมาย “สัมมาทิฐิ” ไว้ว่าสัมมาทิฐิ ปัญญาอัน เห็นชอบ คือเห็นอริยสัจ 4 เห็นชอบตามคลองธรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว มารดา บิดามี (คือมีคุณความดี ควรแก่ฐานะหนึ่งๆที่เรียกว่า มารดา บิดา) ฯลฯ เห็นถูกต้องตามที่เป็นจริงว่าชั้น 5 ไม่เที่ยง เป็นต้น (ข้อ 1 ในมรรค) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551: 293) ดังนั้น การส่งเสริมด้านหลักการ รูปแบบ และกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น สามารถปฏิบัติได้คือ ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ (1) ด้านการรับรู้สื่อสาร การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะต้องเข้าใจหลักการสื่อสารเชิงพุทธ เพื่อเป็นการสื่อความหมายที่เข้าใจในหลักการของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (2) ด้านการตัดสินใจ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจนั้นควรยึดหลักธรรมโยนิโส

มนสิการในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการใช้กระบวนการคิดเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อยึดหลักการ รูปแบบ ที่ถูกต้องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะอยู่ในระดับท้องถิ่นหรืออยู่ในระดับประเทศ ก็ควรมีแนวคิดที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในทางการเมือง เพื่อเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องและจะได้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน และ (3) ด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง ต้องยึดหลักสัมมาทิฐิ เพราะสัมมาทิฐิก่อให้เกิดความสงบสุข ความไม่เดือดร้อน ไม่สับสน ไม่วุ่นวาย สร้างประโยชน์อีกมากมายในสังคม ลดปัญหาต่าง ๆ ภายในสังคม อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมไม่ตกต่ำ ส่งเสริมให้เกิดทัศนคติของคนไทยในสังคม เพราะสัมมาทิฐิจะเป็นการควบคุมสังคมและกำหนดศีลธรรมของสังคม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมต้องยึดหลักธรรมทั้ง 2 ฝ่าย โดย “ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นการสร้างความเจริญและความสุขให้ทั้งตนเองและสังคม” (สิริภพ สวนคง, 2563: 148)

2. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ นโยบายสาธารณะ เป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ทั้งการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาลในอดีต ปัจจุบัน หรือในอนาคต โดยรัฐบาลจะเลือกแนวทางที่จะได้นำมาเป็นกรอบในการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อแก้ไขปัญหาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และความต้องการของประชาชน (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2548: 54) ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ด้านบริหารจัดการของส่วนราชการในจังหวัดนครราชสีมา ไม่ว่าจะเป็นส่วนบริหารเชิงนโยบาย จนออกมาสู่การปฏิบัติในรูปแบบสาธารณะ หรือนโยบายสาธารณะ จังหวัดนครราชสีมาเองนั้นได้ถูกประเมินค่าการบริหารจากหน่วยงานของรัฐ ว่าจังหวัดนครราชสีมา นั้นสอดคล้องในหลายด้าน ในการบริหารบ้านเมืองด้วยนโยบายที่เป็นสาธารณะหลาย ๆ โครงการมีปัญหา เช่น ด้านคมนาคม, ด้านสาธารณสุข, ด้านการกีฬา, ด้านการท่องเที่ยว, และอีกหลายด้าน” (ดร.พิทักษ์ สมบูรณ์, สัมภาษณ์) การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ สำหรับนโยบายสาธารณะนั้น จะต้องมีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้องธรรมดาสำหรับผู้บริหารงาน จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้

3. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย แม้จะพบว่าประชาชนได้เริ่มรับรู้และตื่นตัวในการใช้สิทธิทางการเมือง แต่พบว่ากฎหมายที่จะผ่านวาระ 3 ของสภาผู้แทนราษฎรที่ริเริ่มโดยการเข้าชื่อขอเสนอกฎหมายของประชาชนยังมีจำนวนน้อยซึ่งอาจจะเป็นด้วยเหตุผลทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย หรืออาจเป็นที่ข้อจำกัดบางประการจากพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในขั้นตอนกระบวนการ

เสนอกฎหมาย “ปัจจัยที่ทำให้ประชาชน และมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงจึงทำให้ประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา ต้องหันมาสนใจทางการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา ก็คือชีวิตและความเป็นอยู่ เศรษฐกิจในระดับรากหญ้าตกต่ำมาก อาจนำมาจากผลกระทบทางการเองในระดับประเทศ หรือผลกระทบจากเศรษฐกิจทั่วโลก จึงส่งผลให้ประชาชนเริ่มเรียนรู้ หรือหาช่องทางเข้าสู่เส้นทางการเมืองเพื่อความอยู่รอดของสังคม และชุมชน หรือครอบครัว” (นงลักษณ์ สงวนศักดิ์, สัมภาษณ์) ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้น การร่วมกันเพื่อสร้างประโยชน์จะต้องมีหลักธรรมหรือมีจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ เพื่อที่จะได้ช่วยส่งเสริมหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) จิตสาธารณะหรืออาสาสมัครซึ่งเป็นประโยชน์ คือ 1) สร้างวินัยในตนเอง ตระหนัก ถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและ ต่อสังคม 2) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมี ความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติและต่อโลก 3) ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเอง เช่นกัน ต้อง ช่วยกันแก้ไข 4) ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะเป็นคำสั่งสอนในทุกศาสนาล้วนสอนให้ทุกคนทำความดี และมีความเอื้อเพื่อเสียสละต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ให้ความหมายของคำว่า “การออกเสียงประชามติ” (Referendum) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนด้วยการออกเสียงลงคะแนน เพื่อตัดสินใจว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ ในเรื่องที่มีความสำคัญ และมีผลกระทบต่อประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติ หรือกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน และถือเป็นการถ่วงดุลอำนาจขององค์กรหรือสถาบันที่เป็นตัวแทนของประชาชนมิให้ดำเนินการใด ๆ โดยพลการ การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองโดยการออกเสียงประชามติได้เคยเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว คือ การให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ (การออกเสียงลงประชามติตามความแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549, มาตรา 29 วรรคสอง) จากการสัมภาษณ์มีประเด็นกล่าวว่า “การศึกษาของประชาชนก็มีส่วนในการผลักดันให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา เมื่อประชาชนได้รับการส่งเสริมการเรียนการศึกษาในทุกๆระดับ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาภาคพิเศษ หรือการเปิดกว้างของยุคสมัยที่เปลี่ยนไปด้วยการศึกษา ผ่านทางสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์ค สามารถค้นคว้าข้อมูลเชิงลึก หรือประวัติศาสตร์ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมาได้อย่างสะดวก” (สำเร็จ เกตุทองคำ, สัมภาษณ์) ดังนั้น การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการออกเสียง

ประชาชาติ ซึ่งเป็นการยึดหลักสิทธิมนุษยชน เรื่องหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ คือ การเรียกร้องให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันตามหลักการที่ตกลงกันในสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การส่งเสริมด้านหลักการ รูปแบบ และกระบวนการมีส่วนร่วม การกำหนดนโยบายด้านหลักการ รูปแบบ และกระบวนการมีส่วนร่วม ถือว่าการประชุมมีความสำคัญอย่างมากเพราะการประชุม จะเป็นการทำให้ทั้งประชาชนและผู้นำการเมืองได้มีความเข้าใจซึ่งกันและกันฝ่ายสมาชิกสภาท้องถิ่นจะได้แสดงผลของการทำงานงบประมาณต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบส่วนประชาชนให้มีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสในการติดตาม และเข้าใจถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตภา เร่งมีศรีสุข ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง” พบว่า คุณลักษณะจริยธรรมาภิบาลประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อและแนวทางการประพฤติ การปฏิบัติอันดีงามในการบริหารโดยนำหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบมารับใช้ในงานบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (จิตภา เร่งมีศรีสุข, 2556: 84)

2. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ การสร้างนโยบายสาธารณะเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งด้านบวกและลบ นโยบายสาธารณะไม่จำเป็นต้องเป็นนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่นโยบายสาธารณะสามารถเกิดจากภาคประชาชน ภาคเอกชน ชุมชนและสังคมด้วยนโยบายสาธารณะจึงเป็นทิศทางหรือแนวทางที่สังคมโดยรวมเห็นพ้อง หรือเชื่อว่าควรจะดำเนินการไปในทิศทางนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิษฐา หอมตะโก (2563: 67) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาสุขภาพจังหวัด ภาคใต้ตอนบน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาสุขภาพจังหวัด ภาคใต้ตอนบน เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน และศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาทั้ง เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตัวอย่างในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีส่วนร่วม จำนวน 295 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และทดสอบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีของ LSD เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและโฟกัสกรุป ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของสมัชชาสุขภาพจังหวัดภาคใต้ตอนบน ภาพรวมอยู่ในระดับมากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ด้านจิตสาธารณะในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด

3. การมีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐสภาเป็นองค์กรนิติบัญญัติที่มีบทบาทอำนาจหน้าที่พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในสังคมตามทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยที่นานาประเทศยอมรับ การแสดงบทบาทอำนาจหน้าที่ของรัฐสภามีข้อจำกัดและอาจไม่สอดคล้องหรือไม่สนองต่อความต้องการของประชาชนได้ครบทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนายพรเลิศ สุทธิรักษ์ และนายสิทธิกร ศักดิ์แสง, (2563: 56) เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (Initiative Process) ทั้งในต่างประเทศจากการศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (Initiative Process) ทั้งในต่างประเทศ คือ สวิสเซอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา และเยอรมัน พบว่าให้ความสำคัญกับการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยกึ่งทางตรงที่มีประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ โดยนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดรับรองการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (Initiative Process) ปรากฏในรัฐธรรมนูญอยู่ 2 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ผู้วิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ให้ความสำคัญกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกึ่งทางตรงที่มีประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จึงกำหนดให้มีองค์กรคณะปฏิรูปกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งหน้าที่หนึ่งขององค์กรดังกล่าว คือ การให้คำแนะนำ ดำเนินการสนับสนุน ร่างกฎหมายที่ประชาชนเข้าชื่อเสนอกฎหมายทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น นับเป็นแนวทางของการแก้ปัญหาในการยกร่างกฎหมายของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอกฎหมายได้เป็นอย่างดี

4. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติ รูปแบบการปกครองที่เน้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรัฐบาลส่งเสริมให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรีและเหมาะสม รวมทั้งจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติในเรื่องที่สำคัญของประเทศด้วยสำหรับการออกเสียงประชามตินั้น ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของอรนุช โจมจตุรงค์ ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพรายได้ต่อเนื่อง และการได้รับสื่อเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร แตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ ไม่แตกต่างกัน 3) ประชาชนที่มีระดับการศึกษา และการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อรนุช โจมจตุรงค์, 2549: 89)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างเครือข่ายให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและแจ้งข่าวการทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชนตั้งแต่ระดับเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษา เพื่อเป็นการปลูกฝังความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชน ตั้งแต่ในวัยเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบว่าการเลือกตั้งเป็น “หน้าที่” ที่ทุกคนจะต้องทำมิใช่เป็นเพียง “สิทธิ” เท่านั้น

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษา “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาเชิงพุทธบูรณาการ” หากจะมีการศึกษาในครั้งต่อไปเพื่อให้เห็นความชัดเจนหรือรูปแบบในการพัฒนาต่าง ๆ คือ การพัฒนาแบบระดับ หมู่บ้าน พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับใช้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามลำดับเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาโดยศึกษาในประเด็นที่ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมาเชิงพุทธบูรณาการ ในลงพื้นที่แต่ละอำเภอหรือกระจายไปทุกจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา หอมตะโก. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาสุขภาพจังหวัด ภาคใต้ตอนบน. **วารสารสหวิทยาการวิจัย**, 8 (1) 67.
- จิตาภา เร่งมีศรีสุข. (2556). ยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลาง. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จังหวัดนครราชสีมา.(2563) **การปกครองในจังหวัดนครราชสีมา**.<http://www.nakhonratchasima.go.th> (14 สิงหาคม 2563).
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2551). **ระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด: ทำอย่างไรให้เป็นจริง**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- พรเลิศ สุทธิรักษ์ และนายสิทธิกร ศักดิ์แสง. **การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (Initiative Process)**. งานวิจัย. <https://www.facebook.com> (2 กรกฎาคม 2563).
- พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ). (2550). **เกี่ยวกับอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2548). **นโยบายสาธารณะ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิรภพ สนวนดง. (2563). รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาและประเพณีเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในเขตอีสานใต้. **วารสารวิชาการ มจร วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์**, 5(1), 148.
- อรนุช โจมจตุรงค์. (2549). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาลัยบูรพา.
- จักรวธ ไตรวัลลภ. (19 กรกฎาคม 2563). อดีตผู้สมัคร สส.เขต 1 พรรคไทยธรรม อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- ชัชเวศย์ เหมหาญ. (6 กันยายน 2563). อดีตผู้สมัคร สส.เขต 3 พรรคไทยธรรม อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- ดารา เกตุกะโกมล. (24 สิงหาคม 2563). ประธานสภาองค์กรชุมชนระดับตำบลจังหวัด

- นครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- ธรรมรงค์ศักดิ์ ไสย์ราม. (10 ตุลาคม 2563). อดีตผู้สมัคร สส.พรรคประชาชาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- นงลักษณ์ สงวนศักดิ์. (15 ตุลาคม 2563). อดีตผู้ช่วยนายทะเบียนพรรคไทยธรรม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- พิทักษ์ สมบูรณ์. ดร. (22 กรกฎาคม 2563). ปลัดเทศบาลตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- พิษณุ ประจิดตร, พ.ท. อดีตข้าราชการทหาร ค่ายสุรธรรมพิทักษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- ภณชิต พรหมราช, ร.ต.ต. (3 ตุลาคม 2563). กรรมการที่ปรึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- สำเร็จ เกตุทองคำ. (14 สิงหาคม 2563). คณะกรรมการคุมประพฤติ อำเภอปากช่อง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- อัศวิน สุขสมวัฒน์, ร.ต. (28 ตุลาคม 2563). รองประธานกรรมการ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุ
ตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ

The Promotion Model of Holistic Well-Being of Elderly Monks
according to Dhamma – Vinaya Principle in Chaiyaphum Province

พระครูวาปีชัยธรรม, สิริภพ สวนคง, พระมหาสุพร รุกขิตธมโม
Phrakru Wapichaiyatham, Siraphop Suandong, Phramaha Suporn Rakkhitadhammo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus
E-mail: siraphop096@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวคิดเรื่องการพัฒนาสุขภาพของพระสงฆ์ที่สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ โดยได้ลงพื้นที่วิจัยเพื่อสัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม โดยมีประชากรทั้งหมด 90 รูป/คน เพื่อการรวบรวมข้อมูลแล้วมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดสุขภาพองค์รวมพระสงฆ์สูงอายุเป็นการดูแลสุขภาพให้ดี มีความรู้สึกเป็นสุข ความสมดุล และมี 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม ปัญญาหรือจิตวิญญาณที่บูรณาการอยู่ในหลักพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมและเกี่ยวข้อง พระสงฆ์สูงอายุสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทำให้เข้าใจและเห็นชีวิตที่มีคุณค่า เพื่อพัฒนาร่างกายและจิตใจให้เกิดความสมดุล

สภาพปัญหาการพัฒนาสุขภาพของพระสงฆ์ที่สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ มี 4 ประการ คือ 1) สภาพปัญหาสุขภาพทางกาย ได้แก่ (1) ปัญหาด้านการบริโภค ไม่ได้พิจารณาการฉันอาหาร แล้วส่งผลกระทบต่อร่างกาย (2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สถานที่ไม่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติศาสนกิจ (3) ปัญหาด้านโรคประจำตัว ขาดการระมัดระวังป้องกัน (4) ปัญหาด้านกรรมพันธุ์ เช่น เบาหวาน ภูมิแพ้ เป็นต้น และ (5) ปัญหาด้านสภาพร่างกายเปลี่ยนแปลง และเสื่อมโทรม 2) สภาพปัญหาสุขภาพทางจิต ได้แก่ (1) ด้านพฤติกรรม มีความเคยชินเป็นนิสัย (2) ด้านอารมณ์ เกิดจากสติหลงลืมเมื่อมีอารมณ์มากระทบไม่

สามารถควบคุมได้ (3) ด้านทัศนคติ ด้านความเห็นหรือขาดความรู้ความเข้าใจ และ (4) ด้านความเครียด เป็นสถานะหนึ่งส่งผลถึงสภาพจิตใจที่เปลี่ยนแปลง เมื่อพิจารณาไม่ถูกต้อง 3) สภาพปัญหาสุขภาพทางสังคม ขาดการดูแลตนเอง ขาดความรู้ของการป้องกันโรค และยังไม่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน 4) สภาพปัญหาสุขภาพทางปัญญา พระสงฆ์ที่เกิดอาการขึ้นโดยไม่ได้พิจารณาที่เป็นองค์ประกอบทำให้เกิดความเสียหายทั้งร่างกาย จิตใจ จนทำให้ไม่เข้าใจและการเข้าถึงความรู้ด้านสุขภาพ

รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมี 4 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมทางกาย พระสงฆ์ต้องปฏิบัติกิจตามหน้าที่ และตระหนักรู้เกี่ยวกับสุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งสามารถปฏิบัติควบคู่กับหลักของพระธรรมวินัยต่าง ๆ (2) รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมทางจิต ซึ่งด้านจิตใจพระพุทธศาสนาจะเน้นสภาพจิตที่มีความสงบ คือ ด้านทำสมาธิ เพราะทำให้มีสภาพจิตที่สุขุมนิ่มนวล ด้านปรับอารมณ์ พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงของสภาวะอารมณ์ปัจจุบัน ด้านทัศนคติ พระสงฆ์ต้องมีทัศนคติที่ดี (3) รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมทางสังคม การมีส่วนร่วมของสังคมเพื่อได้รับข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ หรือข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ อนามัย พร้อมนำมาปรับแก้ไข ทั้งการป้องกัน การตรวจเช็ค และ(4) รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมทางปัญญา คุณสมบัติทางกาย ศีล จิต และปัญญาที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตน ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ด้วยหลักศีล สมาธิ และปัญญาได้

คำสำคัญ: การส่งเสริม, สุขภาพองค์รวม, พระสงฆ์ที่สูงอายุ, หลักพระธรรมวินัย

Abstract

This research article has objectives: 1) to study the concept of promoting holistic well-being of older monks in Buddhism, 2) to study problems and concepts of well-being development of older monks in Chaiyaphum Province, and 3) to study the promotion model of holistic well-being of elderly monks according to the Dharma-Vinaya principle in Chaiyaphum Province. The research area was conducted to interview and discussion groups with a total of 90 persons (including monks) for data collection. And then it comes to analyze and synthesize information in order to obtain research knowledge according to the objectives.

The research result finds that:

The concept of holistic well-being for elderly monks, it is good health care, there is a feeling of happiness, balance and holiness in four dimensions: body, mind, social, intellectual or integrated spirituality in Buddhism, appropriate and relevant Buddhist principles. Elderly monks can apply them to life in order to gain benefits in various fields, to understand and see a life that has value as goodness to develop a balanced body and mind.

The conditions of health development problems of elderly monks in Chaiyaphum Province consisted of 4 issues as follows; 1) the physical health problems which were (1) consumption problem that it didn't even consider to eat food, then affects the body, (2) environmental problem that it is an inaccessible place to religious work, (3) congenital disease problem that it is a lack of protection against, (4) hereditary problems such as diabetes, allergies etc., and (5) physical condition problems that it is a change and deterioration, 2) the mental health problems which were (1) behavioral, there is the habitual behavior, (2) emotional, it is an aspects caused by forgetting when there is an emotion that cannot be controlled, (3) attitude, it is a lack of knowledge and understanding and (4) stress, It is a state that results in a changing mental state, when there is an inaccurate consideration, 3) the state of social health problems which it is a lack of self-care, lack of knowledge of disease prevention and have not participated in community activities and 4) the state of intellectual health problems, the monks who were received an ill, they do not consider it's as an element, causing damage to the body and mind that made it impossible to understand and access to knowledge.

The model for promoting the holistic well-being of elderly monks according to the Dharma-Vinaya principle in Chaiyaphum Province has 4 forms: (1) the physical holistic well-being promotion model, monks must perform duties and be aware of physical and mental health which can be performed in conjunction with the principles of various Dharma-Vinaya teachings in order, (2) the spiritual holistic well-being promotion model, the spiritual aspect of Buddhism, it emphasizes the calm state of mind, i.e. in meditation because it

makes the mental state of mind supple, in mood there is considering the truth of the current emotional state, in attitudes, the monks had to have good attitudes, (3) the holistic social well-being promotion model, it is the participation of society in order to receive information, public relations or information about health promotion, along with amendments including prevention, examination, and (4) the intellectual holistic well-being promotion model, it is the physical, precept, mental, and intellectual qualities that influences external oneself which can be performed with the principles of precepts, concentration and wisdom.

Keywords: Promotion, Holistic Well-being, Elderly Monks, Dharma-Vinaya Principle

1. บทนำ

ปัจจุบันประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมาก สภาพความเป็นสังคมไทยหรือสังคมต่างชาติทั่วโลกไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ และมีการทอดทิ้งผู้สูงอายุกันมาก การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพที่เป็นอยู่ ร่างกายของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมมากกว่าเจริญเติบโต อวัยวะต่าง ๆ สูญเสียหน้าที่และตายไปในที่สุด ผู้สูงอายุปรับตัวไม่ทัน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสับสนในตัวเอง ไม่เกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง จึงทำให้เกิดปัญหาด้านจิตใจด้านสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ในปัจจุบันโดยไม่รู้ว่าจะทำตัวเองอย่างไร เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พระสงฆ์ที่สูงอายุก็ถือว่าเป็นปุชนียบุคคลที่อาศัยอยู่ในสังคมที่มีคุณค่ายิ่ง เนื่องจากผ่านประสบการณ์มากมาย ได้เคยเป็นกำลังสำคัญของสังคมมาก่อน มีความรู้ มีทักษะ อนุรักษ์ และสืบทอด ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตดั้งเดิม และได้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมมาแล้วมากมาย จำเป็นอย่างยิ่งที่คนรุ่นหลังจะต้องให้ความสำคัญในการยกย่องให้การดูแล ไม่ว่าจะเป็นครุฑหรือบรรพชิต เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สุขภาพจิต สุขภาพกายเป็นการเชิดชูเกียรติให้ผู้สูงอายุนั้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐของจังหวัดชัยภูมิ ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมาโดยตลอด ได้ร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ กลุ่มองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น การตรวจสุขภาพทั้งฝ่ายครุฑและบรรพชิตที่สูงอายุ ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต ส่งเสริมการดูแลสุขภาพ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมวันสำคัญ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องถือว่าการปฏิบัติต่อพระสงฆ์ที่สูงอายุ เป็นภารกิจหลักที่จะต้องดำเนินการอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของพระสงฆ์ที่สูงอายุ เพื่อเป็นการ

ป้องกัน และควรตรวจสอบดูแลให้สุขภาพที่ดี ซึ่ง “ปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย ผิวหนังเหี่ยวย่น สีผิวเปลี่ยนตกระตามผิวหนัง เส้นเลือดฝอยแตกง่ายทำให้มีรอยฟกช้ำตามตัว ผมและขนเปลี่ยนเป็นสีขาวมักหลุดร่วงง่าย กล้ามเนื้อและกระดูกไม่แข็งแรงเคลื่อนไหวช้า การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดลง สมองสั่งการซ้ำจำเรื่องใหม่ได้น้อยลง หลอดเลือดแข็งตัวมากขึ้น ทำให้หัวใจต้องสูบฉีดเลือดแรงขึ้น ความแข็งของกล้ามเนื้อหัวใจลดลง มีผลให้เกิดอาการหัวใจล้มเหลว ความดันโลหิตสูงง่าย ต่อมผลิตฮอร์โมนต่าง ๆ เสื่อมไป มีผลทำให้ปริมาณฮอร์โมนที่สำคัญต่อร่างกายลดลงก่อให้เกิดโรคหลาย ๆ อย่างตามมา โรคเบาหวาน โรคขาดธัยรอยด์ฮอร์โมน ด้านจิตใจและอารมณ์ การเปลี่ยนทางจิตใจและอารมณ์ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากสภาพร่างกายเสื่อมลง อีกส่วนเป็นผลจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเพราะความสูงอายุมากขึ้น ชนิดของอารมณ์ที่พระผู้สูงอายุมักแสดงออกและพบบ่อยคือ อารมณ์เศร้า เบื่อหน่าย ท้อแท้ เหงา ร้องไห้ง่าย น้อยใจบ่อย ๆ ซึมแยกตัว อารมณ์วิตกกังวลก็พบได้บ้าง บางครั้งจะมีอาการเครียด หงุดหงิดบ่นมากขึ้น อาการทางจิตที่รุนแรงหูแว่ว ประสาทหลอน หวาดระแวงต่าง ๆ บางครั้งมีอาการสับสนเรื่องวันเวลา สถานที่และบุคคล บางคืนไม่นอน ขับถ่ายเลอะเทอะ มีพฤติกรรมเหมือนเด็กทารก” (พระพิบูล ลินาณวฑฒโน (เฉลิมรัตน์), 2561: 3)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ เพื่อที่จะนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อพระสงฆ์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวคิดเรื่องการพัฒนาสุขภาวะของพระสงฆ์ที่สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และสัมภาษณ์ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากคัมภีร์ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปฏิบัติการ สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม โดยการสัมภาษณ์

กลุ่มเป้าหมาย มี 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มพระสงฆ์/นักวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ อสม./ผู้นำชุมชน และกลุ่มพระสงฆ์

3.2 การศึกษาในเชิงเอกสาร

1. สํารวจรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1) การศึกษาทบทวนเอกสาร (1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2539 และ (2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องงานวิจัย 2) ยกร่างกรอบแนวคิดของกระบวนการวิจัย 3) สัมภาษณ์ประเด็นที่สำคัญ และ 4) วิเคราะห์สรุปข้อมูล

2. วิธีการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจัดหมวดหมู่ในการศึกษาให้เห็นขั้นตอนการจัดกระบวนการของรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์กรรวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ 2) การสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์แบบกลุ่มตามประเด็นที่ตั้งไว้ และ 3) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นที่สำคัญ ต่อเนื่องจากการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความเห็นในระดับลึก ของแต่ละบุคคล

3. คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

โดยคัดเลือกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มพระสงฆ์/นักวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ อสม./ผู้นำชุมชน และกลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 90 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ ได้กำหนดหัวข้อไว้กว้าง ๆ เป็นการล่วงหน้าตามประเด็นการวิจัยเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก 2) กล้องถ่ายรูป เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมของการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ และ 3) เครื่องมือบันทึกเสียงเพื่อใช้ในการเก็บเสียงสนทนา เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้งานวิจัยมีเนื้อหาสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) สัมภาษณ์เจาะจงตัวอย่างจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 90 รูป/คน และกำหนดเกณฑ์คัดเลือก และ 2) การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้ (1) ดำเนินการโดยนำกระบวนการจากกรอบความคิดมาวิเคราะห์ เพื่อทำแผนการวิจัย (2) ดำเนินการศึกษาวิจัย และตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่อง และ (3) สนทนากลุ่ม และกลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มพระสงฆ์/นักวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ อสม./ผู้นำชุมชน และกลุ่มพระสงฆ์ แบบเจาะลึกตามกรอบที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการศึกษาและตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามความเหมาะสม แล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูลแบบสังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 เขียนรายงาน โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แล้วให้ที่ปรึกษาตรวจสอบเพื่อตรวจก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาภาษาโครงสร้างก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย แล้วเขียนรายงานแบบพรรณนา และจัดทำรูปเล่มแล้วนำเสนอรายงานการวิจัย

4. การศึกษาภาคสนาม 1) ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษา โดยมีกลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มพระสงฆ์/นักวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ อสม./ผู้นำชุมชน และกลุ่มพระสงฆ์ โดยสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่องการวิจัย 2) ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) ประกอบด้วยประชากร 3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด รูปแบบ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย 4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามโดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ 5) วิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อจะได้ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพของพระสงฆ์ตามหลักพระวินัยทั้ง กระบวนการ แนวคิด ลักษณะ ซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ในเชิงวิชาการ และ 6) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ ผู้นำนักวิชาการ และพระสงฆ์สูงอายุที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสืบไป

3.3 กลุ่มประชากร/พื้นที่การวิจัย กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในเขตพื้นที่ 6 อำเภอ ได้แก่ (1) อำเภอบำเหน็จณรงค์ (2) อำเภอเมือง (3) อำเภอจัตุรัส (4) อำเภอเทพสถิต (5) และ (6) อำเภอซับใหญ่ และอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ทั้งที่เป็นพระภิกษุ คฤหัสถ์ และพระสงฆ์ที่เป็นผู้สูงอายุ และกลุ่มเป้าหมาย มี 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มพระสังฆาธิการ (2) กลุ่มนักวิชาการ (3) ผู้นำชุมชน/เจ้าหน้าที่ อสม. และ (4) กลุ่มพระสงฆ์ที่สูงอายุ จำนวนประชากรทั้งหมด 90 รูป/คน

3.4 เครื่องมือการวิจัย (1) **การสัมภาษณ์** ผู้วิจัยให้การสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้รู้ ปรชาญ กลุ่มผู้นำ และกลุ่มนักวิชาการ เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ โดยมีรูปแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (2) **แบบสนทนากลุ่ม** ผู้วิจัยใช้พื้นที่จริงในการสนทนากลุ่มของกลุ่มประชากร โดยลงพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นการพัฒนาสุขภาพของพระสงฆ์ (3) **แบบสอบถาม** ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับกลุ่มประชากร โดยการสัมภาษณ์สอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลของรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ 1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2,500 พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ 1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) จัดทำหนังสือติดต่อขอหนังสือจากรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะได้ออกไปสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง และ (3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล 1.3 ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามแบบสัมภาษณ์เพื่อยืนยันข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (1) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามจริงเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่ จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ พร้อมกันนั้น ในการที่จะสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ (2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยจะสนทนาร่วมกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยแบบสังเกตการณ์ 1) จัดเตรียม

เครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสัมภาษณ์ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์งานวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลจริง เชิงประจักษ์ 2) ติดต่อ ปรึกษาขอหนังสือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสัมภาษณ์ 3) เครื่องบันทึกเสียง พร้อมถ่ายภาพในการ สัมภาษณ์ สนทนากับกลุ่มประชากรเพื่อให้ได้หลักฐานในการวิจัยเชิงประจักษ์ และ 4) เมื่อสัมภาษณ์ครบถ้วนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับบริการ 1) จัดเตรียมเครื่องมือตาม

กลุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 2) ติดต่อ ปรึกษาขอหนังสือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อการประเมิน และ 3) เมื่อประเมินครบถ้วนแล้วนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์กระบวนการ การบูรณาการเกี่ยวกับ

แนวคิด หลักการ ความเป็นมา โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีในบริบทของรูปแบบการส่งเสริม

สุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ

2) สรุปและนำผลการศึกษามาได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิดการถ่ายทอด การพัฒนาองค์ความรู้ ของรูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ

3) การนำเสนอการศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วเพื่อให้ชุดองค์ความรู้ กระบวนการ วิธีการ และ 5) เพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสืบไป

3.7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาวะองค์รวม เพื่อการเผยแพร่ในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 แนวคิดการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุในพระพุทธศาสนา แนวคิดของสุขภาวะท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ เป็นองค์รวมแห่งระบบความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย โดยมีองค์ประกอบทั้งหลายสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เรียกว่า ภาวนา 4 ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. กายภาวนา (การพัฒนากาย) เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพคือ การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภายในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี
2. ศีลภาวนา (การพัฒนาศีล) การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์
3. จิตภาวนา (การพัฒนาจิต) คือ การทำจิตใจให้เจริญองกงามขึ้นในทางคุณธรรม ความดีงาม และความเบิกบานผ่องใสสงบสุข สมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต และ
4. ปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) คือการฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาอันบริสุทธิ์ และชีวิตตามสภาวะ บรรลุถึงความบริสุทธิ์ปลอดภัยพ้นจากกิเลสสิ้นเชิง มีจิตใจเป็นอิสระสุขเกษมไร้ทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2549: 235-238) จะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับสุข

ภาวะผู้สูงอายุ สุขภาวะเป็นการมีสุขภาพดี มีความรู้สึกเป็นสุข ความสมดุล ความเป็นองค์รวมของ 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม ปัญญาหรือจิตวิญญาณ

4.2 สภาพปัญหาและแนวคิดเรื่องการพัฒนาสุขภาวะของพระสงฆ์ที่สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ จากสภาพปัญหา ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็นอำเภอ ดังนี้ (1) อำเภอบำเหน็จณรงค์ (2) อำเภอเมือง (3) อำเภอจัตุรัส (4) อำเภอเทพสถิต (5) และ (6) อำเภอซับใหญ่ และ (7) อำเภอหนองบัวแดง พบว่า สภาพปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ 1.สภาพปัญหาสุขภาวะทางกาย ได้แก่ ปัญหาด้านการบริโภค “พระสงฆ์ที่เกิดการอาพาธ การฉ้อฉลอาหาร เพราะอาหารต่าง ๆ ที่โยมมาถวาย พระสงฆ์ท่านก็ไม่สามารถกำหนดได้ แต่ต้องเข้าใจว่า อาหารประเภทใดที่ให้โทษทางร่างกาย หรือทำให้เกิดความเจ็บป่วย ต้องพิจารณาให้ดี แล้วค่อยฉัน มิฉะนั้นหากกำหนดหรือพิจารณาแล้วจะเกิดโทษทางร่างกายแน่นอน” (พระครูปลัดพิระพันธ์ ธมฺมวฑฺฒโน, สัมภาษณ์) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม “สถานที่สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญของพระสงฆ์ เพราะเป็นที่สำหรับการปฏิบัติกิจต่าง ๆ เกี่ยวกับพระสงฆ์ หากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยกิจต่าง ๆ ย่อมส่งผลถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ปฏิบัติกิจให้ได้ตามพระธรรมวินัย” (พิสุทธิ โพธิ์เกษม, สัมภาษณ์) ปัญหาด้านโรคประจำตัว “ซึ่งเป็นผลมาจากความเสื่อมของร่างกายมากกว่าวัยอื่น ๆ อาการของโรคที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นกันมาก 5 อันดับแรก คือ ปวดตามข้อเข่าเสื่อม นอนไม่หลับ โรคเกี่ยวกับเบาหวาน และเป็นลมบ่อย ๆ” (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537: 29) ปัญหาด้านกรรมพันธุ์ “ปัญหาด้านพันธุกรรมที่ถ่ายทอดออกมาเป็นลักษณะ โรคที่ถ่ายทอดออกมากับญาติพี่น้อง ที่เป็นสายโลหิต เช่น เบาหวาน ภูมิแพ้ เป็นต้น พระสงฆ์ก็เป็นกัน โดยเฉพาะจะเห็นได้จากการเข้ารับรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล หรือแม้แต่โรงพยาบาลของอำเภอ” (มุล เที้ยวประสงค์, สัมภาษณ์) และปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกาย

(2) สภาพปัญหาสุขภาวะทางจิต โดยส่วนใหญ่ “สุขภาพของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ สุขภาพกายกับสุขภาพจิต แต่มนุษย์เรามักจะให้ความสำคัญต่อสุขภาพกายมากกว่าสุขภาพจิต ทั้งนี้เพราะไม่เข้าใจสุขภาพทั้งสองอย่าง มีความสัมพันธ์กัน ถ้าสุขภาพไม่ดีย่อมส่งผลต่อสุขภาพกายแน่นอน หากจิตใจไม่ปกติ เกิดทุกข์ เศร้าโศก วิตก กังวล เครียด ก็ทำให้กินไม่ได้นอนไม่หลับสุขภาพก็จะเสื่อมโทรมไปได้ โดยในสังคมปัจจุบัน ปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาที่พบมากขึ้น” (ประยงค์ ลีมิตรกุลและภรรยา พงษ์สนธิ, 2546: 12) “ด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ เป็นความเคยชินเกี่ยวกับระบบความคิด โดยขาดการใส่ใจหรืออาจจะเป็นผู้ที่มีความคิดที่ฟุ้งซ่าน จนทำให้เกิดสภาวะกีดกันทางความคิด ไม่ค่อยสนทนาพูดคุยกับพระสงฆ์รูปอื่น เก็บกด จนทำให้สุขภาพทางจิตเศร้าหมอง หรือภาษาทางพระสงฆ์มีสภาพจิตตก” (พระสุพจน์ ฐานิสฺสโร, สัมภาษณ์) และปัญหาด้านอารมณ์ ปัญหาด้านทัศนคติ และปัญหาความเครียด “ความเครียดเป็นสภาวะหนึ่งซึ่งส่งผลถึงสภาพจิตใจที่เปลี่ยนแปลง

ไม่ว่าพระสงฆ์หรือคฤหัสถ์ เมื่อเกิดความเครียดแล้ว พิจารณาไม่เท่าทันก็ส่งผลถึงจิตใจที่เปลี่ยนแปลงไป และส่งผลถึงสุขภาพกายสุขภาพจิตที่เสื่อมโทรมขึ้น” (สวิต ประเสริฐพงษ์, สัมภาษณ์) (3) สภาพปัญหาสุขภาพทางสังคม ได้แก่ “ขาดความรู้ของการป้องกันโรคมะเร็ง แนวความคิดหลัก คือ การป้องกันการเกิดพยาธิสภาพ เครื่องบ่งชี้ความสำเร็จ ได้แก่ การลดอัตราการเกิดโรค การลด อัตราตายและภาวะทุพพลภาพ สำหรับการส่งเสริมสุขภาพนั้น มุ่งเน้นให้เกิดภาวะสุขภาพที่ดี มีความ เป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพชีวิต มีความเป็นตัวของตัวเอง รู้สึกมีคุณค่า เคารพตนเองและสามารถควบคุม ทรัพยากรได้ด้วยตนเอง” (วิไลวรรณ สนวนคร, สัมภาษณ์) และ(4) สภาพปัญหาสุขภาพทางปัญญา ได้แก่ “การพิจารณาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาปัญญาให้เกิดความรอบรู้ ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวกับการอบรมในส่วนของการพัฒนาสมาธิ เพื่อให้เกิดความตั้งมั่น และมั่นคง การพิจารณาจะสามารถเข้าใจในการดำเนินชีวิต หรือสามารถเข้าใจความเป็นอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งพระสงฆ์ก็ต้องพิจารณา เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับสภาพจิตใจ และการพัฒนาความรู้ให้มีความรู้เพื่อที่จะได้พัฒนาและแก้ปัญหาสืบต่อไป” (พระสุนทรปริยัติกิจ, สัมภาษณ์)

การส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัย แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ (1) การพัฒนาสุขภาพทางกาย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติข้อวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพกายของพระภิกษุด้วยการถือหลักนิสสัย 4 (วิ.ม. (ไทย), 4/73/101-102) และ (2) การพัฒนาสุขภาพทางจิต เป็นการปรับสภาพอารมณ์ให้มั่นคง (1) พุทธวิธีการแสดงธรรมรักษาโรคทางใจ การใช้ธรรมโอสถในการรักษา (2) พุทธวิธีการใช้พระพุทธรูปเพื่อรักษาโรคทางใจ โดยการทำน้ำพระพุทธรูปของพระภิกษุ นั้น โดยมีเทียนทำน้ำมันต์ ซึ่งเป็นเทียนขี้ผึ้งแท่นหนัก 1 บาท จุดติดไว้ในที่นั้นและผูกด้วยสายสิญจน์โยงมาไว้พระถือเวลาสวดพระปริตร เมื่อพระสงฆ์สวดรัตนสูตร ถึงบทว่า “ขีณัง ปุราณัง” พระสงฆ์ที่เป็นประธานก็จะปลดเทียนมาเวียนปากบาตรแล้วหยดขี้ผึ้งลงในน้ำ พอถึงบทว่า “นิพพันติ ธีรายถายัมปทีโป” ก็จะเอาเทียนจุ่มน้ำในบาตรหรือหม้อน้ำให้ไฟดับทันทีแล้วปิดฝาครอบ (พระครูอรุณธรรมรังสี (เอี่ยม สิริวิณโณ), 2560: 62) “เมื่อสวดไปตามลำดับจะมีจิตใจมั่นคง และแน่วแน่” (สิริภพ สนวนคง, บทความวิชาการ, 2560: 84) และ(3) พุทธวิธีการใช้กัมมัฏฐานเพื่อรักษาโรคทางใจ 1) การเจริญสมถกัมมัฏฐาน ด้วยมุ่งเน้นให้จิตผู้ปฏิบัติมีความสงบด้วยอำนาจแห่งฌานที่ข่มนิรวณไว้ ทำให้จิตนั้นกำเริบด้วยโรคคือ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุจฉัจจกุกกัจจะ และวิจิกิจฉา (ที.ม. (ไทย), 10/382/316-317) 2) การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ด้วยการพิจารณาสติปัญญา 4 การปฏิบัติด้วยการพิจารณาความจริงของขั้น 5 ให้เห็นตามความเป็นจริงแห่งไตรลักษณ์

4.3 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพขององค์กรรวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพขององค์กรรวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุ 4 รูปแบบ คือ (1) **รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพขององค์กรรวมทางกาย** พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงความสำคัญของการมีสุขภาพร่างกายดี ไม่มีโรคภัยเบียดเบียนว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียรอย่างยิ่ง (ขุ.ธ.(ไทย), 25/3/23) และมีหลักการปรับเปลี่ยนอิริยาบถ ดังนี้ 1. การเดินบิณฑบาตในช่วงเวลาเช้าตรู่ของทุกวัน จะคุ้มครองอันตรายจาก ภัยอันตรายและจิวรเป็นกัจจิวร 2. การออกกำลังกายด้วยการเดินจงกรม โดยมีสติกำกับตลอดเวลา จะทำให้ร่างกายเผาผลาญอาหารได้ดีและนำพาสารพิษต่าง ๆ ที่สะสมในร่างกายออกทางอุจจาระปัสสาวะและทางผิวหนังพร้อมกับเหงื่อที่ทำให้ร่างกายไม่เจ็บป่วยบ่อย (อภิสนนกาโย) (วิ.จ.(ไทย), 7/78-89/29-34) 3. การออกกำลังกายด้วยการทำงาน เช่น การกวาดบริเวณที่พัก ทำความสะอาดสถานที่ซึ่งเหมาะสมแก่สมณะวิสัย ชื่อว่าได้สั่งสมงานที่ทำให้เกิดความเลื่อมใส ชื่อว่าได้ทำตามคำสอนของพระศาสดาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น (วิ.ป.(ไทย) 8/779/326) 4. การปีบนิ้วตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเพื่อผ่อนคลายจากความเมื่อยล้าเป็นการไล่ลมตามร่างกาย และให้เลือดลมเดินได้สะดวก (2) **รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพขององค์กรรวมทางจิต** ได้แก่ (1) ด้านการทำสมาธิ การเจริญสมาธิก็คือการใช้อารมณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเป็นเครื่องฝึกหัดให้จิตกำหนด เพื่อให้จิตอยู่ในความควบคุมสามารถจับอยู่กับอารมณ์อันนั้นอันเดียวได้ (2) ด้านการปรับอารมณ์ “ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิด อารมณ์ของตนเอง และผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ ถือเป็นศักยภาพมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนอบรมได้” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2530: 13) (3) ด้านการปรับทัศนคติ เพื่อปรับสภาพจิตให้อยู่กับอารมณ์ปัจจุบัน (3) **รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพขององค์กรรวมทางสังคม** การมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล เป็นความรู้สึกนึกคิดที่ตีระหว่างบุคคลมีการยอมรับพฤติกรรมของบุคคลอื่น และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล และมีผลทำให้บุคคลเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ และ (4) **รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพขององค์กรรวมทางปัญญา** พุทธศาสนามีปัญญาชั้นสุดท้ายอีกชั้นหนึ่งจัดเป็นปัญญาชั้นสูงสุดซึ่งผู้ปัญญาถึงขั้นนี้แล้วจัดเป็นผู้อยู่เหนือความฉลาดทางอารมณ์อย่างสูงสุด คือ เป็นผู้มึปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมชาติของสังขาร คือโลก และชีวิต เข้าถึงความจริงแท้ของการที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับปัญญาอิสระนี้มากเพราะเป็นตัวตัดสินชี้ขาดในการที่จะบรรลุเป้าหมายของพุทธศาสนา คือ ความหลุดพ้น หรือวิมุตติ มีความเป็นอิสระภาพที่แท้จริง มีความสดชื่นผ่อนคลายตลอดเวลา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541: 98-109, 156-157)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุเกิดจากสภาพปัญหาทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งปัญหาทางร่างกายเกิดจากพฤติกรรมที่เคยชินของการไม่ได้พิจารณาว่า สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นปัญหาในภาคหน้า ทั้งร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยปัจจัยหลายด้าน เช่น การฉันทอาหาร หรือแม้แต่การยืน การเดิน การนั่ง การนอน เป็นต้น ย่อมเกิดปัญหาให้เกิดขึ้นทางร่างกายหากไม่ได้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดทุกข์ทางกาย และสภาพปัญหาสุขภาวะทางจิต อันเกิดจากกิเลสต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ย่อมส่งผลถึงความเสื่อมโทรมทางใจ ความกังวล หรือความเครียดเกิดขึ้น และสังเกตพิจารณาสุขภาวะทางด้านปัญญาเพื่อความเข้าใจในความรู้เรื่องของตน สุขภาพ พลานามัย สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี กล่าวว่า “การส่งเสริมสุขภาพ เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในการปฏิรูประบบสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย การที่สังคมมีจิตสำนึกหรือจินตนาการใหม่ในเรื่องสุขภาพ และเกิดพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ในระดับปัจเจกบุคคลครอบครัวชุมชน โรงเรียน สถานที่ทำงาน ระบบบริการสังคมสื่อมวลชน ตลอดจนนโยบาย อาจเรียกกระบวนการนี้ว่าการส่งเสริมสุขภาพสำหรับคนทั้งมวล คนทั้งมวลส่งเสริมสุขภาพ หรือคนทั้งมวลมีสุขภาพดี” (ประเวศ วะสี, 2541: 15)

2. การส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อความสุข ความเจริญ ซึ่งการปฏิบัติที่คอยกำกับอย่างนี้ถือได้ว่าเป็นการตระหนักรู้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้น การตระหนักรู้สามารถทำให้เข้าใจ คอยตรวจสอบร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะอันเกิดโทษในภาคหน้า เพื่อการพัฒนาแบบองค์รวมหรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุน เป็นปัจจัยใน การที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่วนการพัฒนามนุษย์โดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมาย จุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิศรภาพ ความดี ความงามของชีวิต” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543: 51)

3. รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่สูงอายุตามหลักพระธรรมวินัยในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการส่งเสริมสุขภาวะเพื่อความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยพระสงฆ์ต้องยึดแบบหลักในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพระธรรมวินัย ซึ่งถือว่าการปฏิบัติทั้ง 2 อย่าง เป็นการปฏิบัติที่ควบคู่กันไป และยังได้ใช้สถิติสัมพัทธ์ของการตรวจสอบความผิดพลาดอันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและส่วนร่วม “สติ คือ ความตามระลึกถึง

ความระลึกได้เฉพาะหน้า สติ คือความระลึกได้ความจำได้ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม (ช.ม. (ไทย), 29/3/13) ทำให้ไม่ผิดพลาดในการดำเนินชีวิตทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ เพื่อเป็นการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ก็เกิดความสมบูรณ์แห่งศีล สมาธิ และปัญญาควบคู่ไปพร้อมกัน และสัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนัก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553: 433) สัมปชัญญะนี้เป็นธรรมที่มีปรากฏควบคู่กับสติ สัมปชัญญะก็คือปัญญา การฝึกฝนในเรื่องสตินี้จึงเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาศีล สมาธิและปัญญา มุ่งเข้าหาธรรมมีองค์แปด หรืออริยสัจ 4 ดังนั้นรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพขององค์กรของพระสงฆ์ที่สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ ควรยึดหลักปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ (1) ด้านร่างกาย (2) ด้านจิตใจ (3) ด้านสังคม และ(4) ด้านปัญญา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพของพระสงฆ์ในชุมชนหรือในจังหวัดเพื่อเป็นการตรวจสอบและสุขภาพร่างกายและจิตใจ ทั้งในชุมชน สังคม เพื่อเป็นการป้องกัน

2. ควรกระจายความรู้เพื่อสุขภาพหรือสุขภาพในวัด ชุมชน เพื่อการเข้าถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และควรจัดสัมมนา หรือประชุม โดยมีวิทยากรมาให้ความรู้แก่พระสงฆ์ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุก ๆ ปี

6.2 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรนำไปประยุกต์ใช้ในสถานที่จริงเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่พระสงฆ์และสามเณร เพื่อเห็นความสำคัญของการรักษาสุขภาพหรือสุขภาพ สามารถช่วยให้พัฒนาองค์ความรู้แล้วนำมาปฏิบัติเพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาในส่วนรูปแบบในการพัฒนาต่าง ๆ คือ การพัฒนาแบบระดับหมู่บ้าน พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม ตามลำดับเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาระดับจังหวัดภายในประเทศสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ประยงค์ ลิ้มตระกูลและกรรณิกา พงษ์สนิท. (2546). การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน ชุมชนศรีวิชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ประเวศ วะสี. (2541). **บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพอภิวัดน์ชีวิตและสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: หอมชาวบ้าน.
- พระครูอรุณธรรมรังสี (เอี่ยม สิริวณโณ). (2560). **มนต์พิธิ สำหรับพระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์.
- พระพิบูลสินานวฑฒโน (เฉลิมรัตน์). (2561). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). **สุขภาพองค์รวมแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2543). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2530). **พัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- _____. (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อนุรักษ์การพิมพ์ จำกัด.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิรภพ สอนคง. (2560). การสวดมนต์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต. **รายงานการสืบเนื่องประชุมวิชาการ การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร วิทยาเขตอุบลราชธานี ครั้งที่ 2**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2537). **รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2537**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- พระครูปลัดไพระพันธ์ ธมฺมวฑฒโน. (2 มีนาคม 2563). เจ้าอาวาสวัดวังทองสามัคคีธรรม เลขาธิการรองเจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ อ.ภักดีชุมพล จ.ชัยภูมิ. สัมภาษณ์.
- พระสุพจน์ ฐานิสฺสโร. (10 พฤษภาคม 2563). สัมภาษณ์.
- พระสุนทรปริยัติกิจ. (2 มีนาคม 2563). เจ้าอาวาสวัดทรงธรรม อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ. สัมภาษณ์.
- พิสุทธิ โพธิ์เกษม. (19 พฤษภาคม 2563). สัมภาษณ์.
- มูล เที้ยวประสงค์. (20 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.
- วิไลวรรณ สนวนคร. (27 มิถุนายน 2563). สัมภาษณ์.
- สวิต ประเสริฐพงษ์. (8 กรกฎาคม 2563). สัมภาษณ์.

แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน

ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

The Operational Guidelines according to the Six Missions of the Sangha in Nakhon Ratchasima Province

สมศักดิ์ สนพะเนา, สิริภพ สวนคง, พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม

Somsak Sonphanao, Siraphop Suandong, Phramaha Suporn Rakkhitadhammo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: somsaksonphanao@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ และจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 86 รูป/คน ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

การดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ (1) ด้านการปกครอง มีการประชุมทุกระดับเพื่อความเรียบร้อยแห่งหมู่สงฆ์ (2) ด้านการศาสนศึกษา มีส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ (3) ด้านการเผยแผ่ มีกิจกรรมตรวจเยี่ยมลงพื้นที่เพื่อแสดงธรรมให้ความรู้กับชุมชน (4) ด้านการสาธารณูปการ มีการปรับปรุง ซ่อมแซม ช่วยเหลือวัด บ้าน โรงเรียนที่ประสบความลำบาก (5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการสนับสนุนส่งเสริมด้านทุน อุปกรณ์การเรียน ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ และ (6) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ มีโครงการกิจกรรมปฏิบัติธรรมเพื่อสงเคราะห์พระสงฆ์และคฤหัสถ์

สภาพปัญหาการดำเนินงานของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา ในการพัฒนาสังคมสงเคราะห์ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านการปกครอง พระสงฆ์ไม่เข้าร่วมการประชุมและไม่ปฏิบัติตามมติที่ประชุม (2) ด้านการศาสนศึกษา พระสงฆ์สามเณรไม่เข้ารับการศึกษา

และบวชมาแล้วอยู่ไม่ได้นาน (3) ด้านการเผยแผ่ บางชุมชนไม่ให้ความร่วมมือและมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อย (4) ด้านการงานสาธารณูปการ ปัญหาของระบบในการบริหารจัดการศาสนสถาน/ศาสนวัตถุที่ต้องใช้งบประมาณมาก (5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ขาดเงินทุน และอุปกรณ์ทางการศึกษา และ(6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ไม่ให้ความร่วมมือขาดการเอาใจใส่ ไม่ตั้งใจและไม่นำไปปฏิบัติ

แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา มี 6 รูปแบบ คือ (1) ด้านการปกครอง ควรยึดหลักอภิธานิยธรรม พระธรรมวินัย สังฆสามัคคี และความเคารพ (2) ด้านการศาสนศึกษา ควรยึดหลัก หลักพละ 5 การศึกษาเรียนรู้ การมีความกตัญญู และการรักษาพระสัทธรรม (3) ด้านการเผยแผ่ ควรยึดหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การส่งเสริมงานพระธรรมทูต และการสร้างควมมีศรัทธา (4) ด้านการสาธารณูปการ ควรยึดหลักสัปปุริสธรรม 7 การพัฒนาการบริหารจัดการ แนวทางการส่งเสริมปรับปรุง ซ่อมแซม (5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรยึดสาราณิยธรรม 6 การจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมด้านผู้เรียน และด้านการสร้างความสัมพันธ์ และ (6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรยึดหลักไตรสิกขา ด้านการมีศีลธรรม ด้านคุณภาพชีวิต และด้านสุขภาวะที่ดีงาม

คำสำคัญ: แนวทางการดำเนินงาน, พันธกิจ, คณะสงฆ์

Abstract

This research article has objectives: 1) to study the implementation of the six missions of the Sangha in Nakhon Ratchasima Province, 2) to study the conditions, problems in the implementation of the six mission of the Sangha in Nakhon Ratchasima Province and 3) to propose operational guidelines in accordance with the six missions of the Sangha in Nakhon Ratchasima by being in the field in an interview and organized a group discussion of 8 6 person (monks and seculars) in the Nakhon Ratchasima area to collect data for analysis and synthesis.

The research result finds that:

The implementation of the six missions of the Sangha in Nakhon Ratchasima Province including (1) on governance, there are meetings at all levels for the orderliness of the clergy, (2) on religious education, there is a

promotion of learning and teaching's management for both the monks and the householder, (3) on religious propagation, there are activities to visit the area to demonstrate the Dhamma and providing knowledge to the community, (4) on public utilities, there are improvements, repairs, assistance to temples, houses and schools whose are experiencing difficulties, (5) on aid education, there is a support to promote the capital, educational materials, both practice and rejection and (6) on public welfare, there is a religious practice activity project for the monks and the laity.

The state of the operational problems of the monks in Nakhon Ratchasima in the six aspects of social work development : (1) on governance, there are the monks did not attend the meeting and did not follow the resolution of the meeting, (2) on religious education, there are novices and monks do not attend education and had not been ordained for a long time, (3) on religious propagation, there are some communities did not cooperate and had few participants, (4) on public utilities, there are problems of system in the administration of religious places and objects that need to be heavily budgeted, (5) on aid education, there is a lack of funds and educational equipment and (6) on public welfare, there is not cooperating, lack of empathy Inadvertently and not put into practice.

The guidelines for the implementation of the six missions of the Sangha in Nakhon Ratchasima Province are in six forms, namely (1) on governance, it should be adhere to the principles of conditions of welfare, Dharma and disciplines, unity of Sangha and respect, (2) on religious education, it should be based on the principles of 5 powers (Bala), gratitude and the preservation of the true Dhamma (Saddhamma), (3) on religious propagation, it should adhere to the principle of 4 objects of sympathy (Sangahavatthu) in order to build a good relationship, to promote of the missionary work and building faith, (4) on public utilities it should adhere to the principle of 7 virtue of the righteous (Sappurisadhama), to develop of management, guidelines for promoting, improving, repairing, (5) on aid education, it should adhere to 6 states of conciliation (Saraniyadhamma),

learning and teaching management, to promotion of learners and relationship building and (6) on public welfare, it should adhere to the threefold training principle (Tisikkha), morality, quality of life and the well being in good condition.

Keywords: Operational Guidelines, Mission, The Sangha

1. บทนำ

พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำจิตวิญญาณ ได้อบรมบ่มนิสัย ให้มีการศึกษาพัฒนาจิต และเป็นหลักชัยเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตที่ติงามแก่ประชาชน มีวัดเป็นจุดศูนย์กลาง สรรพวิชา มีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ประชาชนตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่หลัก 6 ประการ คือ “ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟังอธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และบอกทางสวรรค์ให้” (ที.ปา. (ไทย), 11/272/216) มีคำสอนที่แสดงถึงความจริงของโลกทางกายภาพ ทั้งในองค์ประกอบของสิ่งมีจริงในธรรมชาติ (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2554: 133) พระสงฆ์สอนวิธีการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จที่ยั่งยืน โดยอาศัยหลักพุทธธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นสื่อกลางเป็นแนวทางในการยึดเหนี่ยวจิตใจ เชื่อมโยงประสานความสามัคคี และความดีงาม ให้เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงสร้างความเป็น ปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคมไทย (พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์, 2554: 49) พระสงฆ์ส่วนใหญ่ เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชน โดยมีแนวคิดในการพัฒนา 5 ประการ คือ (1) การพัฒนาจิตใจนำการพัฒนาวัตถุโดยการอบรมสั่งสอนหลักธรรม เพื่อให้เข้าใจตามสภาพจริง มีปัญญาในการดำเนินชีวิต (2) แนวทางการพึ่งตนเองไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน โดยส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนและแสวงหาภูมิปัญญาชุมชน (3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นการพัฒนาทั้งด้านจิตใจและร่างกาย ควบคู่กันไป (4) แนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน (5) แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่เพียงพอเหมาะสมกับสภาพ (พินิจ ลาภธนานนท์, 2549: 54) ซึ่งปัจจุบันพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมาได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของ “งานคณะสงฆ์มี 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านสาธารณูปการ” (กรมการศาสนา, 2538: 9) ถือเป็นพระนักพัฒนาและช่วยเหลือสังคมควบคู่กันไป ถือเป็นบทบาทของผู้นำทางคณะสงฆ์ แต่การขับเคลื่อนในปัจจุบันก็เกิดความลำบาก เพราะสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป เช่น ด้านศาสนศึกษา เป็นต้น “พระสงฆ์หรือสามเณรบวชเข้ามาแล้วอยู่ไม่นาน หรืออยู่ก็

ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้ ส่งผลให้จำนวนพระสงฆ์หรือสามเณรลดลง” (พระเทพสีมาภรณ์, สัมภาษณ์) ดังนั้นการดำเนินงานต่าง ๆ ของพระสังฆาธิการนั้นย่อมลดประสิทธิภาพลง และส่งผลกระทบต่อด้านศาสนศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนาขับเคลื่อนไปด้วยความลำบากของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาแนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน ของพระคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน ตามพันธกิจ และนำมาปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลได้ผลจริงสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3.2 กลุ่มประชากร/พื้นที่การวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ในเขตจังหวัดนครราชสีมา โดยมีพระสังฆาธิการในการปฏิบัติงานตามพันธกิจ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา (3) ด้านการเผยแผ่ (4) ด้านการสาธารณูปการ (5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ(6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยใช้การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 86 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มประชากร เพื่อรวบรวมข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ และ (2) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะใช้แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มประชากร โดยการสัมภาษณ์ สอบถามสภาพปัญหาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้าน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล (1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมขึ้นมาจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ (2) ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (3) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มสังเกต สนทนากลุ่มกับกลุ่มประชากร

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (1) วิเคราะห์กระบวนการ การบูรณาการเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในบริบทของการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา (2) สรุปและนำผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ (3) การนำเสนอการศึกษาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านในจังหวัดนครราชสีมา และ (4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพัฒนาเชิงวิชาการ (Descriptive Presentation) จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบร้อยแล้ว นำมาพรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 การดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยพบว่า (1) ด้านการปกครอง มีการจัดประชุมคณะสงฆ์ “เพื่อเป็นการช่วยเหลือดูแลพระสงฆ์ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทุกเดือนจะมีการประชุมคณะสงฆ์ที่วัดบึงพระอารามหลวง” (พระเทพสีมาภรณ์, สัมภาษณ์) เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย (2) ด้านการศึกษา ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอน “ส่งเสริมการเรียนฝ่ายทางพระสงฆ์สามเณร

โดยส่งเสริมให้เรียนนักรธรรม ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา นักรธรรมโท และนักรธรรมเอก พร้อมทั้งมีการจัดการเรียนการสอนสำหรับเปรียญธรรมบาลี ภายในวัด และสำนักต่าง ๆ และสนับสนุนทางคฤหัสถ์ในการสอบธรรมศึกษา” (พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ อภิปุญญ, สัมภาษณ์) (3) ด้านการเผยแผ่ มีกิจกรรมลงพื้นที่พบปะชุมชนในพรรษา “กิจกรรมโครงการเดินธุดงค์วัตรที่จัดขึ้นนี้เพื่อต้องร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านชุมชน เพราะในการพัฒนาชุมชนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือทั้ง 3 ฝ่าย คือ บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) โดยเริ่มจากการรู้ว่าสิ่งที่ควรหรือไม่ควร และปรับเปลี่ยนจากการปรับเปลี่ยนสภาพจิตใจให้ดีขึ้น” (พระธรรมวรนายก, สัมภาษณ์) (4) ด้านการสาธารณูปการ มีการช่วยเหลือชุมชนที่บ้าน วัด โรงเรียน ที่ได้รับความลำบาก “การช่วยเหลือถือเป็นหน้าที่ของบุคคลที่อยู่ร่วมกัน คณะสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน เพราะมองเห็นประโยชน์ของสุขของพุทธศาสนิกชน” (พ.ท.แดนชัย แก้วสา, สัมภาษณ์) (5) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ มีการสนับสนุนทุน อุปกรณ์การเรียน “ทุกปีก็มีการส่งเสริมปัจจัยอาจจะเป็นทุนการศึกษา เป็นการช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน” (พระครูศีลวราภรณ์, สัมภาษณ์) และ (6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมสติปัญญา อบรมวิปัสสนากรรมฐาน “การดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมวิปัสสนากรรมฐานมาจากญาติโยมที่เห็นความสำคัญด้านการปฏิบัติตามกิจกรรม ซึ่งบางวัดก็มีสาธุชนมาร่วมกันปฏิบัติทั่วประเทศมิได้ขาด” ซึ่งกิจกรรมที่โดดเด่นของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

4.2 สภาพปัญหาการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาด้านการปกครอง การประชุมของคณะสงฆ์นั้น คณะสงฆ์บางรูปก็ไม่เข้าร่วมประชุม ขาดการประชุม ทำให้ไม่เข้าใจ ไม่ทราบข้อมูล “การประชุมในแต่ละครั้งนั้น หลวงพ่อพระเทพสีมาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมาจะนัดประชุมทุกเดือน เพื่อรับฟังแนวคิดต่าง ๆ ของทางคณะสงฆ์ แต่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นการประชุมของคณะสงฆ์นั้น ก็ไม่เข้าร่วมประชุม ขาดการประชุม จึงทำให้เกิดการบริหารจัดการนั้น ไม่เข้าใจ ทำให้ไม่ทราบข้อมูลการคลาดเคลื่อนของคณะสงฆ์พระสังฆาธิการ” (พระภิกษุพัฒนาสุวิฑูรย์ (สมัย), สัมภาษณ์) การเดินทางเข้ามาประชุมก็เป็นอุปสรรค เพราะวัดในเขตการปกครองจังหวัดนครราชสีมา มีระยะห่างจากตัวเมือง และการเดินทางก็เป็นปัญหาไกลจากตัวเมือง 2) สภาพปัญหาด้านการศึกษา ปัจจุบันนี้พระสงฆ์ สามเณรที่เข้ามาบวชแล้วมีจำนวนลดลง เนื่องจากเมื่อบวชเข้ามาแล้ว ไม่ได้อยู่ในการครองสมณเพศที่ยืนยาว การขับเคลื่อนด้านการศึกษาของพระสงฆ์นั้น ส่วนใหญ่ก็ได้จากพระภิกษุสงฆ์ที่มีกำลังแต่ปัจจุบันก็ประสบปัญหาเรื่องเงินทุน “การขับเคลื่อนด้านการศึกษาของพระสงฆ์นั้น ส่วนใหญ่ก็ได้จากพระภิกษุสงฆ์ที่มีกำลัง แต่ถ้าจะให้สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐนั้นก็ลำบาก จะเห็นได้จากข่าวสารบ้านเมือง ขอใช้คำว่า “เงินทอนวัด” มันเป็นปัญหาที่สุ่มเสี่ยง

ต่อการรับบริจาคต่าง ๆ หรือเงินปัจจัยที่สนับสนุนมา การพัฒนาด้านศาสนศึกษา ต้องใช้กำลังศรัทธาบ้าง หรือแม้แต่พระสงฆ์เองก็ติดขัดในเรื่องนี้ การดำเนินงานต่าง ๆ ก็ล่าช้า ติดขัดมากมาย” (พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ, สัมภาษณ์) 3) สภาพปัญหาด้านการเผยแผ่ เกิดจากคนในชุมชนที่ยังไม่เข้าใจ บางครั้งก็เกิดจากภัยธรรมชาติ เพราะในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาจะมีฝนตกดี การเดินทางลำบาก ระยะเวลาในการเดินทางก็ผิดเวลาตามกำหนด “กิจกรรมโครงการเดินธุดงค์วัตร สภาพร่างกายของพระธรรมวราภรณ์ สุขภาพไม่สมบูรณ์ อายุพรรษาท่านก็มากขึ้น ทำให้ส่งผลถึงกิจกรรมการเดินธุดงค์วัตร เพราะทราบว่าหลวงพ่อดีพระธรรมวราภรณ์ อาพาธ เข้าโรงพยาบาลบ่อย และต้องไปพบหมอที่โรงพยาบาล ตามวันเวลาที่กำหนด สังขารร่างกายก็ส่งผลถึงอุปสรรคในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา” (พระเทพสีมาภรณ์, สัมภาษณ์) การมาต้อนรับคณะสงฆ์ที่ร่วมเดินธุดงค์วัตรไปในแต่ละครั้ง ก็ต้องอาศัยทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน บางชุมชนก็มาเยอะบางชุมชนก็มีแค่พระสงฆ์ ด้านชุมชนไม่มาทางโรงเรียนไม่มา ก็ได้รับทราบข้อมูลเฉพาะวัดเท่านั้น 4) สภาพปัญหาด้านสาธารณูปการ พระสงฆ์ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ที่เป็นอยู่ อยู่อย่างไรก็อยู่อย่างเดิม ไม่มีแนวคิดที่จะสร้าง “งานสาธารณูปการนั้น เป็นการสร้างหรือบูรณะต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งปัจจุบันนี้การขับเคลื่อนเพื่อให้ออกมาเป็นรูปธรรมนั้น ต้องยึดหลักทางปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ทุน งบประมาณ กำลังคน หรือแม้แต่การช่วยเหลือของทางราชการซึ่งนี่ก็เป็นเรื่องลำบาก คณะสงฆ์ต้องช่วยกันขับเคลื่อน แต่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ เป็นปัญหาของพระสงฆ์เราไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ที่เป็นอยู่ อยู่อย่างไรก็อยู่อย่างเดิม ไม่มีแนวคิดที่จะสร้าง ซึ่งตรงนี้ก็ปัญหา” (พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ, สัมภาษณ์) ทำให้กำลังศรัทธานั้นตกไปของผู้ที่จะช่วยเหลือ ทางคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการไม่ขับเคลื่อนเอง จึงเป็นปัญหา การบูรณะ ซ่อมแซมหรือปรับปรุงขึ้นมา ซึ่งการปรับปรุงหรือบูรณะต่าง ๆ นี้ก็ต้องใช้ระยะเวลา เพราะกำลังศรัทธานั้นต่าง ๆ กัน ปัจจัยต่าง ๆ ของวัดนั้น ๆ ก็ต่างกัน 5) สภาพปัญหาทางการศึกษาสงเคราะห์ งบประมาณในแต่ละปีนั้นก็ยังไม่พอในการใช้จ่ายทุกเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพราะไม่เพียงพอในส่วนของการจัดสรรงบประมาณ เพราะงบประมาณเงินทอง บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป “สภาพปัญหาบ้านเมืองนั้นทุกวันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความยุ่งยากในการทำงานตามระบบต่าง ๆ ซึ่งยุคนี้ก็งดการรวมกลุ่มกันช่วงของโควิด 19 ระบาด ส่งผลถึงการจัดการเรียนการสอนนั้นลำบากต้องแก้ไขให้เท่าทันเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน ต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้านการศึกษา ครู อุปกรณ์เสริม เพราะเหตุการณ์ปัจจุบันบีบตัวให้เราต้องแก้ปัญหาไปก่อน การเตรียมการเรียนการสอนอาจไม่ทัน และแก้ไขด้วยความลำบาก ทำให้เลื่อนการเปิดเรียนออกไป ส่งผลถึงการจัดการศึกษาสงเคราะห์ไม่ได้ดีเท่าที่ควร” (ผศ.ดร. ธวัชชา เดชสุภา, สัมภาษณ์) ส่งผลการจัด

การศึกษาที่ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ทั้งค่าน้ำ ค่าไฟ บางครั้งต้องจ่ายเดือนละ หลายพันบาทเลยทีเดียว และ 6) สภาพปัญหาด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ เมื่อกลุ่มพุทธศาสนิกชน หรือผู้เข้าร่วมปฏิบัตินั้น เข้าร่วมกิจกรรมไป แล้วติดภาระ มีงานนอก “การเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ผู้เข้าร่วมปฏิบัติ นั้น มาน้อยวันเกินไป ระยะเวลาสั้นของการปฏิบัติ นั้น ไม่เกิดประโยชน์แก่ ผู้เข้าร่วมปฏิบัติ เพราะหากปฏิบัติแล้วทำตามกำหนดการ 10 วัน ขึ้นไปนั้นจะได้ประโยชน์มากกว่า และจิตใจก็จะได้ปรับเปลี่ยน ซึมซาบของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดจากการปฏิบัติที่แท้จริง (เกรียงไกร พินยารักษ์, สัมภาษณ์) มีหน้าที่ที่ต้องออกมาในช่วงของการปฏิบัติที่กำลังดำเนินไปตามระยะเวลาที่กำหนด โดยเฉพาะข้าราชการทั้งหลายนี้ ซึ่งตรงนี้ มาปฏิบัติแล้ว มาด้วยใจหรือมาด้วยอยากให้ผ่านเกณฑ์เท่านั้น ทำให้การปฏิบัติตามโครงการกิจกรรมของบางวัดนั้น ไม่ดำเนินต่อเนื่องเมื่ออบรมแล้วจะนำหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา นั้น นำกลับไปปฏิบัติที่บ้านหรือในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ หากผู้เข้าร่วมอบรมนำไปปฏิบัติที่บ้าน หรือปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแล้วก็จะเกิดประโยชน์ที่แท้จริง

4.3 แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

1. แนวทางการดำเนินงานด้านการปกครอง ต้องยึดหลักปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

- 1) หลักอปริหานิยธรรม การดำเนินงานการปกครองนั้น ควรมีหลักปฏิบัติของการประชุม พระสังฆาธิการ ซึ่งจะเป็นการยึดหลักอปริหานิยธรรม “อปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550: 27) เพราะทำให้เกิดความสามัคคีตามหลักพระพุทธศาสนา
- 2) ยึดหลักพระธรรมวินัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยแห่งหมู่สงฆ์นั้นได้ปฏิบัติที่ดงามถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย “ซึ่งก็จัดประชุมคณะสงฆ์ขึ้นเป็นประจำทุก ๆ เดือน พระภิกษุสงฆ์ที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายจะต้องเข้าร่วมประชุมสงฆ์ทั้งหมด 32 อำเภอ การประชุมนี้ย่อมสร้างความสัมพันธ์ และป้องกันเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด และการประชุมสงฆ์เป็นการส่งเสริมด้านพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนา” (พ.ท.แดนชัย แก้วสา, สัมภาษณ์ 3) ยึดหลักสังฆสามัคคี การมีความรักมีความสามัคคีสามารถเชื่อมถึงจิตใจของผู้เกี่ยวข้องในการเห็นความสำคัญ แสดงถึงความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะของชุมชนนั้น ๆ และ 4) ยึดหลักการมีความเคารพ ส่งเสริมเพื่อให้เกิดความดีงามแห่งสงฆ์ โดยมีผลมาจากการประชุมสงฆ์ โดยเคารพในที่ประชุม เพราะการมีความเคารพต่อกันและกัน ถือเป็นสิ่งที่บุคคลพึงกระทำอย่างยิ่ง

2. แนวทางการดำเนินงานด้านการศาสนศึกษา ควรยึดหลัก ดังนี้

1) ยึดหลักพละ 5 เพราะเป็นหลักธรรมที่เป็นตัวส่งเสริมให้เกิดความประสบผลสำเร็จและธรรมที่เป็นกำลัง “พระพุทธองค์ทรงจำแนกไว้ 5 ประการ มีชื่อเรียกว่า พละ 5 ประกอบด้วย สัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ” (อง.ปญจก.(ไทย), 22/14/17-18) 2) ยึดหลักการศึกษาเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมให้ระบบการเรียนการสอนทั้งปรียัติ ปฏิบัติ และ ปฏิเวธ ให้เกิดความสมบูรณ์ 3) ยึดหลักการมีความกตัญญู การศาสนศึกษานี้จะเป็นตัวช่วยส่งเสริมในพระสงฆ์ และสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียน จะเห็นได้จากการศึกษาเล่าเรียนนั้น แสดงถึงบวชมาแล้วไม่ได้นิ่งเฉย ๆ แต่เห็นความสำคัญของการบวช “การนำหลักปฏิบัติของทางพระพุทธศาสนา เป็นการแยกแยะปัญหาเป็นประเด็น เพื่อจะใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง โดยเห็นความสำคัญความถูกต้องและกระตุ้นการคิด การแสวงหา พุทธคุณสนทนา เพื่อมีแนวปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และสามารถยึดหลักเพื่อความถูกต้อง อย่างมีความเข้าใจ เป็นระบบ” (พระครูอุดมเชมคุณ, สัมภาษณ์) และ 4) ยึดหลักการส่งเสริมการศึกษา เป็นการรักษาพระสัทธรรม พระภิกษุสงฆ์ สามเณรจะต้องใช้ความเพียรพยายามต่อสู้ อดทนในการศึกษาเรียนรู้ภาษาบาลี เมื่อตั้งใจอย่างแน่วแน่แล้วก็จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. แนวทางการดำเนินงานด้านการเผยแผ่ควรยึดหลักปฏิบัติ ดังนี้

1) หลักสังคหะวัตถุ 4 เป็น “หลักธรรมการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน” (อง.จตุกก. (ไทย), 21/32/42) การช่วยเหลือ ด้วยการให้ทานเป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยเห็นว่าสิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงความมีน้ำใจ การพูดจาอ่อนหวาน การประพฤติตนเป็นประโยชน์ และมีความเสมอต้นเสมอปลาย 2) ยึดหลักการสร้างความสัมพันธ์ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาแนวคิดไปในทิศทางที่วางแผนไว้ 3) ยึดหลักการส่งเสริมงานพระธรรมทูต “ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนเพราะปัจจุบันวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนเปลี่ยนไปการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และเป้าหมายไปตามผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์” (พระครูศีลวราภรณ์, สัมภาษณ์) และ 4) ยึดหลักความมีศรัทธา มีความเคารพซึ่งกันและกัน “ความเชื่อเป็นการยอมรับหรือเชื่อถือในเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเหตุและผลซึ่งเกิดจากการความต้องการที่จะเคารพ” (สิริภพ สอนดง, 2563: 934) ซึ่งเป็นความสำคัญสำหรับชาวพุทธทั้งพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน ต้องอาศัยความเชื่อการมีความศรัทธาให้เกิดขึ้น เพื่อช่วยเหลืองานพระศาสนา

4. แนวทางการดำเนินงานด้านการสาธารณูปการ ควรยึดหลักปฏิบัติ ดังนี้

1) ยึดหลักหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะ

อำเภอ เจ้าคณะจังหวัด หรือพระที่เป็นผู้นำในการที่จะส่งเสริมปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อการพิจารณาวิเคราะห์ในการปฏิบัติให้กับชุมชน 2) ยึดหลักการพัฒนาด้าน ศาสนสถาน/ศาสนวัตถุ นั้น สามารถพัฒนาไปถึงศาสนสถาน/ศาสนวัตถุภายในวัดให้เกิดความเจริญ การบูรณะซ่อมแซม ถือเป็นการช่วยเหลือ รักษา สืบทอดพระพุทธศาสนา 3) ยึดหลักการบริหารจัดการ “การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า การบริหาร และการจัดการ นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขึ้น สุดทำอย่างเดียวกันคือ ความสำเร็จของงาน” (พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ, สัมภาษณ์) เป็นแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคมสงเคราะห์ด้านการสาธารณูปการ เป็นส่งเสริมการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง 4) ยึดหลักการมีจิตสำนึกที่ดีงาม เป็นการพัฒนาด้านจิตสำนึกด้วยการสร้างความดีงามในพระพุทธศาสนา และควบคู่ไปด้วยการมีจิตสำนึกที่ดีต่อพระพุทธศาสนา สมกับที่ได้รับมอบหมายหรือการดูแล และเอาใจใส่ เพราะการปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบต่อพุทธศาสนาและสังคม

5. แนวทางการดำเนินงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรยึดหลักปฏิบัติ ดังนี้ 1) ยึดหลักสาราณียธรรม 6 ประการ คือ (1) เมตตากรรม จะทำอะไรก็ให้ทำด้วยเมตตา (2) เมตตาจักรกรรม จะพูดอะไรก็ประกอบด้วยเมตตา (3) เมตตาโมกกรรม จะคิดอะไรก็คิดกันด้วยเมตตา (4) แบ่งปันลาภที่ตนได้มาในทางที่ชอบธรรมให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณร (5) รักษาศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่น ๆ และ(6) มีความเห็นร่วมดีงามกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่น ๆ 2) ยึดหลักการจัดการเรียนการสอนที่ตรงประเด็น จะต้องมีความหาสาระเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์การเรียนเนื้อหาสาระในการสอนได้เหมาะสมกับเวลาเรียน เพื่อเป็นการสร้างทักษะใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น “ซึ่งในปัจจุบันจะเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรมและจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี และมีความสุข” (น.ท.จวน ทรงภูมิ, สัมภาษณ์) 3) ด้านผู้เรียน โดยมีกิจกรรมเสริม เพื่อให้ผู้เรียนนั้น มีประสบการณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้ปฏิบัติจริง ทำให้เกิดทักษะในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และ 4) ยึดหลักการสร้างความสัมพันธ์ สถานศึกษาควรมีแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชน อันจะเกิดประโยชน์กับการจัดการศึกษาที่ควบคู่ศีลธรรม ย่อมส่งผลถึงเยาวชนมีความคล้อยตามจุดมุ่งหมายระดับต่าง ๆ ของการพัฒนาทางด้านพระพุทธศาสนา

6. แนวทางการดำเนินงานด้านการสาธารณะสงเคราะห์ควรยึดหลักปฏิบัติ คือ 1) ยึดหลักไตรสิกขา เป็นพัฒนาการมีศีล สมาธิ และปัญญา ทางพระพุทธศาสนาย่อม

ส่งผลถึงเรื่องความดี การกำหนดคุณค่าของคุณธรรมเพื่อวางแนวทางมาตรฐานความประพฤติ สร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อ “การปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ การแผ่เมตตา การฟังธรรม การนั่งสมาธิ ทุกอย่างเป็นการพัฒนาให้เกิดศีลสมบุรณ์ สมาธิตั้งมั่น และมีปัญญาในการพิจารณา หรือการรอบรู้ต่าง ๆ ซึ่งตรงกับการปฏิบัติหลักธรรม ไตรสิกขา ทั้ง 3 อย่าง ศีล สมาธิ และปัญญา” (พระภิกษุพัฒนาสุวิญญู (สมัย), สัมภาษณ์)

2) ยึดหลักการมีศีลธรรม ส่งเสริมพัฒนาการมีศีลธรรม คุณงามความดี ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย ส่งผลถึงเรื่องความดี ความงาม ความสุข 3) ยึดหลักการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นการมีชีวิตที่ดีมีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสุขภาพ และ 4) ยึดหลักสุขภาพแบบองค์รวม ได้แก่ (1) สุขภาวะทางกาย เป็นการระลึกร่างกายของเราที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้เป็นปกติ (2) สุขภาวะทางวาจา ป้องกันการกล่าวคำพูดต่าง ๆ ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องด้วยวจีสุจริต สัมมาวาจา เป็นไปในทางที่ชอบและดีงาม ย่อมมีอานิสงส์หรือมีผลในทางธรรม มีผลทางสังคม (3) สุขภาวะทางจิต การทำจิตให้เจริญนี้ก็อย่างหนึ่งหรือจะเรียกว่าสมาธิภาวนา และ (4) สุขภาวะทางด้านปัญญาเพื่อการดำรงชีวิตในประจำวัน การทำงานต่าง ๆ เป็นผลจากการปฏิบัติเพื่อขัดเกลาความประพฤติสู่ความดีงามเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของคณะสงฆ์ เป็นการดำเนินงานที่ต้องประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน ฟื้นฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคมที่ประสบปัญหา โดยการนำความรู้ ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม ผสมผสานกับหลักการ วิธีการสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เป็นงานที่สำคัญที่พระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมาให้ความสำคัญสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำและผู้ปฏิบัติตาม และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกวี วงศ์พุ่ม “ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย (กวี วงศ์พุ่ม, 2539: 13)

2. การดำเนินงานตามหลักพันธกิจ 6 ด้านในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งคณะสงฆ์ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ มีส่วนช่วยการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ทั้งผู้จัดการและผู้เรียนรู้ให้เป็นระบบ ทั้งต้องอาศัยความชำนาญ ความรู้

และความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนในการบริหารการให้เข้าทันยุคสมัย เพื่อเสริมสร้างระบบมีการวางแผนงาน แนวทาง หลักการ วิธีการ เพื่อให้สำเร็จในการที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งรู้จำ เข้าใจ มีศักยภาพ และประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า ประสิทธิภาพ “กิจกรรมทางด้านการบริหารบุคคลที่ได้เกี่ยวข้องกับวิธีการ ซึ่งหน่วยงานพยายามที่จะกำหนดให้ทราบแน่ชัดว่าพนักงานของตนสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เป็นการวัดผลการทำงานขององค์กรนั้นว่าทำงานได้ปริมาณงานมากน้อยแค่ไหน คุณภาพงานดีมากน้อยแค่ไหน ใช้เงิน เวลา แรงงานไปมากน้อยแค่ไหน โดยรวม ความมีประสิทธิภาพองค์กร” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2544: 63)

3. การดำเนินงานตามหลักพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์นั้น ส่งผลถึงการดำเนินงานไปสู่ความยั่งยืน ถือเป็นการดำเนินงานทั้งระบบทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายชุมชนสามารถอาศัยการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยยึดหลักของทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะมีหลักการปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยการสงเคราะห์ คือ หลักสังคหะวัตถุ 4 ประการ จะเป็นการส่งเสริมความดีงามในชุมชน ของการแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อ การพูด การสื่อสาร การสร้างประโยชน์ร่วมกัน และการปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทั้งนี้เป็นการการพัฒนาแบบองค์รวม คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาสังคม การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ “ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุน เป็นปัจจัยใน การที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่วนการพัฒนาคนโดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมาย คือ ความสุข อิสระภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543: 51)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสนับสนุนงานการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามพันธกิจ 6 ด้าน เพื่อให้มีความโดดเด่นทั้ง 6 ประการ เพื่อเป็นการพัฒนาความร่วมมือทางพระสังฆาธิการ คณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการวางแผนงานให้เป็นระบบ

2. ควรสนับสนุนการดำเนินงานของคณะสงฆ์ตามพันธกิจ 6 ด้าน ด้านการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิบัติ ให้เป็นรูปธรรม มีระบบการวางแผนงานที่ชัดเจน เพื่อเป็นการขับเคลื่อนองค์ความรู้ สร้างสติปัญญาให้เกิดขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อให้เห็นความชัดเจนหรือรายละเอียดข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ในประเด็นเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรม
2. แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ในประเด็นเกี่ยวข้องกับศาสตร์สมัยใหม่ด้านวิธีการ หลักการ ขั้นตอนการเชื่อมโยง และการบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา.(2538). **คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์**.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กวี วงศ์พุด. (2539). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **ธรรมนุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- _____. (2543). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2554). **สมการความว่าง**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์กรีนปัญญาญาณ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). **ทฤษฎีองค์กรประสิทธิภาพ รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม). (2554). **ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท)**. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พินิจ ลาภธนานนท์. (2549). กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ นักพัฒนาในภาคอีสาน. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิรภพ สนวนคง. (2563). ความเชื่อพระพุทธศาสนาในปราสาทหินพิมาย. **รายงานการสืบเนื่องประชุมวิชาการ การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1**. มจรวิทยาเขตสุรินทร์.
- เกรียงไกร พินยารักษ์. (3 พฤษภาคม 2563). อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- ธวัชชา เดชสุภา. (18 กุมภาพันธ์ 2563). อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยชินวัตร. สัมภาษณ์.
- น.ท.จวน ทรงภูมิ. (11 พฤษภาคม 2563). ผู้จัดการโรงเรียนอนุบาลวัดสะแกและไวยาวังกรวัดสะแก. สัมภาษณ์.
- พ.ท.แดนชัย แก้วสา. (3 พฤษภาคม 2563). 6 หัวหน้าแผนกกรรมวิธีข้อมูล กองทัพน้อยที่ 2 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา. สัมภาษณ์.
- พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ อภิปัญญา. (10 กุมภาพันธ์ 2563). รองเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา และเจ้าอาวาสวัดด่านใน. สัมภาษณ์.
- พระครูศีลวราภรณ์ ฐิตีสีโล. (13 กุมภาพันธ์ 2563). เจ้าอาวาสวัดโนนเมืองและผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมพุทธเกษตร. สัมภาษณ์.
- พระครูอุดมเชมคุณ ฐานุตโตโร. (23 กุมภาพันธ์ 2563). เจ้าคณะอำเภอพระทองคำและเจ้าอาวาสวัดพังเทียม. สัมภาษณ์.
- พระเทพสีมาภรณ์ กนตจारी. (1 กุมภาพันธ์ 2563). เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมาและเจ้าอาวาสวัดบึง (พระอารามหลวง). สัมภาษณ์.
- พระภิกษุพัฒนาบุญสิริ สมโย (สมัย). (1 พฤษภาคม 2563). ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 11 และเจ้าอาวาสวัดคลองตาลอง. สัมภาษณ์.

การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ
การศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ
The Development of Factors and Indicators of the Budget Risk
Management for School Finance of Primary Education
in Samutprakan

ทัศพร เกตุอนอม

Thasporn Kettanom

การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Educational Administration, Southeast Asia University

E-mail: kettanom23@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา และ 2) เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ โดยมีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารงานงบประมาณ เพื่อกำหนดกรอบการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณด้วยเทคนิคเดลฟายกับผู้เชี่ยวชาญด้านงบประมาณจำนวน 21 คน ขั้นตอนที่ 3 จัดสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารความเสี่ยงจำนวน 8 คน เพื่อรับข้อเสนอความคิดเห็นและคำแนะนำเพิ่มเติม ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความคิดเห็นจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินการคลัง จำนวน 128 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน เห็นด้วยกับการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ 1) ความเสี่ยงด้านงบประมาณ 2) ความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้าง 3) ความเสี่ยงด้านระบบการเบิกจ่าย 4) ความเสี่ยงด้านระบบการรับและนำส่งเงิน 5) ความเสี่ยงด้านระบบบัญชีแยกประเภททั่วไป และ 6) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามนโยบายและตัวชี้วัดทั้ง 25 ข้อ

2. ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านงบประมาณทั้ง 8 คน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา เหมาะสมดีแล้ว

3. การประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการเงิน ทั้ง 128 คนในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับมาตรการป้องกันการบริหารความเสี่ยงทั้งหมดที่กล่าวมาในระดับมากโดยเฉพาะมาตรการป้องกันความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้าง มีความพึงพอใจสูงสุด

คำสำคัญ: ตัวชี้วัด, องค์ประกอบ, การบริหารความเสี่ยง, งบประมาณการศึกษา

Abstract

The purposes of the study were: 1) to investigate the factors and indicators of budget risk management; and 2) to develop the factors and indicators of the budget risk management for school finance of primary education in Samutprakan. The research methodology consisted of four steps: 1) analyzed the documents concerning the budget risk management in order to establish a conceptual framework; 2) interviewed a group of 21 financial leaders representing each of the six factors and indicators to develop the budget risk management of school finance; 3) sought the advice and feedback from eight financial experts in Samutprakan using group discussion technique; 4) evaluated the opinions of 128 school administrators and financial experts. The analysis of data was accomplished by computation of percentage, mean, standard deviation, and Delphi technique. The median and interquartile ranges were also computed to test each of the agreement postulated in the study.

The research result finds that:

1. The group of 21 financial leaders representing each of the six factors: 1) budget risk management; 2) purchase order risk; 3) account payable risk; 4) receive process risk; 5) general ledger risk; and 6) compliance with policy, strongly agreed with developing and implementing a budget risk

management system for school finance in Samutprakan, and 25 indicators of the budget risk management.

2. Based on group discussions, all eight financial experts strongly agreed with the used and integration of the six factors of budget risk management.

3. Overall, the opinions of 128 school administrators and school financial leaders agreed with the use and integration of the six factors of budget risk management, with purchasing order risk demonstrating the highest satisfaction rate.

Keywords: Indicator, Factors, Risk Management, Educational Budget

1. บทนำ

ปัจจุบันการบริหารความเสี่ยงเป็นเรื่องที่องค์กรภาครัฐและเอกชนกำลังตื่นตัวและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กรหรือบรรลุผลลัพธ์สูงสุดขององค์กรซึ่งดำเนินอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและความไม่แน่นอนของสถานการณ์ต่าง ๆ นี้ อาจมีผลในทางบวกที่ก่อให้เกิดโอกาสในการบริหารหรืออาจมีผลลบในแง่ของข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนั้นการเข้าใจในความเสี่ยงด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้องจะทำให้ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้รับผิดชอบงานด้านความเสี่ยงขององค์กรและผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในองค์กร สามารถนำความเสี่ยงนั้นมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรได้อย่างถูกต้อง สามารถกำหนดระดับความเสี่ยงที่เหมาะสมต่อองค์กรที่จะยอมรับได้ สามารถบริหารความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งสามารถ กำกับ ดูแล ตรวจสอบความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ทำให้เกิดผลลัพธ์การดำเนินงานที่ดีในภาพรวมต่อองค์กรสอดคล้องกับแนวคิดของนฤมล สะอาดโคม (2560: 18) ที่อธิบายว่า การบริหารความเสี่ยงเป็นการจัดกระบวนการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายโดยมีการวางแผน วิเคราะห์ กำกับ พัฒนาทางเลือกในการบริหารความเสี่ยงตรวจติดตามและควบคุมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันตามวัตถุประสงค์ขององค์กรซึ่งงบประมาณรายจ่ายประจำปีเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาลที่จะแสดงให้เห็นถึงการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล การจัดการสรรพกำลังให้ในแต่ละกิจกรรมอย่างเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ลักษณะงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุดและในขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดที่

รัฐบาลจะสามารถทำได้ในแต่ละปี โดยรวมถึงการควบคุมให้กิจกรรมต่าง ๆ บรรลุผลตามเป้าหมาย ภายในระยะเวลาที่กำหนด (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2559: 19)

การบริหารความเสี่ยงมีธุรกิจเอกชนกลุ่มแรกที่เริ่มทำในเรื่องนี้คือธุรกิจประกันภัยเนื่องจากเป็นธุรกิจที่แบกรับความเสี่ยงของผู้อื่นจึงต้องหาวิธีการจัดการความเสี่ยงที่ตนรับมา ตัวอย่าง ในสหรัฐอเมริกา มีหน่วยงานที่กำกับดูแลในเรื่องการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจประกันภัยโดยเฉพาะ (National Association of Insurance Commissioner: NAIC) ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ นักคณิตศาสตร์ ตัวแทนจากภาคเอกชน ตัวแทนจากบริษัทประกันภัย มาร่วมกันวิเคราะห์ว่าการบริหารความเสี่ยงสำหรับบริษัทประกันภัยนั้นควรจะต้องดูในเรื่องใดบ้าง มีวิธีการประเมินความเสี่ยงอย่างไร เรื่องใหญ่ ๆ ที่ควรคำนึงถึงมีอะไรบ้างซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้มีมากกว่า 30 ปีแล้ว จนกระทั่งในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงมากมาย

นอกจากธุรกิจประกันภัยแล้ว ธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่มีการพัฒนาในเรื่องการบริหารความเสี่ยงเช่นเดียวกับธุรกิจประกันภัย คือ ธุรกิจธนาคาร ที่มีการกำกับดูแลในเรื่องการบริหารความเสี่ยงด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากความมั่นคงทางการเงินของธุรกิจธนาคารและในปัจจุบันก็ถือว่าเป็นมาตรฐานสากลแล้วที่ธุรกิจธนาคารในแต่ละประเทศต้องเดินตามกรอบแนวทางการบริหารความเสี่ยงเดียวกันซึ่งเรียกว่า Basel (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. www.ku.ac.th/)

ทั้งนี้ วิธีการและเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจทั้ง 2 ประเภทนั้นไม่แตกต่างกันคือในอดีตจะเน้นหนักไปที่เงินทุนซึ่งจะต้องมีมูลค่าเป็นบวกที่มากพอซึ่งแสดงว่าสินทรัพย์มีมากกว่าหนี้สิน ต่อมาธุรกิจประกันภัยได้หันมาให้ความสำคัญกับความเสียหายในเรื่องของการรับประกันภัย (Insurance Risk) มากขึ้น ว่าคิดเบี้ยลูกค้าให้สอดคล้องกับความเสี่ยงของลูกค้าหรือไม่ ค่าสินไหมทดแทนและความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับบริษัทเพียงพอเหมาะสมกับเบี้ยที่คิดมา เพราะถ้าคิดเบี้ยน้อยก็กลายเป็นความเสี่ยงกับบริษัท นอกจากนี้ความเสี่ยงอื่น ๆ ที่ธุรกิจประกันภัยมอง ได้แก่ ความเสี่ยงทางการเงิน ความเสี่ยงทางด้านสินเชื่อ ความเสี่ยงทางด้านตลาด (Market Risk) ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ปรากฏบนงบการเงิน (ธารสุตา อมรเพชรกุล, 2559: 21)

การบริหารความเสี่ยงของธุรกิจเอกชนจะง่ายกว่าภาครัฐราชการ เพราะภารกิจหลักและลักษณะการทำงานของหน่วยงานในธุรกิจแต่ละประเภทนั้นเหมือนกัน เช่น ธุรกิจประกันภัย ธุรกิจธนาคาร ทำให้สามารถบอกกรอบแนวทางการบริหารความเสี่ยงที่ชัดเจนได้ว่าจะต้องให้ความสำคัญกับความเสี่ยงในด้านใดและอย่างไร (ก้องกิติ พูลสวัสดิ์, 2560: 9)

ในขณะที่หน่วยงานราชการนั้น มีภารกิจหลักและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่แตกต่างกันรวมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ ในเชิงลึก ทำให้ไม่สามารถกำหนดกรอบแนวทางในการบริหารความเสี่ยงที่ชัดเจนได้เพราะจะแตกต่างกันไปตามภารกิจหลักของหน่วยงาน สิ่งที่สามารถทำได้คือ การกำหนดกลุ่มความเสี่ยงว่าอย่างน้อยต้องพิจารณากลุ่มความเสี่ยงในเรื่องใดบ้างซึ่งได้มีการกำหนดไว้แล้วโดยยึดตามแนวทางของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ, 2559: 27)

ส่วนความเสี่ยงทางการศึกษาเป็นแนวคิดค่อนข้างใหม่ที่ยังไม่มีการนำมาใช้ในวงการศึกษามากนักไม่เหมือนวงการธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงเพราะการดำเนินการทางธุรกิจ หากพลาดก็หมายถึงหายนะ ส่วนทางการศึกษาดูเหมือนจะไม่เป็นอะไรก็ได้ แท้จริงแล้วไม่ใช่ ความเสี่ยงทางการศึกษาเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกพื้นที่ ถ้าคิดในการลงทุนเม็ดเงินกับความพอเพียงและเวลาที่สูญไปกับการดำเนินการที่ปราศจากการบริหารจัดการความเสี่ยง ในสภาพบรรยากาศที่ไม่มีต้นทุนแล้วจะส่งผลต่อความหายนะทางการศึกษาได้เช่นกัน (จร สุนทรายุทธ, 2560: 45) สอดคล้องกับแนวคิดของชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2557: 96) ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธเรื่องการบริหารความเสี่ยงว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมและการจัดหาเครื่องมือในการตัดสินใจที่จะช่วยลดผลร้ายหรือความสูญเสียขององค์กรให้น้อยลงซึ่งมีกระบวนการ 5 ขั้นตอนคือ 1) การระบุความสูญเสีย 2) การตรวจสอบทางเลือกของเทคนิคความเสี่ยง 3) การเลือกเทคนิคการบริหารความเสี่ยงที่ดีที่สุด 4) การใช้เทคนิคการบริหารความเสี่ยงที่ดีที่สุด 5) การติดตามผล อีกทั้งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2560: 39) ได้เสนอแนวคิดของคาร์เทอร์และโดเฮอร์ตี (Carter and Doherty) ค.ศ. 1975 ที่อธิบายว่าการบริหารความเสี่ยงมี 4 ขั้นตอนคือ 1) การยอมรับความเสี่ยง 2) การลด/ควบคุมความเสี่ยง 3) การกระจายความเสี่ยง และ 4) การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง

ปัญหาเหล่านี้สืบเนื่องมาจากระบบการบริหารงบประมาณไม่มีประสิทธิภาพ ขาดมาตรฐานการปฏิบัติที่รัดกุม ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีจิตโลภะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ขาดจิตสำนึกในบุญคุณของแผ่นดิน จึงฉวยโอกาสกระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง จนทำให้ประเทศไทยได้ชื่อว่ามีคอร์รัปชันติดอันดับโลก ดังนั้น เพื่อลดความสูญเสีย งบประมาณของแผ่นดิน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สมุทรปราการ ด้วยหวังว่าผลของการศึกษาจะเป็นต้นแบบของการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณทางการศึกษา ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา
2. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

1. **ผู้ให้ข้อมูลหลัก** คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ

1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาซึ่งผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีการบอกต่อ (Snowball Technique)

2) ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ

2. **ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย** คือ องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา มีองค์ประกอบหลัก 6 ด้าน คือ 1) ความเสี่ยงด้านงบประมาณ 2) ความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้าง 3) ความเสี่ยงด้านระบบการเบิกจ่าย 4) ความเสี่ยงด้านระบบการรับและนำส่งเงิน 5) ความเสี่ยงด้านระบบบัญชีแยกประเภททั่วไป 6) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามนโยบาย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ รวม 128 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยเทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยพิจารณาประเด็นที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ขนาดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจะใช้ 21 คน เพราะมีผลการวิจัยยืนยันว่าใช้จำนวนนี้จะมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด (0.02) และไม่ควรมีมากเกินไปเพราะอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการติดตามและอาจได้บุคคลที่ไม่เชี่ยวชาญในประเด็นนั้นจริง

2. วิธีเลือกผู้เชี่ยวชาญจะใช้วิธีวิพากษ์ประเด็นปัญหา (Critical Incident Technique) กล่าวคือจะเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติด้านการบริหารความเสี่ยงในด้าน

งบประมาณการศึกษาซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป อายุ 40 ปีขึ้นไป ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารในระดับผู้อำนวยการสถานศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ มา 1 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ก่อน แล้วขอร่องให้ผู้เชี่ยวชาญนั้นระบุรายชื่อผู้เชี่ยวชาญต่อไปอีก 3 ชื่อหรือมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จากนั้น ขอร่องให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญต่อไปอีก 3 ชื่อ ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนผู้เชี่ยวชาญมากพอ จึงนำรายชื่อผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นมานับความถี่ที่ซ้ำ ๆ กัน เรียงลำดับที่ซ้ำกันจากมากไปหาน้อยจนได้รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตามที่ต้องการ จากนั้นใช้เทคนิคการบอกต่อ (Snowball) จนครบ 21 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

ครั้งที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ในลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์และวิจารณ์อย่างกว้างขวางในทุกประเด็น การรวบรวมข้อมูลครั้งที่ 1 ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ พูดคุยสนทนากับผู้เชี่ยวชาญโดยมีรายการ ตั้งคำถามเปิดนำ เพื่อให้ได้ความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ

ครั้งที่ 2 ใช้แบบสอบถามฉบับใหม่ที่ได้จากการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบคำถามเปิดในครั้งที่ 1 มาสร้างเป็นคำถามปิดแบบประเมินค่า (Rating Scale Questionnaire) แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ

ครั้งที่ 3 ก่อนส่งให้ตอบครั้งที่ 3 จะต้องนำคำถามครั้งที่ 2 มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ของคำถามแต่ละข้อ แล้วใช้ข้อคำถามเดิมนั้นสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับใหม่โดยเพิ่มค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ไว้ พร้อมทั้งบอกให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นทราบว่า ผลการตอบครั้งที่ 2 ท่านตอบอยู่ตำแหน่งใดและให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นทบทวนคำตอบและตอบกลับอีกครั้งซึ่งในการตอบครั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะทราบว่าตนมีความคิดเห็นแตกต่างหรือไม่แตกต่างไปจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเพียงไร จะได้พิจารณาว่าตนเห็นด้วย กับความสอดคล้องในความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ หรือไม่ หากไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงเหตุผลประกอบเพื่อยืนยันคำตอบเดิมนั้น

ครั้งที่ 4 นำคำตอบที่ได้ในครั้งที่ 3 มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ใหม่และจัดพิมพ์ค่าใหม่เช่นเดียวกับครั้งที่ 3 แล้วจัดส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบใหม่อีกครั้งเป็นครั้งสุดท้ายซึ่งทำเหมือนครั้งที่ 3

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบประเมินค่า (Rating Scale Questionnaire) เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนของ Likert สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา และมีประสบการณ์การทำงานด้านงบประมาณการศึกษามากอย่างน้อย 10 ปี

3.4 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
2. สร้างแบบสอบถามแบบประเมินค่าเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา ให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ความเสี่ยงด้านงบประมาณ 2) ความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้าง 3) ความเสี่ยงด้านระบบการเบิกจ่าย 4) ความเสี่ยงด้านระบบการรับและนำส่งเงิน 5) ความเสี่ยงด้านระบบบัญชีแยกประเภททั่วไป 6) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามนโยบาย
3. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เมื่อผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้วนำแบบสอบถามไปให้คณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาก่อนที่จะส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนตรวจสอบอีกครั้งหลังจากนั้นนำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลที่ได้อยู่ในระดับ 0.80-1.00 แสดงว่าแบบสอบถาม มีเนื้อหาสอดคล้องกัน
4. การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวิจัยโดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 30 คนที่มีในกลุ่มตัวอย่างวิจัย ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยรวมทั้งฉบับ ในที่นี้ แบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์ 0.91 จึงถือว่าแบบสอบถามฉบับนี้สามารถนำไปใช้ได้
5. ผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพเหมาะสมและปรับปรุงการใช้สำนวนภาษา จากนั้นจึงนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. **ข้อมูลเชิงคุณภาพ** หาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยควอไทล์ (Inter Quartile Range) ของแต่ละข้อคำถามที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน จากนั้นส่งแบบสอบถามรอบที่ 2 พร้อมทั้งรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญทราบเกี่ยวกับค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามที่วิเคราะห์ได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและที่วิเคราะห์ได้จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญคนนั้น รวมทั้งคำตอบเดิมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญคนนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทราบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างคำตอบของตนเองและของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับนำมาใช้ประกอบการพิจารณาทำการตัดสินใจยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบของตน หากผู้เชี่ยวชาญยังยืนยันคำตอบเดิม แต่เป็นคำตอบที่มีค่าอยู่นอกพิสัยควอไทล์ ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นต้องให้เหตุผลประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย

1) หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ จากแบบสอบถามรอบที่ 2 ที่ตอบโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งแสดงค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่ 2 ลงในแบบสอบถามรอบที่ 3

2) นำค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ มาแปลผลซึ่งอาจพิจารณาร่วมกับค่าฐานนิยม

2. **ข้อมูลเชิงปริมาณ** วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รอบที่ 1 นำแบบสอบถามฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาเรียบเรียงเป็นข้อความที่แสดงถึง องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา ทั้ง 6 ด้าน ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมใช้ค่าคะแนนร้อยละและลำดับตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อันดับ 1 ความเสี่ยงด้านระบบจัดซื้อจัดจ้าง อันดับ 2 ความเสี่ยงด้านระบบบัญชีแยกประเภทต่าง ๆ อันดับ 3 ความเสี่ยงด้านระบบรับและนำส่งเงิน อันดับ 4 ความเสี่ยงด้านระบบงบประมาณ อันดับ 5 ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามนโยบาย อันดับ 6 ความเสี่ยงด้านระบบเบิกจ่ายเงิน

รอบที่ 2 นำแบบสอบถามฉบับที่ 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาทั้ง 6 ด้านไปให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม จำนวน 21 คน ทำแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ ผลการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญในรอบ 2 มีข้อที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและมีค่าพิสัยควอไทล์ตั้งแต่ 1.50 ลงมาจำนวน 6 ด้านขององค์ประกอบหลักนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

รอบที่ 3 นำแบบสอบถามฉบับที่ 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาทั้ง 6 ด้านไปให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมจำนวน 21 คนทำแบบสอบถาม ครั้งนี้มีการแสดงค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ของกลุ่มพร้อมทั้งคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนยืนยันคำตอบเดิมหรืออาจเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ได้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 3 ทั้ง 6 ด้านผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

ตอนที่ 2 การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงบประมาณการศึกษาจำนวน 8 คนมาร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและแนวทางป้องกันความเสี่ยง ผลการสนทนากลุ่มพบว่าผู้เชี่ยวชาญด้านงบประมาณทั้ง 8 คนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา เหมาะสมดีแล้ว

ตอนที่ 3 การประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินทั้ง 128 คนในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับมาตรการป้องกันการบริหารความเสี่ยงทั้งหมดที่กล่าวมาในระดับมากโดยเฉพาะมาตรการป้องกันความเสี่ยงด้านการจัดซื้อ จัดจ้าง มีความพึงพอใจสูงสุด

4. สรุปผลการวิจัย

1. การสร้างองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คนเห็นด้วยกับองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านคือ 1) ความเสี่ยงด้านงบประมาณ 2) ความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้าง 3) ความเสี่ยงด้านระบบการเบิกจ่าย 4) ความเสี่ยงด้านระบบการรับและนำส่งเงิน 5) ความเสี่ยงด้านระบบบัญชีแยกประเภททั่วไป 6) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามนโยบายและตัวชี้วัดทั้ง 25 ข้อ

2. การสนทนากลุ่ม พบว่าผู้เชี่ยวชาญด้านงบประมาณทั้ง 8 คน ทุกคนเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษานั้นเหมาะสมดีพร้อมได้แสดงคำแนะนำและข้อเสนอแนะ

3. การประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการเงิน ทั้ง 128 คนในจังหวัดสมุทรปราการพบว่าทุกคนเห็นด้วยกับมาตรการป้องกันการบริหารความเสี่ยงทั้งหมดที่กล่าวมาในระดับมากโดยเฉพาะมาตรการการป้องกันความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้างมีความพึงพอใจสูงสุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษา พบว่า องค์ประกอบการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาทั้ง 6 ด้าน และตัวชี้วัดขององค์ประกอบทั้ง 25 ข้อมีความสอดคล้องกับระเบียบการบริหารงบประมาณ ปี 2548

1) องค์ประกอบการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณ สำหรับเงินงบประมาณที่ใช้ในโครงการ มาตรการควบคุม/วิธีการลดความเสี่ยงคือให้แต่งตั้งคณะกรรมการโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอกหรือเอกชนมาร่วมเป็นกรรมการเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของการจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ การติดตามผลการนำเงินงบประมาณไปลงทุน อัตราต้นทุนการผลิต ผลการดำเนินงานความเสี่ยงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุษณา ภัทรมนตรี (2557: 69) ที่ว่าการบริหารและควบคุมงบประมาณมีความสำคัญที่จะประกันได้ว่า งบประมาณที่โรงเรียนได้รับนั้นจะนำไปสู่การใช้จ่ายงบประมาณในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงต้องมีมาตรฐานในการบริหารและควบคุมงบประมาณดังนี้ (1) ความสำคัญของการบริหารและควบคุมงบประมาณ (2) ระบบบัญชีและการควบคุมทางบัญชี (3) การควบคุมงบประมาณ

2) องค์ประกอบการบริหารความเสี่ยงด้านการจัดซื้อจัดจ้าง หน่วยงานองค์กร บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดซื้อจัดจ้าง ยังขาดความพร้อมที่จะรองรับการปรับเปลี่ยนระบบการจัดซื้อจัดจ้างแบบอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกิดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน ไม่ทันเวลาและเกิดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตโดยไม่ได้ตั้งใจ มาตรการควบคุม/วิธีการลดความเสี่ยงคือ มีมาตรการในการควบคุม กำกับ ติดตามการจัดซื้อจัดจ้างต้องมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน ต้องปรับเปลี่ยนการทำงาน

เข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับกรมบัญชีกลาง (สำนักงบประมาณ, 2548: 19) ที่มีการพัฒนาระบบการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและสร้างโอกาสให้ผู้ขาย/ผู้รับจ้าง เข้าถึงข้อมูลได้อย่างทั่วถึงรวมทั้งสามารถติดตามสถานะการจัดซื้อจัดจ้างของส่วนราชการว่าดำเนินการอยู่ในขั้นตอนใดโดยกำหนดให้ส่วนราชการดำเนินการจัดทำประกาศการจัดซื้อจัดจ้างผ่านระบบปฏิบัติงานจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Government Procurement: E-GP) ในเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (www.gprocurement.go.th)

3) องค์ประกอบการบริหารความเสี่ยงด้านระบบเบิกจ่ายเงิน กรณีการจ่ายเงิน จ่ายเงินแต่ไม่ได้รับสินค้า (บริการ) ใบแจ้งหนี้ ใบเสร็จรับเงินปลอม เปลี่ยนจำนวนเงินจ่ายเงินซ้ำซ้อน มาตรการควบคุม/วิธีการลดความเสี่ยง คือ มอบหมายให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ มีระบบสอบถามเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบแจ้งหนี้ มีการประทับตรา เช่นชื่อ กำหนดให้จ่ายเป็นเช็คหรือบัตรเครดิต มีการสำรองข้อมูลทางการเงินไว้ในที่ปลอดภัยโดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจสถานะของข้อมูลเพื่อเข้าระบบ GFMS สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพร เจียสุคนธ์ (2557: 23) ที่อธิบายว่ากระบวนการด้านระบบเบิกจ่ายเงิน (Account Payable) เป็นกระบวนการที่รองรับการขอเบิกเงินจากคลัง (กรมบัญชีกลาง/สำนักงานคลังจังหวัด) ทั้งกรณีที่เป็นเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ กรณีปฏิบัติงานผ่านเครื่อง GFMS Terminal ใช้คำสั่งงานในการจำแนกการบันทึกรายการกรณีปฏิบัติผ่าน Excel Loader ใช้แบบฟอร์มเอกสารในการจำแนกการบันทึกรายการก่อนนำส่งเข้าสู่ระบบ GFMS เพื่อตรวจสอบสถานะของรายการขอเบิกได้

4) องค์ประกอบการบริหารความเสี่ยงด้านระบบรับและนำส่งเงิน กรณีการรับเงินไม่มีหลักฐาน เปลี่ยนแปลงจำนวนเงิน ไม่ออกใบเสร็จรับเงินเมื่อรับเงิน นำเงินไปใช้ก่อน มาตรการควบคุม/วิธีการลดความเสี่ยง คือ มอบหมายให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ มีผู้กำกับ รับผิดชอบการทุจริตของพนักงาน ออกแบบเอกสารให้รัดกุมเหมาะสม จัดทำบัญชีควบคุม มีระบบการตรวจสอบเงินและสอบทานโดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจัดทำสรุปข้อมูลสำคัญที่ใช้บันทึกข้อมูลในระบบ GFMS สอดคล้องกับแนวคิดของมณฑิร เจริญผล (2559: 18) อธิบายว่า กระบวนการด้านระบบรับและนำส่งเงิน (Receive Process) เป็นกระบวนการที่รองรับการรับและนำเงินส่งคลังทั้งในส่วนของเงินรายได้แผ่นดิน เงินนอกงบประมาณฝากคลัง กรณีปฏิบัติงานผ่านเครื่อง GFMS Terminal ใช้คำสั่งงานในการจำแนกการบันทึกรายการ กรณีปฏิบัติผ่าน Excel Loader ใช้แบบฟอร์มเอกสารในการจำแนกการบันทึกรายการก่อนนำส่งเข้าสู่ระบบ GFMS เพื่อตรวจสอบสถานะของรายการข้อมูลได้

5) องค์ประกอบการบริหารความเสี่ยงด้านระบบบัญชีแยกประเภททั่วไป เนื่องจากได้มีการปรับเปลี่ยนระบบบัญชีการเงินการคลังที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเข้าสู่ระบบบริหารการเงินการคลังด้วยระบบแบบอิเล็กทรอนิกส์ (GFMIS) และผู้ที่ปฏิบัติงานด้านนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาตรงตามมาตรฐานตำแหน่งนักบัญชีโดยเฉพาะ ไม่ใช่ข้าราชการที่เป็นบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรา 30 ค.(2) ความเสี่ยงจึงเกิดจากสาเหตุนี้ด้วยประการหนึ่ง สอดคล้องกับคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (2557: 29) ที่อธิบายว่ากระบวนการด้านระบบบัญชีแยกประเภททั่วไป (General Ledger) เป็นกระบวนการที่รองรับข้อมูลทางบัญชีที่เกิดขึ้นจากการประมวลผลข้อมูลทางการเงินโดยอัตโนมัติและจากการปรับปรุงรายการบัญชีผ่านไปยังระบบบัญชีแยกประเภททั่วไป โดยให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศึกษาขั้นตอนของระบบGFMIS ให้เข้าใจอย่างถูกต้อง

6) องค์ประกอบการบริหารความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามนโยบาย กรณีเกิดความผิดพลาดโดยไม่เจตนา บุคลากรตั้งใจที่จะกระทำผิดหรือทุจริต ซึ่งข้อบกพร่องวิธีการหรือขั้นตอนการทำงาน การตีความข้อกฎหมาย ระเบียบผิดพลาด มีความเข้าใจไม่ตรงกันในการสื่อข้อความตามกฎเกณฑ์ มาตรการควบคุม/วิธีการลดความเสี่ยง คือ การสร้างสมรรถนะให้แก่บุคลากรโดยให้การศึกษาอบรมและสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญแข พิมพีไสย (2558: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางการบริหารมีผลต่อความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงด้านการดำเนินงานของฝ่ายบริหารงานวิศวกรรมจราจรทางอากาศ ได้แก่ปัจจัยด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ การบริหารจัดการ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในการบริหารความเสี่ยง

2. การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณ การศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมกระบวนการเทคนิคเดลฟาย ผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่มและผู้บริหารสถานศึกษาที่ร่วมประเมินความคิดเห็น ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษานั้นเหมาะสมดีในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาในด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านเทคโนโลยี/การสื่อสาร ด้านชื่อเสียงภาพลักษณ์ ด้านการเรียนการสอน ด้านทุจริต ด้านความมีเสถียรภาพทางการศึกษาและด้านอื่นๆทางการศึกษาเพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารระดับหน่วยงานควรนำรูปแบบการบริหารความเสี่ยงด้านงบประมาณการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้เพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ก้องกิติ พูลสวัสดิ์. (2560). **การบริหารความเสี่ยง**. เอกสารประกอบการบรรยาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน. (2557). **คำแนะนำ: การจัดทำรายงานการควบคุมภายในตามระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ว่าด้วย การกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2554 เล่ม 2, (รายงานตามระเบียบฯ ข้อ 6)**. สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2557). **การบริหารความเสี่ยง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ธร สุนทรายุทธ. (2560). **การบริหารจัดการความเสี่ยงทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ธารสุดา อมรเพชรกุล. (2559). **การพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงในส่วนการพัสดุ** สำนักงานบริหารแผนและการคลัง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม**. คณะวิศวกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล สะอาดโถม. (2560). **การบริหารความเสี่ยงองค์กร**. กรุงเทพฯ: ฐานบุ๊กส์.
- พิณสุดา สิริธรงค์ศรี. (2559). **รายงานการวิจัยเรื่องภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- เพ็ญแข พิมพ์ไสย. (2558). **การพัฒนาระบบบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของวิทยาลัยสารพัดช่างกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์**. การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มณเฑียร เจริญผล. (2559). **ปัญหาที่พบจากการตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินพร้อมทั้งวิธีป้องกัน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **คู่มือการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร**. เอกสารเผยแพร่บนเว็บไซต์ www.ku.ac.th/ กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2559). **คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ก.การพิมพ์.

สำนักงานงบประมาณ. (2548). **ระเบียบการบริหารงบประมาณ พ.ศ.2548**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
งบประมาณ.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **คู่มือการจัดทำระบบบริหารความเสี่ยง**.
กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สุพร เจียสุคนธ์. (2557). การพัฒนาระบบงานวิเคราะห์งบประมาณ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษานครพนม. เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. **การค้นคว้าอิสระ กศ.ม.**
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อุษณา ภัทรมนตรี. (2557). **การตรวจสอบและควบคุมภายใน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์
ดิจิทัล.

A Comparative Study of Beliefs Found in Thai and Myanmar Legends

Su Su Khin

Yangon University of Foreign Languages, Yangon, Myanmar

Truong Thi Hang

Humanities and Social Sciences Faculty, Lampang Rajabhat University

Pra Chacksha Saisang, Sanom Khрутmuang

Naresuan University (Retired)

E-mail: susu.khin@yufl.edu.mm

Abstract

Legends, collections of stories, are conventional stories that may incorporate supernatural creatures and mythological components, but they are related to districts or individuals. In Thailand and Myanmar, the people have solid trust in myths, and they are superstitious about these beliefs. Henceforth, the objectives of the study are to explore beliefs in Thai legends and Myanmar legends; to identify the types of beliefs and to find out similarities and differences between the types of beliefs in Thai legends and Myanmar legends. In this research, the concept of Kingkeo Attagara (1976), which divides beliefs into 11 types, was used as the conceptual framework. The types of beliefs found in 308 legends (154 Thai Legends and 154 Myanmar legends) collected from books and interviews were categorized. The 8 types of beliefs were commonly found in both Thai and Myanmar Legends. Among them, the type of belief most found in both Thai and Myanmar Legends was Type 3: beliefs in sacred things. It is hoped that the present study will be valuable for the language students and the individuals who are attempting to broaden their insight on writing and history of the Thai and Myanmar society.

Keywords: Legends, Belief, Myanmar, Thais

ได้รับบทความ: 9 พฤศจิกายน 2563; แก้ไขบทความ: 9 มกราคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 9 มกราคม 2564

Received: November 9, 2020; Revised: January 9, 2021; Accepted: January 9, 2021

1. Introduction

Legends have been playing a vital role in the past or nowadays literature as well as in the real world. People use legends as media to reflect the important role of cultural, social, historical, religious, belief, etc. On the other hand, beliefs are regarded as one of the significant elements in human society. In Thai society, there are many beliefs in every sector, the source of beliefs, rituals according to different traditions and customs. Surayut Meenaphan (1997) noted that "Although today there is a great advance in science and technology, it is found that belief in astrology still has an influence on the way of life of people in society" (Surayut Meenaphan, 1997, pg. 11). In addition, beliefs of the people play an important role in controlling and encouraging human beings to become a traditional way for daily life.

The people around the world are living in divergent communities with their own cultures, beliefs and traditions. The advocator, Sanom Khрутmuang (2016) stated that "Folktales create fun and enjoyment. Entertainment is hidden with knowledge, morality, culture, beliefs, values, a reflection of society in each locality, country and each religion" (Sanom Khрутmuang, 2016, pg. 1). So, it is necessary to do the contrastive analysis to achieve better understanding of neighboring countries. Turning into Thailand and Myanmar, neighboring nations, it is needed to recognize and respect the beliefs of each other. As the religions of Thai and Myanmar people are Buddhism, the customs and traditions of both people are essentially similar, and most customs are gotten from religion. On the other hand, as mentioned above, the legends are the sources to explore their beliefs. Since the Thai and Myanmar individuals follow numerous beliefs and traditions, it is interested to explore their beliefs reflected in their legends. The present study aimed to explore the similarities and differences of beliefs found in the legends in Thailand and Myanmar.

For the conceptual framework in this analysis of beliefs of the Thai and Myanmar people, the researchers made use of the concept of Kingkeo Attagara (1976: 93-94) that has divided the beliefs of the people into 11 types as follows:

Type 1: beliefs in peoples' life, for instance, naming; spirits; death and rebirth in various forms according to karma; communicating with sprits; and suttee

Type 2: beliefs in environment and events, for instance, stone axes; manuscripts, for and against in building a house; using mercury to make people fly; and crown of thorn plants

Type 3: beliefs in sacred things, such as cat parade, cactus, Gods, magic spell, guardian spirit, temporary shrine

Type 4: Sexual beliefs, for instance, a girl with large breasts show that she is erotic; If father is a womanizer, the son is often a womanizer like his father.

Type 5 : Beliefs about health and well-being, for instance, eating bananas; drinking alcohol; hairs; the person who has abscess should not eat sticky rice; the people with long ears can live longer; and if the person who was bitten by the sunbeam snake sees the sun, he will die.

Type 6 : Beliefs about auspicious time, luck, omen, vulture, pigeons, bees, people born on Saturdays are callous people, lizards' sound, looking at characteristics of doves, vision and omen.

Type 7 : Beliefs about talismans, occultism, talisman cloth, talisman cloth, a piece of cloth with inscriptions, Takrud amulets, Buddha amulets, Nang kwak, aloe, golden boy spirit (Kuman Thong), Nang Kwak (woman spirit), amulet wild pig teeth.

Type 8: Beliefs about dreams, dreaming of snakes or get bitten by a snake, dreaming of peacocks, predicting dreams by days

Type 9: Beliefs about ghosts and spirits, butterflies, grandparent spirit, Phi faa spirit, banana ghost, Krasue ghosts, Phi luang ghosts, Phi khon ghosts, ghost haunting

Type 10: Belief in hell and heaven and

Type 11: Belief in astrology: Fortune-teller; Sompong characteristics for finding spouses; auspicious day or inauspicious day; Baby gender prediction; Predicting the characteristics of people based on the day they were born on (i.e. Rahu, Satan, etc.); and Telling the fortune of the people by looking at their appearance (parts of the body).

As mentioned above, in this study, the framework of Kingkeo Attagara was used to explore the beliefs found in the Thai and Myanmar legends and attempted to compare the types of beliefs found in the Thai legends and the Myanmar legends.

2. Research objectives

1. To explore the beliefs reflected in the Thai and Myanmar legends
2. To identify the different types of beliefs in the Thai and Myanmar legends
3. To find out similarities and differences between the types of beliefs in the Thai and Myanmar legends

3. Methods

The mix-approach was used as the research method in this study. The outcomes were measured by using the qualitative data gathered from the literature, books about legends and local individuals. The 4-step-procedure was used in doing this research. The steps were data collection process; translating process; data analysis process; and presenting the results which included the types of beliefs found in the legends and the similarities and differences between Thai and Myanmar legends.

3.1 Scope of the Study

The research was intended to determine two main themes. Firstly, the beliefs derived from the legends were explored based on the conceptual

framework of Kingkeo Attagara. Secondly, the types of beliefs were compared to investigate the similarities and differences between the Thai and Myanmar Legends. Concerning this, from the Thai side, 154 Thai legends, 2 legends each from 77 Thai provinces, were chosen to study. In Myanmar, there are altogether 14 states and divisions. To examine the legends in similar numbers, 11 legends each from 7 states and 7 divisions of Myanmar were selected. So, in this study, the total amount of 308 legends in Thailand and Myanmar were studied and classified into 11 types of beliefs.

3.2 Research Questions and Research Hypothesis

1. What are the different types of beliefs found in Thai legends?
2. What are the different types of beliefs found in Myanmar legends?
3. What types of beliefs are the most and the least found in the Thai legends? Why?
4. What types of beliefs are the most and the least found in the Myanmar Legends? Why?

The research hypothesis for this study is “There will be a difference between the types of beliefs in Thai legends and Myanmar legends.”

3.3 The Materials

In the study, there were a sum of 308 legends: 154 Thai legends and 154 Myanmar legends gathered from the interviews and previous written works. Since Thailand has 77 provinces, 2 legends were collected from each province. To have a similar number of legends to accomplish portrayal, 11 legends were gathered from 14 states and divisions in Myanmar. Among the several legends collected, the target legends were chosen by the board of scholars. In analyzing the data, the conceptual framework of Kingkeo Attagara (1976) was used to identify the types of beliefs found in the legends.

3.4 Data Collection

In gathering the information, the researchers conducted the interview with the local people, the old-aged or experienced ones in historical matters. The interview data were audio-recorded. The data were also collected from the previous written works. Then the researchers submitted the data to the board of the scholars to decide whether they were acceptable. After getting the approval, the 308 legends were set as the primary data for this research.

3.5 Data Analysis

Based on the interview responses and the data got from books, the beliefs could be explored. Firstly, the audio-recorded data were transcribed in the Thai or Myanmar language. Then the transcribed data and the data gathered from the books were translated into English. To classify the beliefs found in the legends, the first-round reading was conducted and the researchers took notes, discussed and defined the possible beliefs. Then, after the second-round reading, the data were put into 11 types of beliefs under the framework. For the third-round detailed reading, the researchers made sure that the data were sorted to the particular type correctly to assess the reliability of the data. Then data were compared and summarized based on the 11 types of the Kingkeo Attagara's framework (1976, 93-94).

4. Conclusion

In this research, the 308 Thai and Myanmar legends had been studied to investigate the types of beliefs found in the legends. The types of beliefs that most commonly found in Thailand and Myanmar are the same. Moreover, as the national religion of both Thai and Myanmar is Buddhism, Thai and Myanmar people are similar in their beliefs and traditions.

The results can be seen that the people from both countries have strong beliefs in Type 3: beliefs in sacred things. The type of belief that was found the least in both Thai and Myanmar is Type 2: beliefs in environment and

events, for instance, stone axes; manuscripts, for and against in building a house; using mercury to make people fly; and crown of thorn plants. It was also surprisingly found out that, among 308 legends, there was no legend which was found out as Type 4, Sexual beliefs; and 5, Beliefs about health and well-being. So, it can be concluded that although there were differences in the numbers in each type, there would be similarities found in comparing the types of the beliefs found in the Thai and Myanmar Legends.

As the researchers studied the legends in terms of identifying and comparing the types of beliefs found in Thai legends and Myanmar legends, the present study is hoped to be useful not only for the language learners but for the individuals who are attempting to augment their insight on culture and conventions of Myanmar and Thai people.

5. Discussion

The types of the beliefs found in the Thai Legends

In categorizing the beliefs found in the Thai legends using the conceptual framework Kingkeo Attagara, Beliefs Type 1 was found in 5 legends, e.g. the legends of Chao Pho Phra Wo (เจ้าพ่อพระวอ) of Tak District, Pha Nang Hai (ผานางไห้) of Chon Buri District, San Chao Phor Khun Dan (ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน) of Lamphun District.

Example Legend: The legend of Chao Pho Phra Wo “เจ้าพ่อพระวอ”, there was a brave Karen warrior, named "Chao Pho Phra Wo". He died in war. People believed that, because of his heroism and sacrifice, his spirit still protects Thailand's sovereignty and peacefulness until today. So, this legend reflects a belief in the spirit of the Chao Phor Phra Wo, which was found as a Type 1.

Type 2 in 1 legend: There is only 1 legend under Type 2.

Example Legend: It is the legend of Mae Nak Phra Khanong “แม่นาคพระโขนง” of Krung Thep.

In the legend, there was a female ghost named Mae Nak who haunted the villagers in Phra Khanong. The villagers bring Sambong leaves to hang at their house to protect the Mae Nak ghost. So, it can be seen that the people have a belief on Sambong (*Blumea balsamifera*) leave (ใบหนาด) that could make the ghost being afraid.

Type 3 in 116 Legends: Some of the legends are legends of Luang Pho Sothon (หลวงพ่อโสธร) of Cha Choeng Sao District, Phra That Kham Kaen (พระธาตุขามแก่น) of Khon Kaen District, Muang Sawi (เมืองสรวง) of Chumphon District.

Example Legend: The legend of Luang Pho Sothon “หลวงพ่อโสธร” 200 years ago, a Buddha image was floating along the northern part of Chao Phraya River. The villagers tried to pull the Buddha image but it did not success. After they had built a temporary shrine, they could pull the small Buddha image easily, and then they enshrined at the temple. In conclusion, the legend of “Luang Pho Sothon” appears to make people believe in sacred things and about building a temporary shrine for worship.

Type 6 in 10 Legends, e.g. Luang Pu Dinosaur (หลวงปู่ไดโนเสาร์) of Kalasin District, Ban Phra Muang (บ้านพระม่วง) of Trang District, Khao Nang Hong (เขานางหงส์) of Phang Nga District.

Example Legend: Luang Pu Dinosaur “หลวงปู่ไดโนเสาร์”

In 1991, Luang Ta Wichit discovered a vision of the future, and he saw a large number of huge animals died. After seeing this vision several times, he got down from the top of the mountain. Around noon, because of the heavy rain the land was eroded to see dozens of large bones according to his vision. There is a belief in a vision of the future.

Type 7 in 12 Legends, e.g. Khao Nang Thong Haeng Mueang Phan (เขานางทองแห่งเมืองพาน) of Kamphaeng Phet District, Ban Nong Mon (บ้านหนองมนต์) of Chon Buri and Phra Khwang (พระขวาง) of Chumphon District.

Example Legend: Khao Nang Thong Haeng Mueang Phan “เขานางทองแห่งเมืองพาน”.

One day, the King of Naga swallowed a beautiful woman, Nang Thong. At that time, Phra Ruang, the King of Phan city, saw that event and saved her life by using his supernatural power. However, one day, a crocodile ate Nang Thong. As Phra Ruang was a holy person, he cursed the crocodile into a stone there until today. There is a belief in holy words and curses which is occultism. So, people have a belief about occultism.

Type 8 in 7 Legends, e.g. Khao Bai Si (เขาใบศรี) of Chanthaburi District, Phra Khwang (พระขวาง) of Chumphon District and Phra Nang Ruela Lom (พระนางเรือล่ม) of Nonthaburi District.

Example legend: Khao Bai Si “เขาใบศรี”

A woman wanted to offer food to the monks at home, but she did not have beautiful plates. In her dream, an angel told her to make a wish in front of the cave on the mountain. After she had made a wish, the cave opened and let her bough plates and bowls. According to the dream, after her donation ceremony, she had taken them back to the same place. So, it could see that there is a belief about dream.

Type 9 in 15 Legends, e.g. the Orphaned Little Ghost (ท้าวกำพริ้น้อย) of Chaiyaphum District, Mae Nak Phra Khanong (แม่นาคพระโขนง) of Krung Thep, and Mueang Nakhon Ratchasima (เมืองนครราชสีมา) of Nakhon Ratchasima District.

Example legend: The Orphaned Little Ghost “ท้าวกำพริ้น้อย”

In a small town, there was an orphan who survived his life by planting. He used silk thread to capture an elephant, a tiger, a viverra and Phaya Hung (cultural hero). The last one he caught was the little ghost. Finally, the little ghost agreed to be a henchman. So, the legend shows that people believe about the ghost.

Type 10 in 1 legend. It is Kong Khao Noi Kha Mae (ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่) of Yasothon District.

Example Legend: Kong Khao Noi kha Mae (ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่)

In a village, a farmer killed his mother, because when he was working, his mother was late for sending him a small amount of food. When the woman died, her eyes showed the worry on whether her son might go to hell and the door to heaven would be closed. So, this legend reflects the beliefs in hell and heaven.

Type 11 in 9 Legends, e.g. San Yai Hom (ศาลยายหอม) of Nakhon Pathom District, Lak khet Khao Phanom Rung (หลักเขตเขาพนมรุ้ง) of Buri Ram and Phaya Kong Phaya Phan (พญากงพญาพาน) of Nakhon Pathom.

Example legend: The legend of San Yai Hom “ศาลยายหอม”

When the queen of Kanchanaburi is pregnant, a wise astrologer prophesied that the queen would give birth definitely to be a son who will be with great dignity and courage but he will be Oedipus. The queen asked her man to kill her son, but an old woman in a village saw him and adopted him. However, as the astrologer predicted, the son killed the king. The belief in astrology was found in this legend.

It was found that the beliefs Type 4 and Type 5 could not be found in Thai legends.

The types of beliefs found in Myanmar Legends

In analyzing the beliefs of the people found in the Myanmar legends, beliefs Type 1 was found in 7 legends; e.g. Shin Zalun (ရှင်ဇလွန်) of Tanintharyi Province, Shweguni Phaya (ရွှေဂူနီဘုရား) of Sagaing Province, Pakhoku (ပုခူကူ) of Magway Province.

Example legend: Shin Zalun (ရှင်ဇလွန်)

In the legend Shin Zalun, there was an angel who became a carp, when she died, because of her sins. The lady carp ate the dirt from the hermit

and gave birth to the human twins. So, it reflects the belief in the death and rebirth in various forms according to Karma.

Type 2 in 2 legends. They are Pha An (ဖားအံ) of Pha An Province and Bayin Nyi Cave (ဘုရင့်ညိုဂူ) of Pha An Province.

Example legend: The legend of Pha An (ဖားအံ)

There was a Naga (dragon) in the Thanlwin River. One day, it ate the frog that swallowed the mercury. Because of the power of the mercury, the frog survived by scratching the Naga's stomach. Finally, the Naga could not stand and then it vomited the frog. This legend reflects a belief about mercury which can save life.

Type 3 in 106 Legends; e.g. Shwedagon Pagoda (ရွှေတိဂုံစေတီတော်) of Yangon Province, Shwe Tan Tin Phaya (ရွှေတုံတစ်ဘုရား) of Magway Province and Zalun Pyi Taw Pyan Phaya (လွန်ပြည်တော်ပြန်ဘုရား) of Irrawaddy Province.

Example legend: Shwedagon Pagoda (ရွှေတိဂုံစေတီတော်)

More than 2600 years ago, the two merchants met the Gautam Buddha during his time and received the 8 strands of Buddha Hair. When they took the Hairs in their hands, the Hairs shown forth in a thousand brilliant hues that illumined the woodlands. The earth trembled with joy and wonder and the resounding clamor arose as the seas and oceans leapt forth in exultation. So, the legend reflects a belief in the sacred things of God.

Type 6 in 3 Legends, e.g. Mahamuni Phaya (မဟာမုနိဘုရား) of Mandalay Province, Min Maha Giri (မင်းမဟာဂီရိ) of Mandalay Province and Along Sithu Min and Tea Tree (အလောင်းစည်သူမင်းနှင့်လဖက်ပင်) of Shan State.

Example legend: Mahamuni Phaya (မဟာမုနိဘုရား)

In Gaudama Buddha lifetime, King Jantra Thuriya had a strong desire to worship the Lord Buddha. One day, the Gaudama Buddha came to him and predicted that Buddha's relics would be enshrined in Kyauk Taw and people

would worship and build many stupas throughout the country. At that time, the earth shook, and the ocean boiled. King Jantra Thuriya was shocked and asked the fortune teller about the meaning of the vision. They said that the vision was that the Lord Buddha would come to his places. This legend reflects a belief about the vision.

Type 7 in 7 Legends, e.g. Shweguni Phaya (ရွှေဂူနီဘုရား) of Sagaing Province, Shin Motti (ရှင်မုတ္တိ) of Tanintharyi Province and Naw Bubaw mountain (နော်ဘူဘောတောင်) Bago Province.

Example legend: The legend of Shweguni Phaya (ရွှေဂူနီဘုရား)
One of the sacred things of Shweguni Buddha Image is that if a person wants to be the expert of talismans and amulets, he had to perform his tasks in this temple to get success. So, it reflects that there is a belief in talisman and amulets and black magic.

Type 8 in 4 Legends, e.g. Phowin Taung (ဖိုလ်ဝင်တောင်) of Sagaing Province, Kinari Kinara (ကိန္နရီ ကိန္နရာ) of Kayah State and Shwe Settaw (ရွှေစက်တော်) of Magway Province.

Example legend: Phowin Taung (ဖိုလ်ဝင်တောင်)

One day, King Bandawa and his soldiers visited around the country. They slept overnight on the way near a mountain. This King dreamed that the Buddha came to get “attainment of Fruition” there. The Buddha prophesied that over one thousand years later, King Bandawa will build many Buddha images. Then the mountain was named according to the dream of the king. It reflects a belief about the dream.

Type 9 in 30 Legends, e.g. Min Maha Giri Nat (မင်းမဟာဂီရိနတ်) of Mandalay Province, Jat Gu (ကြတ်ဂူ) of Kayah State and U Shin Gyi (ဦးရှင်ကြီး) of Irrawaddy Province.

Example legend: Min Maha Giri Nat (မင်းမဟာဂီရိနတ်)

In the Ava period, there is a very strong man, Maung Tint De, who was able to subdue the elephants. Due to the strength of him, the King stressed over being assaulted throne. So, the king arrested him and tied him to a Champa tree for burning alive. Then, Maung Tint De became Min Maha Giri Nat (spirit). People believe that this spirit can protect them until today. So, this legend reflects a belief in spirits.

Type 11 in 7 Legends, e.g. Sao Lak Muang Mae Aung Tha (မယ်အောင်သာမြို့ဦးကျောက်တိုင်) of Tanintharyi Province, Shwe Jetyet Shwe Jetja (ရွှေကြက်ယက်ရွှေကြက်ကျ) of Mandalay Province and Kinari Kinara (ကိန္နရီကိန္နရာ) of Kayah State.

Example legend: Sao Lak Muang Mae Aung Tha (မယ်အောင်သာမြို့ဦးကျောက်တိုင်)

During the reign of King Ekarachracha, due to the heavy rain, it was flooded and damaged the city wall for three consecutive years. Therefore, the King consulted with astrologers. According to the prediction, the King announced to build the city wall by exchanging the life of human beings. Then, his men announced to get the volunteer sacrifice themselves. This legend reflects a belief in astrology.

The belief type 10 was not found in Myanmar. Like the results in Thai Legends, the beliefs types 4 and 5 could not be found in the Myanmar legends.

Comparison of the Types of Beliefs Found in Thai Legends and the Myanmar Legends

In this study, the type of belief which was the most found in Thai Legends and Myanmar Legends was Type 3. There were 116 Thai and 106 Myanmar legends. The least common types of beliefs were also the same. In Thailand, there is only 1 out of 154, which expresses the belief Type 2. And in Myanmar, there are two legends which reflect the Type 2. Only one Thai legend reflects Type 10, yet Type 10 was not found in any of the Myanmar legend. It can be surprisingly seen that the beliefs Type 4 and Type 5 could not be found in both Thai and Myanmar. The results are shown in the following table, Table 1.

Table 1. The comparison of the type of beliefs in legends in Thailand and Myanmar

	Type 1	Type 2	Type 3	Type 4	Type 5	Type 6	Type 7	Type 8	Type 9	Type 10	Type 11
Thai legends	5	1	116	0	0	10	12	7	15	1	9
Myanmar legends	7	2	106	0	0	3	8	4	30	0	7

The results showed that the most common belief types of belief in Thai and Myanmar legends was Type 3-belief about sacred things. The reason could be because of the national religion of both countries, Buddhism. It is also aligned with the concept of Chalatchai Ramitanon (1987) “Beliefs are the basis for making both good things and bad things. The ancient people led the children believe to worship and respect sacred or religious things.” Religious beliefs have power over people in the culture of each society. It was also suited to Phra Somkiat Titchai’s result (2006) which showed that the most found beliefs in folktales of Nakhon Thai district were the beliefs in sacred things.

So, it can be seen that, in analyzing and comparing the types of beliefs found in the legends between Thailand and Myanmar, both express 8 types of beliefs except Type 4 and 5. And in Myanmar legends, there is no belief under Type 10. Besides, the types of beliefs the most and the least commonly found are similar among Thailand and Myanmar. So, the present result unfollows the view of Stith Thompson (1977) which was stated that the cultures and beliefs might be different in different countries around the world. It could be said that they may have different beliefs yet not among Thai and Myanmar people.

References

- Attagara, K. (1976). **Folklore**. Bangkok: Unit of Supervisors, Department of Teacher Education.
- Garuda Muang, S. (2016). ASEAN Folk Tales: An Analysis of Beliefs and Social Reflections. **Academic Journal Uttaradit Rajabhat University**, 11(1), 1-8.
- Meenaphan, S. (1997). **Organizational Behavior**. Bangkok: Orient Style Press.
- Phra Titchai, S. (2006). Analysis of Beliefs and Values from Folk Tales of Nakhon Thai District, Phitsanulok Province. **Master of Art Thesis**, Naresuan University.
- Ramitanon, C. (1987). **Beliefs and Rituals of Hill Tribes in Thailand**. Bangkok: Thammathirat University.
- Thompson, S. (1977). **The Folktale**. London: University of California Press.

รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี
Form of Administration of Sangha Affairs under the Sangha
Act (No. 4) B.E. 2561 was Suitable for Landscape Society
in Phetchaburi Province

สนอง ธีัญยานนท์

Sanong Thanyanond

ศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน, เสนาะ กลิ่นงาม

Supanat Sapnawin, Sanor Klinngam

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Department of Public Administration, Phetchaburi Rajabhat University

E-mail: phetsima@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 2) ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 และ 3) สังเคราะห์หารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี คือ การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสร้างพุทธมณฑลเพชรบุรี ทุกด้านขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน ตามหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น

2. ปัจจัยทางการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ดำเนินการตามระเบียบปฏิบัติงานที่มีระบบชัดเจน ควรสร้างทรัพยากรบุคคลด้านทัศนคติ ด้านการแสดงออก ด้านการปฏิบัติต่อสังคมแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงรูปธรรม มีอำนาจตัดสินใจร่วมกัน รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่ชุมชน แต่การปกครองคณะสงฆ์ไม่มีบทลงโทษขั้นร้ายแรงหากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา จึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ได้รับบทความ: 11 มกราคม 2564; แก้ไขบทความ: 8 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 8 มีนาคม 2564

Received: January 11, 2021; Revised: March 8, 2021; Accepted: March 8, 2021

3. รูปแบบการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ควรแสดงบทบาทเชิงรุกต่อสังคม “เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับ เป็นผู้ให้” พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญของบุคลากร ได้แก่ การปกครอง ต้องมีความรู้ด้านกฎหมายและพระธรรมวินัย การการเผยแผ่ ต้องทำงานที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การศึกษา ต้องพัฒนาทักษะการประเมินผล การสาธารณูปการ ต้องสำรวจการก่อสร้างและซ่อมบำรุงตามขั้นตอน การศึกษาสงเคราะห์ ต้องส่งเสริมกลุ่มผู้ต้องการความช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์ ต้องบูรณาการบทบาทพระสงฆ์ต่อสังคม และการสร้างพุทธมณฑล ต้องขับเคลื่อนทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, ภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี

Abstract

This research article aims to 1) study the administration of Sangha Affairs under the Sangha Act (No. 4) B.E. 2561, 2) to study the administrative factors affecting the administration of the Sangha under the Sangha Act (No. 4), and 3) to synthesize the form of Sangha administration under the Sangha Act (No. 4) B.E. 2561.

The research result finds that:

1. The administration of monastic affairs in Phetchaburi Province is governance, propagation, education, public utilities, educational welfare, public welfare, and the construction of Phetchaburi Phutthamonthon, all aspects operated simultaneously in accordance with their duties and responsibilities, with provincial priests district priest, sub district priest, and abbot administering the ecclesiastical affairs respectively.

2. Administrative Factors: The Sangha of Phetchaburi Province follows clear systematic practice regulations, should build human resources in attitude, expression, social behavior with participation in concrete activities, joint decision-making, responsibility, community development, but the Sangha administration has no serious penalties for failing to obey the command of the commander, thus making it unsuccessful.

3. The model of Sangha administration in Phetchaburi province should play a proactive role in society, "change the role from recipient to giver", develop skills and expertise of personnel, such as governance, knowledge of the law, and dharma, propagation must work with multiculturalism, education must develop evaluation skills, public utilities need to explore the construction and maintenance procedures, education work to promote groups of people who need assistance, public welfare must integrate the role of monks, society and creation of Phutthamonthon must be driven by both the government, the business sector, and the people.

Keywords: Model of Sangha administration, Sangha Act, Landscape Society in Phetchaburi Province

1. บทนำ

ตามกรอบการปฏิรูปนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2558 คณะรัฐมนตรี มีมติรับทราบผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการตามที่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอ โดยได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็นสามระยะ คือ ระยะแรกคณะกรรมการดำเนินการ ได้จัดให้มีการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากพระสงฆ์และผู้แทนพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศ มติการประชุมมีความเห็นตรงกันในแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาสาม ประเด็น คือ หนึ่งการสร้างศรัทธา และการสร้างเอกลักษณ์ของคณะสงฆ์ สองการพัฒนา ศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา และสามการส่งเสริมและให้ความสำคัญใน กิจการพระพุทธศาสนาของรัฐบาล ระยะสองเมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นจากการระดมความคิดเห็น ทัวทั้งประเทศ ที่ประชุมมหาเถรสมาคม ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ได้แก่ ฝ่ายปกครอง สมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นประธาน กรรมการ ฝ่ายศาสนศึกษา พระพรหมโมลีเป็นประธานกรรมการ ฝ่ายศึกษาสงเคราะห์พระ พรหมบัณฑิตเป็นประธานกรรมการ ฝ่ายเผยแผ่สมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นประธาน กรรมการ ฝ่ายสาธารณูปการ พระพรหมมุนีเป็นประธานกรรมการ ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ พระพรหมวชิรญาณเป็นประธานกรรมการ และคณะกรรมการพัฒนาพุทธมณฑล สมเด็จพระ พุฒาจารย์เป็นประธานกรรมการ และระยะสุดท้ายคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้ประชุม ร่วมกันเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยอาศัยข้อมูล จากพระสงฆ์และองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในการจัดทำแผนที่สามารถนำไปใช้ได้จริงเชิง พื้นที่ (พระราชนิพนธ์ และคณะ, ม.ป.ป.: 20-21)

ส่วนสภาพปฏิรูปแห่งชาติได้เสนอการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนา 4 ประเด็น คือ หนึ่งทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์ เนื่องจากมีพระสงฆ์บางรูปแสดงความอวดรวย ใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อ ทำให้เห็นว่าเป็นผู้สะสมมากกว่าเสียสละ และทรัพย์สินของวัดไม่มีการแสดงบัญชีทรัพย์สินให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ถึงที่มาที่ไปของเงินบริจาค ไม่มีการตรวจสอบความโปร่งใส สองปัญหาของพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธา เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปประพฤติผิดนอกนิกายไม่เหมาะสม เพราะไม่มีความรู้พระธรรมวินัยหรือไม่ละอาย สั่งสอนประชาชนตามความเข้าใจของตัวเองที่คิดว่าถูกต้อง สามการทำพระธรรมวินัยให้วิปริต และการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย พระภิกษุบางรูปที่มีความรู้ในหลักธรรม แต่ดัดแปลงหลักธรรมคำสอนให้เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง สร้างความเข้าใจผิดแก่พุทธศาสนิกชน และสี่เรื่องฝ่ายอาณาจักรที่จะต้องเข้าไปสนับสนุนปกป้องคุ้มครองกิจการพระพุทธศาสนา เนื่องจากองค์กรสงฆ์โดยเฉพาะมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ไม่สามารถบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาให้เรียบร้อยดีงาม ทั้งยังขาดความทันสมัย แก้ไขปัญหาได้ไม่ทันทั่วถึง (คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี, ม.ป.ป.: 1)

คณะสงฆ์เพชรบุรีสังกัดเขตการปกครองภาค 15 ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์เสนาสนะยังไม่คุ้มค่า ด้านการบริหารงานคณะสงฆ์ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการเผยแผ่หลักธรรมต่อพุทธศาสนิกชน ทั้งหมดนี้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อคณะสงฆ์ทั้งจังหวัด เนื่องจากมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชา ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในความเรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการที่จะประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรม ใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง พึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม กล่าวคือ ถ้าเห็นจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ เพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549: 2) การปกครองจึงยึดตามธรรมวินัย และให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ถือเป็นรูปแบบ และหลักการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ต่อมามหาเถรสมาคมได้ออกข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ และออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย (เฉลิมพล โสมอินทร์, 2546: 225-255) องค์กรสงฆ์ถือว่าเป็นองค์กรสมัยใหม่ ที่มีความเป็นเอกภาพ แต่ควรมีการปรับปรุงหรือแก้ไขบริหารจัดการแบบดั้งเดิม ด้วยวิธีการบริหารจัดการสู่ความทันสมัยและนำ

สมัย เพื่อเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงแห่งอนาคตของสังคมโลก เพื่อแสวงหาการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสม ต่อการพัฒนากิจการและองค์กรคณะสงฆ์ไทยให้มีความสมสมัย ด้วยการเริ่มจากทุกวัดในชุมชนรวมทั้งภิกษุสามเณร ให้เป็นผู้มีความรู้ในหลักการบริหาร และการให้บริการกิจการคณะสงฆ์ไทย ที่ไม่ละทิ้งพระธรรมวินัยและทันต่อยุคสมัยใหม่ (พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท, 2558: 126)

จากข้อมูลและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี” เมื่อเสร็จสิ้นจากผลการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกแล้ว ได้นำไปปรับใช้กับองค์กรการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรม ด้านปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อสังเคราะห์หารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การสัมภาษณ์พระสงฆ์ และผู้บริหารส่วนราชการ จำนวน 16 รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้ประชากรจำนวน 3,344 รูป โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสูตรคำนวณของ (Taro Yamane) ได้จำนวน 359 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ค่าทีเทส (Independent Sample t-test) และการทดสอบค่าเอฟเทส หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test/One-way ANOVA)

3.1 ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยค้นคว้าพระไตรปิฎก แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารรัฐกิจ/รัฐประศาสนศาสตร์ ตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน แนวคิดและทฤษฎี

เกี่ยวกับการบริหาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบริหารทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ศึกษาเป็นจังหวัดเพชรบุรีทั้ง 8 อำเภอ มีทั้งสิ้น จำนวน 263 วัด ได้แก่ 1) อำเภอเมืองเพชรบุรี 2) อำเภอเขาย้อย 3) อำเภอหนองหญ้าปล้อง 4) อำเภอชะอำ 5) อำเภอท่ายาง 6) อำเภอบ้านลาด 7) อำเภอบ้านแหลม และ 8) อำเภอแก่งกระจาน

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key-informant) ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มพระสงฆ์ คือ พระสังฆาธิการทุกระดับที่มีอำนาจปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ได้แก่ 1) เจ้าคณะจังหวัดฝ่ายมหานิกายจำนวน 1 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.25 2) เจ้าคณะจังหวัดฝ่ายธรรมยุตินิกายจำนวน 1 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.25 3) เจ้าคณะอำเภอฝ่ายมหานิกาย จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ 4) เจ้าคณะอำเภอฝ่ายธรรมยุตินิกาย จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.5 รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 75.00

2) กลุ่มผู้บริหารส่วนราชการ คือ ผู้รับผิดชอบบริหารองค์กรทั้งระดับภูมิภาค และส่วนงานต่าง ๆ ภายในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 2) รองผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 และ 3) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น จำนวน 16 รูป/คน

2. ประชากร ซึ่งกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ ดังนี้ 1) พระสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จำนวน 843 รูป 2) พระสงฆ์อำเภอเขาย้อย จำนวน 289 รูป 3) พระสงฆ์อำเภอหนองหญ้าปล้อง จำนวน 195 รูป 4) พระสงฆ์อำเภอชะอำ จำนวน 433 รูป 5) พระสงฆ์อำเภอท่ายาง จำนวน 525 รูป 6) พระสงฆ์อำเภอบ้านลาด จำนวน 417 รูป 7) พระสงฆ์อำเภอบ้านแหลม จำนวน 444 รูป และ 8) พระสงฆ์อำเภอแก่งกระจานจำนวน 198 รูป รวมทั้งสิ้น จำนวน 3,344 รูป

3. กลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนประชากร 3,344 รูป โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสูตรคำนวณของ (Taro Yamane) โดยได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้ 1) พระสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จำนวน 90 รูป 2) พระสงฆ์อำเภอเขาย้อย จำนวน 31 รูป

3) พระสงฆ์อำเภอหนองหญ้าปล้อง จำนวน 21 รูป 4) พระสงฆ์อำเภอชะอำ จำนวน 46 รูป
 5) พระสงฆ์อำเภอท่ายาง จำนวน 56 รูป 6) พระสงฆ์อำเภอบ้านลาด จำนวน 44 รูป
 7) พระสงฆ์อำเภอบ้านแหลม จำนวน 47 รูป และ 8) พระสงฆ์อำเภอแก่งกระจานจำนวน 21 รูป
 รวมทั้งสิ้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 359 รูป

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี

คณะสงฆ์เพชรบุรีได้ดำเนินการตามภารกิจทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ และการสร้างพุทธมณฑลเพชรบุรี ทุกด้านได้ขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน โดยได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้เป็นอย่างดีมีรูปธรรมชัดเจน ทั้งนี้ได้ใช้การขับเคลื่อนตามลำดับการบังคับบัญชา เพื่อให้การดำเนินงานในแต่ละด้านสำเร็จ มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เป็นผู้บังคับบัญชาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยยึดหลักธรรมคำสอนตามพระธรรมวินัย และกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งต้องแต่งตั้งคณะผู้ดำเนินงานตามลักษณะงาน ให้ขับเคลื่อนเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพของบริบทแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ต้องเป็นตามหลักธรรมวินัย โดยใช้พระสงฆ์ระดับผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในความคิดเห็นและตัดสินใจ จะทำให้แก้ไขปัญหาได้ทันต่อสถานการณ์มากขึ้น ต้องดำเนินการตามความเหมาะสมของพระราชบัญญัติที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน ซึ่งคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีได้ปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนถูกต้อง ตามพระธรรมวินัยและเป้าหมายองค์กรโดยยึดโยงกับภารกิจ 6+1 ด้าน อย่างไรก็ตาม บทบาทที่มีความชัดเจนตามการปกครองจากเจ้าคณะภาคลงไปถึงเจ้าอาวาส ภายใต้การปกครองตามระดับคำสั่งปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติสงฆ์ อยู่ในภาวะเบียดเบียนของผู้บังคับบัญชาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วยดี ซึ่งก็คือหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายตามลำดับขั้น ขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้ปกครองระดับนั้นๆ ซึ่งควรดำเนินการตามกรอบแนวทางที่กำหนดไว้ตามอำนาจหน้าที่ ที่ได้รับทั้งด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ทั้งนี้ต้องสร้างการกระจายอำนาจการปกครองอย่างแท้จริง การเพิ่มทักษะความรู้ความสามารถของบุคลากรทุกระดับ ทั้งผู้ปกครองและผู้ปฏิบัติกร ทั้งนี้คณะสงฆ์ทุกระดับต้องสนับสนุนกิจกรรมที่ภาคประชาชนเสนอ ซึ่งต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและศีลาจารวัตรของสมณะสงฆ์

4.2 ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีดำเนินการตามระเบียบปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด เพราะถือเป็นแนวทางการปฏิบัติงานตามระบบที่ชัดเจนที่สุด เพื่อใช้ขับเคลื่อนการบริการกิจการคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ควรมุ่งเน้นการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี การปฏิบัติธรรม การเจริญจิตภาวนา ความสามัคคี จัดการวัดให้เป็นสถานที่สะอาด สงบ สว่าง เป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน โดยต้องสอดคล้องกับภารกิจทั้ง 6 ด้าน ควรสร้างทรัพยากรบุคคลให้เป็นคนดี โดยรู้จักหน้าที่ของตนว่า ควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้อง สร้างจิตสำนึกให้มั่นคงในทางที่ถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีควรนำไปเป็นตัวแบบที่ดีต่อไป โดยสร้างแนวทางการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้เป็นรูปธรรม ทั้งด้านปริยัติ ด้านปฏิบัติ และด้านปฏิเวธ พระสงฆ์ต้องแสดงออกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อสังคมเพชรบุรีได้รับรู้มากขึ้นถึงความถูกต้องเชิงหลักการ การดำเนินงานต้องรวดเร็วในการดำเนินงานระดับเจ้าคณะผู้ปกครอง หรือให้มีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกันมากขึ้น บางส่วนขาดการอุทิศตนเพื่อภาระงาน จึงถือว่าระดับบุคคลไม่สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ นั้นมองว่าตนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและรับผิดชอบงานด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน หากโครงการต้องดำเนินการโดยคณะสงฆ์ฝ่ายเดียว งบประมาณไปเพียงพอ และบุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายทุกองค์ประกอบ ต้องเริ่มจากการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจของประชาชนต่อพฤติกรรมสงฆ์ และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อทั้งการพัฒนาพื้นที่และการพัฒนาสังคม เพราะคณะสงฆ์มุ่งเน้นไปตามภารกิจที่มีในพระราชบัญญัติ ที่คณะสงฆ์ต้องตอบสนองการบังคับบัญชาตามลำดับส่วนงาน หรือสายการบังคับบัญชา ทั้งที่ประกาศใช้ก่อนแล้วและที่เพิ่มเติมขึ้นมาภายหลังตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ภารกิจด้านการปกครองน่าจะเป็นภารกิจหลักด้านการบริหาร “เนื่องจากการปกครองคณะสงฆ์ ไม่ได้มีบทบาทที่ขั้วร้ายแรงในการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางการปกครองของผู้บังคับบัญชา” จึงทำให้การปกครองไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็น จึงมีความคิดเห็นว่า ภารกิจหลักคือการบริหาร เพราะงานจะสำเร็จหรือไม่ การขับเคลื่อนทางการบริหารจะเป็นตัวแปร ที่สำคัญที่งานจะสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.814)

4.3 รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี

คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ควรมุ่งเน้นแสดงบทบาทเชิงรุกต่อสังคม อาทิ ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ ไม่นิ่งดูตาย หรือปฏิเสธแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับ เป็นผู้ให้ต่อสังคม” เริ่มจากการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์ ให้มีความรู้ มีทัศนคติเพื่อรับผิดชอบต่อคุณธรรมและจริยธรรม

พัฒนาชุมชนให้มีทัศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามและหลักคุณธรรม พัฒนาศาสนสถานของวัดให้เป็นแหล่งศาสนธรรมที่ถูกต้อง เป็นสถานที่ที่ได้ความรู้ ได้ปัญญา และแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมุ่งเน้นการพัฒนา ด้านจริยธรรม ด้านคุณธรรม และด้านวัฒนธรรมให้มากขึ้นเป็นรูปธรรม ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาจิตใจพุทธศาสนิกชน ต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงานแบบส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ระดับผู้ปกครองทุกระดับ โดยเชื่อมโยงให้พระสงฆ์ระดับปฏิบัติการแสดงบทบาทด้านที่ท่านเชี่ยวชาญหรือสนใจ ซึ่งต้องมีความรวดเร็วในการดำเนินงานทุกด้าน ตามลักษณะงานที่เกี่ยวข้องบริบทของเครื่องมือสนับสนุน อาทิ กระบวนการติดต่อประสานงาน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวก เน้นการอุปถัมภ์พระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ตลอดถึงการศึกษาในมหาวิทยาลัยของบุคลากร เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ให้เกิดจากพัฒนาจิตใจและปัญญา แก่พุทธศาสนิกชนด้วยศรัทธาความเลื่อมใส ต้องการกระจายอำนาจการปกครองทุกระดับ เพราะบางพื้นที่ใช้การแก้ไขปัญหาแตกต่างกัน และระบบการดำเนินงานที่ต้องได้ความรวดเร็วและเด็ดขาด ต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญของบุคลากรเฉพาะด้าน อาทิ 1) ด้านการปกครอง จำเป็นต้องแต่งตั้งพระสงฆ์ที่สำเร็จกฎหมาย ตามหลักกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้การปฏิบัติงานสอดคล้องกับหลักกฎหมาย และพระธรรมวินัยมากขึ้นตามภาวะการณ์ปัจจุบัน 2) ด้านการการเผยแผ่ ต้องสร้างโจทย์การทำงานเชิงรุก ที่เน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3) ด้านการศึกษา ต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความมีความเชี่ยวชาญ หรือเข้าใจเป้าหมายงานอย่างแท้จริง แล้วดำเนินการไปตามกระบวนการอย่างมีเป้าหมาย 4) ด้านการสาธารณูปการ ต้องสำรวจการก่อสร้างและการซ่อมบำรุง ตามระบบและขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องมีเอกสารกำกับการทำงานทุกขั้นตอน 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ต้องส่งเสริมการศึกษาทุกระดับและทุกพื้นที่ ภายใต้การสำรวจถึงกลุ่มผู้เดือนร้อนและต้องการความช่วยเหลือ 6) การสาธารณสงเคราะห์ ต้องบูรณาการบทบาทพระสงฆ์ต่อสังคม ซึ่งกำหนดตามแผนพัฒนาจังหวัดในประเด็นที่เชื่อมกับบทบาทหน้าที่คณะสงฆ์ และ 7) ด้านการสร้างพุทธมณฑล ต้องขับเคลื่อนร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐราชการ ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ร่วมประชุมตั้งตั้งคณะกรรมการดำเนินการสำรวจพื้นที่ก่อสร้าง แผนการเผยแผ่พุทธศาสนาภาคประชาชน ซึ่งต้องบูรณาการแผนปฏิบัติการทั้งของคณะสงฆ์และแผนพัฒนาจังหวัด ให้มีความเป็นรูปธรรมตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาสังคมแบบองค์รวม ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2561 (ฉบับใหม่) ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรีเชิงปริมาณ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = 0.751)

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี

คณะสงฆ์เพชรบุรีได้ดำเนินการตามภารกิจทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ และการสร้างพุทธมณฑลเพชรบุรี โดยทุกด้านได้ขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน โดยได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้เป็นไปอย่างมีรูปธรรมชัดเจนตามระบบการบังคับบัญชา เพื่อให้การดำเนินงานแต่ละด้าน สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เป็นผู้บังคับบัญชาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยยึดหลักธรรมคำสอนตามพระธรรมวินัยและกฎหมายต่าง ๆ ต้องแต่งตั้งคณะผู้ดำเนินงานตามลักษณะงาน ให้ขับเคลื่อนภารงานเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพของบริบทแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ต้องเป็นตามหลักธรรมวินัย โดยใช้พระสงฆ์ระดับผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในความคิดเห็นและตั้งสัจจะ จะทำให้แก้ไขปัญหาได้ทันต่อสถานการณ์มากขึ้น ทั้งด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ คณะสงฆ์ทุกระดับต้องสนับสนุนกิจกรรมที่ภาคประชาชนเสนอ ซึ่งต้องไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและศีลาจารวัตรของสมณะสงฆ์ สอดคล้องกับ พระมหาอนุชา สิริวิมลโณ (พละกุล) (2556: 163-165) ได้สรุปผลการวิจัยไว้ว่า บทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติจริงในปัจจุบัน ได้แก่ 1) ด้านศาสนา เป็นผู้นำทางด้านศาสนาแนะนำสั่งสอนพุทธศาสนิกชนด้วยหลักธรรมที่ถูกต้อง เป็นตัวแบบและตัวอย่างของการปฏิบัติตามพุทธศาสนา เสริมสร้างพัฒนาการที่ดีทางจิตใจ พิธีกรรม และประเพณีแก่ชุมชน ขณะเดียวกันวัดและพระสงฆ์ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งใช้ในการพบปะสรรสร้างกิจกรรม เวทีเสวนา เพื่อส่งเสริมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกิจกรรมวันสำคัญของพระพุทธศาสนาและของชาติ 2) ด้านการปกครอง พระสังฆาธิการยังคงดูแลกิจการในวัดเป็นสำคัญ และกำกับดูแลประชาชน 3) ด้านการศาสนศึกษา ให้การส่งเสริมการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณร ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ตลอดจนการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง 4) ด้านการเผยแผ่ คณะสงฆ์ทำงานการเผยแผ่ด้วยตอบรับนโยบายของมหาเถรสมาคม เป็นกิจกรรมส่งเสริมศาสนาในวันสำคัญรอบปี และตอบรับนโยบายรัฐ/หน่วยงานท้องถิ่น และโครงการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ อาทิ โครงการธรรมสัญจรที่ถือว่าการเผยแผ่เชิงรุกตามกลุ่มเป้าหมาย 5) ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการดำเนินการก่อสร้างศาสนสถานที่ยังพอ อาทิ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ วิหารบรรจุโบราณวัตถุ อุโบสถ และบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างที่ชำรุด 6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการสอนจริยธรรมในโรงเรียน ทั้งยังมอบทุนทรัพย์แก่เยาวชนผู้ซึ่งมีความประพฤติดีและเรียนดี เป็นกรรมการการศึกษาในโรงเรียน สอนศีลธรรมตามสถานศึกษา อาทิ อนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา 7) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

ร่วมก่อสร้างสาธารณประโยชน์ที่สำคัญ อาทิ ร่วมสร้างศาลาประชาคม ตัดและขยายถนน ภายในชุมชน พัฒนาสภาพภูมิทัศน์ริมถนน สร้างประปา โรงเรียน สะพานข้ามคลองใน หมู่บ้าน และให้ความช่วยเหลือในยามที่ประชาชนประสบภัยต่าง ๆ อาทิ อัคคีภัย อุทกภัย และวาตภัย เป็นต้น 8) ด้านการเจรจาต่อรองหรือประนีประนอม ด้วยการไกล่เกลี่ยเมื่อฝ่าย ผู้ นำเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน 9) ด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนใหญ่เป็นข่าวสารการพัฒนา ซึ่งเป็นความพึงประสงค์ของทางวัดที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมประเพณี 10) ด้านการสาธารณสุข ให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การพยาบาล และแนะนำการปฏิบัติที่ถูกต้องแก่ภิกษุอาพาธ และ 11) ด้านการที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำ เป็นที่พึ่งทางใจสำหรับประชาชนในคราวที่ต้อง ประสบกับความผิดหวังในชีวิต ให้คำแนะนำการแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยหลักธรรม

5.2 ปัจจัยทางการบริหารคณะสงฆ์ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี

คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีดำเนินการตามระเบียบปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด เพราะ ถือเป็นแนวทางการปฏิบัติงานตามระบบที่ชัดเจนที่สุด เพื่อใช้ขับเคลื่อนการบริการกิจการ คณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ควรมุ่งเน้นการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี การปฏิบัติธรรม การเจริญจิตภาวนา ความสามัคคี จัดการวัดให้เป็นสถานที่ สะอาด สงบ สว่าง เป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน โดยต้องสอดคล้องกับภารกิจทั้ง 6 ด้าน ควรสร้างทรัพยากรบุคคลให้เป็นคนดี ควรสร้างจิตสำนึกให้มั่นคงในทางที่ถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีควรนำไปเป็นตัวอย่างที่ดีต่อไป โดยสร้างแนวทางการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม ในกิจกรรมให้เป็นรูปธรรม ทั้งด้านปริยัติ ด้านปฏิบัติ และด้านปฏิเวธ พระสงฆ์ต้อง แสดงออกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อสังคมเพชรบุรีได้รับรู้มากขึ้นถึงความถูกต้อง เจริญหลักการ การดำเนินงานต้องรวดเร็วในการดำเนินงานระดับเจ้าคณะผู้ปกครอง หรือให้มี อำนาจในการตัดสินใจร่วมกันมากขึ้น บางส่วนขาดการอุทิศตนเพื่อภาระงาน จึงถือว่าระดับ บุคคลไม่สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ นั้นมองว่าตนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและ รับผิดชอบงานด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน หากโครงการต้องดำเนินการโดยคณะสงฆ์ฝ่าย เดียว งบประมาณไม่เพียงพอ และบุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการบริหารงานให้ บรรลุเป้าหมายทุกองค์ประกอบ ต้องเริ่มจากการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจของ ประชาชนต่อพฤติกรรมสงฆ์ และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อทั้งการพัฒนาพื้นที่และการพัฒนา สังคม อย่างไรก็ตาม ภารกิจด้านการปกครองน่าจะเป็นภารกิจหลักด้านการบริหาร “เนื่องจากการปกครองคณะสงฆ์ ไม่ได้มีบทบาทที่ขึ้นร้ายแรง หากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ ผู้บังคับบัญชา” จึงทำให้การปกครองไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็น จึงมีความ คิดเห็นว่า ภารกิจหลักคือการบริหาร การขับเคลื่อนทางการบริหารจะเป็นตัวแปร ที่สำคัญที่ งานจะสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ สอดคล้องกับพระณรงค์ สังขวิจิตร ได้สรุปผล การศึกษาว่า คณะสงฆ์ประสบปัญหาโครงสร้างการปกครอง ขาดประสิทธิภาพในการ

ปกครอง หลักเกณฑ์การแต่งตั้งของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์ สาเหตุจากโครงสร้างการปกครองเพราะคณะสงฆ์ ที่ถูกควบคุมโดยรัฐผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) สาเหตุต่อมาคือขาดประสิทธิภาพในการปกครอง การรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูง ซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์จำนวนมาก ซึ่งด้อยในประสิทธิภาพ การทำงานเพราะชราภาพและยังด้อยความรู้ความสามารถในการปกครองสงฆ์ สืบเนื่องจากระบบกลไกคณะสงฆ์ไม่มีการพัฒนาประสิทธิภาพผู้ปกครองคณะสงฆ์ ต่อมาคือพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์ จำเพาะเจาะจงไว้ที่ตำแหน่งทางปกครองคณะสงฆ์ และมีการกำหนดหลักเกณฑ์ผ่านจำนวนเงินเพื่อการสร้างศาสนวัตถุเป็นหลัก ส่วนการแก้ไขปัญหาโครงสร้างการปกครอง คือการแยกรัฐออกจากศาสนา กับการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ แยกสมณศักดิ์ออกจากตำแหน่งการปกครอง ให้พุทธบริษัทมีส่วนร่วมในการวางกฎเกณฑ์ และการกำหนดหลักเกณฑ์ของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์ โดยคำนึงถึงการสร้างศาสนวัตถุที่จำเป็นต่อการใช้สอยและตามฐานะของวัดและชุมชน (พระณรงค์ สังขวิจิตร, 2558: 156-160)

5.3 รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมจังหวัดเพชรบุรี

คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ควรมุ่งเน้นแสดงบทบาทเชิงรุกต่อสังคม อาทิ ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ ไม่นิ่งดูดาย หรือปฏิเสธแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับ เป็นผู้ให้ต่อสังคม” เริ่มจากการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์ให้มีความรู้ มีทัศนคติความรับผิดชอบด้านคุณธรรมและจริยธรรม พัฒนาศาสนสถานของวัดให้เป็นแหล่งศาสนธรรมที่ถูกต้อง ด้านความรู้ ปัญญา คุณธรรม และพื้นที่ปฏิบัติธรรมให้เป็นรูปธรรม สร้างแรงจูงใจในการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ระดับผู้ปกครองทุกระดับ โดยเชื่อมโยงให้พระสงฆ์ระดับปฏิบัติการแสดงบทบาทที่เชี่ยวชาญหรือสนใจ มีความรวดเร็วในการดำเนินงานทุกด้าน ตามลักษณะงานที่เกี่ยวข้อง บริบทของเครื่องมือสนับสนุน อาทิ กระบวนการติดต่อประสานงาน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวก เน้นการอุปถัมภ์พระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ตลอดถึงการศึกษาในวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารองค์กรของบุคลากรระดับพระสังฆาธิการ ส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมให้เกิดจากพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่พุทธศาสนิกชนอย่างเป็นรูปธรรม ต้องกระจายอำนาจการปกครองทุกระดับ เพราะบางพื้นที่ใช้การแก้ไขปัญหาแตกต่างกัน และระบบการดำเนินที่ต้องได้ความรวดเร็วและเด็ดขาดต่อปัญหาที่เกิดขึ้น นำไปสู่การพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญของบุคลากรเฉพาะด้าน อาทิ 1) ด้านการปกครอง จำเป็นต้องแต่งตั้งพระสงฆ์ที่สำเร็จกฎหมาย ตามหลักกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้การปฏิบัติงานสอดคล้องกับหลักกฎหมาย และพระธรรมวินัยมากขึ้นตามภาวะการณ์ปัจจุบัน 2) ด้านการการเผยแผ่ ต้องสร้างโจทย์การทำงานเชิงรุก ที่เน้นความ

หลากหลายทางวัฒนธรรม 3) ด้านการศึกษา ต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความมีความเชี่ยวชาญหรือเข้าใจเป้าหมายงานอย่างแท้จริง แล้วดำเนินการไปตามกระบวนการอย่างมีเป้าหมาย

4) ด้านการสาธารณสุข ต้องสำรวจการก่อสร้างและการซ่อมบำรุง ตามระบบและขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องมีเอกสารกำกับการทำงานทุกขั้นตอน 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ต้องส่งเสริมการศึกษาทุกระดับและทุกพื้นที่ ภายใต้การสำรวจถึงกลุ่มผู้เดือนร้อนและต้องการความช่วยเหลือ 6) การสาธารณสุขสงเคราะห์ ต้องบูรณาการบทบาทพระสงฆ์ต่อสังคม ซึ่งกำหนดตามแผนพัฒนาจังหวัดในประเด็นที่เชื่อมกับบทบาทหน้าที่คณะสงฆ์ และ 7) ด้านการสร้างพุทธมณฑล ต้องขับเคลื่อนร่วมกันทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐราชการ ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ตามแผนปฏิบัติการของคณะสงฆ์และแผนพัฒนาจังหวัด ให้มีความเป็นรูปธรรมตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาสังคมแบบองค์รวม สอดคล้องกับ ไพบโรจน์ ดวงศรี (2558: 59-62) สรุปผลการศึกษาว่า **หนึ่ง**รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย จัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2535 แบ่งการบริหารออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) ส่วนกลาง ได้แก่ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในส่วนรวมทั้งราชอาณาจักร เป็นหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน และ(2) ส่วนภูมิภาค ได้แก่ การบริหารเฉพาะส่วนจังหวัด มีระดับ 4 ชั้น คือ ภาคจังหวัด อำเภอและตำบล ดังนั้นโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน แบ่งตามลำดับดังนี้ สมเด็จพระสังฆราช กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะหนใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส **สอง**บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในเรื่องอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสุข และด้านการสาธารณสงเคราะห์ และ**สาม**แนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรค มหาเถรสมาคม ซึ่งถือว่าเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กร จะต้องมีใจกว้างยอมรับความคิดเห็นหลักการบริหารสมัยใหม่ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย ควรรับฟังปัญหาผู้ได้บังคับบัญชาระดับล่าง ควรออกตรวจงานตามเขตปกครองของตนให้สม่ำเสมอ เมื่อพบปัญหาต้องแก้ไขอย่างจริงจัง ตลอดถึงสื่อมวลชนและพุทธศาสนิกชนทุกคน จะต้องตระหนกอยู่เสมอว่า ทุกคนล้วนมีหน้าที่ในการปกป้องรักษาเชิดชูส่งเสริมและร่วมแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์อย่างมีเอกภาพร่วมกัน ในขณะที่ ญัตติพร จินดาสวัสดิ์ สรุปว่า การปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบัน เป็นปรับแนวคิดพระธรรมวินัยมาใช้ในการปกครอง ควบคู่ไปกับความเจริญเติบโตของสังคมไทย มีกฎหมายบ้านเมือง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ ที่มาเกี่ยวพันพระธรรมวินัย อาทิ ด้านรูปแบบของการปกครองคณะสงฆ์ ที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาจากสมัยก่อน คือ การปกครองคณะสงฆ์ด้วยกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และรูปแบบการบริหารการปกครองมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นมหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคมเป็นแนวทางในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวัดประชาชน หน่วยงานราชการทุกระดับให้ถูกต้องเป็นรูปธรรม (ณัฐภาพร จินดาสวัสดิ์, 2558: 133-136)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พัฒนาบุคลากรสงฆ์ให้มีคุณภาพ เป็นที่พึ่งทางความคิดและปัญญา โดยเฉพาะวัดให้น่าเข้าหา น่าชม และน่ารื่นรมย์ เป็นพื้นที่การศึกษา ฝึกอบรมภิกษุสามเณร และมาตรการใช้ระบบเป็นผู้สืบทอดหลักธรรม เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม
2. ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกด้าน กำหนดมาตรการที่ชัดเจนในการบังคับบัญชาที่เป็นรูปธรรม ที่สำคัญคือต้องพัฒนาองค์กรสงฆ์ทั้ง 6+1 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านสร้างพุทธมณฑลจังหวัดเพชรบุรี
3. ต้องศึกษาเพื่อเข้าใจ เข้าถึง และแก้ไขด้วยสติปัญญาและพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมของคนไทย จึงควรใช้คณะกรรมการในแต่ละด้านได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบแต่ละด้าน เพื่อทำหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งมอบหมาย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ให้เป็นรูปธรรมต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาคุณลักษณะพระสังฆาธิการตามภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับภาระกิจคณะสงฆ์เชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐ พุทธศาสนิกชน และความเป็นสมัยใหม่
2. รูปแบบการปรับตัวด้านการศึกษาของพระสงฆ์ตามหลักคัมภีร์ธรรมะที่สอดคล้องกับการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ตามระบบการศึกษาสมัยใหม่
3. รูปแบบการบริหารจัดการวัดโดยใช้คณะกรรมการชุมชนเพื่อปกครองป้องกัน และแก้ไขปัญหาวัดและชุมชนร่วมกันอย่างมีเอกภาพ
4. การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมแก่พระนวกะระยะสั้นตามโครงการของภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี. (ม.ป.ป). **แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดเพชรบุรี (พ.ศ.2561 – 2564)**. เพชรบุรี: สำนักงานคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี.
- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2546). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- ณัฐภาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา: มหาเถรสมาคม. **การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ) สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร**. คณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท. (2558). ระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษหน้า. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุชนิพนธ์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณรงค์ สังขวิจิตร. (2558). การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ภาควิชาปรัชญา**. คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอนุชา สิริวัฒนโณ (พละกุล). (2556). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพปุณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม)**. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระราชวรเมธี. และคณะ. (ม.ป.ป.). **แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”**. ม.ป.พ.
- ไพโรจน์ ดวงศรี. (2558). รูปแบบโครงสร้างองค์การและบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศาสนาและวัฒนธรรม: การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของฐานทรัพยากร การท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

Religion and Culture: Identity Utilization of the Tourist Resource Bases in Surin Province

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, เศรษฐพร หนูนชู, ปัญวาลี เสริมทรัพย์,
พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทธจิตโต (ผลเจริญ), ธนู ศรีทอง

Taweesak Tongtip, Setthaporn Nunchoo, Punvalee Sermsupt,
Phramaha Chotnipitphon Suttajitto (Phoncharoen), Thanoo Srithong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin campus

E-mail: thaweesak.thong@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ และ 4) เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมี 41 รูป/คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบบันทึกเอกสาร แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ คือ หมู่บ้านช้าง ผ้าไหม ประเพณี กลุ่มปราสาทขอม และแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวสำคัญ คือ ลักษณะที่อยู่อาศัย อาหารพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ 2) การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ คือ การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว นำเสนอสร้างสรรค์ น่าสนใจ จัดรูปแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์มีคุณภาพ เตรียมความพร้อมเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน สร้างผลิตภัณฑ์ผลิตซ้ำได้ในปริมาณและคุณภาพใกล้เคียงกัน หาช่องทางตลาดผลิตภัณฑ์ และอนุรักษ์เมนูอาหารท้องถิ่น 3) การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ คือ ตอบสนองความต้องการลูกค้า ผลิตภัณฑ์ที่เป็นจุดขาย วัตถุดิบ กระบวนการผลิต บรรจุภัณฑ์ ช่องทางจัดจำหน่าย การสร้างแบรนด์ และการเข้าถึงผู้บริโภค และ 4) การใช้ประโยชน์อัตลักษณ์

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ *ด้านเศรษฐกิจ* เป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศ สร้างรายได้ เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี *ด้านการเมือง* สร้างภาพพจน์ที่ดีกับคนในชาติและต่างชาติ *ด้านสังคม* เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี เกิดการพัฒนาภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมให้ดีและสวยงาม

คำสำคัญ: ศาสนาและวัฒนธรรม, การใช้ประโยชน์, อัตลักษณ์, ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this research were to study the identity, development, creating added value of tourism resources, and utilization of tourism resource identities in tourist villages in Surin Province. Method of research was to collect data from documents, observation, interview and small group discussion. There were 41 informants. The research instruments were document record, observation, interview, and group discussion. Data was done by descriptive Analysis. The findings were found that 1) Identity of tourism resources in the tourist villages of Surin province i.e. the villages of Elephant, silks, beads, Prasat Khmer group, and Buddhist temples had the significant tourism resources comprised of the housing characteristics, the local food, the local products, the local tradition, the tourism activities, the tourist attractions, the religious places, and the religious objects: 2) The development of tourism resources comprised of creation of uniqueness, interesting and attractive presentation, product quality packaging, preparation for getting standard accreditation, reproducible products of similar quantity and quality, finding out the marketing channels, and preserving local food menus: 3) Creating added values of tourism resources emphasized on response to customer needs, selling pointed products, raw material selection, process of production, packaging, selling channels, product branding, and consumers access: 4) Utilization of the tourism resources comprised of the following aspects; the economy aspect i.e. a source of foreign currency incomes, creating job and incomes, and bringing of conservation of arts, cultures, and traditions; the political aspect i.e. to create a good image for

people in the nation and abroad; the social aspect i.e. preserving culture and local traditions, and leading to landscape development and beautiful environment.

Keywords: Religion and Culture, Utilization, Identity, Tourist Resource Bases

1. บทนำ

อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์มีความโดดเด่นต่างจากจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย ควรค่าแก่การศึกษาหลายด้าน เช่น การมีช้างเลี้ยงมากที่สุดในประเทศไทย ผ้าไหมมีชื่อเสียง มีกลุ่มปราสาทขอม มีข้าวหอมมะลิอินทรีย์ได้รับรองมาตรฐานส่งออกขายไปทั่วโลก มีจุดผ่านแดนถาวรช่องจอมเป็นประตูสู่แหล่งท่องเที่ยวระดับโลก อย่างปราสาทหินนครวัด นครธม ในกัมพูชา เหล่านี้ล้วนทำให้ชื่อเสียงจังหวัดสุรินทร์เป็นที่รู้จักในระดับโลก

ขอบเขตเรื่องที่น่าสนใจในบทความนี้เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยว และการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์มีการนำเสนอโปรแกรมของดีวิถีสุรินทร์ เน้นให้เห็นธรรมชาติของวิถีชีวิตคนในชุมชนโดยจัดให้มีการนำเสนอโปรแกรมของดีวิถีสุรินทร์อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์, 2562: 1)

ปัญหาที่คณะผู้วิจัยหาคำตอบในงานวิจัยนี้คือประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร การสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร และการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร

ดังนั้น เพื่อให้ได้คำตอบปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยว และการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์นำคำตอบที่ได้รับเสนอผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์และกรณีอื่นๆ คณะผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับดังกล่าวจึงได้ทำวิจัยในเรื่องนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์
4. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยแสดงให้เห็นโดยสรุปได้ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม เก็บข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อย กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในหมู่บ้านข้าง หมู่บ้านผ้าไหมและประเพณี หมู่บ้านกลุ่มปราสาทขอม และหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ในประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าเพิ่มและการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

3.2 พื้นที่ในการวิจัย

เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 1) หมู่บ้านข้าง จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ 2) หมู่บ้านผ้าไหมและประเพณี จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเขวาสินรินทร์ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 3) หมู่บ้านกลุ่มปราสาทขอมจำนวน 4 ปราสาท ได้แก่ ปราสาทข่างปี ปราสาทศีขรภูมิ ปราสาทภูมิโปน กลุ่มปราสาทตาเมือน 4) หมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา จำนวน จำนวน 3 วัด ได้แก่ วัดป่าอ้อเจียง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร ตำบลจรัส อำเภอบัวเชด จ.สุรินทร์ และ วัดตะเคียน ตำบลสำโรงตาป อำเภอสำโรงตาป จังหวัดสุรินทร์

3.3 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก

คณะวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับหมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน 4 กลุ่ม คือกลุ่มหมู่บ้านข้าง กลุ่มหมู่บ้านผ้าไหมและประเพณี กลุ่มหมู่บ้านปราสาทขอม กลุ่มหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 41 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้ผู้มีความรู้และสามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการเพื่อนำมา

วิเคราะห์ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างน่าเชื่อถือ แสดงรายละเอียดในรูปแบบของตารางได้ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	วิธีการได้มากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	การเก็บข้อมูล
1. กลุ่มหมู่บ้านข้าง จำนวน 1 หมู่บ้าน	- นักวิชาการ (ใช้ร่วมทุกกลุ่ม) 9 คน - ผู้บริหารภาครัฐ 11 คน - ตัวแทนกลุ่มผู้เลี้ยงช้าง 5 คน - ชาวบ้านและพ่อค้า 5 คน	เลือกแบบเจาะจง	แบบสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม
	รวม 30 รูป/คน		
2. กลุ่มหมู่บ้านผ้าไหมและประเพณี จำนวน 1 หมู่บ้าน	- นักวิชาการ(ใช้ร่วมหมู่บ้านข้าง) 4 คน - ผู้ผลิตผ้าไหมและประเพณี 8 คน - ผู้จำหน่ายผ้าไหมและประเพณี 8 คน	เลือกแบบเจาะจง	แบบสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม
	รวม 20 คน		
3. กลุ่มหมู่บ้านกลุ่มปราสาทขอม จำนวน 4 หมู่บ้าน	- นักวิชาการ(ใช้ร่วมหมู่บ้านข้าง) 5 รูป/คน - ผู้นำชุมชน/นักท่องเที่ยว 10 รูป/คน	เลือกแบบเจาะจง	แบบสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม
	รวม 15 รูป/คน		
4. กลุ่มหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา จำนวน 3 หมู่บ้าน	- นักวิชาการ(ใช้ร่วมหมู่บ้านข้าง) 9 คน - เจ้าอาวาส 3 รูป - ผู้ใหญ่บ้าน 3 คน - ประชาชนชุมชน 3 คน - ผอ.โรงเรียน 3 คน - นายก อบต. หรือ ทต. 3 คน - สมาชิก อบต. หรือ ทต 6 คน - ผู้บริหารการท่องเที่ยว 1 คน	เลือกแบบเจาะจง	แบบสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม
	รวม 24 รูป/คน		

ตารางที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการได้มากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และการเก็บ ข้อมูล

3.4 เครื่องมือการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวิจัย มี 3 แบบ คือ แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นโดยสรุปได้ดังนี้

3.4.1 แบบบันทึกเอกสาร ใช้บันทึกการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

3.4.2 แบบบันทึกการสังเกต ใช้บันทึกการสังเกตเก็บข้อมูลอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมู่บ้านช้าง หมู่บ้านผ้าไหมและประเพณีหมู่บ้านกลุ่มปราสาทขอม และหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

3.4.3 การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในหมู่บ้านช้าง จำนวน 30 คน หมู่บ้านผ้าไหมและประเพณี จำนวน 20 คน หมู่บ้านกลุ่มปราสาทขอม จำนวน 15 รูป/คน และหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา จำนวน 24 รูป/คน

3.4.4 การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย เครื่องมือวิจัยทั้ง 3 แบบ คือ แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 รูป/คน เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือขึ้นมา 3 แบบ คือ แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกเอกสาร ใช้วิธีบันทึกข้อมูลดังนี้ ชื่อผู้อ่าน ชื่อเอกสารที่ค้น และ เนื้อหาที่พบ โดยย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอกข้อความแล้วทำอัญประกาศ ซึ่งจะกระทำเมื่อข้อความนั้นอยู่ในเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ เป็นข้อความสำคัญมาก เป็นข้อความที่จะมีการพิสูจน์หรือทดสอบข้อเท็จจริง เป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงสนับสนุนความคิดเห็นของตนเอง เป็นข้อความที่เขียนไว้ดีมาก ถ้อยคำกะทัดรัดชัดเจนซึ่งจะถอดความเป็นภาษาของผู้วิจัยเองอาจทำได้ไม่ดีเท่าเดิม

3.5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย คือ สัมภาษณ์นักวิชาการ กลุ่มหมู่บ้านช้าง กลุ่มหมู่บ้านผ้าไหมและประเพณี กลุ่มหมู่บ้านกลุ่มปราสาทขอม และ กลุ่มหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ ข้อมูลที่เก็บรวมมาได้จากแบบบันทึกเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis)

3.7 สรุปขั้นตอนดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบ่งดำเนินการวิจัยออกเป็น 9 ขั้นตอน คือ สืบค้นเอกสาร กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ออกแบบและสร้างเครื่องมือวิจัย ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัย ตามลำดับ

4. สรุปผลการวิจัย (Research Results)

ผลของการวิจัยเรื่องศาสนาและวัฒนธรรม: การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

4.1 อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น คือ “ช้าง” ของหมู่บ้านช้าง เมื่อได้ก็ตามที่คนทั่วไปเห็นช้างก็ทำให้นึกถึงจังหวัดสุรินทร์ อัตลักษณ์อื่นอีกคือผ้าไหมและประเพณีหมู กลุ่มปราสาทขอม และแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยได้พบว่า มีความเป็นลักษณะเฉพาะของวิถีชีวิตชุมชนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ด้านลักษณะที่อยู่อาศัย อาหารพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ศาสนสถาน ด้านศาสนวัตถุหรือวัตถุมงคล พระสมุห์หาญ ปณญารโธ เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง และคณะ สรุปได้ว่า สำหรับในชุมชนหมู่บ้านช้างนี้ บ้านที่มีช้างส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ด้านข้างของบ้านเป็นโรงช้างยกหลังคาสูงราว ๆ 4 เมตร บางหลังใช้ถุนบ้านเป็น ทอผ้า เก็บอุปกรณ์การเกษตร มีการทำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมีการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนที่นำวัตถุดิบมาจากช้าง เช่น เครื่องประดับกระดุก ช้าง ฟันช้าง หางช้าง มีประเพณีประเพณีที่เกี่ยวกับช้าง เช่น ประเพณีเช่นผีปะกำ ประเพณีแห่นาคบนหลังช้าง ประเพณีแต่งงานบนหลังช้างหรือ “พิธีชัตเต” ประเพณีแกลมอ กิจกรรมการแสดงช้าง กิจกรรมการนั่งช้างท่องเที่ยว มีการสร้างแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับช้าง เช่น วัดป่าอาเจียง (สุสานช้าง) เป็นศูนย์เรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับช้าง เป็นต้น (พระสมุห์หาญ ปณญารโธ และคณะ, สัมภาษณ์ 17 มีนาคม 2562) นอกจากนี้จังหวัดสุรินทร์ยังมีหมู่บ้านท่องเที่ยวผ้าไหมที่มีชื่อเสียง หมู่บ้านท่องเที่ยวกลุ่ม

ปราสาทขอม และหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นต้น

4.2 การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวสุรินทร์ ผลการวิจัยได้พบว่า มีพัฒนาในหลายในด้าน จากการสัมภาษณ์ นายสายฟ้า ศาลางาม, และคณะสรุปได้ดังนี้ เช่น การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวและการนำเสนอสร้างสรรค์น่าสนใจ การจัดทำรูปแบบผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพ การเตรียมความพร้อมเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน การสร้างผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิตซ้ำได้ในปริมาณและคุณภาพใกล้เคียงกัน การจัดหาช่องทางตลาดของผลิตภัณฑ์ทั้งในและนอกชุมชนหรือออนไลน์ และการอนุรักษ์เมนูอาหารท้องถิ่น เช่น ประเภทเครื่องประดับงาช้าง กระดุกช้าง ฟันช้าง หางช้าง เครื่องมือควาญช้าง ของประดับตกแต่งรถและบ้าน ของที่ระลึก ของชำร่วย เครื่องนอน และเครื่องนุ่งห่ม (นายสายฟ้า ศาลางาม, และคณะ 10 ธันวาคม 2562, สัมภาษณ์)

4.3 การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยได้พบว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มมีการอิงอาศัยปัจจัยด้านคุณค่ารวมสำหรับลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยว 4 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ (Product Value) 2) คุณค่าด้านบริการ (Service Value) 3) คุณค่าด้านบุคลากร (Personnel Value) และ 4) คุณค่าด้านภาพลักษณ์ (Image Value) ปัจจัยด้านคุณค่ารวม 4 ด้าน มีส่วนสำคัญทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์บันทึกข้อมูลปี พ.ศ. 2557 ไว้ดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เฉพาะประเภทผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีการแปรรูป เช่น ผ้าฝืน ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ กระเป๋า เสื้อผ้าชุดสำเร็จรูป รายได้จากการจำหน่ายรวมทุกประเภท ในปี พ.ศ. 2557 รวม จำนวน 518,517,864 ล้านบาท 2) ด้านบริการ คือ มีนักท่องเที่ยวมาเยือน จำนวน 2,045.55 80 คน รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 1,988 ล้านบาท รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 58 ล้านบาท 3) ด้านบุคลากร มีจำนวนมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จำนวน 90 คน ผู้นำเที่ยวที่มีการขึ้นทะเบียนมัคคุเทศก์ จำนวน 17 ราย และ 4) ด้านภาพลักษณ์ มีความสงบเรียบร้อย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น (สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์)

4.4 การใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

ผลจากการวิจัยประเด็นการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ ด้านเศรษฐกิจ เป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศ สร้างงาน สร้างรายได้ กระจายรายได้ นำความเจริญสู่ภูมิภาค สร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชาติและต่างชาติ เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ด้านการเมือง เป็นสื่อสร้างความเข้าใจที่ดีทางการเมือง สร้างภาพพจน์ที่ดีกับคนในชาติและต่างชาติ เป็นเครื่องมือพัฒนาท้องถิ่นที่ดี ด้านสังคม สร้างความรู้เข้าใจที่ดีระหว่างคนในท้องถิ่น สร้างเสริมสุขภาพกายและจิตที่ดี เกิดการแลกเปลี่ยนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กระตุ้นให้นำวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นออกเผยแพร่ สร้างความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม เกิดการพัฒนาภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมให้ดีและสวยงาม

5. อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

เพื่อให้เกิดความชัดเจนทำความเข้าใจได้ง่ายคณะผู้วิจัยจึงได้อภิปรายผลการวิจัยจัดเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งมีข้อค้นพบที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.1. อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์

อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นจังหวัดสุรินทร์ คือ “ช้าง” ของหมู่บ้านช้าง หมู่บ้านผ้าไหมและประเพณีจังหวัดสุรินทร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยว มีความโดดเด่นเฉพาะถิ่น ซึ่งหาได้ยากในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าชุมชนหมู่บ้านช้างมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น มีการเลี้ยงช้างไว้จำนวนมากจนกลายมาเป็นวิถีชีวิตของคนกับช้างซึ่งเป็นสิ่งหาได้ สอดคล้องกับ จีรนนท์ ทองสมัคร ได้เขียนบทความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย หากมีการพัฒนาที่เหมาะสมก็จะเอื้อต่อกระบวนการปลูกจิตสำนึกให้ผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ทำธุรกิจการท่องเที่ยว ร่วมกันรักษาสมดุลของทรัพยากรการท่องเที่ยว เกิดการเรียนรู้และเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่น สร้างงาน สร้างรายได้ ให้ชุมชน สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่ทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคต (จีรนนท์ ทองสมัคร, 2556: 91-104)

อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวกลุ่มปราสาทขอมและหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น มีประเพณีสืบสานตำนานปราสาท แชนโฌนตา ฮีตสิบสอง ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีนาเที่ยวปราสาทภูมิโปน กลุ่มปราสาทตาเมือน ปราสาทช่างปี ปราสาทศิขรภูมิ

ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าปราสาทขอมเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในคำขวัญของจังหวัดสุรินทร์ ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวจึงมักนำภาพของปราสาทขอมมาใช้เป็นเครื่องหมายของผลิตภัณฑ์อยู่เสมอและการพัฒนาก็มุ่งเน้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนที่มีมาแต่เดิมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างขึ้นมาในอดีตมิให้เกิดการเสื่อมสูญหายไปกับกาลเวลา สอดคล้องกับสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์ที่นำเสนอไว้ในหนังสือของดีวิถีสุรินทร์ที่ว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมหายไปอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้นเราอยากเห็นคนในและนอกชุมชนเรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาที่กำลังจะหายไปนี้ร่วมกัน และพัฒนาสิ่งเหล่านี้กลับคืนสู่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์, 2562: 1)

5.2 การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า มีการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว นำเสนอสร้างสรรค์ น่าสนใจ จัดรูปแบบผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์มีคุณภาพ เติริมความพร้อมเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน สร้างผลิตภัณฑ์ผลิตซ้ำได้ในปริมาณและคุณภาพใกล้เคียงกัน หาช่องทางตลาดผลิตภัณฑ์ และอนุรักษ์เมนูอาหารท้องถิ่น เป็นต้น เป็นการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดียิ่งขึ้นและผลิตสิ่งใหม่ที่ยังไม่มีให้ขึ้นมาอีกเพิ่มขึ้นอีก ผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สุดาพร กุณฑลบุตร ได้ให้ทัศนะว่า ส่วนหนึ่งของความสำเร็จทางการตลาดได้แก่การที่กิจการมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากคู่แข่งสู่การตลาด ดังนั้นที่มาของแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรหรือผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวว่าจะเกิดจากความต้องการเป็นผู้บุกเบิกในตลาดธุรกิจ ความต้องการที่จะปรับปรุงสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดทั้งมีสินค้าจำหน่ายอย่างหลากหลายครอบคลุมทุกชนิด เพื่อให้ต่อสู้กับคู่แข่งได้ ซึ่งน่าจะเป็นที่ของแนวคิดนี้ (สุดาพร กุณฑลบุตร, 2557: 156)

5.3 การสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ให้ความสำคัญด้านตอบสนองความต้องการลูกค้า ผลิตภัณฑ์ที่เป็นจุดขาย การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการผลิต บรรจุภัณฑ์ บริการและช่องทางจัดจำหน่าย การสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ และการเข้าถึงผู้บริโภค เป็นต้นผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับพูนลาภ ทิพชาติโยธิน ได้ให้ทัศนะว่า ปัจจุบันผู้บริโภคสินค้ามีทางเลือกมากขึ้น มีอีกสิ่งหนึ่งที่ปัจจุบันก้าวขึ้นมาที่มีความสำคัญที่ช่วยดึงผู้บริโภคกลุ่มใหม่ ๆ เข้ามา และรักษาผู้บริโภครายเดิมให้อยู่ไปนาน ๆ คือเรื่องของการสร้างมูลค่าเพิ่มที่ติดมากับตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลัก

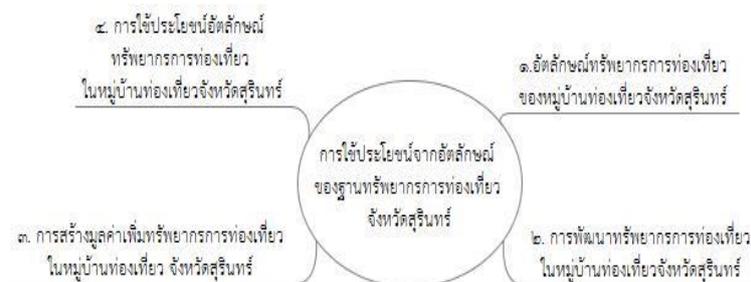
นั้น ๆ มูลค่าเพิ่มจะเป็นตัวดึงดูดผู้บริโภคให้หันมามอง หรือตัดสินใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลัก ดังนั้นธุรกิจในปัจจุบันเราจะเห็นว่าไม่ใช่เป็นการขายเพียงตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักอย่างเดียว แต่จะต้องเพิ่มมูลค่าที่จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วย (พูนลาภ ทิพชาติโยธิน, 2553: 87-88)

5.4 การใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

ประเด็นการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้ประโยชน์ใน 3 ด้านหลัก คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 1) ด้านการเมือง และ 3) ด้านสังคม ของประเทศ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ วรรณาวงษ์วานิช ที่ให้ทัศนะไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้เงินตราต่างประเทศ ดุลการชำระเงิน การเจริญเติบโตและการขยายตัวของการลงทุน การสร้างงานและกระจายรายได้ การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจอันดีต่อกันทางการเมือง เช่น ถ้าสถานการณ์ภายในประเทศสงบเรียบร้อย ก็จะทำให้อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้า ช่วยอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในท้องถิ่น ช่วยสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในและหวงแหนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อมของตัวเมืองให้ดีและสวยงาม (วรรณาวงษ์วานิช, 2546: 20-22)

6. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องศาสนาและวัฒนธรรม: การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยสรุปผลที่ได้จากงานวิจัยเป็น 4 ประเด็น คือ 1) อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ 2) การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ 3) การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยว จังหวัดสุรินทร์ 4) การใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ สรุปเป็นผังได้ดังนี้

ตารางที่ 3. แสดงผังการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

7. ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่องศาสนาและวัฒนธรรม: การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยได้พบว่า จังหวัดสุรินทร์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นอยู่ในชุมชนต่าง ๆ มากมาย เช่น หมู่บ้านช้าง หมู่บ้านท่องเที่ยวผ้าไหมและประเพณี หมู่บ้านท่องเที่ยวกลุ่มปราสาทขอม และหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายว่า ลำดับแรกชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวมีการจัดทำแผนงานด้านบริหารและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ต่อมาให้มีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยว เช่น ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการรักษาความปลอดภัย ด้านการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว เป็นต้น พร้อมบริการกับนักท่องเที่ยวมาเยือนให้เกิดความประทับใจอยากแวะเวียนมาเที่ยวครั้งต่อไปอีก

7.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยได้พบว่า จังหวัดสุรินทร์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นมีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานระดับตำบลหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน และ การใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการจัดทำแผนและเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน

2. หน่วยงานระดับตำบลหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องควรจัดทำศูนย์และฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน และ การใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือของคนในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน การสร้าง

มูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน และการใช้ประโยชน์อัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน

7.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากจะมีการทำวิจัยครั้งต่อไปมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยดังนี้

1. การวิจัยในระดับพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีการศึกษา เรื่อง แนวทางอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันมีรากฐานมาจากโบราณสถาน กลุ่มปราสาทขอมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ควรมีการศึกษา เรื่อง บทบาทขององค์กรในชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันมีรากฐานมาจากโบราณสถานกลุ่มปราสาทขอมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ควรมีการศึกษา เรื่อง ตำแหน่งของโบราณสถานกลุ่มปราสาทขอมในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ และควรมีการศึกษา เรื่อง การตีความเชิงสัญลักษณ์ของบุคคลและเทพที่ปรากฏในโบราณสถานกลุ่มปราสาทขอมในเขตจังหวัดสุรินทร์

2. การวิจัยในระดับพื้นที่อีสานอีสานใต้มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีการวิจัย เพื่อสร้างชุดความรู้และสร้างนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในอีสานใต้ในรูปแบบอื่นอีก เช่น ศึกษาเส้นทางอาเซียนเรื่องเล่าจากคนเลี้ยงช้างในอีสานใต้ สืบค้นร่องรอยชุมชนโบราณจากปราสาทขอมแต่ละแห่งตามเส้นทางราชมรรคาในอีสานใต้ วิถีชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากปราสาทขอมแต่ละแห่งในหมู่บ้านอีสานใต้ เก็บตำนานปราสาทขอมแต่ละแห่งในอีสานใต้ ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ปรากฏบนปราสาทขอมแต่ละแห่งในอีสานใต้ การศึกษาเส้นทางชุมชนท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ในหมู่บ้านอีสานใต้ของแต่ละจังหวัด เช่น เส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม เส้นทางท่องเที่ยววิถีคนกับช้าง เส้นทางการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ เส้นทางท่องเที่ยวสายหัตถกรรมจักสาน การท่องเที่ยวเส้นทางสายไหม เส้นทางท่องเที่ยววิถีเกษตร เส้นทางท่องเที่ยวสายชาติพันธุ์ เขมร กูย ลาว เป็นต้น

3. การวิจัยในระดับพื้นที่ประเทศมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่อง ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมกลุ่มปราสาทขอมในประเทศไทย ด้านประวัติศาสตร์ อาณาเขต การตีความเชิงสัญลักษณ์และจารึกที่ปรากฏในตัวปราสาท อิทธิพลต่อวัฒนธรรมประเพณีไทยสมัยต่าง ๆ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- วรรณภา วงษ์วานิชพ. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2554). **หลักการตลาด, หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ: วีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- สุดาพร กุณทลบุตร. (2557). **หลักการตลาดสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์. (2562). **ของดีวิถีสุรินทร์ โครงการเพื่อส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการชุมชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทหารอากาศเอทีป.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน. (2561). **เกณฑ์การประกวดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี**. กรุงเทพฯ: บริษัท บีทีเอส เพรส จำกัด.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- จิรนนท์ ทองสมัคร. (2556). “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”. **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย**, 8(2), 91-104.
- นายป่วน เจียวทอง. (18 ธันวาคม 2562). **ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 6 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา**. บ้านเลขที่ 63 หมู่ที่ 3 บ้านโชค ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอกาบเชิงสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.
- พระสมุห์หาญ ปญญาธโร และคณะ. (10 ธันวาคม 2562). **เจ้าอาวาสวัดป่าอากเจียง (สุสานช้าง) บ้านหนองบัว หมู่ 14 ตำบลกระโพ อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์**. สัมภาษณ์.
- นายสายฟ้า ศาลางามและคณะ. (10 ธันวาคม 2562). **เจ้าของร้าน OTOP, บ้านหนองบัว หมู่ 14 ตำบลกระโพ อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์**. สัมภาษณ์.
- พูนลาภ ทิพชาติโยธิน, (2553). **Value-Added Activities เพิ่มลูกค้านักกิจกรรมเพิ่มมูลค่า**. http://202.183.190.2/FTPiWebAdmin/knw_pworld/image_content/85/87-89.pdf, March 2018.
- สำนักงานสถิติสุรินทร์, **VC 5. การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์**. <http://surin.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=511:mindmap--otop-&catid=114&Itemid=557> June 2020.

รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์
อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า แบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

Community Economic Uplift Model through Integrated
Development of Khao Mao Local Identity Products
for Nang Rong District, Buri Ram Province

สรรพเพชร เพียรจัด, จตุพัฒน์ สมป์ปิโต, จินตนา วัชรโพธิกร, จารินี ม้าแก้ว

Sanpet Pianjud, Jatupat Samappito,

Jintana Watcharapothikorn, Jarinee Makaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajabhat University

Email: san_chiro@hotmail.com

บทคัดย่อ

ชุดโครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อให้เกิดกลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ที่เป็นธรรมชาติของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นแปรรูปข้าวเม่าแบบบูรณาการเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ 3) เพื่อให้ได้รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการของอำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และ 4) เพื่อให้ได้ผลวิเคราะห์ผลความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าอำเภอ นางรองที่เกิดจากการปรับตัวทางการเกษตรเพื่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ คือ แกนนำกลุ่มผู้ผลิตข้าวเม่าจาก 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านบุตาเวสน์ ตำบลหนองกง และหมู่บ้านโคกवान หมู่บ้านบุคราม ตำบลหนองโสน อำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมใช้เครื่องมือเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ คือ ขายแบบของฝาก ขายแบบกิจกรรมทดลองทำ ขายแบบออกร้าน ทำกินสด ขายออนไลน์ การออกบูธแสดงสินค้าตามงานเทศกาลและงานอีเว้นท์ การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย คือ กลยุทธ์การตลาด 6P มาตรฐานผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ พบว่า การควบคุม

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ลักษณะเนื้อสัมผัส สี กลิ่น รส สิ่งแปลกปลอม วัตถุเจือปนอาหาร บรรจุภัณฑ์ ปริมาณ ข้อมูลฉลากโภชนาการ และลักษณะของผลิตภัณฑ์ รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การบูรณาการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้การบูรณาการศาสตร์วิชาการความรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ภาศึเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนจากสถานการณ์ปัญหาของชุมชน โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการพัฒนา ผลความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชน พบว่า มูลค่าของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น 15-28.06% มูลค่าเพิ่มมีดังนี้ ข้าวเม่าตูปอค่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น 136.22% ข้าวเม่าลูกขี้มีมูลค่า เพิ่มขึ้น 115.30% ข้าวเม่าคลุกมูลค่ามีเพิ่มขึ้น 107.21% ข้าวเม่าหมีมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 98.31% ข้าวเม่า กระจายสารทมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 88.47% คณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้จัดสรรการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน, การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน, อัตลักษณ์พื้นถิ่น, การบูรณาการ

Abstract

This research aimed to 1) create new and fair, integrated marketing strategies of Khao Mao (unripe rice) identity products for Nang Rong district, Buri Ram province, 2) set the integrated standard of processed Khao Mao local identity products to raise the community economy, Nang Rong district, Buri Ram province, 3) create the community economic uplift model through integrated development of Khao Mao local identity products for Nang Rong district, Buri Ram province, and 4) obtain the results of analysis of changes in the economy of Khao Mao community, Nang Rong District arising from agricultural adaptation to add value to tourism products of Buri Ram Province. The target group of this study included 30 leaders of the Kao Mao production group from three villages namely Bu Tawet village, Nong Kong sub-district, and Khok Wan and Busarakham villages, Nong Sano sub-district, Nang Rong district, Buri Ram province. This research applied both quantitative

and qualitative tools. Research findings were that new marketing strategies included consignment, sales with activities for trail cooking, making fresh food in a trade fair, selling online, and exhibiting a booth in festivals and events. Increasing distribution channels is done by using 6Ps marketing mix. For product identity standards, standard control included appearance, texture, color, flavor, extraneous materials, food additives, packaging, quantity, nutrition facts label and appearance of the product. For a community economic uplift model, it was found that participatory action plan integration used integration of academic science and knowledge from Buriram Rajabhat University, network partners from both public and private sectors given community problems by dividing roles and duties to develop. Results of change in community economy were that the product value increased by 15-28.06%, the value added was as follows: Khao (Mao) Tu Phao Kham gained 136.22%, Khao Mao Luk Chin gained 115.30%, Khao Mao Kluk gained 107.21%, Khao Mao Mee gained 98.31%, and Khao Mao Krayasart gained 88.47%. the group committee would be the allocator of procurement of raw materials to distribute income equally.

Keywords: Community Economic Uplift Model, Community Product Development, Local Identity, Integration

1. บทนำ

ชุมชนข้าวเม่า อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบไปด้วยชุมชนที่ทำข้าวเม่ามายาวนานกว่า 100 ปี จำนวนกว่า 100 ครัวเรือน ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลหนองกงและตำบลหนองโสน ข้าวเม่าเป็นผลิตภัณฑ์เด่นของชุมชนทั้ง 2 ตำบลนี้ โดยมีอัตลักษณ์เป็นภูมิปัญญาในการทำข้าวเม่าโปร ซึ่งเป็นข้าวในระยะแก่จัดผ่านกระบวนการแช่ คั่ว ตำ และแยกกาก นำมาคลุกเข้ากับเครื่องและมะพร้าว เอกลักษณ์เด่นของข้าวเม่าที่นี้คือความแบนและความหอมนุ่มของข้าวเม่า (สรรเพชร เพ็ญรัตน์, 2562: 86-87) การขายข้าวเม่าของชุมชนนิยมขายในรูปแบบเป็นข้าวเม่าโปร ส่วนการนำข้าวเม่ามาแปรรูปต่อเพื่อจำหน่ายยังคงมีน้อย

โดยแม่ค้าในชุมชนบางคนทำการคลุกข้าวเม่าใส่กล่องจำหน่ายกล่องละ 20 บาท นำไปจำหน่ายตามหมู่บ้านอื่นๆ ซึ่งทำให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าการขายข้าวเม่าโปร ภูมิปัญญาในการนำข้าวเม่าโปรมาแปรรูปยังคง พบเห็นได้ในงานเทศกาลหรืองานบุญที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันลงขันและทำโรงทาน ได้แก่ ข้าวเม่าคลุก ข้าวเม่าหมี ข้าวเม่าตู ข้าวเม่าทอด ข้าวเม่าน้ำกะทิ เป็นต้น จากงานวิจัยของจารินี ม้าแก้ว (2562: 188-193) ได้มีการบูรณาการกับชมรมรากแก้วจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปข้าวเม่าโดยมีการใช้สิทธิธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการคลุกข้าวเม่าลดการใช้สีเคมีลงและมีการทดสอบหารสชาติจากประสาทการรับรู้ทางลิ้นที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่คือ ข้าวเม่าเบญจรงค์ เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาข้าวเม่าคลุกโดยใช้สีธรรมชาติ 5 สี และรสชาติตรงกับความต้องการของผู้บริโภคได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มาจากการนำภูมิปัญญามาต่อยอดโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนขึ้นอีก 1 ผลิตภัณฑ์คือ ข้าวเม่าลูกชิ้น จำหน่ายในราคาไม้ละ 10 บาท สามารถจำหน่ายได้ในงานเทศกาลลูกชิ้น ยืนกินวันละประมาณ 1,000 ไม้ จะเห็นได้ว่าหากมีการนำข้าวเม่าโปรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ บนฐานของภูมิปัญญาเดิมจะสามารถสร้างรายได้และสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ สุดตลาดของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าของที่นี่ที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นควรได้รับการยกระดับและมีการแปรรูปสร้างมาตรฐาน เพื่อการยอมรับและสร้างช่องทางการตลาดใหม่ให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทอย่างเป็นธรรมทั้งกับผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้ผลิตข้าวเม่า คู่ค้า และกลุ่มแปรรูป ซึ่งการตลาดใหม่นี้จะสามารถสร้างกลไกทางด้านราคาให้กับข้าวเม่าของชุมชนได้สูงขึ้นจะเกิดรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นเกิดการกระจายรายได้สู่ภาคการเกษตรอย่างเป็นธรรม นำไปสู่ความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ข้าวเม่านางรองได้ต่อไปในอนาคต

อุตสาหกรรมการผลิตข้าวเม่าระดับครัวเรือนของตำบลหนองโสน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์นี้ เป็นธุรกิจที่ประกอบไปด้วย 1) ครัวเรือนผู้ผลิตข้าวเม่า 2) กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปข้าวเม่า 3) ครัวเรือนผู้จำหน่ายข้าวเม่าโปรและข้าวเม่าแปรรูป 4) พ่อค้าคนกลางรับซื้อข้าวเม่าโปร จากการทำ Pilot study พบว่า ผู้ประกอบธุรกิจทั้ง 4 ส่วนมีการดำเนินธุรกิจในรูปแบบกิจการของใครของมันยึดผลกำไรของตนเองเป็นที่ตั้ง การคำนึงถึงผลโดยรวมทั้งเรื่องของสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ยังไม่มีการดำเนินการอย่างบูรณาการ มีเพียง 1 โรงเรือนผู้ผลิตกระเตื้อง ของนางวิไล ปรีณารมย์ ที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบโรงเรือนและเตาฟืน

ใหม่ตามโครงการวิจัยของจารินี ม้าแก้ว (2562: 155-157) หากการผลิตข้าวเม่าค่านึงถึงผลกระทบของสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน ข้าวเม่าของชุมชนนี้ จะสามารถยกระดับสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่ดีเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงสามารถคงไว้ซึ่ง ภูมิปัญญาวัฒนธรรม และการกระจายรายได้สู่สังคมในชุมชนอย่างเป็นธรรม และหากการ แก้ไขปัญหาเป็นภาพการบูรณาการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ก็จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนทำให้คนรุ่นใหม่ ๆ ดำเนินธุรกิจการผลิตและ จำหน่ายข้าวเม่าได้อย่างต่อเนื่อง คงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดี วัฒนธรรมไม่สูญหาย สังคมเข้มแข็ง และสามารถคึก เกิดรายได้และสามารถกระจายรายได้ได้อย่างยั่งยืน

ชุดโครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าด้วยการ พัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นแบบบูรณาการอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้กลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ ที่เป็นธรรมของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่น ข้าวเม่าแบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ อัตลักษณ์พื้นถิ่นแปรรูปข้าวเม่าแบบบูรณาการเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้ได้รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าด้วยการพัฒนา ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นแบบบูรณาการอำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อให้ได้ผล ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าอำเภอ นางรองที่เกิดจากการปรับตัวทาง การเกษตรเพื่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเน้นการมีส่วน ร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น และภาคชุมชน เพื่อร่วมกัน ยกระดับเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าแบบบูรณาการ ให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดกลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ที่เป็นธรรมของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการอำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นแปรรูปข้าวเม่าแบบบูรณาการ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อให้ได้รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการ ของอำเภอ นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

4. เพื่อให้ได้ผลความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าอำเภอนางรองที่เกิดจากการปรับตัวทางการเกษตรเพื่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เป็นโครงการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อจะนำมาซึ่ง รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการของอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ หมู่บ้านบุตาเวสน์ ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ หมู่บ้านโคกवान หมู่บ้านบุคราม ตำบลหนองโสน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มเป้าหมายในการประชุมระดมความคิดเห็น ได้แก่ ผู้นำและแกนนำในชุมชนหมู่บ้านบุตาเวสน์ ตำบลหนองกง และหมู่บ้านโคกवान หมู่บ้านบุคราม ตำบลหนองโสน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และภาคีเครือข่าย ทั้งหมด 11 หน่วยงาน รวมทั้งสิ้นประมาณ 20 คน

2) กลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนกลไกรูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า ได้แก่ อาสาสมัครในชุมชน 3 หมู่บ้าน ที่มีจิตอาสาในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเองและพร้อมที่เป็นแกนนำกลุ่มผู้ผลิตข้าวเม่า รวมทั้งสิ้น 30 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้อย่างครบถ้วน คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

แบบสอบถาม ในการนำมาพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ที่เป็น
 ธรรมและมาตรฐานผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเม่า ซึ่งใช้กับผู้ประกอบการและผู้บริโภคผลิตภัณฑ์
 แปรรูปข้าวเม่าการคัดเลือกผู้ประกอบการใช้วิธีเจาะจงจำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

- 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Technique)
- 2) การสนทนากลุ่ม (Focused Group)
- 3) การสังเกต (Observation)
- 4) การประชุมแบบมีส่วนร่วม

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม การตรวจสอบความถูกต้องและ
 นำเชื่อถือของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ โดยงานวิจัยนี้มีการตรวจสอบข้อมูลในขณะที่เก็บ
 ข้อมูลอยู่ในภาคสนาม และเมื่อเสร็จสิ้นจากการลงพื้นที่ได้มีการตรวจสอบข้อมูลที่เก็บมาอีก
 ครั้ง เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล
 และเขียนอธิบายเชิงพรรณนาความ โดยผลการวิเคราะห์ชุมชนนำมาเชื่อมโยงกับ
 องค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชน แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
 เพื่อใช้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ สรุปได้ดังนี้

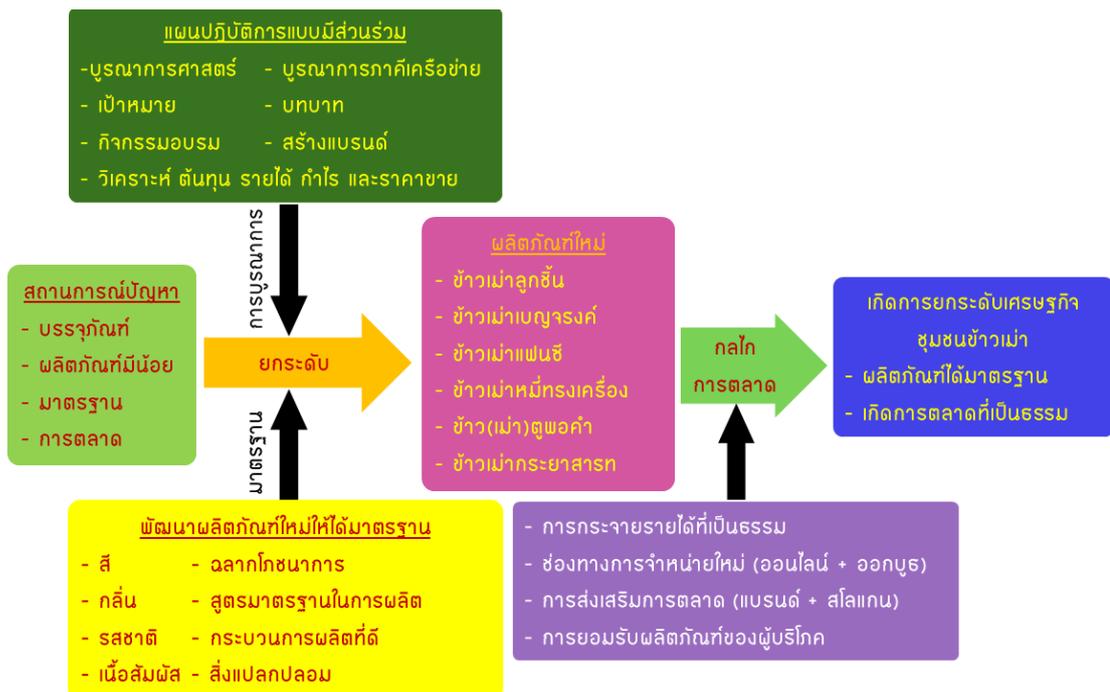
กลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ที่เป็นธรรมของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า พบว่า
 การจำหน่ายผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ในรูปแบบเดิมยังคงอยู่ จากงานวิจัยทำให้เกิดการตลาด
 รูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น คือ รูปแบบการขายของข้าวเม่า ขายแบบของฝาก คือ ข้าวเม่าหมี
 สมุนไพร ข้าวเม่ากระยาสารท ขายแบบกิจกรรมทดลองทำ คือ ข้าวเม่าเบญจรงค์ ขายแบบ
 ออกร้านทำกินสด คือ ข้าวเม่าเบญจรงค์ ข้าวเม่าลูกชิ้น ข้าว(เม่า) ตูพอคำ ขายออนไลน์
 ข้าวเม่า การออกบูธแสดงสินค้าตามห้างสรรพสินค้า ขายตามงานเทศกาลและงานอีเว้นท์ต่าง ๆ
 ที่จังหวัดจัดขึ้น ปัจจัยในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่า เพื่อนำไปรับประทานเอง ซื้อเพื่อเป็น
 ของฝาก เป็นของขวัญ และซื้อเพื่อจัดเป็นของขวัญตามหน่วยงานหรือการประชุม การอบรม

กลยุทธ์ทางการตลาดที่นำมาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้กับผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเม่าใช้แนวคิดจากกลยุทธ์การตลาด 6P ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ราคา สถานที่ขาย กิจกรรมส่งเสริมการตลาด กลยุทธ์การใช้ข่าวสารในการชักจูงผู้บริโภคการเข้าถึงและการยอมรับของผู้บริโภคเห็นว่าผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเม่า พบว่า ควรขายตามตลาดนัด ตลาดชุมชน ออกอีเว้นท์ เทศกาลต่าง ๆ รองลงคือการฝากขายตามห้างร้าน โรงแรมต่าง ๆ ถัดมาคือการขายเป็นอาหารว่างให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และลำดับสุดท้ายคือการขายในรูปแบบตลาดออนไลน์

มาตรฐานผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นแปรรูปข้าวเม่า พบว่า การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานอาหารชุมชนโดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตขึ้นมาโดยการอ้างอิงจากมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช). เป็นหลักเกณฑ์การตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทอาหารลักษณะทั่วไปและลักษณะเนื้อสัมผัส สีและกลิ่นรส สิ่งแปลกปลอม วัตถุเจือปนอาหาร และเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ปริมาณที่บรรจุ มีข้อมูลฉลากโภชนาการของผลิตภัณฑ์ ข้าวเม่าโปรและข้าวเม่าหมีสมุนไพร การยอมรับผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคให้ความสนใจลักษณะของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เป็นอันดับแรกสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้บริโภค รองลงมาคือรสชาติที่แตกต่างจากที่เคยรับประทาน ความหอม ความนิ่มของข้าวเม่าที่เป็นเอกลักษณ์ และใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ สีจากธรรมชาติ เป็นหลักที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดการยอมรับมากขึ้น

รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า พบว่า สถานการณ์ปัญหาของชุมชนข้าวเม่าที่พบ คือ บรรจุภัณฑ์ไม่เหมาะสม ผลิตภัณฑ์แปรรูปมีน้อย กระบวนการผลิตยังไม่มีมาตรฐาน การตลาดและช่องทางการจำหน่ายยังไม่แพร่หลาย นำปัญหาที่พบมาวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหา โดยการบูรณาการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้กระบวนการบูรณาการศาสตร์วิชาการความรู้ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ บูรณาการภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันวางเป้าหมาย แบ่งบทบาทหน้าที่จัดกิจกรรมอบรมเติมความรู้ การสร้างแบรนด์ของข้าวเม่านางรองให้เป็นที่ยอมรับ รวมทั้งวิเคราะห์ต้นทุน รายได้ กำไร ราคาขาย ของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเม่า เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับโดยควบคุมมาตรฐานดังนี้ สี ฉลากโภชนาการ กลิ่น สูตรมาตรฐานในการผลิต รสชาติ กระบวนการผลิตที่ดี เนื้อสัมผัส สิ่งแปลกปลอมที่เจือปนในผลิตภัณฑ์แปรรูป เกิดการยกระดับผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์

ใหม่ ได้แก่ ข้าวเม่าลูกขึ้น ข้าวเม่าเบญจรงค์ ข้าวเม่าแฟนซี ข้าวเม่าหมีทรงเครื่อง ข้าว(เม่า) ตูพอค้า และข้าวเม่ากระยาสารท การยกระดับผลิตภัณฑ์แปรรูปสามารถจำหน่ายได้โดยมี กลไกการตลาดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม โดยการใช้วัตถุดิบในพื้นที่มาใช้ในการแปรรูป และมีการกระจายการจัดซื้อข้าวเม่าไปจากผู้ผลิตหลาย ๆ เจ้า โดยในการจัดซื้อวัตถุดิบจะมี คณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้จัดสรรการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม เกิดช่องทางการจำหน่ายใหม่ การขายออนไลน์ ออกบูธ การส่งเสริมการตลาด สร้างแบรนด์ข้าวเม่านางรอง ภายใต้สโลแกน “ข้าวเม่าในตำนานจากดินแดนภูเขาไฟ บุรีรัมย์” การยอมรับผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค จากกระบวนการทั้งหมดสามารถยกระดับ เศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่า ยกระดับผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และเกิดการตลาดที่ เป็นธรรม

ภาพที่ 1 รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่น ข้าวเม่า แบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ (ภาพที่ 1)

ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าอำเภอนางรองที่เกิดจากการปรับตัวทางการเกษตรเพื่อการผลิตเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มูลค่าของผลิตภัณฑ์แปรรูปสามารถเพิ่มขึ้นได้ 15-28.06% การจำหน่ายแต่ละงานผลิตภัณฑ์ที่ขายดีที่สุดจะเป็นกลุ่มที่รับประทานสด คือ ข้าวเม่าเบญจรงค์ ข้าวเม่าลูกชิ้น ข้าว(เม่า) ตูพอกำ ส่วนกลุ่มที่สองจะสินค้าที่เป็นของฝาก คือ ข้าวเม่าหมีสมุนไพรว ข้าวเม่ากระยาสารท การผลิตข้าวเม่ามีการกระจายรายได้แบ่งเป็น ต้นน้ำกลุ่มแปรรูป กลางน้ำ พ่อค้าแม่ค้าคนกลาง ปลายน้ำผู้บริโภค พบว่า ผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเม่าที่ขายให้กับพ่อค้าแม่ค้าคนกลางในรูปแบบการฝากขายหน้าร้านราคาส่งที่ 30 บาท ได้แก่ ข้าวเม่าเบญจรงค์ ข้าวเม่าหมีสมุนไพรว ข้าว(เม่า) ตูพอกำ พ่อค้าแม่ค้าคนกลางจะขายในราคาขึ้นละ 35 บาท ได้กำไร 5 บาท คิดเป็น 14.29% ต่อขึ้น คุณภาพและคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเม่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากเดิม เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ข้าว(เม่า) ตูพอกำ มีมูลค่าเพิ่มเพิ่มขึ้น 136.22% ข้าวเม่าลูกชิ้นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 115.30% ข้าวเม่าเบญจรงค์มีมูลค่า เพิ่มขึ้น 107.21% ข้าวเม่าหมีสมุนไพรมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 98.31% ข้าวเม่ากระยาสารทมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 88.47%

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ที่เป็นธรรมชาติของผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า แบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ในการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตข้าวเม่าแบบครบวงจรโดยมีกรอบและแนวทางการดำเนินงาน 3 ประเด็นคือ ร่วมส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือในการพัฒนาตามศักยภาพ ในด้านการบริหารจัดการวัตถุดิบสินค้าและบริการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเม่าแบบครบวงจรเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาติา คุ่มสลุด (2560: บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงการบูรณาการในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังนี้
  - 1) การพัฒนาแนวคิดจากการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาแนวคิด
  - 2) การประเมินทางด้านการตลาดลูกค้าและเทคโนโลยีที่ใช้เบื้องต้น
  - 3) การประเมิน

ทางด้านธุรกิจ การเงิน 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ การทดสอบผลิตภัณฑ์ และการทดสอบตลาดและ 5) การวางผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการนำเสนอเรื่องราวและกล่าวถึงที่มาที่ไปของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มซึ่งเป็นการนำทรัพยากรภูมิปัญญา

2. การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นแปรรูปข้าวเม่าแบบบูรณาการเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า คุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตขึ้นมาโดยการอ้างอิงจากมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช). เป็นหลักเกณฑ์การตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน การใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีเครื่องหมายและฉลากมีข้อมูลฉลากโภชนาการจากการวิเคราะห์คุณภาพและคุณค่าทางโภชนาการ ทำให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเม่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากเดิมสอดคล้องกับงานวิจัยของพรณิภา ซาวคำ (2559: บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงศักยภาพชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์ตรงกับความต้องการของลูกค้าของโรงแรม ในขั้นตอนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ค่อยแข็งแรง สร้างความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยวในระดับมาก การบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาในเรื่องกลิ่นเหม็นหืนที่เกิดในตัวผลิตภัณฑ์ปรับลักษณะการบรรจุให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

3. การศึกษาการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเม่าที่ได้มาตรฐาน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสนใจรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เป็นอันดับแรกเนื่องจากไม่เคยเห็นมาก่อนสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้บริโภค รongลงมาคือรสชาติที่แตกต่างจากที่เคยรับประทาน ความหอม ความนุ่มของข้าวเม่าที่เป็นเอกลักษณ์ และใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ สีจากธรรมชาติ เป็นหลักที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดการยอมรับมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของณฐปรภรณ์ จันทะปิตตา (2553: บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันหนุนเสริมการขายและกิจกรรมในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนการท่องเที่ยว ช่องทางการตลาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับเครือข่ายนักธุรกิจในพื้นที่และเครือข่ายการผลิตในชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสรพร เพียรจัด (2560: บทคัดย่อ) การมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนร่วมกันวิเคราะห์สภาวะความเปลี่ยนแปลงโดยขับเคลื่อนการพัฒนาใน 3 มิติ บนฐานของ บันได 3 ชั้น 1) สร้างการอยู่รอด ปรับฐานคิดของคนในชุมชนให้เข้าใจสถานการณ์ปัญหาของชุมชน สามารถวิเคราะห์แก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี 2) สร้างการอยู่รวม ให้ชุมชนต้อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้เกิดสัมมาอาชีพ มีผลิตภัณฑ์นวัตกรรมต่าง ๆ ที่สามารถทำรายได้ ให้เศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน 3) สร้างการอยู่ร่วมให้ทุกคนมองเห็นประโยชน์ส่วนรวม สร้างกติกาหมู่บ้านเกิดการแบ่งปันมีการถ่ายทอดความรู้สู่สังคม สร้างความสุขที่ยั่งยืนและส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

4. รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการของอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า แผนปฏิบัติการเชิงผลลัพธ์เป็นแผนที่ทำร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดทิศทางในการเดินทางไปสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมืออันดีกับภาคีเครือข่ายกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และประโยชน์ร่วมกันโดยมีแนวทาง การบูรณาการประชุมร่วมกัน ก่อให้เกิดพลังในการทำงาน สู่การยั่งยืนแต่ต้องไม่เอาเวลามาเป็นตัวตั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2551: บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงปัญหาชุมชนที่จะต้องร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมทางการตลาด การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การมีตราสินค้าของกลุ่ม การตั้งราคาที่เหมาะสมการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ที่ครอบคลุมทั่วถึงด้วยกำลังทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ สมาชิกกลุ่มธุรกิจชุมชนต้องมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับแนววิถีเศรษฐกิจพอเพียงด้วย โดยต้องลดละ เลิกอบายมุขทั้งปวง เกษตรกรต้องไม่ก่อกวนหนี้สิน และหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอก็จะทำธุรกิจชุมชนประสบความสำเร็จสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

5. ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่าอำเภอนางรองที่เกิดจากการปรับตัวทางการเกษตรเพื่อการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า 1) ด้านสถานการณ์ปัญหาเดิมของชุมชน จำเป็นต้องมีองค์กรและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปข้าวเม่า ออกแบบ บรรจุภัณฑ์และแบรนด์ข้าวเม่าของชุมชน และค้นหาช่องทางการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ กับชุมชน ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีความหลากหลายตามผู้บริโภค 2) ด้านผลิตภัณฑ์แปรรูปของกลุ่มแปรรูปหลังการพัฒนาต้องมีกำไรเพิ่มขึ้น 3) ด้านช่องทางการจำหน่าย ที่มีความหลากหลายขึ้น การออกบูธแสดงสินค้าตามห้างสรรพสินค้าและ Event ของจังหวัด และการขาย Online 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด เกิดแบรนด์ข้าวเม่านางรอง ภายใต้โลโก้แกน มีตราสินค้า มีเรื่องเล่า มีบรรจุภัณฑ์ มีสื่อโฆษณา ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนที่ไม่ได้เป็นกลุ่มผู้ผลิตข้าวเม่า ทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น

ทำให้เกิดชื่อเสียงกับชุมชนข้าวเม่า อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จนเป็นสินค้าขึ้นชื่อของอำเภอ 5) ด้านการยอมรับผลิตภัณฑ์ การศึกษาการยอมรับผลิตภัณฑ์จากผู้บริโภค ส่วนใหญ่ผู้บริโภค ให้การยอมรับผลิตภัณฑ์เกิน 50% ในทุกด้าน 6) ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเม่าหลังยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ต้องมีการควบคุมมาตรฐานที่เหมาะสม ฉลากโภชนาการ มีสูตรมาตรฐานในการผลิต ที่เหมาะสม มีกระบวนการผลิตที่อ้างอิงจากมาตรฐานการผลิตขั้นต้น (Primary GMP) สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลวรรณ ทิวศรี (2557: บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเมืองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งชุมชนควรจะช่วยกันรักษาวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของท้องถิ่นด้วยให้ได้ การควบคุมรักษาวัฒนธรรมชุมชนหรืออัตลักษณ์ชุมชน ต้องบริหารจัดการควบคุมด้วยชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมหนทางในการปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันด้วยหลักสาราณียธรรม ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งทางพุทธสันติวิธีที่จะช่วยเชื่อมประสานสมาชิกชุมชนให้มีทิศทางและแนวคิดจะรักษาอัตลักษณ์ชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกัน อันจะส่งผลให้มีการจัดการปัญหาความขัดแย้งตามหลักพุทธสันติ มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนเชิงศาสนาสอดคล้องอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนสืบต่อไป

จากสถานการณ์ปัญหาของชุมชนข้าวเม่าที่พบ คือ บรรจุภัณฑ์ไม่เหมาะสม ผลิตภัณฑ์แปรรูปมีน้อย กระบวนการผลิตยังไม่มีมาตรฐาน การตลาดและช่องทางการจำหน่ายยังไม่แพร่หลาย นำปัญหาที่พบมาวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาโดยการบูรณาการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันวางเป้าหมายแบ่งบทบาทหน้าที่ เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับโดยควบคุมมาตรฐานการยกระดับผลิตภัณฑ์แปรรูปสามารถจำหน่ายได้โดยมีกลไกการตลาดกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ใช้วัตถุดิบในพื้นที่มาใช้ในการแปรรูป วัตถุดิบเกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เกิดช่องทางการจำหน่ายใหม่ การขายออนไลน์ ออกบูธ การส่งเสริมการตลาด สร้างแบรนด์ข้าวเม่านางรอง ภายใต้สโลแกน “ข้าวเม่าในตำนานจากดินแดนภูเขาไฟบุรีรัมย์” การยอมรับผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค จากกระบวนการทั้งหมดสามารถยกระดับเศรษฐกิจชุมชนข้าวเม่า ยกระดับผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และเกิดการตลาดที่เป็นธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรปรับโครงสร้างการจัดสรรการจัดซื้อวัตถุดิบให้เหมาะสมกับปริมาณความต้องการของตลาด และสามารถติดตาม ตรวจสอบการจัดซื้อวัตถุดิบ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย
2. ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสินค้าแต่ละผลิตภัณฑ์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพยิ่งขึ้นเพื่อที่จะมีความสามารถในการแข่งขันกับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ในระยะยาว
3. ควรใช้การสนับสนุนจากภาครัฐและหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้สามารถรักษาส่วนแบ่งตลาดและมีความสามารถในการเพิ่มส่วนแบ่งตลาดให้มากขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยที่มีหน่วยงานภาคีโรงเรียนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษามากขึ้นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
2. ควรส่งเสริมให้เกิดการวิจัยชุมชนท้องถิ่นให้ครอบคลุมที่ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับการแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น
3. ควรให้มีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้มากโดยให้ชุมชนเป็นแกนหลักภายใต้การสนับสนุนและการหนุนเสริมของนักวิชาการหรือหน่วยงานภาครัฐ
4. ควรมีการบูรณาการการเรียนการสอนเข้ากับบริบทของพื้นที่เพื่อให้ นักศึกษาได้เรียนรู้การวิจัยชุมชนท้องถิ่น
5. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล เพื่อเป็นข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์แปรรูปในภาพรวมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จารินี ม้าแก้ว. (2560). รูปแบบการพัฒนาผู้นำเยาวชนวิศวกรรมบูรณาการเพื่อการพัฒนาชุมชน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(2), 99-115.
- จารินี ม้าแก้ว. (2562). รูปแบบการบริหารจัดการระบบการผลิตข้าวแม่แบบบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านข้าวแม่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. ระบบคลังข้อมูลทางวิชาการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ณัฐกรณ์ จันทะปิตตา. (2553). การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าไหมมัดหมี่อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พรธนิภา ชาวคำ. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเข้าสู่ตลาดธุรกิจโรงแรม จังหวัดเชียงราย. วารสารวิทยาลัยอุตสาหกรรม, 12(1), 165-182.
- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงประเภทธุรกิจเกษตรของเกษตรกรปลูกมะขามหวานเพื่อการค้า จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์: เพชรบูรณ์.
- วิไลวรรณ ทวีศรี. (2557). อัตลักษณ์ชุมชน: แนวคิดและการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สรพรเพชร เพียรจัด. (2562). ภูมิสังคมกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมข้าวแม่ระดับครัวเรือน. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ (มสป.), 21(1), 80-91.
- สุชาดา คุ่มสลุด. (2560). การศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของสินค้า OTOP ตามแนวคิด OVOP. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 9(3), 16-28.

ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย The Political Trust of People towards Local Politicians in Loei Province

พระไกรสร สุมนโน (กันมา), สุรพล พรหมกุล, ชานชัย ฮวดศรี

Phra Kaison Sumano (Kanma), Suraphon Promgun, Chanchai Huadsri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

E-mail: khanwlang77@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติตนตามหลักสัจจกัตถุ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย 3) เพื่อเปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น และ 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น และตามความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตนตามหลักสัจจกัตถุ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีจำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 คน เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ระดับการปฏิบัติตนตามหลักสัจจกัตถุ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 3) ผลการเปรียบเทียบ พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และตามความคิดเห็นของประชาชน พบว่าประชาชนมีความไว้วางใจทางการเมือง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) แนวทางในการสร้างความไว้วางใจ พบว่าควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มากกว่าเดิม ควรแจกสิ่งของช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับเดือดร้อนเสมอ และต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความไว้วางใจทางการเมือง, ประชาชน, นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of the political trust of people towards the local politicians in Loei Province, 2) to study the level of opinion of the people towards the Four Sangahavatthu Dhammas (Bases of Social Solidarity) of the local politicians in Loei Province, 3) to compare the political trust of the people towards the local politicians and 4) to study the guideline to build the political trust of the people towards the local politicians based the people opinions towards the practice according to the Four Sangahavatthu Dhammas of the local politicians in Loei Province. There were 400 sample and 8 key informants in this research. The tools using in this research were the questionnaire and interview form. The obtained data were interpreted by the social sciences computer programme together with the content and context analysis. The research results were as follows: 1) The levels of the political trust of people towards the local politicians in Loei Province in overall and in the studied aspects were at a high level, 2) the levels the practice of the Four Sangahavatthu Dhammas of the local politicians in Loei Province in overall and in the studied aspects were at a high level, 3) the comparative results indicated that the people with difference in the level of their education had their political trust differently with the statistical significance level of 0.05 but those with differences in gender, age, status, occupation and monthly income had their political trust indifferently. According to the people opinions, the people is the political trust differently with the statistical significance level of 0.05 and 4) the guideline to build the political trust of the people is that more tourist attractions should be developed, giving items to help people who have been in need, should be constantly made and the politicians must continually participate in community and social development.

Keywords: Political Trust, People, Local Politician

1. บทนำ

หลักการกระจายอำนาจการปกครอง เกิดจากการที่รัฐส่วนกลาง มอบอำนาจปกครองบางส่วนให้แก่องค์กรอื่น ในการดำเนินงานตามความเหมาะสม ภายใต้กรอบของกฎหมาย และสามารถดำเนินกิจการในฐานะเป็นนิติบุคคล หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ กล่าวไว้ว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ประเทศไทย ได้จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอน เพื่อการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง จะต้องกระจายอำนาจในการวางแผน และการจัดบริการสาธารณะให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ต่างก็มีหน้าที่รับผิดชอบ และบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชนมากขึ้นกว่าช่วงระยะเวลาก่อนการกระจายอำนาจ (ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ, 2557: 6) ดังนั้น โครงสร้างภายในของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 252 กำหนดโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ให้สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น โดยทั้งสองส่วนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี

โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดหน้าที่ของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้ตาม มาตรา 35/5 แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับข้อบัญญัติ และนโยบาย คำสั่ง อนุมัติ อนุญาต เกี่ยวกับราชการตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่งตั้ง และถอดถอน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เลขาธิการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด วางระเบียบต่างๆ เพื่อให้การบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และรักษาการ ตามข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ประกอบกับได้มีการออกพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ครอบคลุมการพัฒนาหลาย ๆ ด้านขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน งานส่งเสริมคุณภาพชีวิต การจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย การวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ

และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และงานด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาซึ่งสอดคล้องกับการแถลงนโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย (นายธนาวุฒิ ทิมสุวรรณ) คือ นโยบายการพัฒนาด้านโครงสร้างขั้นพื้นฐาน นโยบายการพัฒนาด้านการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต นโยบายการพัฒนาด้านการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนา และส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว นโยบายการพัฒนา ด้านศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น และได้นำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดเลย จึงส่งผลให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมาแล้วถึง 4 สมัย และในวันที่ 20 ธันวาคม 2563 ก็ได้มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 จังหวัด ผลปรากฏว่าการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย (นายธนาวุฒิ ทิมสุวรรณ) ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยเป็นสมัยที่ 5 ด้วยเหตุนี้เองการสร้าง ความไว้วางใจให้กับประชาชนในท้องถิ่นของตน เพื่อต้องการให้ตนเองได้รับการเลือกตั้งกลับมาอีกครั้งนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่า ถ้ารักษากฎหมายอันมาจกเดิมไว้ได้ก็ทำให้ผู้ที่ลงเลือกตั้ง ได้รับการเลือกตั้งได้ง่ายขึ้นนั่นเอง กล่าวได้ว่า การตัดสินใจที่เกิดจากความไว้วางใจ จึงเป็นการเลือกผู้นำนั่นเอง ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามา หรือถูกเลือกเข้ามาโดยประชาชน และประชาชนจึงได้ยกให้เป็นผู้นำของกลุ่ม และสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ต้องการได้ตามกฎกติกาของบ้านเมือง

ดังนั้น จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย เกี่ยวกับความไว้วางใจในการตัดสินใจเลือกผู้นำท้องถิ่น และที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้หลักการด้านนโยบายการทำงาน ด้านประสิทธิผลการทำงาน ด้านการสื่อสารทางการเมือง ด้านบุคลิกภาพ ในการสร้างความไว้วางใจทางการเมือง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย

3. เพื่อเปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล และตามความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตนตามหลักสัจจกัณฑ์ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย

4. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลยและตามความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตนตามหลักสัจจกัณฑ์ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย ผู้วิจัยมีขั้นตอนแบ่งกลุ่ม ดังนี้

1. วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในจังหวัดเลย มีจำนวน 641,707 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัดเลย, 2561)

1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตจังหวัดเลย จำนวน 400 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยมีวิธีการคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane (สุรินทร์ นิมมางกูร, 2556: 181) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ดังนี้

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด 641,707 คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{641,707}{1 + 641,707(0.05)^2}$$

$$n = \frac{641,707}{1+641,707(0.0025)}$$

$$n = \frac{641,707}{1,605.26}$$

$$n = 399.75$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 400 คน

2) การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างได้มาจาก 400 คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane คือในจังหวัดเลยมี 14 อำเภอและมีจำนวนประชากรที่มีสิทธิ์เลือกตั้งจำนวน 641,707 คน ซึ่งจังหวัดเลยมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ผู้วิจัยมีข้อจำกัดในด้านเวลาในการทำวิจัย จึงใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi stage random sampling) (สุรพล พรหมกุล, 2554: 86) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งจังหวัดเลยออกเป็น 14 อำเภอ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster sampling) คือ

กลุ่มที่ 1 อำเภอเมืองเลย อำเภอภูเรือ อำเภอเชียงคาน อำเภอท่าลี่

กลุ่มที่ 2 อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูกระดึง อำเภอปากชม อำเภอวังสะพุง

กลุ่มที่ 3 อำเภอนาแห้ว อำเภอนาดัง อำเภอภูหลวง

กลุ่มที่ 4 อำเภอเอราวัณ อำเภอหนองหิน อำเภอผาขาว

ขั้นที่ 2 สุ่มมากลุ่มละ 1 อำเภอโดยใช้การสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ได้ 4 อำเภอคือ อำเภอเมืองเลย อำเภอวังสะพุง อำเภอนาดัง อำเภอเอราวัณ

ขั้นที่ 3 เมื่อสุ่มได้ 4 อำเภอในจังหวัดเลย ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของจังหวัดโดยใช้การสุ่มแบบง่ายแล้ว สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งอำเภอละ 100 คน ดังนั้นจึงได้กลุ่มตัวอย่างของจังหวัดเลยจำนวนเท่ากับ 400 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเลย

ลำดับ	อำเภอในจังหวัดเลย	จำนวนประชากร
1	อำเภอเมืองเลย	100
2	อำเภอวังสะพุง	100
3	อำเภอนาดัง	100
4	อำเภอเอราวัณ	100
รวมจำนวนทั้งหมด 4 อำเภอ		400

2. วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จำนวน 8 คน ได้แก่ อดีต ส.อบจ. 2 คน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 2 คน นักวิชาการ/อาจารย์ 2 คน ประธานชุมชน 2 คน รวมจำนวน 8 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) กล่าวคือ ใช้การสุ่มแบบเจาะจงประชากร ที่มีตำแหน่งทางด้านการปกครอง ผู้นำชุมชน และนักวิชาการในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเลย อำเภอวังสะพุง อำเภอนาด้วง และอำเภอเอราวัณ เป็นต้น

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกรอบแนวคิดของ “ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย” โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 6 ข้อ

2.2 ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย ลักษณะ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ที่ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวนแบ่งออกเป็น 4 ด้าน มี 23 ข้อ ดังนี้ 1) ด้านนโยบายการทำงาน มี 5 ข้อ 2) ด้านประสิทธิผลการทำงาน มี 6 ข้อ 3) ด้านการสื่อสารทางการเมือง มี 4 ข้อ 4) ด้านบุคลิกภาพ มี 8 ข้อ

2.3 ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติตนตามหลักสัจจกัณฑ์ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย มีลักษณะ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ที่ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวนแบ่งออกเป็น 4 ด้าน มี 26 ข้อ ดังนี้ 1) ด้านทาน มี 5 ข้อ 2) ด้านปิยวาจา มี 8 ข้อ 3) ด้านอหิงสา มี 6 ข้อ 4) ด้านสมานัตตता มี 7 ข้อ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำมาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อผู้บริหารเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย ทั้ง 4 ด้าน และตามหลักสังคหวัตถุ 4 ทั้ง 4 ด้าน นำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับพฤติกรรมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับพฤติกรรมเห็นมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายความว่า ระดับพฤติกรรมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับพฤติกรรมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับพฤติกรรมน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อผู้บริหารเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อผู้บริหารเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.3 มีอายุระหว่าง 26 – 35 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ได้สมรส จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8 มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.3 มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/ปวช. จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29 มีรายได้ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.3

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อผู้บริหารเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อผู้บริหารเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย สามลำดับแรก พบว่า ความไว้วางใจด้านประสิทธิภาพการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.15$) รองลงมา คือ ความไว้วางใจด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 3.96$) และความไว้วางใจด้านนโยบายการทำงาน ($\bar{X} = 3.87$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเมืองท้องถิ่นในจังหวัด

เลย ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านทาน 2) ด้านปิยวาจา 3) ด้านอรรถจริยา 4) ด้านสมานัตตตา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย สามลำดับแรก พบว่า ด้านสมานัตตตา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.95$) รองลงมา คือ ด้านปิยวาจา ($\bar{X} = 3.79$) และด้านทาน ($\bar{X} = 3.71$) ตามลำดับ

4. ผลการเปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และตามความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ประชาชนมีความไว้วางใจทางการเมือง แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ผลการศึกษาแนวทางในการสร้างความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลยและตามความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มากกว่าเดิม ควรแจกลสิ่งของช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนเสมอ และต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย” ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

5.1 ระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักการเมืองท้องถิ่น กล่าวคือนายกองการบริหารส่วนจังหวัดมีนโยบายในการพัฒนาจังหวัดที่ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน แก้ปัญหาได้ถูกจุดที่ประชาชนต้องการ และนโยบายเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน และนโยบายนั้นก็ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างดี สามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาอาชีพให้กับเกษตรกรแบบมีส่วนร่วมตลอดจนทำการเชื่อมถนนหนทางระหว่างตำบลให้สะดวก มีการสื่อสารกับประชาชนแบบกัลยาณมิตร และมีความรู้ความสามารถในความเป็นผู้นำเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน มีความเรียบง่าย เป็นกันเองต่อประชาชน มีคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน และในวันที่ 20 ธันวาคม 2563 เป็นการ

เลือกตั้งท้องถิ่น (อบจ.) ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย (นายธนาวุฒิ ทิมสุวรรณ) ก็ได้รับเลือกให้เป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยสมัยที่ 5 ดังนั้น แสดงให้เห็นว่า นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลยสามารถสร้างความไว้วางใจทางการเมืองได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพบุลย์ สุขเจตณี และคณะ (2563: 234-235) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในจังหวัดนันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัณสุรีย์ มณีมาศ (2562: บทคัดย่อ)

ได้วิจัยเรื่อง “ความเชื่อถือไว้วางใจของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้: กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเชื่อถือไว้วางใจของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้: กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5.2 ระดับความคิดเห็นของประชาชนชนที่มีต่อการปฏิบัติตนตามหลักสังคหัตถ์ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนชนที่มีต่อการปฏิบัติตนตามหลักสังคหัตถ์ 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนและสังคม แจกสิ่งของช่วยเหลือประชาชนเมื่อได้รับความเดือดร้อน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ทางชุมชนและสังคมจัดขึ้น พุดจาด้วยความจริงใจ พุดจาด้วยคำสุภาพ พุดแนะนำให้ความรู้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน มีการให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ส่งเสริมกิจกรรมโครงการต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น ร่วมงานสำคัญทางศาสนา กับประชาชน ร่วมกิจกรรมสาธารณะ เป็นต้น และการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชน ปฏิบัติตนต่อประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ยึดหลักความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม แสดงให้เห็นว่า นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย มีการปฏิบัติตนตามหลักสังคหัตถ์ 4 ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) (2560: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัด ระยอง มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประกาศ์ธรรมาภิรักษ์ (จันเชียด) (2561: บทคัดย่อ)

ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1” ผลวิจัยพบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

5.3 เปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย

เปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ความว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ได้เลือกปฏิบัติต่อบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาฝึกอบรมมีความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้ ดังนั้น จึงไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงต่างก็มีความไว้วางใจทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเตชินท์ สิทธิภาณุ (ผกา) (2554: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการให้บริการของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการให้บริการของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองจังหวัดมุกดาหาร ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัณสิริย์ มณีมาศ (2562: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ความเชื่อถือไว้วางใจของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้: กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับความเชื่อถือไว้วางใจที่ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ พวงทอง (2559: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพการเป็นกรรมการหมู่บ้านต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผล ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเตชินท์ สิทธิภาณุ (ผกา) (2554: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการให้บริการของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลการให้บริการแก่ประชาชนของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีทัศนคติในประสิทธิผล การให้บริการแก่ประชาชนของเทศบาลตำบลดงเย็น อำเภอเมืองจังหวัดมุกดาหาร ไม่แตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัลกร บุญศรี

(2557: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “สื่อที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง: กรณีศึกษา การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเวทีราชดำเนินในปี 2556” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะประชากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะรับข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

5.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักรการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย จำแนกตามหลักสังคหวัตถุ 4

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ต่างกัน มีความไว้วางใจทางการเมือง แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักรการเมืองท้องถิ่นได้ปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอติจริยา และด้านสมานัตตตา โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนและสังคม แจกสิ่งของช่วยเหลือประชาชนเมื่อได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม เป็นต้น ไม่พูดจาเอาใจเปรียบประชาชน พูดจาด้วยความจริงใจ พูดจาด้วยคำสุภาพ พูดแนะนำให้ความรู้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน มีการให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ส่งเสริมกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน และมีการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชน ปฏิบัติตนต่อประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ยึดหลักความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม ต่อประชาชนที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภัสร์ธรรมาภิกข์ (จันเชียด) (2561: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1” ผลวิจัยพบว่า เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ จำแนกตามวุฒิการศึกษา และจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กริธา คงพยัคฆ์ และคณะ (2563: 30-31) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณะประชาชนที่มีเพศต่างกัน โดยผลการวิจัยพบว่า ไม่แตกต่าง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยควรมีนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มากกว่าเดิม

2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยควรยกระดับนโยบายที่ช่วยแก้ปัญหาในปัจจุบัน เช่น ยกย่องการรักษาต่อกระจกตาฟรี, ยกย่อง อสม. จัดหาเครื่องมือมอบให้กับชุมชน, ลานกีฬาประจำหมู่บ้าน และรถเกี่ยวข้าวประจำตำบลทุกพื้นที่ในจังหวัดเลย

3. องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยควรนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาสอดแทรกหรือประยุกต์ในการจัดทำนโยบาย

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อหาค่าระดับ และเปรียบเทียบ

2. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น เช่น สาราณียธรรม 6 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรีธา คงพยัคฆ์ และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการให้บริการสาธารณสุขของเทศบาลตำบลจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 5(1), 30-31.
- ที่ทำการปกครองจังหวัดเลย (2561). **ข้อมูลทั่วไปจังหวัด**. จังหวัดเลย. <https://ww2.loei.go.th/content/general> (12 กันยายน 2563).
- ธวัชกร บุญศรี. (2557). สื่อที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง: กรณีศึกษา การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเวทีราชดำเนินในปี 2556. **ปริญญาานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง). (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเตชินท์ สิทธิภาณุ (ผากา). (2554). ประสิทธิภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลงเย็น อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูประภักดิ์ธรรมมาภิรักษ์ (จันเอียด). (2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ไพบุลย์ สุขเจตน์ และคณะ. (2563). การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 7(10), 234-235.
- มัมสุรีย์ มณีมาศ. (2562). ความเชื่อไว้วางใจของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้: กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส. *สารนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิไลวรรณ พ่วงทอง. (2559). ประสิทธิภาพการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ และคณะ. (2557). การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นตามกระบวนการทัศน์แห่งการบริหารกิจการสาธารณะแนวใหม่. *ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา*.
- สุรพล พรหมกุล. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์*. โอเดียนสโตร์: กรุงเทพมหานคร.
- สุรินทร์ นียมมางกูร. *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ
นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

A Study on Strategic Leadership of the Administrators for the
Phrapariyattithamma Schools in Educational Division 11
for the Provinces of Sisaket, Nakhon Ratchasima,
Chaiyaphum, Burirum and Surin

อำนวยการ มีราคา

Amnuai Meerakar

วิทยาลัยพิชญบัณฑิต

Pitchayabundit College

E- mai: meerakar1973@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ตามเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 214 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t - test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของเซฟเฟ้ (Scheffe)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์โดยรวมอยู่ในระดับมากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์เชิงปฏิบัติ

2. การเปรียบเทียบการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to study and compare the study of strategic leadership for the administrators of Phrapariyattithamma Schools in educational division 11 for the provinces of Sisaket, Nakhon Ratchasima, Chaiyaphum, Burirum, and Surin by dividing on gender, age and working experience. The samples using for the research were 214 of Phrapariyattithamma Schools in educational Division 11 for the provinces of Sisaket, Nakhon Ratchasima, Chaiyaphum, Burirum, and Surin. The instruments using for the research were 5 rating scales questionnaires with the reliability of 0.92. The statistics using for data analysis included frequency percentage mean and standard deviation. The hypothesis testing included t-test (Independent Samples) and F - test (One - Way ANOVA) and the testing of couple variation by the regulation of Sheffe.

The research result finds that:

1. For overall on strategic leadership of the administrators and the teachers for Phrapariyattithamma Schools in educational Division 11 for the provinces of Sisaket, Nakhon Ratchasima, Chaiyaphum, Burirum, and Surin were in high level. The aspect with the highest level was revolutionary thinking.

2. Comparison on study for strategic leadership of the administrators of Phrapariyattithamma Schools in educational Division 11 for the provinces of Sisaket, Nakhon Ratchasima, Chaiyaphum, Burirum, and Surin, there were

founded that the administrators and the teachers with different gender, age and working experience were not on difference.

Keywords: Strategic Leadership, School Administrators

1. บทนำ

การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ เป็นการบริหารจัดการที่มีการวางแผนโดยมุ่งพิจารณากำหนดทิศทาง ระยะเวลา วิธีการปฏิบัติที่มีความชัดเจน ในเชิงรุกหรือเชิงป้องกัน ปัญหาที่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ ผลและการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่มีทิศทางชัดเจน ซึ่งการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการมองกว้าง โดยสามารถมองเห็นความสัมพันธ์กันระหว่างสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เชื่อมโยงในการทำงานสู่ความสำเร็จ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการมองไกลและมองลึกในการคาดคะเนอนาคตข้างหน้าระยะสั้นและระยะยาวให้เห็นได้อย่างชัดเจน การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการพิจารณาในเชิงยุทธศาสตร์ในการวิเคราะห์ทางเลือกวิธีการทำงานให้สำเร็จอย่างชาญฉลาด กล้าแข่งขัน แสวงหาความก้าวหน้าและรู้เท่าทันสถานการณ์ (ทรรศนะ บุญขวัญ, 2549: 20)

DuBrin (2004: 335) กล่าวว่า ผู้นำระดับสูงหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีองค์ประกอบ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน คือ 1) ผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง 2) ความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ 3) การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต 4) วิธีการคิดเชิงปฏิวัติ และ 5) การกำหนดวิสัยทัศน์ แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบริหารเชิงกลยุทธ์ได้ผลดีนั้น จำเป็นต้องมีการเสริมพลังให้ผู้บริหารมีโอกาสฝึกและใช้ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำได้อย่างเต็มศักยภาพ ต้องมีการอบรมและพัฒนาแบบเข้มข้นภายในระยะเวลาที่เพียงพอ เพื่อสร้างผู้นำรุ่นใหม่ให้เป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ ซึ่งผู้นำที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ วิธีการในการพัฒนาบุคคลระดับนักบริหารสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การประชุมสัมมนาและการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสามารถทำได้หลายด้าน ทั้งการพัฒนาบุคลิกภาพ จิตใจอารมณ์ สังคม การพัฒนาด้านความรู้ความสามารถทักษะในการทำงานให้มีความเชี่ยวชาญ และการพัฒนาภาวะผู้นำให้ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548: 408)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการกำหนดทิศทางการสร้างทางเลือกและนำไปสู่การปฏิบัติ ผู้นำตามทฤษฎีนี้จะเชื่อว่าการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ไม่ใช่จะอาศัยโชคช่วย แต่จะต้องเป็นผลจากการที่คอยติดตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกองค์กร การคาดการณ์ถึงอนาคตขององค์กรในระยะยาวและการพัฒนา

ยุทธศาสตร์ เพื่อมุ่งไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์ ดังนั้น ผู้นำในองค์กรต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ สามารถบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การนำไปปฏิบัติ และการควบคุมหรือการประเมิน สถานศึกษาจะมีประสิทธิผลได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น เกิดจากปัจจัยที่มีการบริหารที่ดี ความสามารถในการจัดการองค์การ การใช้ทรัพยากรที่หามาได้อย่างคุ้มค่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์วิสัยทัศน์ในอนาคตและสานฝันให้เป็นจริง มุ่งสู่ความมีประสิทธิผลขององค์การ รวมทั้งความมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์นั้นเป็นรูปแบบ ผู้นำชนิดหนึ่งที่น่าความเจริญก้าวหน้ามาสู่องค์การ โดยเริ่มจากการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2550: 10)

ภาวะผู้นำในปัจจุบันและภาวะผู้นำในอนาคต พบว่าผู้นำในปัจจุบันต้องเป็นบุคคลที่สามารถสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ บรรยากาศการทำงานที่เปิดโอกาสให้บุคคลในองค์กรได้แสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ ผู้นำในปัจจุบันให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่น ความสามารถในการปรับตัว ความร่วมมือ และความเชื่อมโยงที่ไร้พรมแดน การสร้างนวัตกรรม และการมีภาวะผู้นำร่วมกันภายในองค์กร และได้เสนอแนวทางในการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้นำในอนาคต ดังนี้ 1) ทักษะใหม่ ผู้นำยุคใหม่ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล มีความเข้าใจผู้อื่น สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงได้ 2) ความเป็นผู้นำยุคใหม่ต้องสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งส่วนบุคคลและการทำงาน เพื่อเพิ่มความคล่องตัว และยืดหยุ่นในการทำงานร่วมกันทั้งภายในและระหว่างองค์กร 3) ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงสร้างองค์กรที่ส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร การประสานงาน และการทำงานร่วมมือ 4) ยึดหลักความยืดหยุ่น ยอมรับ และแสวงหาความท้าทาย เช่น การทำงานไม่ถนัดไม่คุ้นเคยการทำงานกับบุคคลใหม่ ๆ 5) ใจกว้าง และปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ กล้ารับฟังความคิดเห็นหรือการทดลองทำสิ่งที่แตกต่าง ไม่ยึดติดกับแนวคิดหรือความรู้ความสามารถเดิมๆ และ 6) แสวงหาหาตัวอย่าง ศึกษาวิธีการทำงานของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วมหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการหาแนวทางการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ ๆ นั้น คือ ผู้นำที่ดีควรมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จึงจะสามารถพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ (มัทนา วังถนอมศักดิ์, 2550: 9)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเคยเป็นครูสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามาก่อน จึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ และผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของกลุ่มที่ 11 เพื่อปรับปรุงพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ตามเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 488 รูป/คน จาก 41 โรงเรียน (สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 11, 2563: 12)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 214 รูป/คนโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Mogan (อ้างถึงใน พิสนุ พองศรี, 2553: 114) กำหนดสัดส่วนตามสถานศึกษาจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับฉลาก

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ปีการศึกษา 2563 จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1) ผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง 2) ความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ 3) การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต 4) วิธีคิดเชิงปฏิบัติ 5) การกำหนดวิสัยทัศน์ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's)

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย
2. สร้างแบบสอบถามตามที่ได้ศึกษา เพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item Objective' Congruence: IOC) ได้ค่าเท่ากับ 0.91
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่คุณผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try - out) กับกลุ่มทดลองที่เป็นครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป/คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ได้ค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.28 - 0.71
5. นำแบบสอบถามที่หาค่าอำนาจจำแนกแล้วมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550: 77) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92
6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานการวิจัยต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
2. ผู้วิจัยกำหนดวันในการเก็บรวบรวม และแบบสอบถาม และดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดทำข้อมูลโดยการคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ แล้วนำมาลงรหัสและทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติ งานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550: 7)

4. วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยการทดสอบค่าที (t - test)

5. วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำแนกประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) กรณีพบความแตกต่างใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe)

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1) ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (IOC: Index of Item Objective Congruence)

2) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

1) สถิติทดสอบ t-test แบบ Independent Samples

2) สถิติทดสอบ F-test แบบ One-way ANOVA กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) เนื่องจากสามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เท่ากันหรือต่างกันได้

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยรวม และรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู	n = 214		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง	3.92	0.13	มาก
2. ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์	4.07	0.18	มาก
3. ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต	3.98	0.18	มาก
4. ด้านวิธีคิดเชิงปฏิกิริยา	4.10	0.16	มาก
5. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	3.96	0.13	มาก
รวม	4.00	0.06	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์และสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านวิธีคิดเชิงปฏิกิริยา ($\bar{X}=4.10$) รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ ($\bar{X}=4.07$) ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ($\bar{X}=3.98$) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ($\bar{X}=3.96$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ($\bar{X}=3.92$)

4.2 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำแนกตามเพศ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ที่มีเพศต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน

4.3 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำแนกตามอายุพบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ที่มีอายุต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านวิธีคิดเชิงปฏิบัติ และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

4.4 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ด้านวิธีคิดเชิงปฏิบัติ และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ

บุรีรัมย์ และสุรินทร์ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์เชิงปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการดำเนินงานบริหารเชิงกลยุทธ์มีระดับมาก นั้นเป็นเพราะการดำเนินงานของสถานศึกษาต้องอาศัยแนวทางในการปฏิบัติ หากมีการวางแผนที่ดีก็สามารถที่จะพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน (2559: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับบรรยากาศโรงเรียนสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สังกัดเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของ นवलจันทร์ จันทนพ (2559: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ผลการวิจัยพบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.2 การเปรียบเทียบการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ได้ใช้หลักการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของครูและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเอื้อเพื่อเอื้อแก่ซึ่งกันและกัน ตลอดจนให้ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงส่งผลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ไม่แตกต่างกัน และในการบริหารเชิงกลยุทธ์ช่วยให้องค์การสามารถคาดการณ์ถึงปัญหาและโอกาสที่เป็นไปได้ในอนาคต เอื้ออำนวยให้องค์การมีวัตถุประสงค์และทิศทางในอนาคตที่ชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรารักษ์ หนึ่งโชคชัย (2557: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาสังกัดองค์การ บริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำแนกตามประสบการณ์การสอน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย พิมพาภรณ์ (2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มการศึกษาที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มการศึกษาที่ 6 จำแนกตามเพศอายุ และอายุราชการ ไม่พบทัศนะผู้ตอบแตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรมีความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ โดยสามารถกำหนดวิธีการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมาย
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการข้อมูลเป็นระบบสารสนเทศ และบริหารงานโดยใช้ฐานข้อมูล
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาสถานศึกษา
4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถคิดเชิงกระบวนการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาสถานศึกษา
5. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการศึกษา วิเคราะห์ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกแล้วนำข้อมูลมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และกลยุทธ์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาแนวทางการดำเนินงาน เพื่อยกระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน. (2559). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับบรรยากาศโรงเรียนสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- ทรศนะ บุญขวัญ. (2549). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.** กรุงเทพฯ: วีอินเตอร์พรีนทร์.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2550). **การจัดการสมัยใหม่.** กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.
- นวลจันทร์ จันทนพ. (2559). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา).** จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พิสนุ พงศ์ศรี. (2553). **เทคนิควิธีการประเมินโครงการ.** กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- มัทนา วัฒนอมศักดิ์. (2550). **รูปแบบแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- วรารักษ์ หนึ่งโชคชัย. (2557). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**
- สมชาย พิมพาภรณ์. (2555). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มการศึกษาที่ 6. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.**
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). **ภาวะความเป็นผู้นำ.** กรุงเทพฯ: เอ็ชเปอร์เน็ท.
- DuBrin, A. J. (2004). **Leadership: Researchfindings, practice, and skills.** (5th ed.). Boston, MA: Houghton Mifflin.

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
A Study on Creative Leaderships of School Administrators under
the Office of Udonthani Primary Educational Area 1

นงเยาว์ สิงทองกุล, อำนวย มีราคา

Nongyao Singthongkul, Amnuai Meerakar

วิทยาลัยพณิชยบัณฑิต

Pitchayabundit College

E-mail: nongyao2511nn@gmail.com, meerakar1973@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ตามเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 327 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 ส่วนเพศมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study on creative leaderships of school administrators under the office of Udonthani primary educational area 1 and 2) to compare the creative leaderships of school administrators under the office of Udonthani primary educational area 1 on dividing of gender, age and working experience. The samples using in the research were 327 persons from school administrators and teachers under the office of Udonthani primary educational area 1. The instruments using for this research were 5 rating scales questionnaires with the reliability of 0.78. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test and One - way ANOVA. Pair comparison was tested by Scheffe's Method.

The research result finds that:

1. For overall on the creative leaderships of school administrators under the office of Udonthani primary educational area 1 was in high level. Considering on each aspect, it was founded that the aspect with the creation was in the highest level.

2. The compare on the creative leaderships of school administrators under the office of Udonthani primary educational area 1, there were founded that the school administrators and the teachers with the different age and working experience were on statistical significant difference at .05 level. But, the aspect of gender was not on difference.

Keywords: Creative Leaderships, School Administrators

1. บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการสำคัญที่พัฒนาคนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะประสบการณ์และการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ

และมีประสิทธิภาพ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในสังคม ตั้งแต่แรกเกิด และต่อเนื่อง ในช่วงชีวิตด้วยรูปแบบต่างอย่างเหมาะสม สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการ ดำเนินการจัดการศึกษาและนำแนวนโยบายการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติมากที่สุด เพื่อให้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมใน การดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับที่ 1) (2553: 33) ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งใน ส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก จากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีและแรงกดดันจากภายใน จากสภาวะการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้าง ประชากร สิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบ การศึกษา ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นรากฐานของการพัฒนา ประเทศ และคุณภาพของคนไทยแต่ละกลุ่มวัยเป็นปัญหาสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อยกระดับขีด ความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคตทั้งเรื่องพัฒนาการและสติปัญญาตั้งแต่วัย เด็ก การขาดทักษะความรู้ความสามารถที่ส่งผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงานของประเทศ และปัญหา ด้านสุขภาพในวัยผู้สูงวัยที่ส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ ปัญหาเกิดขึ้นเป็นผลจากระบบ การศึกษาของประเทศที่ยังไม่สามารถเตรียมและพัฒนาคนในแต่ละช่วงวัยให้มีทักษะและ คุณลักษณะที่พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจและสังคม และเป็น ปัญหาที่เชื่อมโยงกับระบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัด และประเมินผล การศึกษาในทุกระดับการศึกษา มาตรฐานสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูตาม มาตรฐานวิชาชีพ และระบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะการเรียนรู้ทักษะ การดำรงชีวิต รวมถึงการสร้างลักษณะนิสัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับพลเมืองใน ศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 67-69) ทำนองเดียวกับ เอกพล อินทรพิชัย (2552) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับ บรรยากาศองค์กร ผู้นำมีอำนาจ หน้าที่ที่ต้องนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่องค์กรทำให้องค์กร อยู่รอดได้ผู้นำจึงต้องทำภารกิจอันสำคัญ ยิ่งต่อบุคลากรในองค์กรคือการจูงใจให้บุคลากรมี ความพึงพอใจ ปฏิบัติงานให้เต็มความรู้ความสามารถ ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรมีประสิทธิผลของ งานตามวัตถุประสงค์พฤติกรรม การบริหารของผู้บริหารส่งผล โดยตรงต่อบรรยากาศองค์กร และบรรยากาศองค์กรส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน อีกทั้งเป็นตัวแปร ที่สามารถใช้ ทำนายความสำเร็จขององค์กรได้

ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการดำเนินงานของกลุ่มคนหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ เนื่องจากภาวะผู้นำมีความเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการทำงานร่วมกับบุคคล ดังนั้นผู้บริหารทุกหน่วยงานจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับผู้นำของตนเอง ผู้บริหารจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านทักษะความรู้ ความเข้าใจในหลักการต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้นเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง เพราะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้รอดพ้น และได้รับชัยชนะเหนือสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนอย่างรุนแรง และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างเหมาะสม (Seyfarth, 1999)

การบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ได้ให้ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารในสถานศึกษาและเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผน ตลอดจนวิธีดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อให้การบริหารงานโรงเรียนบรรลุ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการต่อไป

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 และผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการปรับปรุงพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ตามเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวนทั้งหมด 2,249 คน

โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 220 คน และครูผู้สอน จำนวน 2,028 คน ข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 1, (2562)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 1 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Mogan (อ้างถึงใน พิสนุพงษ์ศรี, 2553: 114) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน กำหนดสัดส่วนเป็นรายอำเภอจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับฉลาก

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามมีจำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check - List) ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 1 จำนวน 5 ด้าน 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 3) การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว 4) การมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การทำงานเป็นทีม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's five rating scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560:73)

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 1 และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert's five rating scale)

2. กำหนดวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตคำถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรธานี เขต 1

3. สร้างแบบสอบถาม ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจน ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม
5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้ โดยประเมินความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปและนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง
6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน
7. นำข้อมูลการทดลองใช้แบบสอบถาม มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78
8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมทั้งนัดหมาย เวลาและสถานที่ ขอรับแบบสอบถามคืนได้แบบสอบถามคืน 327 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน วิเคราะห์โดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วแปลความหมาย โดยเทียบกับเกณฑ์ (Criteria) (อ้างอิงจาก บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 42-43)
3. เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำแนกเพศ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน (Independent Samples)

4. เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำแนกอายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบตามวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe')

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่
  - 1) ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (IOC: Index of Item Objective Congruence)
  - 2) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่
  - 1) สถิติทดสอบ t-test แบบ Independent Samples
  - 2) สถิติทดสอบ F-test แบบ One-way ANOVA กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบตามวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe) เนื่องจากสามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เท่ากันหรือต่างกันได้

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร	n = 327		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.11	0.26	มาก
2. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.24	0.29	มาก
3. ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว	4.12	0.36	มาก
4. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	4.33	0.26	มาก
5. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.25	0.28	มาก
รวม	4.21	0.18	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.33$) รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}=4.25$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}=4.24$) และด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ($\bar{X}=4.12$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X}=4.11$)

4.2 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำแนกตามเพศ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่มีเพศต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีเฉพาะด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

4.3 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำแนกตามอายุ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่มีอายุต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตาม

สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการทำงานเป็นทีม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัวไม่แตกต่างกัน

4.4 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน พบว่าระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงานต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเนื่องจากภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ มีผลต่อการพัฒนาองค์การทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบ มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป มีการคัดเลือก และพัฒนาทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานถือว่าเป็นกรอบสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ 21 โดยมุ่งหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศณี กฐินเทศ (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัยริน สมาแอ (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา

เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5.2 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธธานี เขต 1 จำแนกตามเพศ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธธานี เขต 1 ที่มีเพศต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนทั้งเพศชายและเพศหญิงผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธธานี เขต 1 ได้ให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของบุคลากรเป็นอันดับแรกในด้านความสามารถ การสร้างสรรค์ และกระตุ้นให้ครูปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษพล อัมระนันท์ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่वंก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่वंก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธธานี เขต 1 จำแนกตามอายุ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธธานี เขต 1 ที่มีอายุต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธธานี เขต 1 มากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี และอายุต่ำกว่า 40 ปี ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่ผ่านการทำงานมานานและได้รับทราบถึงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่า จึงส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์แตกต่างกัน ซึ่งไม่

สอดคล้องกับการวิจัยของกฤษพล อัมระนันท์ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่वंงก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่वंงก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขตนครสวรรค์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามอายุ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.4 ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงานต่างกัน พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงานต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน 11 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน 6 – 10 ปี และต่ำกว่า 5 ปี ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูมีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน และความเชี่ยวชาญในการทำงานที่มีความมุ่งมั่น มีความกระตือรือร้นทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดความสำเร็จสูง ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน 11 ปี เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและได้รับทราบถึงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่า จึงส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศณี กฐินเทศ (2562: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงแข ขำนอก (2559: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6 พบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6 จำแนกตาม

ประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประเมินผลการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์เพื่อนำไปปรับปรุงและแก้ไข
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชารับผิดชอบอย่างทั่วถึงโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความเหมาะสมของแต่ละบุคคล
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลง
4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความคล่องแคล่วในการคิดสิ่งใหม่ ๆ อย่างมีเหตุผล ทำงานด้วยความกระฉับกระเฉง รวดเร็ว
5. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทและเป้าหมายของการปฏิบัติงานร่วมกัน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร กับการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัดการศึกษา
2. ควรศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนอกเหนือจากครูในโรงเรียน เช่น ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา
3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร

เอกสารอ้างอิง

- เกศณี กฐินเทศ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีนครินทร์ เขต 2. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.**
- กฤษฎพล อัมระนันท์. (2559). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่वंงศ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2. **การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.**

- ดวงแห ขำนอก. (2559). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 6. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยนครราชสีมา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2553. (2553, 22 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 127 (ตอนที่ 45 ก), หน้า 1-3.
- พิสนุ พงศ์ศรี. (2553). **เทคนิควิธีการประเมินโครงการ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579**. บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- เอกพล อินทรพิชัย. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การโรงเรียนชลราษฎรอำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต1. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อัยริน سماแอ. (2562). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 3. **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Seyfarth, J. T. (1999). **The Principal: New Leadership for New Challenger**. New Jersey: Prentice-Hall.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดนครศรีธรรมราช

The Model of the Elderly School Administration of
Local Government in Nakhon Si Thammarat

เกวลิณ จารเทพ

Gaevalin Jaratep

นักวิชาการศึกษาคำานาญการ เทศบาลตำบลปากนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช

Educator, Professional level Paknakhon Subdistrict Municipality

Nakhon Si Thammarat

พระมหาสุพจน์ สุเมโธ, ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, สามิตร อ่อนคง

Phramaha Supot Sumato, Teeraphong Somkhaoyai, Samit Onkong

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

E-mail: pmon.0866906532@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกจำนวน 3 คน สนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีข้อบ่งชี้การบริหาร 4 ด้าน คือ 1) ด้านกิจกรรม 2) ด้านกรรมการ 3) ด้านกองทุน และ 4) ด้านภาคีเครือข่าย ดำเนินการโดยทุกภาคส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ในการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 4 ด้าน 1) ด้านกิจกรรม คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนให้ความรู้ 3 หมวดวิชา คือ วิชาชีวิต วิชาชีพ วิชาการ, กิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน

ได้รับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 18 มีนาคม 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 20 มีนาคม 2564

Received: February 5, 2021; Revised: March 18, 2021; Accepted: March 20, 2021

กิจกรรม ศาสนา จิตอาสา การบำเพ็ญประโยชน์ 2) ด้านกรรมการ คือ คณะกรรมการที่ปรึกษา, คณะกรรมการบริหาร 3) ด้านกองทุน คือ แหล่งที่มากองทุน คือ สร้างกองทุนด้วยตนเอง, ขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน, ขอรับบริจาค, รายได้การจำหน่ายผลิตภัณฑ์นักเรียนผู้สูงอายุ, วิธีการเข้าถึงแหล่งกองทุน, การใช้ประโยชน์จากแหล่งกองทุน และ 4) ด้านภาคีเครือข่าย คือ ภาคีเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่ม, ภาคีเครือข่ายองค์กรภายนอก โดยมีการตั้งคณะกรรมการกำกับติดตาม ประเมินผลการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหาร, โรงเรียนผู้สูงอายุ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research aimed 1) to study the administrative condition of the elderly school administration of local administrative government, 2) to explore the management model of the elderly school of the local administrative government, and 3) to propose the management model of the elderly school of the local administrative government. This study was conducted using a qualitative research method with data collected by in-depth interviews with 15 informants from related parties, 3 informants who provided in-depth data, group discussion by 7 experts

The research result finds that:

1. The school management condition of the elderly school administration of local government consisted of 4 areas of management: 1) activities, 2) committee, 3) fund, and 4) associate network operated by all sectors in brainstorming, co-creation to operate in learning management to make the elderly happy with the skills to take a self-care leading to better quality of life.

2. The management model of the elderly school administration of local government in Nakhon Si Thammarat, consisted of 4 aspects: 1) activities,

including (1) activities held within the school to enhance 3 subjects, life, professional, and academic, (2) activities held outside the school, religious activities, volunteering, service; 2) board of committees including (1) the Advisory Committee, (2) the Executive Committee; 3) the fund including (1) the fund source on one own, from state and private sectors, donation, products of elderly students, (2) how to access the fund source, (3) the use of fund sources, 4) the party network consisting of (1) social associate networking party within the group, (2) associate party to the external corporate network.

3. Regarding the experts scrutinized the management model of the elderly school administration of local government in Nakhon Si Thammarat, it was found that the model was appropriate, possibility, advantageous, and practical.

Keywords: The Model, Administration, Elderly School, Local Government

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมที่สำคัญที่สุดในศตวรรษที่ 21 คือ การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งทวีปเอเชียก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วที่สุดในโลก ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัว อันดับสองได้แก่ประเทศเกาหลีใต้ สำหรับประเทศไทยประชากรผู้สูงอายุเติบโตเป็นอันดับสามในทวีปเอเชีย (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน), 2563) ระดับภาค ภาคใต้มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นอันดับสามของประเทศไทย เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14.56 ในปี 2562 และอันดับหนึ่งของภาคใต้ คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17.01 ในปี 2562 และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกในอนาคต (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 กล่าวไว้ว่า ประเทศไทยในช่วงปี 2544 สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว เช่นเดียวกับในประเทศที่พัฒนาแล้ว มีวิสัยทัศน์ว่า “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” คือ ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี บทที่ 4 ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฯ นี้ มีการแบ่งออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ในยุทธศาสตร์ด้านนี้มีทั้งหมด 3 มาตรการ การให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นมาตรการหนึ่งที่อยู่ ในยุทธศาสตร์ด้านนี้ (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2553: 1-12)

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 13 ด้าน การศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ในการดำเนินการตามวรรคนี้ ได้มีประกาศกำหนดให้หน่วยงาน หนึ่งหน่วยงานใดของกระทรวงหรือทบวงในราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านความสัมพันธ์กับภารกิจหลักและปริมาณงานในความ รับผิดชอบรวม ทั้งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนประกอบด้วยเป็นสำคัญ (ราชกิจจานุเบกษา, 2546: 5) ได้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 วรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบ ต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ ในมาตรา 250 องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลจัดทำบริการสาธารณสุขและกิจการมการ สาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2560: 14, 34) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการ สาธารณะ มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีอำนาจ และหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของ ตนเอง (9) การจัดการศึกษา (10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 5, 7)

การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วทำให้ตัวผู้สูงอายุในทุกพื้นที่ประสบ ปัญหาทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการขาดการพัฒนาทักษะการ ดำเนินชีวิตให้มีความสุขในช่วงวัยสูงอายุ กิจกรรมหนึ่งที่เข้ามามีส่วนช่วยในการแก้ปัญหา ดังกล่าว คือ การจัดการกิจกรรมการพัฒนาทักษะและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมเหล่านี้มีส่วนช่วยเพิ่มพูนความรู้ และทักษะชีวิต ที่จำเป็น โดยมีวิทยากรจิตอาสาหรือหน่วยงานอื่นเกี่ยวข้อง นี่คือรูปแบบหนึ่งของกิจกรรม โรงเรียนผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ ศึกษาในรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด นครศรีธรรมราช เพื่อนำผลวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ ความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ให้เกิดประสพผลสำเร็จสูงสุดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1 รูปแบบการวิจัย

1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ 3) ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ นำร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ได้ นำเสนอโดยการสนทนากลุ่ม เพื่อรับข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพ คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) จำนวน 1 คน หัวหน้าหน่วยงาน (ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) จำนวน 4 คน บุคลากรผู้รับผิดชอบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 4 คน บุคลากรภาคีเครือข่าย จำนวน 3 คน ตัวแทนผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน 2) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน บุคลากรภาคีเครือข่ายจำนวน 1 คน บุคลากรผู้รับผิดชอบกิจกรรมการจัดโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน 3) ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ได้แก่ ผู้ร่วมประชุมกลุ่มสนทนา จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน ประธานชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล จำนวน 1 คน บุคลากรผู้รับผิดชอบกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนการศึกษารูปแบบ คือ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 3) ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ คือ แบบประเมินและแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ โดยขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยกร่าง รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 3) ขั้นตอนการนำเสนอ จัดให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยดำเนินการประชุมสนทนาเพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะในรูปแบบร่างรูปแบบและบันทึกผลการประชุมตามความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยฉบับนี้ ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 สภาพการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ

สภาพการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต โดยวิทยากร

จิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะมีการกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน โดยสภาพการบริหาร มีขอบข่ายงาน 4 ด้าน คือ

1. ด้านกิจกรรม แบ่งออกเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน และกิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม กิจกรรมนันทนาการ ที่สำคัญเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจ

2. ด้านกรรมการ ประกอบด้วยคณะกรรมการ จำนวน 2 ชุด คือ คณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะกรรมการบริหาร

3. ด้านกองทุน มีมาจากหลายแหล่ง เช่น จากการเก็บเงินจากสมาชิก จากการขอรับบริจาค จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุ

4. ด้านภาคีเครือข่าย มีทั้งภาคีเครือข่ายภายใน และภาคีเครือข่ายภายนอก เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, โรงพยาบาลประจำตำบล, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 การศึกษารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุ

การศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขอบข่ายงาน 4 ด้าน

1. ด้านกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งมีการให้ความรู้ใน 3 หมวดวิชา คือ วิชาชีวิต วิชาชีพ วิชาการ 2) กิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะที่เกี่ยวกับ ศาสนา จิตอาสา 2. ด้านกรรมการ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วยภาคีเครือข่ายที่มาจาก ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน, หัวหน้าหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน, บุคลากรในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน, บุคลากรภาคีเครือข่าย จำนวนไม่น้อยกว่า 4 คน 2) คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ, ฝ่ายอำนวยการ, ฝ่ายวิชาการ, ฝ่ายกิจกรรม, ฝ่ายพัฒนาผู้เรียน 3. ด้านกองทุน ในการจัดหากองทุน มีด้วยกัน 4 แหล่งด้วยกัน คือ 1) การสร้างกองทุนด้วยตนเอง 2) การขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานภาคธุรกิจเอกชน 3) การขอรับบริจาค 4) รายได้จาก การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ 4. ด้านภาคีเครือข่าย มี 2 ระดับ คือ 1) ภาคีเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุ 2) ภาคีเครือข่ายจากองค์กรภายนอกจากหน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานภาคเอกชน

4.3 การนำเสนอรูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการนำเสนอร่างรูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบที่ผู้ทรงคุณวุฒิ เสนอแนะ ดังนี้

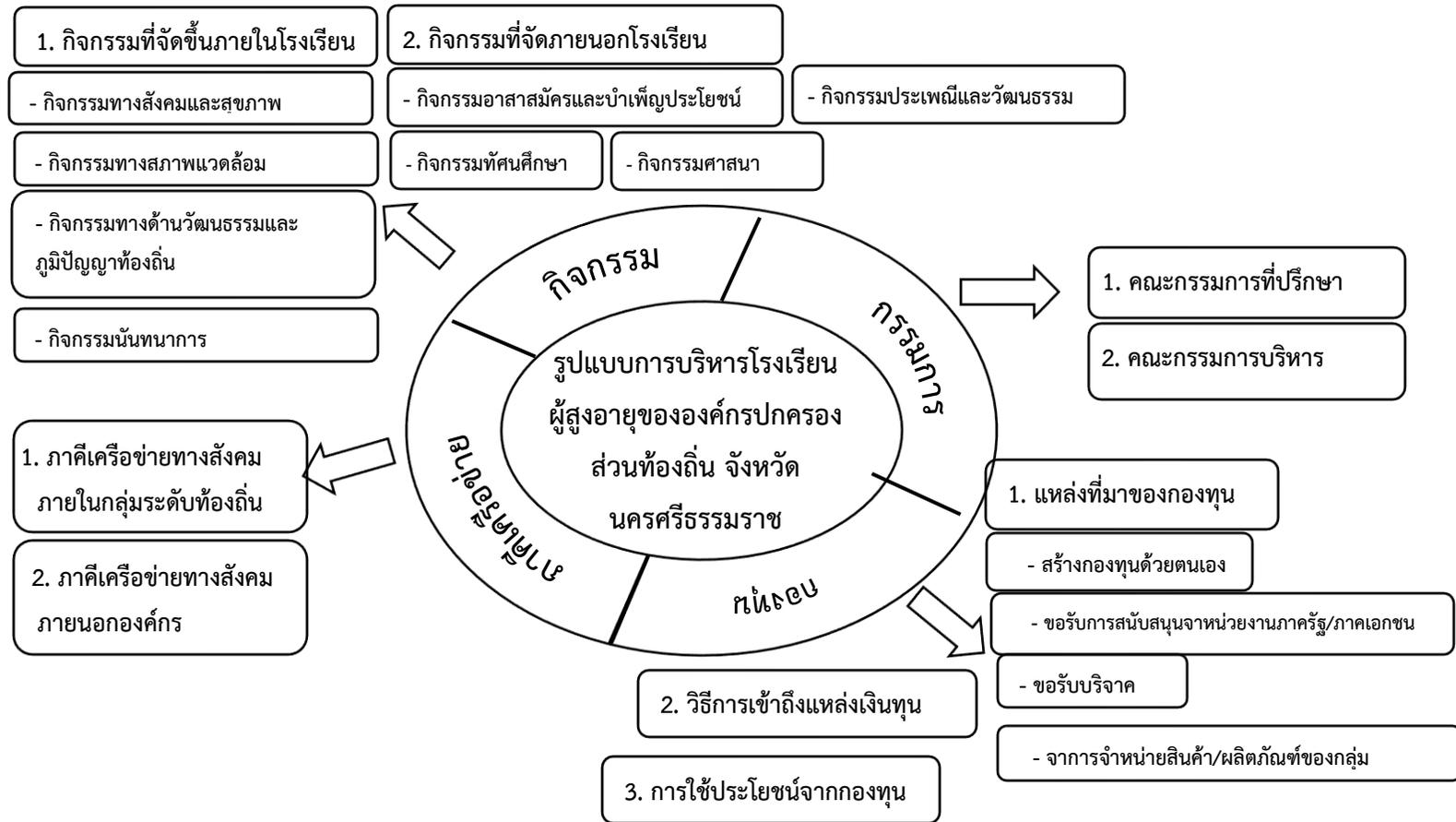
1. ด้านกิจกรรม มีด้วยกัน 2 ส่วน คือ 1) กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย 3 หมวดวิชา คือ วิชาชีวิต วิชาชีพ วิชาการ 2) กิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน เน้นกิจกรรมทางด้านจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมทางศาสนาประเพณี และ วัฒนธรรม กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมเยี่ยมเยียนเพื่อนเยี่ยมเพื่อน

2. ด้านกรรมการ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน, หัวหน้าหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน, บุคลากรในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน, บุคลากรภาคีเครือข่าย จำนวนไม่น้อยกว่า 4 คน, บุคลากรที่เป็นผู้นำระดับตำบล จำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน 2) คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ, ฝ่ายอำนวยการ, ฝ่ายวิชาการ, ฝ่ายกิจกรรม, ฝ่ายพัฒนาผู้เรียน

3. ด้านกองทุน ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์จากกองทุน คือ 1) แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วย การสร้างกองทุนด้วยตนเอง โดยเรียกเก็บเงินจากสมาชิก, ขอรับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ, ภาคธุรกิจเอกชน, ขอรับบริจาค, รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุ 2) วิธีการเข้าถึงแหล่งกองทุน คือ มีการจัดทำแผน การติดต่อประสานงาน รวมถึงการเขียนและการเสนอโครงการ 3) การใช้ประโยชน์จากกองทุน คือ นำไปใช้ในส่วนของ การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้

4. ด้านภาคีเครือข่าย มี 2 ระดับ คือ 1) ภาคีเครือข่ายทางสังคมภายในระดับท้องถิ่น เช่น สมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำระดับตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล 2) ภาคีเครือข่ายทางสังคมภายนอกองค์กร หน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด

รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

5.1 สภาพการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยวิทยากรจิตอาสา มีการกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน การบริหารประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านกิจกรรม 2) ด้านกรรมการ 3) ด้านกองทุน 4) ภาศึเครือข่าย ทั้งนี้ เป็นเพราะ ในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบการบริหารจัดการด้วยหลัก 5 ก ประกอบด้วย กิจกรรม กรรมการ กองทุน/งบประมาณ กลุ่ม/ภาศึเครือข่าย กติกา (คู่มือผู้สูงอายุ, 2559) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวรมน เหลืองสังวาล และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ ประกอบด้วย หน่วยงานที่มีส่วนร่วม บุคลากรที่ปฏิบัติงาน การประสานงาน งบประมาณ

5.2 รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหาร 4 ด้าน คือ 1) ด้านกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน ซึ่งมีการให้ความรู้ใน 3 หมวดวิชา คือ วิชาชีวิต วิชาชีพ วิชาการ, กิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน ควรเป็นกิจกรรมทางด้าน ศาสนา จิตอาสา ทักษะศึกษา 2) ด้านกรรมการ มีคณะกรรมการจำนวน 2 ส่วนคือ คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน หัวหน้าหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน บุคลากรในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน บุคลากรภาศึเครือข่าย จำนวนไม่น้อยกว่า 4 คน, คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านกองทุน มาจาก 4 แหล่งด้วยกัน คือ การสร้างกองทุนด้วยตนเอง การขอรับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานภาคเอกชน การขอรับบริจาค รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุ 4) ด้านภาศึเครือข่าย มี 2 ระดับ คือ 1) ภาศึเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่ม โรงเรียนผู้สูงอายุ 2) ภาศึเครือข่ายจากองค์กรภายนอก จากหน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานภาคเอกชน ทั้งนี้เป็นเพราะ การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (คู่มือผู้สูงอายุ, 2559) ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้อยู่มีรายละเอียดการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

ด้วยหลัก 5 ก คือ กิจกรรม กรรมการ กองทุน กลุ่ม/ภาคีเครือข่าย และมีกรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 กลุ่มวิชา คือ วิชาชีวิต วิชาชีพ วิชาการ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกัมปนาท บริบูรณ์ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ผู้นำ เป้าหมาย กิจกรรม มีส่วนร่วม ภาคีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม

5.3 เสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารมี 4 ด้าน 1) ด้านกิจกรรม มี 2 ส่วน คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน และกิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน 2) ด้านกรรมการ มี 2 ส่วน คือ คณะกรรมการที่ปรึกษา, คณะกรรมการบริหาร 3) ด้านกองทุน มีแหล่งที่มาของกองทุน วิธีการเข้าถึงแหล่งกองทุน และการใช้ประโยชน์จากกองทุน 4) ด้านภาคีเครือข่าย มี 2 ระดับ คือ ภาคีเครือข่ายทางสังคมภายในระดับท้องถิ่น ภาคีเครือข่ายทางสังคมภายนอกองค์กร ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ มีรูปแบบที่จะต้องประกอบด้วยการทำกิจกรรม กองทุน กรรมการในการบริหารจัดการโดยมีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อน คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ ของกรมกิจการผู้สูงอายุ มีรายละเอียดการบริหารจัดการประกอบ แผน/กิจกรรม คณะกรรมการดำเนินงาน เครือข่าย โดยทุกภาคส่วน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง” และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี (คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ, 2559) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ การถอดบทเรียน ชุมชนปฏิบัติการ (Cop, Community of Practice) ของดลนภา หงส์ทองและคณะ (2563) ในเรื่อง การจัดการความรู้การพัฒนาความเข้มแข็งโรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องห้า ผลการถอดบทเรียนพบว่า โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ 2) ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ 3) คณะกรรมการ 4) ทีมวิทยากรจิตอาสา และการบริหารจัดการตามหลัก 5 ก ประกอบด้วย 1) กลุ่ม 2) กรรมการ 3) กติกา 4) กิจกรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของโรวีนา แมคคีนและแอบบอท แชมป์แมน (Rowena Mackean and Abbott Chapman) (2011) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมยามว่างเป็นกิจกรรมที่ต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสนใจ การเป็นอาสาสมัคร ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข ทำให้ได้ทั้งทักษะ ทศนคติ และกลยุทธ์ในการจัดการกับชีวิตเพื่อให้

มีคุณภาพชีวิตที่ดี 5) กองทุน การขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างมั่นคงต้องเรียนรู้วิธีการหา
งบประมาณเข้ากองทุนโรงเรียนผู้สูงอายุ

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีแนวทางการดำเนินงาน
โรงเรียนผู้สูงอายุที่ชัดเจน
2. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดทำหลักสูตรการบริหารโรงเรียน
ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะ

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุใน
โรงเรียนผู้สูงอายุแบบเชิงรุก คือมีการจัดกิจกรรมถึงบ้านเพื่อให้ครอบครัวได้มีส่วนร่วม และ
เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนิน
กิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีความสอดคล้องกับ
แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุในโรงเรียน
ผู้สูงอายุ โดยเน้นกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมทางด้านสุขภาพอนามัย กิจกรรมพัฒนา
คุณภาพชีวิต ด้านหลักโภชนาการ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีชีวิตและสุขภาพที่แข็งแรง
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรม
โรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาหรือปรับปรุงปรับใช้ในพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ
และประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียน
ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช”
2. ควรมีการศึกษาวิจัย “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุก่อนและหลัง การเข้า
ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ”
3. ควรมีการศึกษาวิจัย “รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคใต้”

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**. <http://www.dop.go.th/th/knownow/5/24> (29 กรกฎาคม 2563).
- กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). **คู่มือผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. **สถิติจำนวนผู้สูงอายุ**. <http://www.dop.go.th/th/knownow/side/1/1/275>. (29 กรกฎาคม 2563).
- กัมปนาท บริบูรณ์. (2562). แนวทางการพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน. **วารสารรามคำแหง**, 1(1), 44.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2553). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552**. โรงพิมพ์เพ็ญวานิชย์, ดลนภา หงส์ทอง และคณะ. **การจัดการความรู้การพัฒนาความเข้มแข็งโรงเรียนผู้สูงอายุ วัดร่องห้า**. http://www.bcnpy.ac.th/bcnpy/images/files/km/teacher-aug59/revised_16-8-59. (23 ธันวาคม 2563).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2546). **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546**. _____ . (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560**. _____ . (2542). **พระราชกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542**.
- วรมน เหลืองสังวาล และคณะ. (2562). แนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. **รายงานการวิจัย**. คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน). **ประชากรสูงวัยและแนวโน้มในอนาคต**. <https://intelligence.businesseventsthailand.com/th/insight/aging-trends-01-th> (29 กรกฎาคม 2563).
- Rowena Mackean and Abbott Chapman. (2011). Leisure activities as a source of informal learning for older people the role of community-based organisations. **Australian Journal of Adult Learning**, 51(2), 51.

การศึกษาสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Study of Physical Performance of the Elderly School
in Northeastern Region

บรรจง ลาวะลี, พระศรีวินยาภรณ์ (สายรุ้ง อินทาวุธ), สุเทพ เมยไธสง,
อดิศักดิ์ ทุมอนันต์, ฉัตรชัย ชมชาวี

Banjong Lawalee, Phrasrivinayaphon (SairungIndavudho),
Suthep Maythaisong, Adisak Thumanan, Chatchai Chomcharee

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail: Puysound1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 450 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

ระดับสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจำแนกตามโรคประจำตัว ส่วนใหญ่คือ มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 54.67 จำแนกตามโรคกระดูกและข้อส่วนใหญ่ คือ ข้อเข่า คิดเป็นร้อยละ 12.67 จำแนกตามการไชยา ส่วนใหญ่ คือ แพทย์สั่ง คิดเป็นร้อยละ 39.33 จำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 86.44 และไม่ดื่มแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 82.67 จำแนกตามการออกกำลังกายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกาย คิดเป็นร้อยละ 84.00 จำแนกตามการออกกำลังกายเป็นประจำ ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกายทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 37.11 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ควรมีการจัดกิจกรรมนันทนาการการเดินรำ รำไม้พลอง กิจกรรมเข้าจังหวะ

คำสำคัญ: สมรรถนะทางกาย, ผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุ

Abstract

The purposes of this study were to study the level of physical performance of the Elderly School in Northeastern Region. The sample consisted of 450 subjects elderly people in the northeastern region. Statistics utilized for processing data embraced frequencies, percentages, means and standard deviations

The research result finds that:

The level of physical performance of the elderly in the elderly school Classified by most underlying diseases is congenital disease. Most of them were 54.67 percent classified by orthopedic disease, most were knee, 12.67 percent classified by drug use, most were prescription doctors, 39.33 percent classified by health behavior. Most of them do not smoke. Accounted for 86.44 percent and did not drink alcohol Accounted for 82.67 percent. Classified by exercise in the past 6 months, most of them were exercise, 84.00 percent classified by regular exercise, most of them were general exercise. Representing 37.11 percent. Suggestions about the organization of recreational activities to build physical performance of the elderly are: recreation activities, dance, canyoning, rhythmic activities should be organized.

Keywords: Physical Performance, Elderly, Elderly School

1. บทนำ

ทวีปเอเชียจะมีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก โดยคาดว่าสัดส่วนผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในทวีปเอเชียจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นประเทศที่มีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลกและถือเป็นประเทศแรก ๆ ของโลกที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว (Super-aged Society) โดยมีสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ และในปี พ.ศ. 2573 ประชากรผู้สูงอายุในญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 30,000 คนต่อเดือนซึ่งคาดว่าจะมีมากถึงร้อยละ 37.3 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ ประเทศเกาหลีใต้เผชิญกับสถานการณ์คล้ายคลึงกับประเทศญี่ปุ่น โดยคาดว่าในปี พ.ศ. 2573 ประชากรผู้สูงอายุจะมีจำนวนอยู่ที่ร้อยละ 31.4 ของจำนวน

ประชากรทั้งหมดซึ่งถือเป็นอันดับสองในเอเชียรองจากประเทศญี่ปุ่น ประเทศมหาอำนาจอย่างประเทศจีนเองก็กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาสังคมผู้สูงอายุที่เกิดจากนโยบายลูกคนเดียว (One-child Policy) ซึ่งทำให้จำนวนประชากรรุ่นใหม่มีจำนวนน้อยลง โดยอัตราประชากรสูงอายุของจีนจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 15.2 ในปี พ.ศ. 2558 เป็นร้อยละ 25.3 ในปี พ.ศ. 2573 ในขณะที่ประเทศกัมพูชา ปากีสถาน และลาวยังคงเป็นประเทศที่มีประชากรสูงวัยน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในทวีปเอเชีย โดยคาดว่าในปี พ.ศ. 2573 จะมีประชากรผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 10.4 ร้อยละ 8.4 และร้อยละ 8.1 ตามลำดับ จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยมีตัวเลขเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศซึ่งถือว่ามีอัตราการเติบโตเป็นอันดับสามในทวีปเอเชียรองมาจากประเทศเกาหลีใต้ และประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศไทยนั้นได้เข้าใกล้สังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 สำนักงานสถิติแห่งชาติได้คาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2559 จำนวนผู้สูงอายุในไทยจะมีมากถึง 11.3 ล้านคนจากประชากรทั้งหมด 67.66 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 16.7 ของประชากรทั้งหมดและจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวในปี พ.ศ. 2565 และในปี พ.ศ. 2573 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอยู่ที่ร้อยละ 26.9 ของประชากรไทย (Thailand Convention & Exhibition Bureau, 2562: ออนไลน์)

และในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยการเปลี่ยนแปลงของสังคมผู้สูงอายุเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมกรการบริโภค และแนวทางการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ทั้งในด้านสังคม อารมณ์ และจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกาย (วัชรกรณ ธีวโศภิชฐ, 2562: 38) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะพบว่า จำนวนประชากรสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในปัจจุบันกลายเป็นประเด็นสำคัญที่นักประชากรศาสตร์ ผู้บริหารนโยบาย ผู้นำระดับภูมิภาค หรือระดับชาติ รวมถึงนักการตลาดทั่วโลกต้องจับตามอง เนื่องจากภาวะผู้สูงอายุนั้นไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลหรือภายในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบในวงกว้างไปจนถึงระดับประเทศและระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภาคเศรษฐกิจ (รติมา คชนันท์, 2561) ทั้งนี้ United Nation (United Nation, 2015) เสนอว่า ผู้สูงอายุ (older person) หมายถึง ประชากรทั้งชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุไว้ 3 ระดับ ได้แก่ 1. สังคมผู้สูงอายุ (aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด 2. สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20

ของประชากรทั้งหมด และ 3. สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ปัญหาของผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัญหาทางด้านสุขภาพกาย ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพเสื่อมโทรม มีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียน ทั้งโรคทางกาย และทางสมอง ผู้มีอายุเกิน 65 ปี มักมีการเปลี่ยนแปลงทางสมองคือ โรคสมองเสื่อม โรคหลงลืม โรคซึมเศร้า 2) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีฐานะไม่ดี ไม่มีลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดู อาจจะไม่มียาได้ หรือรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ อาจจะไม่มียาที่อยู่อาศัย ทำให้ได้รับความลำบาก 3) ปัญหาทางด้านความรู้ ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง ให้เหมาะสมกับวัย และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เข้ากันได้กับเยาวชนรุ่นใหม่ 4) ปัญหาทางด้านสังคม ผู้สูงอายุอาจจะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม โดยเฉพาะผู้ที่เคยเป็นข้าราชการ ตำแหน่งสูงซึ่งเคยมีอำนาจและบิรวารแวดล้อม เมื่อเกษียณอายุราชการ อาจเสียดายอำนาจและตำแหน่งที่เสียไป เยาวชนและหนุ่มสาวหลายคนมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้สูงอายุ เห็นคนรุ่นเก่าล้ำสมัย พูดไม่รู้เรื่องและไม่มีประโยชน์ 5) ปัญหาทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่ และความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอ ทำให้รู้สึก ว่าเหว อ่างว้าง และอาจจะมีควมวิตกกังวลต่าง ๆ เช่น กังวลว่าจะถูกลูกหลาน และญาติพี่น้องทอดทิ้ง กังวลในเรื่องความตาย ผู้สูงอายุมักมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง เช่น เศร้า เฉยเมย เอาแต่ใจตนเอง ผู้สูงอายุบางคน ก็ยังมีความต้องการความสุขทางโลกีย์ ซึ่งไม่เหมาะสมกับวัยของตนทำให้ได้รับความผิดหวัง 6) ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ปัญหาผู้สูงอายุที่น่าเป็นห่วงคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ในอดีตจะเป็นครอบครัวใหญ่ ที่เรียกว่าครอบครัวขยาย ทำให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น และเกิดความอบอุ่น ระหว่างพ่อ แม่ และลูกหลาน ในปัจจุบันครอบครัวคนไทย โดยเฉพาะในเขตเมืองจะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานจะมาทำงานในเขตเมืองทิ้งพ่อแม่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการดูแล และได้รับความอบอุ่นดังเช่นอดีตที่ผ่านมา 7) ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงจากภาวะทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้เยาวชนมีความกตเวทิต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ น้อยลง ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแล ต้องอาศัยสถานสงเคราะห์คนชรา

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญของเรื่องผู้สูงอายุ โดยได้กำหนดให้มีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ปัจจุบันมี 2 คือ ฉบับ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2525-2544 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545-2564 จากการประมวลและสังเคราะห์ผลการระดมความคิดและวิพากษ์แผนผู้สูงอายุฯ นำไปสู่แนวคิดพื้นฐานของผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ฉบับปรับปรุง โดยมีปรัชญาว่า ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคม

จึงควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน และรัฐ ให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุด ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จทุกวัยก็ต้องได้รับการเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมโดยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้แก่ 1) ประชากรช่วยตนเอง 2) ครอบครัวดูแล 3) ชุมชนช่วยเกื้อกูล 4) สังคม และรัฐสนับสนุน ทั้งนี้โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควรมีการบูรณาการให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” จะเห็นได้ว่าการดูแลผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนทุกระดับและทุกหน่วยงาน

จากสภาพปัจจุบันและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย มีความสุข สนุกสนาน เน้นความรู้ที่จะช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ให้ผู้สูงอายุเข้าใจ และรู้เท่าทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง รวมไปถึงพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 224,131 คน จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 164,249 คน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 157,564 คน (สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562, <http://www.dop.go.th/th/know/1/275>) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 450 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) และเลือกตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามแบบระดับสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ไว้ดังนี้

1. นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างวิจัย
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคณะผู้วิจัย
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้วนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้วนำมาจัดระเบียบข้อมูลแล้วดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์
2. นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
  - 1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ ด้วยค่าร้อยละ
  - 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการแจกแจงความถี่ ด้วยค่าร้อยละ
  - 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ความถี่ (Frequency)
3. นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สรุปผลการศึกษาระดับสมรรถนะทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 450 คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 56.22 และเป็นเพศชาย จำนวน 197 คิดเป็นร้อยละ 43.78 อายุส่วนใหญ่อายุ 60-65 ปี จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 59.78 รองลงมาอายุ 66-70 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 25.78 และน้อยสุดคือ อายุ 76 ปีขึ้นไปจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่ระดับการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 349 คน คิดเป็นร้อยละ 77.56 รองลงมาคือ ระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 และน้อยสุดคือ ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.89 อาชีพส่วนใหญ่ คือ ทำนา/ทำสวน/ทำไร่/เลี้ยงสัตว์ จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 36.44 รองลงมาคือ ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 26.89 และน้อยสุดคือ อาชีพอื่น ๆ จำนวน 9 คิดเป็นร้อยละ 2.00 และความเหมาะสมของลักษณะที่อยู่อาศัยสำหรับกิจกรรมการรับประทาน ส่วนใหญ่ คือ นั่งกินที่โต๊ะอาหาร จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 50.67 รองลงมาคือ นั่งกินกับพื้น จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 44.67 และน้อยสุดคือ อื่น ๆ จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 4.66 กิจกรรมการขับถ่าย ส่วนใหญ่ คือ ใช้ส้วมชักโครก จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 53.56 รองลงมาคือ ใช้ส้วมนั่งยอง ๆ จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 41.77 และน้อยสุดคือ อื่น ๆ จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 4.67 กิจกรรมการเคลื่อนไหว/การเคลื่อนย้ายตัว ส่วนใหญ่ คือ มีพื้นที่ต่างระดับ จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 47.78 รองลงมาคือ ทางลาดชันมาก จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 38.67 และน้อยสุดคือ อื่น ๆ จำนวน 14 คิดเป็นร้อยละ 3.11 กิจกรรมการการนอน ส่วนใหญ่ คือ นอนเตียงเตี้ยเกินไป จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 33.78 รองลงมาคือ นอนเตียงพอดี จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 32.67 และน้อยสุดคือ อื่น ๆ จำนวน 7 คิดเป็นร้อยละ 1.55

ตอนที่ 2 ข้อมูลสถานะสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 450 คน จำแนกตามโรคประจำตัว ส่วนใหญ่คือ มีโรคประจำตัว จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 54.67 และไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 45.33 จำแนกตามโรคกระดูกและข้อ ส่วนใหญ่ คือ ข้อเข่า จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 12.67 รองลงมาคือ ข้อเท้า จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 11.33 และน้อยที่สุดคือ อื่น ๆ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.44 จำแนกตามการใช้ยา

ส่วนใหญ่ คือ แพทย์สั่งจำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 39.33 รองลงมาคือ ไข้ยา จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 29.78 และน้อยที่สุดคือ ซ้อยากินเอง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 5.78 จำแนกตามพฤติกรรมการสุขภาพ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ จำนวน 389 คน คิดเป็นร้อยละ 86.44 และไม่ดื่มแอลกอฮอล์ จำนวน 372 คน คิดเป็นร้อยละ 82.67 จำแนกตามการออกกำลังกายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกาย จำนวน 378 คน คิดเป็นร้อยละ 84.00 และไม่ออกกำลังกาย จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 จำแนกตามการออกกำลังกายเป็นประจำ ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกายทั่วไป จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 37.11 รองลงมาคือ การเดิน จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 และน้อยที่สุดคือ การยกน้ำหนัก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.44

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการการเดินรำ รำไม้พลอง กิจกรรมเข้าจังหวะ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการเกมกีฬา เกมกลุ่มสัมพันธ์ เกมสร้างสรรค์ ควรมีการจัดกิจกรรมการเดินออกกำลังกายเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมนันทนาการพัฒนาสุขภาพและสมรรถภาพผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมการปั่นจักรยานและควรมีการจัดกิจกรรมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อของร่างกาย ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 ข้อมูลสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 450 คน จำแนกตามโรคประจำตัว ส่วนใหญ่คือ มีโรคประจำตัว จำแนกตามโรคกระดูกและข้อ ส่วนใหญ่ คือ ข้อเข่า จำแนกตามการใช้ยา ส่วนใหญ่ คือ แพทย์สั่งจำแนกตามพฤติกรรมการสุขภาพ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ จำแนกตามการออกกำลังกายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกายจำแนกตามการออกกำลังกายเป็นประจำ ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกายทั่วไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุการพัฒนาดตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุมีระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, สุรีย์ ธรรมิกบวร, สุรสุม ฤกษ์จตุระ (2560: 134) ที่ได้ศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นอีสาน พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมิบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่น ทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นพื้นที่ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งเสริมคุณค่าในตัวเองให้กับผู้สูงอายุและเป็นพื้นที่สุขภาพ โดยมีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การฝึกทักษะอาชีพ การใช้เทคโนโลยี การทำกิจกรรมนันทนาการ รวมถึงการหาความรู้ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ชมรมผู้สูงอายุซึ่งทำหน้าที่ประสานงานในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ มีข้อจำกัดในเรื่องของการทำงานเชิงระบบ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีทักษะในการดำเนินโครงการ สำหรับแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ มีดังนี้ 1) ควรทำงานเชิงบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืน 2) ควรสร้างการมีส่วนร่วมและการคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสม 3) ควรสร้างกลไกการสื่อสารกับผู้สูงอายุ 4) ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมที่หลากหลาย 5) ควรส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน และ 6) ควรส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาเพื่อให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งนี้ หน่วยงานในระดับท้องถิ่นควรจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พัชรี สายวงษ์ (2561: 283-284) ที่ได้ศึกษารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมแนวพุทธในผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลกันตวจระมวล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์พบว่า รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพองค์รวมแนวพุทธของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลกันตวจระมวล โดยยึดกรอบของการส่งเสริมและพัฒนาตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนานั้น ได้ปรากฏรูปแบบกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลกันตวจระมวล ครบทั้ง 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านที่ 1 รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านกาย (กายภาวนา) มี 3 กิจกรรมหลัก คือ (1) การออกกำลังกาย (2) การดูแลสุขภาพอนามัยในช่องปาก และ (3) การจัดการกับอารมณ์ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านที่ 2 รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านสังคม (สีลภาวนา) คือ การให้คำปรึกษาด้านต่าง ๆ เช่นด้านการดำเนินชีวิต ด้านครอบครัว เป็นต้น ด้านที่ 3 รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านสุขภาพใจ (จิตภาวนา) คือ (1) ให้ความเคารพ นับถือ (2) ขยับแขน-ขา เพื่อให้การผ่อนคลาย (3) การพบเพื่อนนักเรียนด้วยกันในทุกวันพุธ (4) สร้างอารมณ์ขันเพื่อการผ่อนคลาย ความตึงเครียด และด้านที่ 4 รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านการเสริมสร้างปัญญา (ปัญญาภาวนา) ทางโรงเรียนได้ใช้วิธีการ 4 อย่างปรับเพื่อต้องการให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลง ดังนี้ (1) ปรับกายให้มีร่างกายแข็งแรง (2) ปรับอารมณ์ให้มีอารมณ์ที่เป็นสุข (3) ปรับใจให้ภาคภูมิใจในตัวเอง (4) ปรับสมองเพื่อชะลอความเสื่อมของสมอง

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการการเดินรำ รำไม้พลอง กิจกรรมเข้าจังหวะ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการเกมกีฬา เกมกลุ่มสัมพันธ์ เกมสร้างสรรค์ ควรมีการจัดกิจกรรมการเดินออกกำลังกายเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมนันทนาการพัฒนาสุขภาพและสมรรถภาพผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมการปั่นจักรยานและควรมีการจัดกิจกรรมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อของร่างกาย ตามลำดับสอดคล้องกับผลการศึกษาของธนิตลีเลิศ, ประจัญ กิ่งมิ่งแฮ, บุษกร สุขแสน (2562: 2608-2609) ได้ศึกษารูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและความต้องการการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับปัญหาจากน้อยไปหามาก ลำดับที่ 1 กิจกรรมการเดิน ลำดับที่ 2 กิจกรรมการวิ่งลำดับที่ 3 กิจกรรมการเต้นแอโรบิค ลำดับที่ 4 กิจกรรมการรำมวยจีน ส่วนค่าเฉลี่ยความต้องการ ลำดับที่ 1 กิจกรรมการเดิน ลำดับที่ 2 กิจกรรมรำไม้พอง ลำดับที่ 3 กิจกรรมลีลาศ จะเห็นว่าการเดินเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุต้องการทำมากที่สุด ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการเดินเป็นกิจกรรมที่ง่าย ปลอดภัย ใช้ได้กับทุกเพศทุกวัย ผลการสร้างรูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการเดินออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 2) กิจกรรมการรำไม้พลองออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 3) กิจกรรมการวิ่งออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 4) กิจกรรมการเต้นแอโรบิคออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 5) กิจกรรมการรำมวยจีนออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 6) กิจกรรมลีลาศออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของภูชิต สุวรรณวัฒน์ (2550: 56) ได้ทำการศึกษา ผลการฝึกเดินจงกรมที่มีต่อการทรงตัวของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การฝึกเดินจงกรมตามโปรแกรมการฝึกที่ประยุกต์จากท่าการเดินจงกรมตามแบบของ ดร.สิริ กรินชัยวันละ 1 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 5 วัน จำนวน 8 สัปดาห์สามารถพัฒนาการทรงตัวของผู้สูงอายุ เพศชาย ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปได้

6. ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว มีข้อค้นพบ (Fact Finding) ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ จึงนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเป็น 3 ระดับ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ควรกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนผู้สูงอายุและชมรม

ผู้สูงอายุได้นำเอารูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ ทั้ง 2 กิจกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสมรรถภาพผู้สูงอายุตามบริบทพื้นที่ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุควรคำนึงถึงความต้องการ ความสามารถ และความปลอดภัยในการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งควรให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
2. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมควรมีความพร้อมทางด้านจิตใจและทางกาย เพื่อให้การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปอย่างมีความสุขไม่เกิดความเครียด

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา สาเหตุ และการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “รูปแบบการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินงาน”

เอกสารอ้างอิง

- ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พิชรี สายวงษ์. (2561). รูปแบบการดูแลสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธในผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลกันตวจระมวล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 20(2), 283-295.
- ธนิต ลีเลิศ, ประจัญ กิ่งมิ่งแฮ, บุษกร สุขแสน. (2562). รูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(5), 2608-2609.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, สุรีย์ ธรรมิกบวร, สุรสมกฤษณะจุฑะ. (2560). โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นอีสาน. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 133-162.
- ภูชิต สุวรรณวัฒน์. (2550). ผลการฝึกเดินจงกรมที่มีต่อการทรงตัวของผู้สูงอายุ. *ปริญญา นิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- รติมา คชนันท์. (2561). สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย. เอกสารวิชาการ
อิเล็กทรอนิกส์. สำนักวิชาการ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วัชรกรณชีโวศิษฏ. (2562). สังคมผู้สูงอายุ: ปัจจัยการตลาดที่เปลี่ยนไป. วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์, 6(1), 38-54.
- Thailand Convention & Exhibition Bureau. (2562). ประชากรสูงวัยและแนวโน้มในอนาคต . <https://intelligence.businessevents-thailand.com/th/insight/aging-trends-01-th> (9 มีนาคม 2563).

การพัฒนายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพ
ปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
The Development of Strategies for Driving the Philosophy of
Sufficiency Economy in the Occupation of Growing Economic
Crops for Farmers in Muang Phai Sub-district,
Nong Ki District, Buriram Province

อำนาจ สกุลทอง, ดำรง กิตติชัยศรี, บรรยง ศรีตะวัน, จรัส สว่างทัฬห
Amnat Sakultong, Damrong Kittichasri, Banyong Sritawann,
Jarous Sawangtap
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University
E-mail: sakultong2520@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีจุดประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบริบททั่วไปและสภาพปัญหาของตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกร และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม จัดทำยุทธศาสตร์โดยวิธีวิเคราะห์ SWOT Analysis และสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตำบลเมืองไผ่ มีสภาพเป็นพื้นที่ราบสูง มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวปนทราย แหล่งน้ำมีทั้งธรรมชาติและที่สร้างขึ้น รวม 19 แห่ง แต่ปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติตื้นเขินไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง พืชผัก และเลี้ยงสัตว์ มีเกษตรกรบางส่วนไม่มีที่ดินทำกิน เป็นของตัวเองต้องเช่าที่ดินทำกิน เมื่อประสบปัญหาภัยแล้งและโรคระบาด เกษตรกรต้องไปกู้ยืมเงินจากนายทุนซึ่งคิดอัตราดอกเบี้ยสูง ทำให้เกิดภาวะยากจนต่อเนื่อง รายได้ไม่พอกับรายจ่าย เกิดเป็นปัญหาเรื้อรัง ยากต่อการแก้ไข

2. การพัฒนายุทธศาสตร์ กำหนดได้ 3 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การเกษตรสมัยใหม่มาใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร นำความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเกษตร มาผลิตและแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ การจัดสรรที่ดินทำกินในพื้นที่สาธารณะ ในลักษณะของโฉนดชุมชน

3. แนวทางในการดำเนินการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ พบว่า การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกร ต้องมีกลยุทธการดำเนินการอย่างมีระบบ เชื่อมโยงและต่อเนื่อง ต้องประสานความร่วมมือทั้งระบบ จากหลายฝ่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน เกษตรกร และผู้บริโภค

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, อาชีพเกษตรกรรม, เกษตรกร

Abstract

The aims of this research are as follows: 1) to study the general context and problem situation of Muang Phai Subdistrict, Nong Ki District, Buriram Province; 2) to formulate strategies for driving the philosophy of sufficiency economy in farmers' careers and 3) to study the operational guidelines in response to the strategy. The instruments used in this research were questionnaires, observational and group chat. Develop strategies by using SWOT analysis methods and seminars based on experts.

The research result finds that:

1. Muang Phai Subdistrict is a plateau area. It has a tropical monsoon climate. The soil is a sandy clay soil. There are 19 natural and built water bodies, but now the natural bodies of water cannot hold water all year round. Most farmers grow rice, sugarcane, cassava, vegetables and raise animals. There are some farmers who do not have their own arable land and have to rent their arable land.

2. Development of 3 strategies: Strategy 1: Increase production efficiency and raise product standards by adopting modern agricultural technology and innovations to get more productivity per rai. Strategy 2 Add

value of agricultural products bring academic knowledge, science, technology and innovation. Local wisdom in agriculture to produce and process products to increase local value and identity. Strategy 3 Management of agricultural and environmental resources. Promote environmentally friendly agriculture. Total water management system allocation of arable land in public areas in the form of community housing.

3. Guidelines for action to meet the strategy. It was found that the driving strategy for farmers. There must be a systematic, connected and continuous action strategy. Must coordinate cooperation throughout the system from many parties, both government agencies local government organization, entrepreneur, farmer and consumer to community leader.

Keyword: Strategy, Agriculture, Farmer

1. บทนำ

อาชีพเกษตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยอาศัยการเกษตรเป็นงานหลักที่สำคัญ ผลิตผลทางการเกษตรเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดเครื่องอุปโภคบริโภค ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานทางการเกษตร แม้จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหลาย ๆ ด้าน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะในต่างจังหวัด จึงนับได้ว่า เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนไทย (การเกษตรไทย. 2555) นอกจากนี้ เกษตรกรรมยังเป็นรากฐานของเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย เพราะเป็นแหล่งสร้างอาชีพ แรงงาน และสร้างรายได้ให้กับคนในสังคมและประเทศ เกษตรกรรมนอกจากสร้างรายได้แล้วยังเป็นภาคส่วนที่สร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติและความสุขมวลรวมภายในประเทศ

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม และเป็นรากฐานทำให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรม การทำการเกษตรมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในสังคมมาโดยตลอด สมจิต โยธะคง (2555: 2) พระบรมราชาโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ความตอนหนึ่งว่า “เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับ การเกษตรมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้างความเจริญด้านต่าง ๆ เป็นรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่าความเจริญของประเทศต้องอาศัย ความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุก ๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ก็เพราะ การเกษตรของเราเจริญ” (คัดตัดตอนจากพระบรมราชาโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร

และอนุปฏิญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 9 กรกฎาคม 2507) (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549). จากพระบรมราโชวาทดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการเกษตรที่มีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ปัญหาต่าง ๆ เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาประเทศสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ปัจจุบันการทำอาชีพเกษตรกรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คือ มีการนำเทคโนโลยี เข้ามาใช้เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ลดการใช้แรงงานคน และสัตว์ มีการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี อีกทั้งส่งผลให้ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทยยังไม่พัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น ดังจะเห็นได้จากเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ยังคงเป็นหนี้สินจนถึงปัจจุบัน อภากร ประจันตะเสน (2558: 178-182)

ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ พืชหลัก ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และพืชผัก เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค กระบือ สุกร และไก่ ปัจจุบันการทำเกษตรกรรมได้เปลี่ยนแปลงไป พบว่าเป็นการทำเกษตรเชิงพาณิชย์เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและเร่งให้ทันฤดูกาลผลิต ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง มีการใช้สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช และปุ๋ยเคมีในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ซึ่งมีผลต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ รวมทั้งส่งผลให้เกษตรกรมีภาระหนี้สิน เนื่องจากขายผลผลิตได้ราคาต่ำกว่าต้นทุน และมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ดินเสื่อมคุณภาพเนื่องจากปลูกพืชชนิดเดิมซ้ำ ๆ ในพื้นที่เดิม ้วยทำงานต้องออกไปหางานทำในต่างพื้นที่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรของตำบลเมืองไผ่ (พ.ศ. 2559-2563) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพเกษตรให้มีความมั่นคงและยั่งยืนยังไม่สัมฤทธิ์ผลและไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในพื้นที่มีงบประมาณไม่เพียงพอในการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองไผ่ (2559: 38)

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า เกษตรกรยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเห็นควรมีการพัฒนายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกร เพื่อให้อาชีพการปลูกพืชเศรษฐกิจมีความมั่นคงและยั่งยืน เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถนำยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไปและสภาพปัญหาของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Specific Randomness) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

3.1 การศึกษาบริบททั่วไปและสภาพปัญหาของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เกษตรกรในตำบล เมืองไผ่ อำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์ จาก 18 หมู่บ้าน ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งพาตนเอง (วปอ.) รวม 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 แบบสอบถามกึ่งมีโครงสร้าง

การสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ
2. จัดทำร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับบริบททั่วไปและสภาพปัญหาในการปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยนำประเด็นที่ศึกษามาจัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี
3. นำร่างแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเสนอให้ประธานกรรมการที่ปรึกษาและกรรมการที่ปรึกษา ตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ประธานกรรมการที่ปรึกษาและกรรมการที่ปรึกษาแนะนำ
4. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องให้สมบูรณ์ แล้วเสนอขอความเห็นชอบต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
5. นำเครื่องมือมาตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาเชิงประจักษ์ (Face Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ ทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ถึงผู้ใหญ่บ้าน และประธานเพื่อขอความร่วมมือในการสอบถามผู้ให้ข้อมูล
2. ผู้วิจัยทำการสอบถามเก็บข้อมูล กับผู้ให้ข้อมูลโดยการนัดหมายล่วงหน้า

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบสอบถามที่ทำการสัมภาษณ์แล้ว มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
2. นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์เนื้อหาโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปผลโดยจำแนกเนื้อหาตามขอบเขตของการวิจัย

วิธีที่ 2 สันทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเฒ่า พนักงานส่วนตำบล และตัวแทนจากสำนักงานเกษตรอำเภอหนองกี่ รวม 30 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเตรียมการ กำหนดวัน เวลาและสถานที่ กำหนดผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้จัดบันทึกการสนทนา และผู้ช่วย จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น กระดาษ ปากกา โทรศัพท์มือถือ เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม และการกำหนดหัวข้อการสนทนากลุ่ม
2. การดำเนินการ
  - 1) แบ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน
  - 2) ผู้ดำเนินการสนทนาทั้ง 3 กลุ่ม สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลบริบททั่วไป และสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางในการแก้ไขปัญหา
  - 3) ผู้ร่วมสนทนากลุ่มร่วมกัน ตรวจสอบ วิเคราะห์ และอภิปราย ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ทั้ง 3 กลุ่ม แล้วแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้อง สมบูรณ์

3.2 การพัฒนาศูนย์ศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลเมืองเฒ่า อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ มีขั้นตอน ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเฒ่า พนักงานส่วนตำบล และตัวแทนจากสำนักงานเกษตรอำเภอหนองกี่ จำนวน 30 คน โดยแบ่ง

การสนทนากลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน แยกเป็นประเด็นตามลักษณะการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเตรียมการ กำหนดวัน เวลาและสถานที่ กำหนดผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้จัดบันทึกสนทนา และผู้ช่วย การจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ และกำหนดหัวข้อการสนทนากลุ่ม คือ บริบททั่วไป สภาพปัญหาและความต้องการ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาส แนวทางแก้ไข

2. การดำเนินการ

1) แบ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวข้างต้น

2) ผู้ดำเนินการสนทนาทั้ง 5 กลุ่ม สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลบริบททั่วไป และสภาพปัญหาและความต้องการ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาส และการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา โดยจำแนกตามเนื้อหาขอบเขตของการวิจัย

3) ผู้วิจัย ตรวจสอบ วิเคราะห์ และอภิปรายข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มทั้ง 5 กลุ่ม แล้วแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้อง สมบูรณ์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

- นำผลการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
- นำผลการสนทนากลุ่มไปวิเคราะห์เนื้อหาโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปผลโดยจำแนกเนื้อหาตามขอบเขตของการวิจัย แยกเป็นประเด็นยุทธศาสตร์

การวิเคราะห์ SWOT Analysis จากการสนทนากลุ่ม

- วิเคราะห์ปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) คือ ข้อได้เปรียบหรือลักษณะเด่นที่เอื้อต่อการประสบความสำเร็จ และจุดอ่อน (Weakness) คือ ข้อเสียหรือข้อด้อยหรือปัญหาภายในที่ส่งผลกระทบต่อ
- วิเคราะห์ปัจจัยภายนอก คือ สภาวะภายนอกองค์กรที่อาจส่งผลกระทบต่อ ได้แก่ โอกาส (Opportunity) เกิดจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อ ประโยชน์ และอุปสรรค (Treats) คือ ความเสียเปรียบ หรือผลเสียจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อ

การสร้างกลยุทธ์ด้วยวิธี TOWS Matrix ตามวิธีของ จตุพร สังขะวรรณ (2557: 215-234)

TOWS Matrix เป็นเครื่องมือสำหรับสร้างกลยุทธ์จากสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ปัจจุบัน ที่มีการต่อยอดจาก SWOT Analysis โดยการจับคู่ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ได้เป็นกลยุทธ์ 4 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO) คือ การใช้จุดแข็งร่วมกับโอกาส 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) คือ การใช้โอกาสลดจุดอ่อน 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) คือ จุดแข็งรับมืออุปสรรค และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT) คือ แก้ไขจุดอ่อน เลี่ยงอุปสรรค

การตรวจสอบการพัฒนายุทธศาสตร์ มีดังนี้

1. เตรียมข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ที่ได้จากการสอบถามและการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มเป้าหมาย
2. เตรียม (ร่าง) ยุทธศาสตร์ให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)
3. จัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 ที่ได้จากการสอบถามและการสนทนากลุ่ม และนำเสนอ (ร่าง) ในการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ประชาชนหรือตัวแทนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้บริหารสภาเกษตรกรจังหวัดบุรีรัมย์ เกษตรอำเภอ ผู้บริหารหรือตัวแทนหน่วยงานราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ รวม 7 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของยุทธศาสตร์
4. การปรับปรุง (ร่าง) ยุทธศาสตร์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.3 ศึกษาแนวทางในการดำเนินการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์

การศึกษาแนวทางในการดำเนินการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามและสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้วิพากษ์เชิงประจักษ์ จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 บริบททั่วไปและสภาพปัญหาของตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษาข้อมูลบริบทและสภาพปัญหาของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ พบว่า ตำบลเมืองไผ่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีเนื้อที่ประมาณ 52.30 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวอำเภอหนองกี่ 18 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 18 หมู่บ้าน

มีประชากรรวม 9,592 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชเศรษฐกิจได้แก่ ข้าว อ้อยและมันสำปะหลัง สัตว์เลี้ยงได้แก่ โค กระบือ ไก่และสุกร รองลงมาได้แก่ ค้าขายและรับจ้าง สภาพปัญหาของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ ซึ่งสรุปมีดังนี้

1. ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งน้ำถือเป็นปัจจัยหลักในการทำการเกษตร เกษตรกรตำบลเมืองไผ่ประสบปัญหาภัยแล้งอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรได้

2. ปัญหาที่ดินทำกิน เนื่องจากประชากรในตำบลเมืองไผ่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่พื้นที่ทำการเกษตรมีเท่าเดิมและบางส่วนแบ่งเป็นที่เลี้ยงสัตว์ ปลูกหญ้า และปลูกพืชผัก ส่งผลให้ที่ดินปลูกข้าว อ้อย และมันสำปะหลังลดลง อีกทั้งมีเกษตรกรประมาณร้อยละ 5 ไม่มีที่ดินทำการเกษตร ต้องเช่าที่ดินในการทำการเกษตร

3. ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งปัจจุบันเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตำบลเมืองไผ่มีผู้สูงอายุมีจำนวน 1,217 คน จากประชากรทั้งหมด 9,592 คน บุตรหลานไปเรียนและทำงานนอกพื้นที่ ทำให้แรงงานในครัวเรือนลดลง

4. ปัญหาราคาผลผลิตและตลาด ซึ่งพบว่าปีไหนที่เกษตรกรสามารถปลูกข้าว อ้อยและมันสำปะหลัง ได้ผลผลิตมาราคาก็จะตกต่ำ ผลผลิตล้นตลาด ถึงแม้ราคาจะตกต่ำเกษตรกรก็จำเป็นต้องขายผลผลิต เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือนและการชำระหนี้สิน

5. ปัญหาภัยธรรมชาติ เนื่องจากตำบลเมืองไผ่มีป่าไม้ลดลงและแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดเล็ก ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ตลอดทั้งปี ถ้าปีไหนฝนตกชุกก็เกิดน้ำท่วม เมื่อปริมาณฝนน้อยก็เกิดภัยแล้ง เพราะเกษตรกรต้องพึ่งพาน้ำฝนเพียงอย่างเดียว

6. ปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรปลูกพืชชนิดเดิมซ้ำ ๆ ในพื้นที่เดิม ขาดการบำรุงดิน มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่งผลให้ดินเสื่อมคุณภาพ ผลผลิตทางการเกษตรก็ลดลงตามไปด้วย

7. ปัญหาโรคและแมลงรบกวน พบว่าการใช้สารเคมีในปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลให้สัตว์หน้าดิน หรือแมลงที่มีประโยชน์ถูกทำลายไป ส่งผลให้ระบบนิเวศน์ไม่สมดุล ทำให้เกิดโรคในพืชตามมา เช่น โรคใบไหม้ในข้าว โรครากเน่าในมันสำปะหลัง เป็นต้น

8. ปัญหาหนี้สิน เนื่องจากเกษตรกรขาดการวางแผนที่ดี เมื่อถึงฤดูปลูกพืช ไม่มีเงินทุนก็ไปหากู้ยืม ภาคแรงงานไม่มีก็จ้างแรงงานและเครื่องจักรแทน เช่น จ้างรถไถนา จ้างหว่านปุ๋ย จ้างฉีดยา จ้างรถเกี่ยวข้าว จ้างรถปลูกอ้อย จ้างขนส่ง พอขายผลผลิตได้ก็นำไปใช้หนี้ เมื่อถึงฤดูเพาะปลูกในปีถัดไปก็ต้องกู้เงินมาลงทุน ส่งผลให้เกษตรกรเป็นหนี้ไม่มีที่สิ้นสุด

9. ปัญหาด้านสุขภาพ เกษตรกรที่ไ้ยาฆ่าหญ้า หรือรับจ้างฉีดยาในแปลง หรือผู้ใกล้ชิด พบว่า ส่วนใหญ่มีสารตกค้างในเลือด และมีแนวโน้มเป็นโรคเรื้อรังมากขึ้น

4.2 แนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

การวิเคราะห์ SWOT Analysis เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการประกอบอาชีพเกษตรกรที่ประสบปัญหาต่าง ๆ จากการสังเกต สอบถามและการสนทนากลุ่ม พิจารณาถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการศึกษาทั้งหมดมากำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ด้วยวิธี TOWS matrix สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ได้เป็น 3 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร มี 6 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร

กลยุทธ์ที่ 3 จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 5 สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน

กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร มี 3 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 สร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิต วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และรูปแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปใหม่ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความหลากหลายของสินค้า

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรน้อมนำศาสตร์พระราชาราชและเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ามาเป็นนโยบายที่จะขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และน้ำ มี 3 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และน้ำอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 3 บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร

4.3 แนวทางในการดำเนินการเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ มีดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าสามารถนำมาใช้ในการแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ด้วยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตรสมัยใหม่มาใช้ เช่น การใช้เครื่องหยอดเมล็ดข้าวแทนการใช้คนหว่าน การนำงานวิจัยและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและควบคุมการเกิดโรคระบาดและแมลงรบกวน เช่น การปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดวงจรของโรคระบาด การใช้แมลงตัวเบียนในการควบคุมแมลงศัตรูพืช การใช้โดรนในการฉีดพ่นปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ช่วยลดความเสี่ยงที่เกษตรกรจะสัมผัสกับวัตถุอันตราย ทำให้เกษตรกรมีสุขภาพแข็งแรง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ เป็นต้น ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่ หรือต่อรอบการผลิตได้มากขึ้น

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรนำความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิต วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความหลากหลายของสินค้า การใช้ระบบการตลาดนำการผลิต เพื่อแก้ไขปัญหาสินค้าล้นตลาดและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ จัดตั้งสหกรณ์ เกษตรแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน และเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้โดยน้อมนำศาสตร์พระราชาและทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมมีการส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ลดการเผาตอซังข้าว งดเผาอ้อยก่อนตัด การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ การเพิ่มแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยเน้นในส่วนของแก้มลิงในแหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน รวมทั้งขุดสระน้ำในไร่ เพื่อกักเก็บน้ำ บรรเทาและชะลอความแห้งแล้ง เพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่ดินในฤดูฝนทิ้งช่วงหรือฤดูแล้งในระดัปร้อน การจัดสรรที่ดินทำกินในพื้นที่สาธารณะในลักษณะของโฉนดชุมชน โดยทำข้อตกลงกับผู้ที่จะเข้าทำกิน การลดใช้ปุ๋ยเคมีและเคมีภัณฑ์ หันมาใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทน การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชที่ช่วยบำรุงดิน ได้แก่ พืชตระกูลถั่ว การปลูกพืชแบบผสมผสานตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย 3 ประเด็น ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาบริบททั่วไป และสภาพปัญหาของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า อาชีพหลักของเกษตรกร คือ เกษตรกรรม ชนิดพืชที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง จากการวิจัยนี้ พบว่า เกษตรกรประสบปัญหาด้านน้ำในการทำการเกษตร ส่งผลให้ผลผลิตตกต่ำ หากปีไหนเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ผลผลิตจะเสียหายทั้งหมด นอกจากนี้ราคาผลผลิตยังตกต่ำและไม่มีตลาดรับซื้อ การขาดแคลนแรงงาน ดินเสื่อมคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรปลูกพืชชนิดเดิมซ้ำ ๆ ในพื้นที่เดิม ขาดการบำรุงดิน เกิดโรคและแมลงรบกวน และปัญหาหนี้สิน เนื่องจากเกษตรกรขาดการวางแผนที่ดี ปัญหาที่สำคัญคือการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน สอดคล้องกับ ฌรัชชอร์ ศรีทอง (2556) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเพียงพอ โดยพัฒนาและบำรุงรักษาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จัดระบบการปลูกพืชให้สอดคล้องปริมาณน้ำที่ทำได้ และยังสอดคล้องกับผลของการศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย

5.2 ผลการพัฒนายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ มีดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า โดยส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และส่งเสริมการลงทุนการผลิต ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิต วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความหลากหลายของสินค้า และส่งเสริมสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร น้อมนำศาสตร์พระราชาและเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ามาเป็นนโยบายที่จะขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการ

บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร ผลที่ได้จากการศึกษาสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560: 59-62)

5.3 แนวทางในการดำเนินการเพื่อตอบสนองการพัฒนายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลเมืองไผ่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกร ต้องมีกลยุทธ์การดำเนินการอย่างมีระบบเชื่อมโยงและต่อเนื่อง ต้องประสานความร่วมมือทั้งระบบ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน เกษตรกร และผู้บริโภค การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า เกษตรกรต้องมีความเข้าใจและสามารถเรียนรู้ได้ การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิต วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความหลากหลายของสินค้า และส่งเสริมสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดบุรีรัมย์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลเมืองไผ่

นอกจากนี้การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถใช้อย่างยั่งยืนและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด การส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการเกษตร หน่วยงานรัฐและท้องถิ่นต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นที่เลี้ยงให้กับเกษตรกร เพื่อให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยน้อมนำศาสตร์พระราชาและเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนเมืองไผ่ ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์เมืองสร้างสรรค์ด้านข้าวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวนาจังหวัดชัยนาท กิตติชัย อุดมศักดิ์ศรี (2560: 184-186) กล่าวว่า การทำข้อเสนอเชิงนโยบายต้องมีกลยุทธ์ในการดำเนินการและประสานความร่วมมือทั้งระบบจากทุกฝ่าย ขยายปรับปรุงระบบชลประทาน ส่งเสริมประสิทธิภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้ และทำเกษตรผสมผสานโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวนาอย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับผลจากการวิจัยของ โสมสกา และ ศักดิ์สิทธิ์ (2553: 36-43) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในด้านการผลิตเกี่ยวกับการขาดแคลนแรงงาน

ทั่วไป มีผลต่อการทำการเกษตร การปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้หรือนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ จากนั้นควรมีการประเมินผลเพื่อปรับแผนยุทธศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

6.2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยให้ครอบคลุมทั้งด้านพืช สัตว์ ประมง หรือเกษตรผสมผสาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย อุดมศักดิ์ศรี. (2560). การพัฒนายุทธศาสตร์เมืองสร้างสรรค์ด้านข้าวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวนาจังหวัดชัยนาท. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- การเกษตรไทย. (2555). **ความสำคัญของการเกษตร**. http://parttimebydee.blogspot.com/2012/01/blog-post_15.html. (16 มิถุนายน 2560).
- จตุพร สังขวรรณ. (2557). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- จรัส เตชะ. (25 พฤษภาคม 2561). **องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองไผ่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์**. สัมภาษณ์.
- ณรัชชอร์ ศรีทอง. (2556). **แนวคิด หลักการ และการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์.
- สมจิต โยธะคง. (2555). **เกษตรกรรมกับสังคมไทย**. <http://agri.stou.ac.th/UploadedFile/91721-1.pdf> (18 กุมภาพันธ์ 2561).
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง**. http://mediathailand.blogspot.com/2012/07/blog-post_25.html (25 ตุลาคม 2560).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560 – 2564**. http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420 (18 พฤษภาคม 2561).

- โสมสกา ว เพชรานนท์ และศักดิ์สิทธิ์ บุศยพลากร. (2553). การศึกษาสถานะและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย: กรณีศึกษากลุ่มการสืบทอดวัฒนธรรมและศิลปะ. *รายงานการวิจัย. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.*
- องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองไผ่. (2559). *สภาพและข้อมูลพื้นฐาน*. บุรีรัมย์: วิจิตรสาส์นการพิมพ์.
- อาภากร ประจันตะเสน. (2558). รูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.*

รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของ
โรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

A Model of Activity Administration in Environmental Development
with 3Rs of Thungtako Network School under Chumphon
Primary Educational Service Area Office 2

มันชนฉา ชูโฉม

Mantanacha Choochom

โรงเรียนบ้านวังปลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 จังหวัดชุมพร
Banwangpla, Chumphon Primary Educational Service Area Office 2, Chumphon

ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่, มะลิวัลย์ โยธารักษ์, พระครูวิจิตรรัตนวัตร

Teeraphong Somkhaoyai, Maliwan Yotarak, Phrakhru Wijitrattanawat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

E-mail: mm.mild461@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 โดยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการศึกษาสภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 10 คน สัมภาษณ์เชิงลึกการร่างรูปแบบ จำนวน 3 คน และนำเสนอรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก ดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านการทำกิจกรรมบูรณาการกับ

ได้รับบทความ: 8 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 20 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 21 มีนาคม 2564

Received: February 8, 2021; Revised: March 20, 2021; Accepted: March 21, 2021

กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการขยะที่ดีขึ้น

2. รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก ประกอบด้วย 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ 4) แนวทางการดำเนินการ 5) การติดตามและประเมินผลที่เป็นไปตามหลักการ 3Rs คือ หลักการที่ 1 Reduce (ใช้น้อย) หลักการที่ 2 Reuse (ใช้ซ้ำ) หลักการที่ 3 Recycle (ใช้แปรรูป)

3. รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 พบว่า การพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหาร, กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม, หลักการ 3Rs

Abstract

This research aimed 1) to study the conditions of administration of environmental development activity, 2) to investigate administration model of the environmental development activity according to 3Rs and 3) to present the administration model of environmental development activity with 3Rs of Thungtako network school under Chumphon Primary Educational Service Area Office 2. This was a qualitative research with data collected from a condition study by in-depth interviews from 10 informants, 3 persons for in-depth interviews and drafting model, and presenting the model by group discussion of 7 experts.

The research result finds that:

1. The current conditions of the management of the schools' environmental development activity in Thungtako network school deal with activities conducted to improve the environment by organizing activities in accordance with moral and ethical activities and desirable characteristics

through integrated activities with various learning strands, which emphasize students to take action in order to improve waste management behavior.

2. The model administration of environmental development activity with 3Rs of Thungtako network school consists of the followings: 1) name of a model; 2) principle of rationality; 3) objective; 4) guidelines and 5) follow-up and evaluation in accordance with the principle 3Rs, the 1) Reduce (less use), 2) Reuse (reprocess), and 3) Recycle (Reutilization).

3. Regarding the model administration of environmental development activity with 3Rs of Thungtako network school under Chumphon Primary Educational Service Area Office 2, it was found that the development of the environment in based on the 3Rs principle was accorded with the objectives of the model formed by the researcher and approved by the experts, which was appropriate, practicable, and beneficial.

Keywords: Model, Administration, Environmental Development Activity, 3Rs

1. บทนำ

ปัจจุบันสภาพปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมาก เกิดความร่อยหรอเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว มีภาวะขยะล้นเมือง ซึ่งเกิดขยะมูลฝอยเฉลี่ยต่อคนต่อวันเพิ่มสูงขึ้นเป็น 1.11 กิโลกรัม/คน/วัน ในปี 2557 ปริมาณขยะสะสมตกค้างเพิ่มสูงขึ้นถึง 30.8 ล้านตัน ในปี 2557 ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดจุดเน้นและประเด็นการพัฒนาประเทศ สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เร่งแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมเพื่อลดมลพิษที่เกิดจากการผลิตและการบริโภค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 11-12) โดยให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอย อันเป็นสาเหตุหนึ่งของวิกฤตสิ่งแวดล้อม จึงกำหนดให้การแก้ไขปัญหามลพิษเป็นวาระแห่งชาติ ทำให้เกิดการผลักดัน กฎหมายและกลไกเพื่อการคัดแยกขยะ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะ ส่งเสริมสนับสนุนการผลิต การบริการ และการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สร้างวินัยประชาชน หน่วยงาน องค์กรและผู้ประกอบการให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559: 5)

การส่งเสริมการจัดการศึกษาให้เกิดความรู้ ปฏิบัติจริง สร้างความตระหนักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มีเป้าหมายสร้างคนทุกช่วงวัย มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมแสดงออกถึงความสำคัญของชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: จ-ฉ) กำหนดให้มีการศึกษาสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิชญา ปิยจันทร์, 2560: 38-42) เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านการเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา ช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและนำไปใช้อย่างคุ้มค่า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 108)

การจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมและส่งเสริมการสร้างควมรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน ซึ่งมีการนำหลักการ 3Rs: มาเป็นแนวคิดเพื่อส่งเสริมให้ทรัพยากรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพและลดขยะให้เหลือน้อยที่สุด หัวใจสำคัญคือการกำจัดขยะที่ต้นทาง เน้นการลดขยะ การใช้ซ้ำ และคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้รีไซเคิลก่อนนำไปกำจัด (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559: 10) ประกอบด้วย 1) ใช้น้อยหรือลดการใช้ (Reduce) 2) ใช้ซ้ำ (Reuse) และ 3) ใช้แปรรูปหรือรีไซเคิล (Recycle) (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561: 4-7) ซึ่งหลักการ 3Rs เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาขยะที่ต้นทาง สามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อสร้างจิตสำนึกและวินัยในการจัดการขยะให้แก่ผู้เรียน เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยในสถานศึกษาและสามารถจัดการกับขยะมูลฝอยเหล่านั้นอย่างเหมาะสม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการวางรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1 รูปแบบการวิจัย

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2. ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 3. ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ นำร่างรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ที่ได้นำเสนอโดยการสนทนากลุ่ม เพื่อรับข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 4 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จำนวน 6 คน 2. ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญในรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs จำนวน 3 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และนักพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน 3) ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 คน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน และนักวิชาการ จำนวน 1 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2. ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 3. ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินและแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2. ขั้นตอนการศึกษารูปแบบโดยขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่อง รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 3. ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบจัดให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะในแบบร่างรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs และบันทึกผลการสนทนากลุ่ม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยฉบับนี้ ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียงเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม

สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 พบว่า มีการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย เสริมสร้างการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมให้เหมาะแก่การเรียนรู้ ปลูกฝังผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมการจัดการขยะ พัฒนาผู้เรียนให้มีวินัย ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและส่วนรวม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมตามหลักการ 3Rs ดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ Reduce (ใช้น้อย) มีการสร้างความรู้ความเข้าใจการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้กับนักเรียน โดยดำเนินโครงการโรงเรียนสวยด้วยมือเรา เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยการจัดการกิจกรรมลดการใช้ถุงพลาสติกด้วยการนำถุงผ้าหรือตะกร้ามาบรรจุใส่สิ่งของ มีการรณรงค์การใช้แก้วน้ำและขวดน้ำส่วนตัว การใช้บันไดหรือกล่องข้าวแทนการใช้โฟม การใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษชำระ การหลีกเลี่ยงการใช้วัสดุสิ้นเปลืองแบบใช้ครั้งเดียว เพื่อลดปริมาณการใช้ที่ไม่จำเป็นลง ทำให้ปริมาณขยะมีจำนวนลดลงและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสิ่งแวดล้อม รู้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ มีวินัยและความรับผิดชอบต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เกิดคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

2. กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ Reuse (ใช้ซ้ำ) มีการจัดกิจกรรมบูรณาการกับการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การจัดทำสื่อการเรียนรู้จากวัสดุที่เหลือใช้ในวิชาต่าง ๆ เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เพื่อคัดแยกขยะให้เกิดการนำไปใช้ซ้ำ ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของขยะ เข้าใจหลักการรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะที่ดีขึ้น รับผิดชอบต่อ มีความสามัคคีในการปฏิบัติงาน และสามารถลดจำนวนขยะหรือวัสดุที่เหลือใช้

3. กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ Recycle (ใช้แปรรูป) เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ฝึกการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ เช่น การเรียนรู้การจัดทำโครงงานวิทยาศาสตร์ในการนำถุงนมมาหลอมทำเป็นแก้ว การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารที่เหลือ เป็นต้น ทำให้นักเรียนมีองค์ความรู้ เกิดทักษะจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านการทำกิจกรรม ก่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานแก่นักเรียนอย่างยั่งยืน

4.2 การศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs

การศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 มีองค์ประกอบดังนี้

1. ชื่อรูปแบบ คือ รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

2. หลักการและเหตุผล

3. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 1) เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน 2) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน 3) เพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เรียนในการสร้างคุณลักษณะในการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

4. แนวทางการดำเนินการกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs

5. การติดตามประเมินผลการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายระดับโรงเรียนและระดับเครือข่าย

3.3 การนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs

ผลการนำเสนอร่างรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม มีความเห็นว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและมีความเป็นประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ดังนี้ 1) หลักการ Reduce (ใช้น้อย) 2) หลักการ Reuse (ใช้ซ้ำ) 3) หลักการ Recycle (ใช้แปรรูป)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1. การบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ Reduce (ใช้น้อย) ทำให้มีปริมาณขยะลดลง สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนดีขึ้น โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนินาท พลเดชและคณะ (2558) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า การประสานความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทั้งภายในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษากับชุมชนมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา 2. การบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ Reuse (ใช้ซ้ำ) มีการคัดแยกขยะเพื่อการใช้ซ้ำ ประดิษฐ์สิ่งของเพื่อการเรียนการสอนและดัดแปลงสิ่งของเหลือใช้ให้เป็นประโยชน์และใช้ได้จริง ทำให้

นักเรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะ มีวินัยในการทิ้งขยะมากขึ้น โดยนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการคัดแยกประเภทขยะก่อนทิ้งมากขึ้น ลดปัญหาขยะในโรงเรียน มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมารีย์ม เจริญเต๊ะ (2556) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น: กรณีศึกษา โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมีพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก 3. การบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ Recycle (ใช้แปรรูป) นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและมีวินัยในการคัดแยกขยะ เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ จัดกิจกรรมแปรรูปขยะเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทำให้ปริมาณขยะลดลง และเป็นการส่งเสริมวินัยและความรับผิดชอบในการจัดการขยะ ก่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานแก่นักเรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเพียง แพบสี (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมชั้นที่ 3 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า หลังการเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมชั้นที่ 3 นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนร่วม เอาใจใส่รับผิดชอบต่อการรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนมากขึ้นเป็นอย่างดี

รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ ประกอบด้วย 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ 4) แนวทางการดำเนินการ 5) การติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นไปตามหลักการ 3Rs ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการ Reduce (ใช้น้อย) 2) หลักการ Reuse (ใช้ซ้ำ) 3) หลักการ Recycle (ใช้แปรรูป) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี พุ่มภิญโญ และเสาวลักษณ์ กุ้เจริญประสิทธิ์ (2560) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมในการจัดการขยะของครัวเรือน ตามแนวคิด 3Rs: กรณีศึกษาเทศบาลพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า มีการคัดแยกขยะ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นขยะเปียก ส่วนขยะรีไซเคิลมีการคัดแยกเพื่อนำขยะไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า และมีการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ซ้ำ เพื่อใช้ประโยชน์และลดการใช้บรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมด้าน 3Rs อย่างเป็นระบบและนำไปสู่การบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

การนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ซึ่งการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนด้านการจัดการขยะจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารจัดการ โดยใช้กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ที่ส่งเสริมการลดการคัดแยกและการใช้ประโยชน์จากขยะให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฮัมดุล เฮ ชาวฮูรี (Ahmedul Hye Chowdhury) (2014) ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์ 3Rs สำหรับการจัดการขยะในเขตเมืองบังคลาเทศ ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักการ 3Rs ไปใช้ในการจัดการขยะ ซึ่งประกอบด้วย การลดการใช้ การใช้ซ้ำ และการรีไซเคิล มีผลต่อการลดปริมาณขยะได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เขตพื้นที่การศึกษา ควรนำรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ไปสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรของโรงเรียนในสังกัด เพื่อนำไปสู่การบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์และนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้
2. เครือข่ายสถานศึกษา ควรมีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม นิเทศติดตามอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
3. โรงเรียนควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
4. โรงเรียนควรมีการนิเทศติดตามการดำเนินงานการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนอย่างใกล้ชิด

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม
2. เขตพื้นที่การศึกษา จัดให้ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมของแต่ละเครือข่ายสถานศึกษา ได้อบรมความรู้การบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม
3. เครือข่ายสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นการยกย่องชมเชยความสำเร็จ และสร้างขวัญกำลังใจของบุคลากรทุกฝ่ายในการดำเนินงาน

4. โรงเรียน ควรนำรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอย่างจริงจังและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษา ความพึงพอใจต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูในเครือข่ายสถานศึกษาทุกระดับ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

2. ควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในเครือข่ายสถานศึกษาทุกระดับ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่อไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัย “การพัฒนาแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุกระดับ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2”

4. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลกับการพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุกระดับ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ชื่อว่า “รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ของโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุกระดับ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2”

2. กิจกรรมตามหลักการ 3Rs ได้แก่ 1) Reduce (ใช้น้อย) 2) Reuse (ใช้ซ้ำ) 3) Recycle (ใช้แปรรูป) ซึ่งในแต่ละหลักการประกอบด้วย การดำเนินกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs ที่จัดขึ้นดังนี้

- 1) หาแนวทางการบริหารกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามหลักการ 3Rs
- 2) ให้ความรู้หลักการ 3Rs แก่นักเรียน
- 3) บูรณาการองค์ความรู้สู่กิจกรรม

- 4) กำหนดกิจกรรมตามหลัก 3Rs
- 5) ดำเนินกิจกรรม
- 6) สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). **คู่มือกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา Z (H)ero Waste: ปฏิบัติการขยะเหลือศูนย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2561). **คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3Rs) เพื่อจัดการขยะชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อีชี จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นินาท พลเดชและคณะ. (2558). รูปแบบการบริหารสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วารสารบริหารการศึกษาระดับบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**, 15(ฉบับพิเศษ), 305.
- บุญเพียง แทบสีและคณะ. (2553). การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 3(2), 173.
- พิชญา ปิยจันทร์. (2560). สิ่งแวดล้อมศึกษา:กระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำอย่างเท่าเทียม. **วารสารสิ่งแวดล้อม**, 21(3), 38-42.
- มารีย์ม เจ๊ะเต๊ะ. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น: กรณีศึกษา โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองจังหวัดยะลา. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564**. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). **แผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559-2564**.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.**

กรุงเทพมหานคร: พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.

สุมาลี พุ่มภิญโญ และ เสาวลักษณ์ กู้เจริญประสิทธิ์. (2560). พฤติกรรมในการจัดการขยะของครัวเรือน ตามแนวคิด 3Rs: กรณีศึกษาเทศบาลพระนครศรีอยุธยา. **วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม**, 13(1), 84.

Ahmedul Hye Chowdhury. (2014). Developing 3Rs (Reduce, Reuse and Recycle) Strategy for Waste Management in the Urban Areas of Bangladesh: Socioeconomic and Climate Adoption Mitigation Option. **Environmental Science, Toxicology and Food Technology**, 5(1), 9-18.

บทบาทผู้บริหารที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
The Roles of Administrators towards Motivation
in Doing Academic Work of Teachers under Surat Thani
Primary Educational Service Area Office 1

ณัฐมน แก้วอำดี, พระครูพิจิตรศุกถาวร, พระมหาสุพจน์ สุเมโธ, แหวตชา ชลรัตน์
Natthamon Khaewumdee, Phra Kru Phichitsupakan, Phramaha Supot
Sumato, Vaewtar Chonrat
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Si Thammarat Campus
E-mail: krunatt2523@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 2) เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 3) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการงานวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำนวน 297 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย และพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการประเมินผล ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
2. ระดับแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ระดับด้านความต้องการความก้าวหน้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความต้องการความเคารพนับถือ
3. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า ตัวแปรมี

อำนาจพยากรณ์ที่ดีที่สุด มีจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม, ด้านการเป็นผู้อำนวยความสะดวกและ ด้านการส่งเสริมการพัฒนาครู และบุคลากร ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำผลงาน ทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยรวม ได้ร้อยละ 6

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้บริหารสถานศึกษา, ผลงานทางวิชาการ, แรงจูงใจ

Abstract

This research aimed 1) to study the role of the school administrators, 2) to investigate the level of motivation for the academic work of teachers, and 3) to study the role of school administrators on the motivation for the academic work of teachers under the Surat Thani Primary Education Area Office 1. This is a quantitative research. The sample used in the research included 1,276 teachers and 5 key informants in interviews. Research instruments were questionnaires and in-depth interviews. The statistics used in the analysis included Frequency, Percentage, Average, Standard Deviation, and multiple regression analysis using a package program.

The research result finds that:

1. Overall, the level of the school administrators' role was very high when each aspect was taken into consideration, it was found that the aspect of the promotion of research and development was at the highest level of average, followed by the evaluation aspect whereas the aspect of technology was at the lowest average level.

2. Regarding the level of motivation for the academic performance of the teachers, it was found that, overall, it was at a high level. When each aspect was taken into consideration, it was found that level of career progression was at high, followed by the need of respect.

3. With regard to the role of school administrators on the motivation to perform academic work by teachers under the Surat Thani Primary Education Area Office 1, it was found that the variables have the best predictive power, consisting of 3 variables: participatory administration,

facilitation, and promotion towards academic performance of teachers and personnel development under the Surat Thani Primary Education Area Office

1. Overall, it was 6%.

Keywords: Roles, School Administrators, Academic Work, Motivation

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 52 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิตการพัฒนาครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง เพราะหวังว่า สามารถแก้ปัญหาการศึกษาของชาติที่ประสบอยู่ในหลาย ๆ ด้าน รวมถึงการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพเต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ได้บุคคลที่มีความสำคัญที่สุดก็คือครู เพราะครูถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทมีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ

การจัดการระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรของชาตินั้น โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดหน่วยงานหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรของประเทศ โดยมีเป้าหมายหลักคือ การพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การศึกษอบรมนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีคุณสมบัติที่ดีเพื่อเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป

ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่ส่งผลถึงแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริหารในการวางแผนการบริหารงานและพัฒนา บุคลากร “ครู” ของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นให้ตอบรับกับนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ และการมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อความสำเร็จขององค์การอย่างยั่งยืน และรวมไปถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของ “ครู” ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นผู้นำในการจัดการศึกษาในโรงเรียนนั่นเอง ทั้งนี้ในการบริหารและการ จัดการหรือบรรดาปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารไม่ว่าจะเป็น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการ จัดการหรือเครื่องจักรกล คนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดถึงแม้จะมีปัจจัยอื่นครบถ้วน ถ้าขาดการสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานบุคคลที่ร่วมทำงานด้วยยอมขาดขวัญและกำลังใจอันจะส่งผลให้งานของโรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพปัจจุบันผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษานอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการ บริหารงานทั้ง 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือ ผู้บริหารจะต้องรู้จักใช้เทคนิคการบริหารเชิงกลยุทธ์ กล่าวคือจะต้องบริหารเชิงรุก มองไปในอนาคตว่าโรงเรียนจะก้าวไปในทิศทางใด ต้องจัดกิจกรรม การเรียนการสอนชนิดนำเสนอสังคม ไม่ใช่จัดตามสังคม อย่างในปัจจุบัน

บทบาทของผู้บริหารนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานหรือสถาบันนั้น ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การโดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญคือการวางแผนการจัดการองค์การ การนำ และการควบคุม การบริหารโรงเรียนเป็นการดำเนินงานที่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่จะดำเนินการตามบทบาทและหน้าที่เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย การบริหารโรงเรียนเป็นการร่วมมือกันทำงานของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพโดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กับการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 เป็นหน่วยงานที่ดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในความรับผิดชอบในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

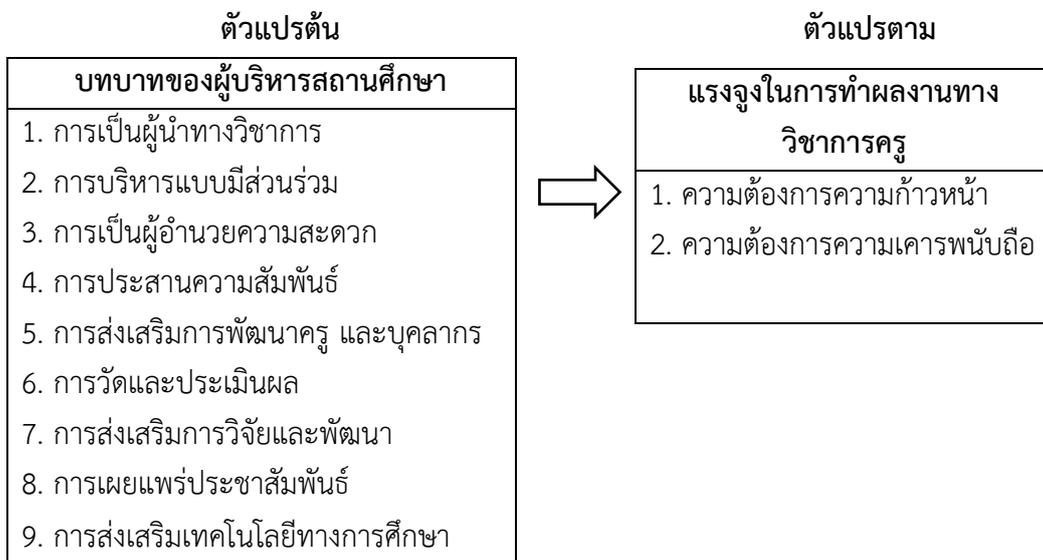
จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาครูด้านการทำผลงานทางวิชาการของครูจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาท ของผู้บริหารสถานศึกษากับปัจจัยจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ แรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการครู จากวัตถุประสงค์ข้างต้นสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเห็นว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแรงจูงใจที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ความต้องการความก้าวหน้า หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของครูผู้สอนที่ต้องการ มุ่งมั่นที่จะพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบที่ทำให้งานบรรลุเป้าหมายและสำเร็จได้โดยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้บริหาร ในการพัฒนางานและผลงานทางวิชาการสร้างความมั่นคงในวิชาชีพของตนให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรมและสนับสนุน ส่งเสริมให้ทำการประเมินวิทยฐานะ หรือสอบเลื่อนตำแหน่งจากผู้บริหารสถานศึกษา

2. ความต้องการความเคารพนับถือ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของครูผู้สอน ที่ต้องการได้รับการชมเชย การยกย่อง การยอมรับความสามารถ การได้รางวัลจากบุคคลรอบข้างที่ไปกระตุ้น ทำให้เกิดแรงจูงใจของข้าราชการให้มีความรู้สึกปรารถนาพึงพอใจที่อยากทำผลงาน ทางวิชาการ หรือมีความพยายามที่จะทำผลงานทางวิชาการให้สำเร็จได้

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ 1. ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำนวน 1,276 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำนวน 297 คน

3.3 เครื่องมือการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 และส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจใน การทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำแนกความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. เครื่องมือเชิงปริมาณผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอ ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง จำนวน 5 ท่าน เมื่อปรับปรุงเสร็จนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มไม่ใช้ตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาคุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .808 และนำ แบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการ วิจัยต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตาม ขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการใช้ แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

2. นำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ ไปยังโรงเรียนที่เป็น กลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร และครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง กำหนดวัน เวลาขอรับแบบสอบถามคืนภายใน 15 วัน

3. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 ท่าน

4. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง และติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ได้คืน และแจกแบบสอบถามอีกครั้งในรายที่แบบสอบถามสูญหายหรือไม่สมบูรณ์ โดยขยายเวลาไปอีก 5 วัน

5. นำแบบสอบถามที่ได้คืนมาตรวจความสมบูรณ์

6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงพรรณนา โดยรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาเสนอบทบาทของผู้บริหารที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย F-test (One-way Analysis of Variance: ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้การเปรียบเทียบการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม และรายด้าน 9 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดและรองลงมา เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ระดับด้านการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย และพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการประเมินผล) ส่วนด้านการส่งเสริมเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยรวม

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.10	0.15	มาก
2. ด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม	4.19	0.19	มาก
3. ด้านการเป็นผู้อำนวยความสะดวก	4.16	0.21	มาก
4. ด้านการประสานความสัมพันธ์	4.13	0.18	มาก

5. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาครู และบุคลากร	4.12	0.17	มาก
6. ด้านการประเมินผล	4.20	0.23	มาก
7. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย และพัฒนา	4.25	0.87	มาก
8. ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	4.14	0.43	มาก
9. ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยี	4.09	0.17	มาก
รวม	4.16	0.29	มาก

2. ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ระดับด้านการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมาคือ ด้านการสรรหาบุคลากรและบรรจุแต่งตั้ง ส่วนด้านการสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดพิจารณาเป็นรายด้านและรายชื่อ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการ โดยรวม

แรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านความต้องการความก้าวหน้า (y_1)	4.12	0.18	มาก
2. ด้านความต้องการความเคารพนับถือ (y_2)	4.05	0.19	มาก
รวม	4.09	0.19	มาก

3. การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่ปรับแก้ และ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่า .310 และกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่า .09 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด 9 ด้าน ร่วมกันพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์บัพบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ได้ร้อยละ 6.00 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่ปรับแก้ และ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
Enter	0.31	0.09	0.06	1.33

a. Predictors: (Constant), Avg.x₁, Avg.x₂, Avg.x₃, Avg.x₄, Avg.x₅, Avg.x₆, Avg.x₇, Avg.x₈, Avg.x₉,

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมทั้ง 9 ด้าน อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจบปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษาทุกท่าน และผ่านการอบรมตามหลักสูตรผู้บริหารระดับสูง ทำให้ผู้บริหารได้มีการพัฒนาตนเอง และมีความรู้และความเข้าใจในการบริหารเป็นอย่างดี ให้ความสำคัญกับงานทุกด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำองค์กร เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู และความก้าวหน้าในวิชาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภา ลออเอี่ยม (2552: 77-78) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของบทบาทผู้บริหาร ตามการรับรู้ของครูที่มีต่อขวัญกำลังใจในการทำงานของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่าบทบาทผู้นำการเป็นนักวิชาการ การเป็นผู้นิเทศงาน การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการเป็นผู้ประสานงานและการเป็นผู้ตัดสินใจของผู้บริหาร ตามการรับรู้ของครูร่วมกันมีอิทธิพลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูและ สายยุทธ เหลลากิมฮั้ง (2557: 112-113) ได้ทำการวิจัยบทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการทำผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งชำนาญการของสถานศึกษาที่ทำการสอนในช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน รวมทั้งเทพเทวัญ ศิลาโชติ (2553: 29-31) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารวิชาการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดทำผลงานทางวิชาการทั้งปัจจัยทางด้านการบริหารวิชาการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดทำผลงานทางวิชาการทั้ง

6 ด้าน มีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสนับสนุน การวิจัย และพัฒนา มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนการค้นคว้าหาความรู้อย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ โดยอาศัยวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ หรือวิธีแห่งปัญญาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อ ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และ สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้มีการวิจัยในโรงเรียนนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อผลสำเร็จของ การวิจัย และการใช้ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการ ให้บริการการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละ แห่งเป็นอย่างดี ผลสำเร็จดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการส่งเสริมการทำวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิรา เจียมอมรรรัตน์ (2558: 45-47) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาระบบและกลไกการส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยของวิทยาลัยในสังกัด สถาบันพระบรมราชชนก โดยศึกษาสถานการณ์การส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยของวิทยาลัยฯ จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์ในวิทยาลัยสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยี มีค่าแปรผลอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้สถานศึกษาผลิตพัฒนา และใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งการจัดบริการสื่อ เผยแพร่ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการปฏิบัติงานในการส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินการบรรลุผล ตามเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถยา อัครเรืองพิภพ (2560: 75-77) ได้ศึกษา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของครูในโรงเรียนสำนักงานเขตพัฒนา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวรรณ ประภาณาวิน (2561: 65-66) สภาพและความต้องการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการ สอนของครูระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาในด้านการสืบค้นใน การจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ซึ่งนี้แสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นความรู้สึกนึกคิดเพื่อให้บุคคลแสดง พฤติกรรมอย่างหนึ่งออกมาต่อผู้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานในองค์การ โดยแสดงออกให้เห็นได้จากความเต็มใจของบุคคลในการแสดงออกและการทุ่มเทกายและใจ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริลักษณ์ สุอ้ง

คะ(2552: 37-39) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานของครูกับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี พบว่าแรงจูงใจในการทำงานของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วราลักษณ์ จันดี (2553: 54-56) ได้ศึกษา แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ พบว่า แรงจูงใจของครูในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 หลวงพ่อเงินอนุสรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับตามค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผลประโยชน์ทางอุดมคติ ด้านความตั้งใจทางสังคมด้านสภาพการอยู่ร่วมกัน ด้านโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกว้างขวาง ด้านสิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพการทำงาน โดยปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับตรงความสามารถของบุคคล และทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานแต่ละบุคคล ด้านสิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุประสงค์ด้านสิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับโอกาสของบุคคล ด้านสิ่งจูงใจด้านสภาพทางกายภาพที่พึงปรารถนา

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการความก้าวหน้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบุคคลทุกคนมีความต้องการความก้าวหน้า และความมั่นคงในการทำงาน เป็นตัวชี้วัดด้านหนึ่งของคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานดีจะรู้สึกภาคภูมิใจ และพอใจในงานที่ทำ ซึ่งความพอใจในงานเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ ภูนิติวิชัย (2551: 33-34) ได้ศึกษา ความก้าวหน้าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง

ด้านความต้องการความเคารพนับถือ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะได้รับการนับถือและเคารพให้เกียรติ ความเคารพนับถือแสดงถึงความต้องการของมนุษย์ที่จะได้รับการยอมรับและเห็นคุณค่าโดยคนอื่น คนต้องการที่จะทำอะไรจริงจังเพื่อจะได้รับการยอมรับนับถือและต้องการจะมีกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกว่าเขาได้มีส่วนทำประโยชน์ เพื่อจะรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นอย่างอาชีพ หรือ งานอดิเรก ความไม่สมดุลในความเคารพนับถือ อาจส่งผลให้มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำและรู้สึกด้อยต่ำ คนที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำต้องการการเคารพจากคนอื่น ๆ เขาอาจพยายามแสวงหาความมีชื่อเสียง (ซึ่งขึ้นกับผู้อื่น) อย่างไรก็ตาม คนจำนวนมากที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำไม่สามารถที่จะแก้ไขความภาคภูมิใจตัวเองได้ง่าย ๆ โดยการมีชื่อเสียง ได้รับความเคารพจากภายนอก แต่ต้องยอมรับตัวเองจากภายใน ความไม่สมดุลทางจิต เช่น โรคซึมเศร้า อาจทำให้ผู้ป่วยไม่สามารถมีความภาคภูมิใจในตนเองได้ สอดคล้องกับการวิจัยของ กัญญาวดี

แสงงาม ได้ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุของจิตเคาพนับถือและความเป็นพลเมืองของนักศึกษาปริญญาตรี พบว่า ปัจจัยเชิงเหตุของจิตเคาพนับถือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. บทบาทของผู้บริหารที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จากการศึกษาสภาพพบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด 9 ด้าน ร่วมกันพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ได้ร้อยละ 6.00 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะผู้บริหารยุคใหม่ควรมีบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) การเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 3) การเป็นผู้อำนวยการความสะอาด 4) การประสานสัมพันธ์ 5) การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร 6) การประเมินผล 7) การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา 8) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 9) การส่งเสริมเทคโนโลยีการศึกษา สอดคล้องกับการวิจัยของ อุดม ธารณะ (2553: 27-29) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า 1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูใน โรงเรียนขนาดใหญ่ มีวุฒิ การศึกษาระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการทำงาน 1-10 ปี 2. บทบาทของผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของบุคลากร โรงเรียน สังกัดสำนัก การศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนใต้ ทั้งปัจจัย กระตุ้นและปัจจัยค้ำจุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก 3. ครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของ ผู้บริหารในการ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร โรงเรียนสังกัด สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครไม่ต่างกัน ทั้งด้าน ปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยค้ำจุน 4. ครูผู้สอนที่มีระดับวุฒิ การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจในการ ปฏิบัติงานของบุคลากร โรงเรียนสังกัด สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ไม่ต่างกัน ทั้งด้าน ปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยค้ำจุน 5. ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครไม่ต่างกัน ทั้งด้านปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยค้ำจุน

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ควรมี การส่งเสริมสนับสนุนการทำผลงานทางวิชาการของครู โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการทำผลงานทางวิชาการของครู

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ควรมีนโยบายกระตุ้นให้โรงเรียนในสังกัดตระหนักถึงความสำคัญกับการทำผลงานทางวิชาการของครู
3. สถานศึกษาควรจัดทำโครงการสนับสนุนการทำผลงานทางวิชาการของครู

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนการทำผลงานทางวิชาการของครู
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรทำความเข้าใจบทบาทของผู้บริหารที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างแรงจูงใจในการทำผลงานวิชาการของครู

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อปัจจัยจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครู
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิติ ตยัคคานนท์. (2552). **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: เซซฐิสตุติโอ.
- จิรวรรณ ประภานาวิน. (2561). สภาพและความต้องการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการ จัดการเรียนการสอนของครูระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทพเทวัญ ศิลาโชติ. (2553). ปัจจัยทางการบริหารวิชาการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดทำผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- รุจิรา เจียมอมรรัตน์. (2561). การพัฒนาระบบและกลไกการส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาวิชา การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่.

วรลักษณ์ จันดี. (2553). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปฐม วิทยาลัย 2
หลวงพ่อกองอนุสรณ์. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วัลลภา ลอเอี่ยม. (2552). การศึกษาอิทธิพลของบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้
ของครู. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สายยศ เหลากิมฮั้ง. (2557). บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการทำผลงานทางวิชาการเพื่อ
ขอเลื่อนแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งอาจารย์ 3 ของสถานศึกษาที่ทำการสอนในช่วง
ชั้นที่ 3-4 สังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดร้อยเอ็ด. พิษณุโลก: โครงการ
ตำรา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**.
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สิริลักษณ์ สุอังคะ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานของครูกับประสิทธิ
ผลของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ชลบุรี. **ปริญญาานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เสนาะ ตีเยาว์. (2560). แรงจูงใจกับความสำเร็จในงาน. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์. หลวง
พ่อกองอนุสรณ์. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อุดม ธารณะ. (2553). บทบาทของผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ
บุคลากรโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา

อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Guidelines for the Promotion of Bun Khao Ji of Thungkula Sub-district Community, Suwannapumi District, Roi-Et Province

พระอธิการสมาน สนฺติกโร, พระครูวาปีจันทคุณ, ไพฑูรย์ สนวนมะไฟ, พระนัฐวุฒิ สิริจันโท

Phra Adhikan Saman Santhikaro, Phra Kru Wapeechanthakhun,

Phaithun Saunmaphi, Phra Natthawut Siricando

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi-Et Buddhist College

ปรเมธ ศรีภิญโญ

Poramet Sripinyo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University, Roi-Et Campus

E-Mail: snanpras@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจีในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชาวตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชาวตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

มูลเหตุสำคัญที่ชาวอีสานทำบุญข้าวจีในเดือนสาม ก็เพราะเป็นเวลาที่ชาวบ้านหมดภาระในการทำนา ชาวบ้านได้นำข้าวใหม่ขึ้นยุ้ง ขึ้นฉาง จึงอยากร่วมกันทำบุญข้าวจีถวายพระสงฆ์ ชาวอีสานทราบถึงอานิสงส์ของการทานดังกล่าวจึงพากันทำข้าวจีถวายทาน แต่พระสงฆ์สืบต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

ส่วนปัญหาการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาในปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนและกำหนดการ ปัญหาด้านการดำเนินงาน ปัญหาด้านการเผยแพร่ความรู้

ด้านแนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยบูรณาการประเพณีบุญข้าวจีเข้ากับชุมชน สังคม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นแนวทางการส่งเสริมตามบทบาทหน้าที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งประกอบด้วย การส่งเสริมบุญประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางสังคม มิติทางการเมือง มิติทางพระพุทธศาสนา มิติทางวัฒนธรรม มิติทางการท่องเที่ยว มิติทางการสื่อสาร มิติทางการศึกษา มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางวิถีประชา มิติทางจิตสาธารณะ และในมิติของสุขภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริมโดยมีบทบาทหน้าที่รองรับ โดยจะทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีเป็นเครือข่ายร่วมกัน ส่วนที่สองเป็นแนวทางการส่งเสริมบุญประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวัฒนธรรม คือ การส่งเสริมบุญประเพณีบุญข้าวจีด้านวัฒนธรรม ด้านคติธรรม และด้านสทธรรม ซึ่งแต่ละส่วนจะเป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ประเพณี, พิธีกรรม, บุญข้าวจี

Abstract

This article consisted of the following objectives: 1) to study the background of Bun Khao Ji tradition in Theravada Buddhism; 2) to study the arrangement of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula sub-district community, Suvarnabhumi district, Roi Et province; and 3) to present a guideline for the promotion of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula sub-district community, Suvarnabhumi district, Roi Et province. The study was a qualitative research by means of documentary research and in-depth interview with the key informants. The acquired data were analyzed, synthesized, and summarized to get the research results for presentation.

The research result finds that:

The main reason that Isan villagers perform the Bun Khao Ji tradition on the 3rd month is because it is the period where they do not have duty on farming. The villagers will take the newly harvested rice from the barn for offering to the monks through Bun Khai Ji tradition as a way for merit-making. The villagers fully recognize the virtues of such offering;

therefore, the tradition has been passed down from their ancestors to the present.

Regards to the problem on the arrangement of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula subdistrict community in the present, it was found the following problems: public relations, procedures and schedules, operation, dissemination of knowledge.

From studying a guideline for the promotion of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula subdistrict community, Suvarnabhumi district, Roi Et province, it was found that Bun Khao Ji tradition is integrated with the community, society, organizations, and related agencies in order to promote the tradition. The guideline is divided into two ways, the first is a guideline for promotion through roles and duties, both directly and indirectly, in the following dimensions: society, politics, Buddhism, cultures, tourism, communication, education, economy, the way of life, public mind, and health. All of which are based on roles and duties which will result in the driving process for the promotion of Bun Khao Ji tradition in a common network manner. The second way is a guideline through a cultural dimension, that is, cultures, morals, and Dhamma, by which each part functions together in promoting Bun Khao Ji tradition of Thung Kula subdistrict community in an efficient manner.

Keywords: Tradition, Ceremony, Bun Khao Ji

1. บทนำ

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์อย่างแยกแยะไม่ได้ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นตามภาคต่าง ๆ ของประเทศส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือเมื่อมีการจัดพิธีดังกล่าวขึ้น คนในชุมชนที่มาร่วมพิธีจะเกิดความรักความสามัคคีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมชนอย่างดียิ่ง ปัจจุบันวัฒนธรรมและประเพณีแบบโบราณกำลังเลือนหายไป ซึ่งคนสมัยใหม่มักจะละเลย แม้จะมีการนำมาปฏิบัติอยู่บ้างแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนในเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ จึงทำให้มีการปฏิบัติอย่างไม่

ถูกต้องขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย หากหน่วยงานหรือส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบไม่เผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง อาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามมีความเสื่อมถอยไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะเลือนหายไปตามกาลเวลา

วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องรวบรวมให้เป็นหนึ่งเดียว เพราะพิธีกรรมเป็นเรื่องหลักที่ต้องเรียนรู้และเข้าใจโดยถ่องแท้ พิธีกรรมตามพจนานุกรมฯ ให้ความหมายไว้ว่า “พิธีกรรม” หมายถึง การบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

พิธีกรรม คือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรืออีกนัยหนึ่ง พิธีกรรมหมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตนเองไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ตามต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตน ตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเองในแต่ละศาสนา จึงก่อให้เกิดเป็น “พิธีกรรม” ทางศาสนาด้วยความเชื่อและความศรัทธา (กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

พระพุทธศาสนามีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเฉพาะ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อพิธีกรรม และประเพณีไทยส่วนใหญ่ก็มีจุดกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนา ประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติกันเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่ชาวอีสานมีความเชื่อต่อหลักบุญกรรมของพุทธศาสนา มีความเชื่อในเรื่องบุญ เมื่อใครผู้ทำบุญไว้มาก ทำกุศลไว้มาก เกิดมาแล้วก็จะได้เป็นมนุษย์ เป็นคนมั่งมีศรีสุขร่ำรวยด้วยแก้วแหวนเงินทอง มีคนนับหน้าถือตา มีความเจริญ เมื่อล้มตายจากโลกนี้ไปก็จะได้เสวยผลบุญผลกุศลอยู่เมืองฟ้าเมืองสวรรค์ แต่ถ้าหากทำความชั่วไว้มากเมื่อตายจากโลกนี้ไปก็จะได้ไปเกิดเมืองนรก อบายภูมิ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญทางพุทธศาสนาจึงมีการปฏิบัติกันสืบมาเรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติมาแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ฮีตสิบสองนั้นนับว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนอีสานเป็นอย่างมาก เป็นประเพณีที่มุ่งหมายให้คนทำบุญและมีการพบปะกันในสังคม ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักและคุ้นเคยกัน (อภิศักดิ์ โสมอินทร์, 2534)

ฮีตสิบสอง ได้แก่ เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม, เดือนยี่ บุญคูณลาน, เดือนสาม บุญข้าวจี, เดือนสี่ บุญผะเหวด, เดือนห้า บุญสงกรานต์, เดือนหก บุญบั้งไฟ, เดือนเจ็ด บุญซำฮะ, เดือนแปด บุญเข้าพรรษา, เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน, เดือนสิบ บุญข้าวสาก, เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา, เดือนสิบสอง บุญกฐิน (สาร สารทัศนายนันท์, 2534)

ชาวอีสานเชื่อในประเพณีฮีตสิบสองนี้มาก และมีการปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง ในบางท้องที่ปฏิบัติจนครบทั้ง 12 ฮีต บางท้องที่ปฏิบัติเป็นบางฮีต จะมีบางท้องที่เท่านั้นที่ไม่ได้สืบทอดมาจากประเพณีหลักที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีประเพณีพิธีกรรมอื่นที่ชาวอีสานปฏิบัติ เช่น ในเดือนสาม มีพิธีกรรมหลายอย่างคือ ทำพิธีเลี้ยงผีตาแฮก เพราะเอาข้าวขึ้นยั้งหมดแล้ว (เอ็นขวัญข้าว) สูขวัญข้าว ทำบุญเรือน เจริญพระพุทธมนต์ นำกระบุงข้าวเปลือกไปถวายพระที่วัด หาบุญไปใส่บาตรเตรียมการทำบุญพระเวศ และที่ปฏิบัติกันเป็นประจำมิได้ขาดคือ บุญข้าวจี่ (สุนทร การงาน, 2540) บุญข้าวจี่เป็นประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์และสัญลักษณ์ของชาวอีสาน เพราะเป็นประเพณีที่ให้สมาชิกได้มีโอกาสชุมนุมกัน ทุกคนได้มีเวลาเข้าใกล้ชิดกับหลักการของธรรมะทางพุทธศาสนา เป็นการทำบุญของชาวอีสานที่ได้กระทำเป็นประจำมาแต่อดีตหลายชั่วอายุคน แม้ในปัจจุบันก็ยังกระทำอยู่ ถือว่าทุกคนต้องเอาใจใส่ เพราะการทานข้าวจี่ เป็นการให้ทานชนิดหนึ่ง ถ้าหากขาดไปไม่ได้ทำบุญสักปีหนึ่ง เผอิญในปีนั้นชาวบ้านเจ็บป่วยหรือเกิดเหตุร้ายต่าง ๆ ชาวบ้านจะมีความเสียใจ และพูดไปทำนองว่า เพราะไม่ได้ทำบุญข้าวจี่จึงได้เกิดเหตุร้ายเช่นนี้ ดังนั้นชาวอีสานจึงได้ปฏิบัติกันมามิได้ขาด (ค. ตันสิงห์, 2507) ดังมีคำกล่าวไว้ว่า

ฮีตหนึ่งนั้นถึงเมื่อเดือนสาม
ให้จงพากันจี่ข้าวจี่ไปถวายสงฆ์เจ้าเอาแท้มุ่บุญกุศล
ยังสินำคำตามเฮามื้อละคาบ
หากกรรมเนียมจงซี้มีแท้แต่นาน
ให้นำไปทุกบ้านทุกที่เอาบุญพ่อเอย
คงหากเคยมีมาแต่ปางปฐมพูน
อย่าพากันโลถิมประเพณีตั้งแต่เก่า
บ้านเมืองเฮาสีเศรำภัยฮ้ายซีแลนตาม

บุญข้าวจี่ เรียกตามอาหารที่นิยมทำถวายพระภิกษุสามเณรในวันมาฆบูชา หรือภายหลังการทำนาเสร็จและนำข้าวขึ้นเล้าใหม่ ๆ ซึ่งนิยมทำกันในราวกลางเดือนสามหรือปลายเดือนสาม ข้าวจี่คือข้าวเหนียวหนึ่งให้สุกแล้วนำมาปั้นก้อนโตประมาณเท่าไข่เป็ดขนาดใหญ่ หรือเท่าผลมะตูม ขนาดกลาง โดยทาเกลือ ทาไข่ จี่ไฟให้สุกหรือบางบ้านอยากให้ข้าวจี่อร่อย ๆ ก็ใส่น้ำอ้อยไปด้วย สำหรับนำไปถวายพระภิกษุสามเณร จนมีคำกล่าวถึงเรื่องการทำข้าวจี่ว่า “เดือนสามคล้อย เจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี่ ปั้นข้าวจี่ใส่น้ำอ้อย จัวน้อยเซ็ดน้ำตา” (สีลา วีรวงศ์, 2529) ชุมชนตำบลทุ่งกุลาร อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมที่มีประวัติความเป็นมายาวนานถึงปัจจุบัน เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยึดถือและปฏิบัติตาม

ฮีตสิบสองมาโดยเคร่งครัด ชาวชุมชนตำบลทุ่งกุลายึดถือประเพณีตามฮีตสิบสอง ทุก ๆ เดือน เรื่อยมาและปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอได้ขาด โดยเฉพาะบุญข้าวจี่ชาวตำบลทุ่งกุลาได้ กำหนดจัดทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งเป็นวันมาฆบูชาของทุกปีโดยมิได้ขาดเว้น ในการกำหนดวันทำบุญนั้นมีหลายหมู่บ้านกำหนดตามสะดวกแต่จะต้องอยู่ภายในเดือน 3 แต่สำหรับชุมชนตำบลทุ่งกุลา จะกำหนดเฉพาะวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เท่านั้นมิให้ คลาดเคลื่อนจากที่เคยปฏิบัติมาแล้วทุกปี ๆ ชุมชนตำบลทุ่งกุลามีความเชื่อว่าสิ่งใดที่เป็นสิ่ง ใหม่ ๆ หายากมีน้อย เมื่อนำไปทำบุญแล้วจะได้กุศลผลบุญมาก ฉะนั้น ในการทำบุญข้าวจี่จึง ต้องรับเอาข้าวใหม่หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวหรือหลังจากที่ชาวนานำข้าวขึ้นแล้ว (ขึ้นยุ้ง) ใหม่ ๆ ในแต่ละปีจะนำข้าวใหม่นี้ไปจี่ไฟทาเกลือทาโชทาน้ำอ้อยถวายพระภิกษุสามเณร ในการ ทำบุญข้าวจี่นั้นมิ่งค้ประกอบที่น่าสนใจมาก เพราะเป็นประเพณีการถวายทานที่ชาวตำบล ทุ่งกุลา ถือว่าเป็นการถวายทานที่ได้บุญได้กุศลมากอีกประเพณีหนึ่งและนอกจากข้าวจี่ที่ นำมาถวายทานในวันมาฆบูชาแล้ว ชาวตำบลทุ่งกุลา ยังมีความเชื่อว่าเมื่อนำมาถวายแด่ พระภิกษุสงฆ์แล้วจะได้านิสงส์มากเช่นเดียวกัน ข้าวจี่นั้นชาวตำบลทุ่งกุลา จะทำเฉพาะ เนื่องในโอกาสที่สำคัญ ๆ เท่านั้น เช่น วันสำคัญทางศาสนาใช้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองจึง ถือได้ว่าข้าวจี่เป็นสิ่งที่หำหรับประทานได้ยาก นอกจากนี้ ชาวบ้านตำบลทุ่งกุลายังมีความเชื่อ เรื่องเทวดาผีบ้านผีเมืองที่รักษาหมู่บ้านให้ร่มเย็นเป็นสุข เพราะเมื่อจะมีการนำข้าวจี่ไปถวาย พระแล้วยังมีการแต่งพาข้าว (แต่งสำรับ) ให้กับผีบ้านผีเมืองและเทวดาเป็นการเช่นไหว้ เพื่อให้เกิดรับการคุ้มครองจากสิ่งเหล่านี้เพื่อให้หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล โดยในวันประเพณี คือวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 จะนำข้าวจี่และสำรับกับข้าวมาครัวเรือนละ 1 สำรับมารวมกันเพื่อทำพิธีพราหมณ์หลังจากที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้าแล้วจะมีพ่อจ้ำเป็น ผู้นำในการทำพิธีเป็นการผสมผสานความเชื่อระหว่างพุทธศาสนาพราหมณ์ผีรวมทั้งเทวดา ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อาจทำให้ชาวบ้านผู้ร่วมพิธีกรรม ดังกล่าวแยกไม่ออกว่าพิธีกรรมใดเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมใดเป็นพราหมณ์ พิธีกรรมใดเป็นผีและเทวดา หากปล่อยไว้ในชุมชนตำบลทุ่งกุลา ไม่มีการศึกษาวิจัยแยกแยะ ความเชื่อและพิธีกรรมให้ชัดเจน อาจมีการปฏิบัติผิด ๆ ถูก ๆ ต่อประเพณีและพิธีกรรม ดังกล่าว และอาจทำให้คนรุ่นหลังที่จะสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมอันดีงามนี้หมดความ ศรัทธาต่อประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าวก็เป็นได้ และอาจมีผลสะท้อนต่อวิถีชีวิตของชาว เทศบาลตำบลทุ่งกุลาในภายภาคหน้า

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ของชุมชนตำบล ทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลจากการศึกษาในด้านคุณค่าของ ประเพณี และพิธีกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชนดังกล่าว ไปเป็นข้อมูลในการเผยแพร่

พระพุทธศาสนาและอนุรักษ์ฮีตของชาวพุทธในชุมชนตำบลทุ่งกุลา ให้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจี๋ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” บทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย พื้นที่ศึกษาภาคสนามและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

ในงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) และการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

3.2 พื้นที่ศึกษาภาคสนามและผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. พื้นที่ศึกษาภาคสนาม

งานวิจัยนี้ได้กำหนดพื้นที่ คือชุมชนในเขตตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะกลุ่มประชากรที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยในพื้นที่วิจัย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 9 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีภูมิความรู้ในประเพณีบุญข้าวจี๋ 2) กลุ่มผู้บริหารเทศบาลตำบลทุ่งกุลา 3) กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน 4) กลุ่มชาวบ้านในชุมชนตำบลทุ่งกุลา 5) กลุ่มพระสงฆ์ รวมประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 50 รูป/คน

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) คือ เครื่องมือการวิจัยที่ออกแบบมาเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่วิจัย 9 กลุ่ม คือ ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จำแนกออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง อายุ ที่อยู่ และช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 ข้อมูลแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการเสนอแนะเพิ่มเติมจากประเด็นที่ให้สัมภาษณ์มาแล้ว

2) แบบบันทึกการสังเกต คือ หนังสือจดบันทึกการสังเกต

3) กล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียง ในงานวิจัยนี้ได้มีการนำเทคนิคการถ่ายภาพมาใช้ ทั้งการถ่ายภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล ภาพบริบทพื้นที่ที่วิจัย ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัย เป็นต้น

2. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1) กำหนดประเด็นของแบบสัมภาษณ์ โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดประเด็นเนื้อหาในการออกแบบสัมภาษณ์

2) การจัดทำร่างเครื่องมือวิจัย โดยการจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยขัดเกลาเนื้อหา

3) ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยการนำร่างเครื่องมือวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของประเด็นที่จะสัมภาษณ์ และความเหมาะสมของเนื้อหา โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

4) แก้ไขเครื่องมือวิจัย โดยหลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับแก้ไขให้สมบูรณ์เพื่อให้พร้อมสำหรับการนำไปใช้ต่อไป

3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เป็นเอกสารหลัก และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ คือ ศึกษาเอกสารวิชาการ บทความ หนังสือ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศอินเทอร์เน็ต และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เป็นต้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 50 รูป/คน โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ตามความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และการจัดสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 50 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) พร้อมด้วยเครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกการสังเกต เป็นต้น โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนามดังต่อไปนี้

- 1) การสำรวจบริบทพื้นที่และสภาพทั่วไปของชุมชนตำบลทุ่งกุลา
- 2) การประสานงานกับผู้นำชุมชนล่วงหน้าเพื่อขอเก็บข้อมูลทำวิจัย
- 3) ออกหนังสือนัดกลุ่มเป้าหมายพร้อมกำหนดวันเวลา และการส่งประเด็นที่ต้องการทราบล่วงหน้า เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีเวลาเตรียมข้อมูลสำคัญ
- 4) เตรียมความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

- 5) เตรียมทีมงานช่วยเก็บข้อมูล โดยมีการประชุมกับผู้ช่วยวิจัยและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้สะดวกรวดเร็วและได้ข้อมูลตามที่ต้องการ
- 6) ลงมือเก็บข้อมูลในพื้นที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 7) หลังจากเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วรวบรวมข้อมูลทั้งหมด
- 8) การจัดสนทนากลุ่ม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Document) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์บริบทพื้นที่ นำข้อมูลที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกันรอบด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบวัตถุประสงค์โดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

3.6 การนำเสนอผลการศึกษารายงาน

หลังจากวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เนื้อหาบางส่วนนำเสนอในรูปแบบของตารางข้อมูล เนื้อหาบางส่วนมีการนำเสนอแผนภาพประกอบผลการวิจัย และการอธิบายความประกอบกับภาพถ่าย โดยมุ่งตอบประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญในการวิจัยรวมทั้งการสร้างชุดความรู้ในการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการวิจัยโดยสรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

4. สรุปการวิจัย

4.1 ประวัติความเป็นมาประเพณีบุญข้าวจืดของชุมชนตำบลทุ่งกุลา

ความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจืดของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นมีต้นกำเนิดความเชื่อมาจากประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่ชาวอีสานมีความเชื่อต่อหลักบุญกรรมของพระพุทธศาสนา มาก ด้วยเหตุนี้ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญทางพระพุทธศาสนาจึงมีการปฏิบัติกันสืบมาเรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติมาแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ชาวตำบลทุ่งกุลาได้มีการฟื้นฟูประเพณีบุญข้าวจี โดยมีการจัดงานประเพณีแบบเป็นระเบียบแบบแผนและจัดงานอย่างต่อเนื่องมาทุกปี เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวอีสาน

ความเชื่อการทำบุญข้าวจีโดยทั่วไปของชาวอีสาน ชาวอีสานเชื่อในเรื่องการให้ทานข้าวจีของนางปทุมมาทาสีที่เป็นมูลเหตุให้นางได้บรรลุโสดาปัตติผล เป็นอริยบุคคล จึงเป็นมูลเหตุที่มาของประเพณีบุญเดือนสามหรือบุญข้าวจีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจี องค์ประกอบของบุญข้าวจีนั้น จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของบุญข้าวจี ได้แก่ บุคคล เวลา สถานที่ และวัตถุประสงค์ของ การถวายทานข้าวจีของชาวตำบลทุ่งกุลา กระทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งมีการถวายทาน ดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนวันบุญ หลังจากประชุมชี้แจงเรื่องกำหนดวันแล้ว ก่อนวันบุญ 3 วัน จะมีการเตรียมงาน และบางกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของงานก็เริ่มทำในวันนี้ สำหรับสิ่งที่ต้องจัดเตรียมก่อนวันนั้น คือ การเตรียมองค์ประกอบต่าง ๆ ของบุญเพื่อให้กิจกรรมในวันบุญมีความสมบูรณ์ และเรียบร้อยที่สุด

2. ขั้นตอนวันบุญ ในเช้าวันบุญชาวบ้านจะลุกขึ้นจัดอาหาร เตรียมสิ่งของเตรียมตัวสำหรับไปทำบุญในครั้งนี้ พ่อบ้าน แม่บ้านจะเริ่มเตรียมตัวโดยนึ่งข้าว ทำอาหารย่างข้าวจี ตำข้าวแตงมา เตรียมดอกไม้ ธูป เทียน ปัจจัย แล้วนำสิ่งของเหล่านี้ไปรวมกันที่ศาลาโรงธรรม เมื่อได้เวลา คือประมาณ 07.00 น. ชาวตำบลทุ่งกุลาทุกครัวเรือนจะทยอยนำสิ่งของที่เตรียมไว้ มายังสถานที่ประกอบพิธี นำอาหารที่เตรียมมาจัดสำหรับถวายพระภิกษุโดยเฉพาะข้าวจี ขั้นตอนพิธีทางสงฆ์ เมื่อถึงเวลาทุกอย่างพร้อมแล้ว พระสงฆ์มาที่ศาลาโรงธรรมก็จะเริ่มพิธีสงฆ์ คือ 1. สวดมนต์ 2. ชาวบ้านตักบาตร 3. ถวายภัตตาหาร 4. พระสงฆ์เจริญพร 5. พระสงฆ์ฉันภัตตาหารที่ชาวบ้านถวาย รวมถึงข้าวจี หลังจากพระภิกษุฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาหารที่เหลือจากการทำบุญจะแจกจ่ายให้กับผู้ที่มาร่วมทำบุญรับประทานครบ เมื่อพิธีดังกล่าวเสร็จแล้วก็ถือว่าเป็นอันเสร็จพิธีสงฆ์

4.2 สภาพปัญหาการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา มีแนวโน้มการพัฒนาตามสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมในอนาคต ซึ่งพระสงฆ์และผู้นำชุมชนและคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านพยายามหาแนวทางปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของประเพณีบุญข้าวจี และหาทางส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี เพื่อให้สืบทอดไป

ในระยะยาว โดยเน้นการสร้างความรักและความสามัคคีกันในกลุ่ม การร่วมกันแสดงออกถึงความมกตัญญูต่อบรรพบุรุษของชาวบ้าน บรรพบุรุษของวงศ์ตระกูล และการยึดถือปฏิบัติตามประเพณีอย่างเหนียวแน่น

ส่วนปัญหาของการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาในปัจจุบัน คือ 1) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ 2) ปัญหาด้านสถานที่และการเตรียมงาน 3) ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนและกำหนดการ 4) ปัญหาด้านการดำเนินงาน 5) ปัญหาด้านการเผยแพร่ นอกจากนี้ยังพบว่าประเพณีบุญข้าวจีมีความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่กระทบประเพณี เช่น ความเปลี่ยนแปลงด้านพิธีกรรม ทั้งในส่วนของทำให้ความสำคัญกับพิธีการทางสังคมมากกว่าพิธีบุญข้าวจี

4.3 แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา พบว่า จำแนกออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีตามบทบาทหน้าที่ และแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีตามบทบาทหน้าที่

การส่งเสริมตามลักษณะโครงสร้างของบทบาทหน้าที่ทางสังคม ทั้งบทบาทหน้าที่อย่างเป็นทางการและบทบาทหน้าที่ตามธรรมชาติ โดยการปรับบทบาททุกภาคส่วน เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ซึ่งจะมีกลุ่มคนและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ร่วมดำเนินการอย่างสอดคล้องตามลักษณะของภาระหน้าที่ขององค์กร โดยไม่ขัดกับหลักกฎหมายและดึงหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี และการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี จะต้องสอดคล้องกับบริบทสภาพปัญหาประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา จากการวิจัยพบว่า ควรมีการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีโดยชุมชน สังคม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางสังคม ส่งเสริมโดยผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลทุ่งกุลา ทั้งร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรักษา ร่วมแก้ปัญหา ร่วมพัฒนา และร่วมรับประโยชน์จากประเพณีบุญข้าวจี รวมทั้งผลักดันให้เกิดพลังในการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรมผ่านความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

2) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ในมิติทางการเมือง การดึงกลุ่มคนหรือองค์กรทางการเมืองการปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อมีส่วนร่วมในการทำแผนและงบประมาณ

3) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ ในมิติทางพระพุทธศาสนา 1) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ โดยองค์คณะสงฆ์ตามภารกิจคณะสงฆ์ 6 ด้าน 2) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่สนับสนุนกิจการและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ การคุ้มครองพระพุทธศาสนา การส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา การทำนุบำรุงพุทธศาสนา ศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการทำแผนในการบูรณาการประเพณีบุญข้าวจี่เข้ากับหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด 3) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ โดยพุทธบริษัท ซึ่งเป็นหน้าที่ของภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกาเป็นแกนนำ โดยปรับบทบาทหน้าที่เพื่อส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่

4) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ ในมิติทางวัฒนธรรม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีหน้าที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและความเป็นไทย โดยทำแผนบูรณาการเพื่อขอรับการส่งเสริม

5) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ในมิติทางการศึกษา ส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดการองค์ความรู้ประเพณี การเผยแผ่องค์ความรู้ประเพณีบุญข้าวจี่ และการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ประเพณีบุญข้าวจี่ของท้องถิ่นในสถานศึกษา

6) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ในมิติทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้แก่คนในชุมชน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมสินค้าและบริการ

7) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ในมิติทางวิถีประชา โดยการส่งเสริมวิถีชุมชนประจำวันเพื่อให้เอื้อต่อประเพณีบุญข้าวจี่ เช่น การส่งเสริมจิตสำนึกรักในบรพบุรุษ การรักษาวัฒนธรรม

2. แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ในมิติทางวัฒนธรรม

นอกจากแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ตามบทบาทหน้าที่แล้วยังควรมีการส่งเสริมที่เน้นหนักไปในทางวัฒนธรรม โดยจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ด้านวัตถุธรรม คือ การส่งเสริมองค์ประกอบทางวัตถุสิ่งของในประเพณีบุญข้าวจี่ โดยมีทั้งการอนุรักษ์วัตถุสิ่งของในพิธีดั้งเดิม เช่น เครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และการส่งเสริมวัตถุสิ่งของที่เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น ใช้เครื่องตีสมัยใหม่แทนเหล็กขาว 2) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี่ด้านคติธรรม คือ การปลูกฝังจิตสำนึกความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้มีพระคุณ การเคารพบูชาพระรัตนตรัย ปลูกฝังทัศนคติและความเชื่อในเรื่องการบูชาและอุทิศส่วนกุศล และความลึกซึ้งในคุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี่ 3) การส่งเสริมประเพณี

บุญข้าวจีด้านเนติธรรม คือ การปลูกฝังให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี กฎเกณฑ์ กติกา แนวทางปฏิบัติ จริยธรรม ศีลธรรม บรรทัดฐานทางสังคมที่ยึดถือปฏิบัติ ร่วมกัน รวมทั้งการเข้ากำหนดการ ขั้นตอน องค์ประกอบ และแบบแผนปฏิบัติที่เกี่ยวกับ ประเพณีบุญข้าวจี 4) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีด้านสหธรรม คือ การปฏิบัติตามธรรมเนียมนิยมทางสังคม แม้บางอย่างไม่ใช่วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวจีโดยตรง แต่ก็มี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งดีงามโดยไม่ปิดกั้น ในฐานะที่ชุมชนบ้านสว่างก็เป็นส่วนหนึ่งของ สังคมไทย จึงควรมีการรับวัฒนธรรมอันดีงามจากภายนอกเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับ บริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารเพื่อสารสัมพันธ์ทางสังคม และ ปฏิบัติตามมารยาท รวมทั้งกฎเกณฑ์ทางสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดกระบวนการรักษา ประเพณีบุญข้าวจีไปพร้อมกับการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมด้วย ซึ่งจะ ทำให้เกิดการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีสอดคล้องกับบริบททางสังคมอื่นด้วย

ดังนั้น การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาตามบทบาท หน้าที่ โดยบูรณาการประเพณีบุญข้าวจีกับชุมชน สังคม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมตามบทบาทหน้าที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งประกอบด้วย การ ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางสังคม มิติทางการเมือง มิติทางพระพุทธศาสนา มิติทาง วัฒนธรรม มิติทางการท่องเที่ยว มิติทางการสื่อสาร มิติทางการศึกษา มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางวิถีประชา มิติทางจิตสาธารณะ มิติด้านความปลอดภัย และในมิติของสุขภาพ ซึ่งเป็น การส่งเสริมโดยมีบทบาทหน้าที่รองรับ มีทั้งหน้าที่โดยตรงและมีบทบาทที่สมควรกระทำต่อ ประเพณีบุญข้าวจีและจะทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีเป็น เครือข่ายร่วมกัน ส่วนแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวัฒนธรรม คือ การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีด้านวัฒนธรรม ด้านคติธรรม ด้านเนติธรรม ด้านสหธรรม

5. ข้อเสนอแนะ

เมื่อศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ควรให้การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ในด้านเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยว การสร้างรายได้ อาชีพเสริม และการกระจายรายได้ เป็นต้น
2. ทุกภาคส่วนควรให้การสนับสนุน และร่วมมือกันอนุรักษ์รูปแบบประเพณี บุญข้าวจีแบบดั้งเดิมเอาไว้เพื่อไม่สูญหาย

3. หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรจัดรูปแบบพิธีกรรมท้องถิ่นที่ถูกต้องของจังหวัดร้อยเอ็ด ในรูปแบบเอกสาร วีดิทัศน์ เทป หรืออื่น ๆ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำในการประกอบพิธี ประชาชน และเยาวชนทั่วไป ได้รับทราบในการจัดบุญประเพณี

4. หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งปลูกฝัง ความรู้ ความเข้าใจ ในความสำคัญของประเพณีบุญข้าวจี่ ให้ได้ตระหนักและเข้าร่วมประเพณีบุญด้วยการเน้นความสำคัญอย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษายังมีประเด็นที่ควรศึกษา จึงควรมีการศึกษาเป็นงานวิจัยเพื่อต่อยอดงานวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีประจำท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดประเพณีบุญข้าวจี่ของทุกภาคส่วน
3. ศึกษาวิวัฒนาการรูปแบบประเพณีการทำบุญข้าวจี่ ในชุมชนภาคอีสาน
4. ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **พิธีกรรมและประเพณี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สาร สารทัศน์นันท. (2534). **ฮีตสิบสอง – คลองสิบสี่**. เลย: เมืองเลยการพิมพ์.
- สีลา วีระวงศ์. (2529). **ฮีตสิบสอง**. อุบลราชธานี: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอุบลราชธานี.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2534). **โลกทัศน์อีสาน**. กาฬสินธุ์: โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- สุนทร การงาน. (2540). **ประเพณีบุญกุ่มข้าวใหญ่และบุญข้าวจี่บ้านหนองกุง ตำบลเสื่อไ้ก่**. อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วของกุกลา อำเภอเข็ญใน
จังหวัดอุบลราชธานี

An Analytical Study on Buad Lookkaew Tradition of Kula Ethnic
in Khueang Nai Distric, Ubon Ratchathani Province

พระประภาส กตทีโป, พระครูปลัดสมหมาย อตฺถสิทฺโธ,

พระครูวาปีจันทคุณ, พระนัฐวุฒิ ศรีจันทร์

Phra Phrapas Kathathipo, Phrakrupralad Sommai Attasitto,

Phrakhru Vapeechantakhun, Phra Natthawut Srichan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkronrajavidyalaya University, Roi-Et Buddhist College

E-mail: 068345812682@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าประเพณีการบวชลูกแก้วของกุกลา อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานีการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของกุกลา 2) เพื่อศึกษาขั้นตอนหรือกระบวนการบวชลูกแก้วของกุกลา อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เพื่อวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วของกุกลา อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกภาคสนาม จากกลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 3 กลุ่ม (1) พระสงฆ์ 5 รูป (2) ผู้นำกุกลา 5 คน (3) ชาวกุกลาอำเภอเข็ญใน 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของกุกลา อำเภอเข็ญใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยหลักสำคัญ ๆ ยึดมั่นในหลักศรัทธา จาคะ กตัญญู อดายมุข การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

ขั้นตอนการบวชลูกแก้วของกุกลา พบว่า การบวชลูกแก้ว จะมี 3 วัน 3 ขั้นตอน คือ ในวันแรก คือ วันแห่ลูกแก้วรอบหมู่บ้าน วันที่ 2 เรียกว่า วันรับแขก จะมีขบวนแห่คล้ายวันแรก แต่ในวันที่ 2 ขบวนจะแห่ เพื่อถวายพระพุทธ และเครื่องจตุปัจจัยถวาย

พระสงฆ์ วันสุดท้ายคือ วันบวช เป็นการเปลี่ยนผ้ากาสาวพัตรสีเหลืองแล้วก็สามเณรอย่างสมบูรณ์

ส่วนการวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วของกุ่มลา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การบวชลูกแก้ว เป็นประเพณีความเชื่อของชาวลำทะเมนชัยที่เชื่อว่า ถ้าใครได้จัดงานบวชสามเณรและได้อุปสมบทพระภิกษุจะได้านิสงส์มากล้นและหากได้มีโอกาสมาร่วมงานบวชลูกแก้วแล้วจะได้กุศลใหญ่หลวงโดยเฉพาะผู้ที่เจ้าภาพลูกแก้ว หรือผู้ที่เป็นอุปฐากให้ลูกแก้วได้เข้าบวช ก่อนการบวชลูกแก้วนั้นจะมีการแต่งกายอย่างงดงามเปรียบเสมือนเทวดาตัวน้อย ๆ แห่ไปรอบเมือง ตามถนนหนทางต่าง ๆ ซึ่งขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วยเสียงดนตรีอันแสดงถึงความสนุกสนานรื่นเริงจากเครื่องดนตรีของไทยใหญ่ ได้แก่ มอชิง ฉาบ และกลองมอชิง

คำสำคัญ: ประเพณี, การบวช, ลูกแก้ว

Abstract

The thesis entitled “An Analytical Study on Buad Lookkaew Tradition of Kula Ethnic in Khueang Nai District, Ubon Ratchathani Province” consisted of the following objectives: 1) to study the life principles according to the Buddhist teachings of Kula ethnic; 2) to study the procedure or process of Buad Lookkaew tradition of Kula ethnic in Khueang Nai district, Ubon Ratchathani province; and 3) to conduct an analytical study on Buad Lookkaew tradition of Kula ethnic in Khueang Nai district, Ubon Ratchathani province. The study was conducted by means of documentary research and field study. The target group was acquired through a purposive sampling and divided into three consisting of 1) 5 monks, 2) 5 leaders of Kula ethnic, and 3) 5 persons of Kula ethnic in Khueang Nai district, in a total of 15 persons.

The research result finds that:

1. From studying the life principles according to the Buddhist teachings of Kula ethnic in Khueang Nai district, Ubon Ratchathani province, the significant principles found are as follows: *saddhā* (faith), *cāga* (liberality),

kataññutā (gratitude), apāyamukha (cause of ruin), self-reliance, and sufficiency economy, etc.

2. From studying the procedure or process of Buad Lookkaew tradition of Kula ethnic, it was found that the ceremony starts from the procession of the young boys, who dress up beautifully with precious decorations as if a little deva (gods), being carried around the village. The procession is lively and the fast-moving music is played by a band with the Tai musical instruments, namely, Mong Soeng (a set of gongs), cymbals, and Glong Mong Soeng (drums).

3. From an analytical study on Buad Lookkaew tradition of Kula ethnic in Khueang Nai district, Ubon Ratchathani province, it was found that the ceremony usually lasts 3 days: the first day is called “Aow Sang Long” in which the boys will be carried around the village; the second day is called “Wan Rub Kaek” (receiving guests) in which the boys will be carried like on the first day but there are also other ceremonies such as the procession of monastic items to offer to the monks; and the last day is called “Wan Buad” (ordination day) which will start from the taking the boys to the temple, they will change their clothes from a beautiful decorated Sang Long to the yellow robes of monks and novices.

Keywords: Tradition, Ordination, Lookkaew

1. บทนำ

เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กุลาเป็นชื่อที่เรียกพวกพ่อค้าชาวไทยใหญ่ที่มีสัญชาติพม่าในขณะนั้น (ในภาษาพม่า กุลา มาจากคำว่า กาลา (kala) ซึ่งแปลว่า คนต่างถิ่น) (ขวัญฤทัย ชื่นมาลัย, แหล่งข้อมูล: <http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/?22> สิงหาคม 2562) ในพงศาวดารภาคที่ 4 เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกุลาว่า “นายกองตองสู” หรือ “ตองสู” หรือ “ต๋องสู” เอกสารที่บันทึกเรื่องราวของชาวกุลาที่พบในปี พ.ศ. 2381 (รัชกาลที่ 3) ชื่อความบันทึกว่า...“พวกกุลาหรือต๋องสูที่เดินทางค้าขายในภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ ตาก สวรรคโลก และกำแพงเพชร...” (บุญจิตต์ ชูทรงเดช, แหล่งข้อมูล:

<http://www.isan.clubs.chula.ac.th>. 22 สิงหาคม 2562) ส่วนในภาคอีสานนั้น มีปรากฏเอกสารเก่าที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่บันทึกเรื่องราวของชาวกุลลาในภาคอีสานคือ บันทึกเรื่องราวขัดแย้งระหว่างต้องสู้กับเจ้าเมืองร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิ และขอนแก่น กรณีโค ประมาณ 600 ตัว ที่ต้องสู้ในเมืองเหล่านี้บันทึกมีว่า...“ต้องสู้ได้ซื้อโคในร้อยเอ็ด 66 ตัว ในสุวรรณภูมิ 178 ตัว และในขอนแก่น 333 ตัว แล้วเจ้าเมืองเหล่านี้ก็ยึดโคทั้งหมดไว้ พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองเหล่านี้ชดใช้ราคาโคแก่ชาวต้องสู้ ซึ่งขณะนั้นรออยู่ที่กรุงเทพฯ โดยให้ขายโคคืนแก่เจ้าของเดิม หรือขายให้ใครก็ได้เพื่อนำเงินมาชดใช้ให้ต้องสู้ แต่เจ้าเมืองเหล่านี้ก็ดำเนินการช้ามาก ทางกรุงเทพฯ จึงต้องจ่ายเงินค่าโคให้ต้องสู้ไปก่อน 2,763.5 บาท แล้วสั่งให้เจ้าเมืองใช้เงินคืนให้ทางกรุงเทพฯ โดยไม่ชักช้า เจ้าหน้าที่กรุงเทพฯ เองก็สงสัยอยู่ว่าพม่า-อังกฤษ (ขณะนั้นพม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษแล้ว) มีความในใจอะไรซ่อนอยู่เบื้องหลังการค้าของต้องสู้ และสั่งให้เจ้าเมืองในภาคอีสานมิให้ขายโคกระบือแก่ชาวต่างชาติ เหตุการณ์ในภาคเหนือและภาคอีสานครั้งนั้น ก่อให้เกิดความยุ่งยากเกี่ยวกับการค้าในระยะแรก ๆ มาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับสัตว์ พาหนะ ได้ถดถอยลง จนกระทั่งถูกเจ้าหน้าที่ทางไทยห้ามค้าในที่สุด ส่วนพวกต้องสู้ที่เป็นพ่อค้าในภาคเหนือ บางทีก็ถูกเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจับพลอยฟ้าพลอยฝนไปด้วยเหตุการณ์ในร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิ และขอนแก่น.(บุญจิตต์ ชูทรงเดช, แหล่งข้อมูล: <http://www.isan.clubs.chula.ac.th>. 22 สิงหาคม 2562.)

ชาวตองสู หรือต้องสู้ส่วนใหญ่จะมาจากเมืองมะละแหม่ง สถานที่ซึ่งกุลลาหรือต้องสูมีแผนการเดินทางเพื่อการค้าขายสิ่งของทั่วไป คือหัวเมืองในลาวฝ่ายเหนือ (มณฑลลาวพวนหรืออุดร) หรือนครราชสีมา ตาก เชียงใหม่ แพร่ ลำปาง ลำพูน น่าน ซึ่งเดินทางไปบ่อย และบริเวณที่ไม่บ่อยนัก คือ สวรรคโลก นครสวรรค์ ลพบุรี หล่มสัก เป็นต้น กลุ่มที่ เดินทางไปทางนครราชสีมา สินค้าที่ตองสูต้องการซื้อโดยทั่วไปที่นครราชสีมา และลาวฝ่ายเหนือ คือ ช้าง งาช้าง เขาสัตว์ ไหม โค กระบือ เสื้อผ้า กลอง เครื่องเงินและเครื่องประดับอื่น ๆ พวกเขาสนใจไม่ซุงด้วยเหมือนกัน ซึ่งเป็น ผลผลิตในเชียงใหม่ แพร่ ลำปาง ลำพูน และน่าน สินค้าที่นำไปขายเป็นพิเศษก็คือปิ่นและผ้าไหม กุลลาหรือตองสูจะเดินทางเป็นหมู่ถึง 48 คน พ่อค้า กุลลาหรือตองสูเหล่านี้มีปืนและดาบเป็นอาวุธ

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกุลลาบางคนแต่งงานกับผู้หญิงลาวในพื้นที่ เช่น ที่หมู่บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี และที่หมู่บ้านในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร คนลาวพื้นถิ่นเห็นว่า คนกุลลาปฏิบัติตัวดีเป็นที่ยอมรับนับถือของคนลาว

จากที่ได้สัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้าน พวกเขาเล่าว่า ชาวภูลาคือคนดีและร่ารวย มีทั้งเงินมีทั้งทองทุกอย่าง อีกทั้งยังเป็นคนขยันขันแข็ง ไม่ทิ้งขว้างลูกเมียและครอบครัว คนภูลาบางคนได้ทำการเพาะปลูกในที่ดินของพ่อแม่ของฝ่ายภรรยา แต่บางคนก็มีได้ทำเพียงแต่บ่นว่าดินที่นี้แข็งเกินไปไม่เหมาะจะปลูกอะไร ช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว คนภูลาเริ่มออกเดินทางโดยจะนำข้าวส่วนที่เหลือจากที่แบ่งไว้กินแล้ว น้ำตาลอ้อยและสิ่งละอันพันละน้อยอื่น ๆ ใส่หาบออกไปตระเวนขายยังท้องถิ่นอื่น นอกจากนี้ชาวภูลายังมีสุนิสัยการกินที่ผิดแผกไปจากคนลาว คือ กินผักที่ต้มแล้ว กินเนื้อหมูที่ปรุงสุกแล้วใส่น้ำมันงา สุกบู่หรือมันใบตอง เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวพ่อแม่ของเขาก็เริ่มปลูกข้าวชาวภูลา (ประมาณปี พ.ศ. 2471) ปรากฏว่าครอบครัวเขาและหมู่บ้านลาวอื่น ๆ ก็นิยมกินข้าวชาวภูลาเป็นมือเย็น ขณะที่ยังคงกินข้าวเหนียวเป็นอาหารมื้อเช้าและกลางวัน ชาวภูลา คือ ข้าวอีกสายพันธุ์หนึ่งที่ไม่ใช่ข้าวเหนียว (U 007) ข้าวชนิดนี้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในหมู่คนลาวและตามหมู่บ้านลาวที่รู้จักกับคนภูลา การนับถือศาสนาในทัศนะของคนลาวในชุมชนดั้งเดิม คนภูลาเป็นคนแปลกหน้าที่มีความรู้ทางพุทธศาสนาหรือเวทมนตร์คุณไสย พวกเขาเดินทางไปไหนต่อไหนได้โดยไม่ต้องพะวงกับพรมแดนของประเทศ คนลาวเห็นว่าเพราะคนพวกนี้มีวิชาปกป้องตนเองจึงสามารถทำเช่นนั้นได้เนื่องด้วยชาวภูลามีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก พวกเขาได้สร้างวัด (วัดทุ่งสว่างอารมณ์) ขึ้นในหมู่บ้าน และได้บริจาคเงินจำนวนมากเพื่อบูรณะซ่อมแซมวัดภายในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมอบคัมภีร์ที่มีอักษรจารึกทั้งภาษาไทยใหญ่ และภาษาพม่าให้แก่วัดอีกด้วย ภูลบุตรผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณร (ลูกแก้ว) ในพระพุทธศาสนา มาจากสกุลต่าง ๆ กัน ทั้งอุปนิสัยใจคอ มารยาท และความประพฤติย่อมไม่เหมือนกัน เมื่อเข้ามาบรรพชาอุปสมบทถือเพศเป็นสมณะแล้วต่างคนต่างประพฤติปฏิบัติขนบธรรมเนียมชอบใจเหมือนคลุ่หัดสัไม่ได้เพราะหมู่คณะที่ตั้งอยู่โดยไม่มีอะไรเป็นหลักย่อมไม่มั่นคง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 109)

ภูลามีแบบแผนการดำเนินชีวิตเป็นรูปธรรมชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มชน ดังนั้นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มจึงมีระบบรูปแบบที่ชัดเจนย่อมเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่จะช่วยให้เกิดความสามัคคีและทำให้สมาชิกในกลุ่มมีแรงจูงใจที่จะทำการสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามให้แก่สังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ให้มีความสันติสุข (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2542: 186) เนื้อหากล่าวถึงสังคมแบบดั้งเดิมบุคคลจะมีความผูกพันกันโดยอาศัยสายสัมพันธ์หลายด้าน เช่น ด้านเชื้อชาติศาสนา ที่อยู่อาศัยและเครือญาติ สายสัมพันธ์เหล่านี้ในทางมานุษยวิทยาถือว่าเป็นโครงสร้างสังคมที่เป็นเครือข่าย สายใยผสานและยึดเหนี่ยวบรรดา

สมาชิกของสังคมไว้ด้วยกัน (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543: 176)

จากการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้นจะเห็นว่ากุลามีการดำเนินชีวิตเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่มีการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมประเพณีของกุลในปัจจุบันอย่างจริงจัง ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีในอีกมิติหนึ่ง คือ การบวชลูกแก้วของกุลตำบลก่อเอ้ อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของกุล ตำบลก่อเอ้ อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาขั้นตอนหรือกระบวนการบวชลูกแก้วของกุลตำบลก่อเอ้ อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วของกุลตำบลก่อเอ้ อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนหรือกระบวนการบรรพชาอุปสมบทในทางพระพุทธศาสนา บริบทพื้นที่ของกุล และประเพณีการบวชลูกแก้วของกุล ตำบลก่อเอ้ จังหวัดอุบลราชธานี

3.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราเชิงวิชาการ บทความ ตลอดจนแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยแบ่ง การศึกษาเอกสารที่จะนำมาวิจัยออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช 2539
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และและเอกสารอื่น ๆ

3.3 การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

การวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการการสัมภาษณ์ (Interview) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม จำแนกเป็น (1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป (2) ผู้นำกลุ่ จำนวน 5 คน (3) ชาวภู่อำเภอเขื่องใน จำนวน 5 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น จำนวน 15 รูป/คน กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของงานวิจัย

3.4 พื้นที่การศึกษา

ในด้านพื้นที่การศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมายได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง คือ พระสงฆ์และชาวภู่อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

3.5 ระยะเวลาทำการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของภู่อำเภอเขื่องในครั้งนี ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงาน 8 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2563 ถึงวันที่ 1 มีนาคม 2564

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

ก่อนที่จะมีการศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัยดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำวิจัย การกำหนดประเด็นที่จะเก็บข้อมูลภาคสนาม
- 2) กำหนดโครงสร้างเนื้อหาให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์
- 3) การสร้างเครื่องมือวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับประเด็นและพื้นที่วิจัย
- 4) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโครงสร้างรูปแบบความตรงเชิงเนื้อหาและความถูกต้องของภาษาที่ใช้
- 5) นำเครื่องมือวิจัยมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

6) ทดลองใช้เครื่องมือวิจัยกับประชากรกลุ่มอื่นเพื่อประเมินคุณภาพและนำมาปรับปรุง

7) เตรียมเครื่องมือให้พร้อมในการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยต่อไป

2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามมุ่งเน้นหาข้อมูลจากพื้นที่อำเภอเชิงใน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประเด็นประวัติความเป็นมาของกุลา บริบทของพื้นที่ ความเชื่อ ความศรัทธาของกุลาที่มีต่อการบวชลูกแก้ว โดยมีขั้นตอนของการเก็บข้อมูลภาคสนามดังต่อไปนี้

- 1) การสำรวจบริบทพื้นที่วิจัย
- 2) การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องล่วงหน้าเพื่อขอเก็บข้อมูลวิจัย
- 3) ออกหนังสือนัดกลุ่มเป้าหมายพร้อมกำหนดวันเวลาและการส่งประเด็นที่จะเก็บข้อมูล เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีเวลาเตรียมข้อมูล
- 4) เตรียมความพร้อมของเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และอุปกรณ์ที่ช่วยในการเก็บข้อมูล เช่น สมุดจดบันทึก คอมพิวเตอร์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น รวมทั้งการเตรียมผู้ช่วยและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล
- 5) ลงมือเก็บข้อมูลในพื้นที่กับประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- 6) รวบรวม/ตรวจสอบ/จัดระเบียบข้อมูล

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจำแนกจัดประเภทข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) และนำเสนอเป็นความเรียง และสังเคราะห์เนื้อหา จากนั้นจึงอธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริงเพื่อตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการบวชลูกแก้วของกุลาในพระพุทธศาสนา บริบทพื้นที่ของกุลาตำบลก่อเอ้ อำเภอเชิงใน จังหวัดอุบลราชธานีและประเพณีการบวชลูกแก้ว ตำบลก่อเอ้ อำเภอเชิงใน จังหวัดอุบลราชธานี

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วของกุลา อำเภอเชิงใน

จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่สำคัญสามารถนำมาสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของกุลลา อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี โดยหลักสำคัญ ๆ ยึดมั่นในหลักศรัทธา จาคะ กตัญญู อบายมุข การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

2. ขั้นตอนหรือกระบวนการบวชลูกแก้วของกุลลา พบว่า การบวชลูกแก้ว จะมี 3 วัน วันแรกเรียก “วันเอาสำลง” คือวันแห่ลูกแก้วรอบ ๆ หมู่บ้านเพื่อความสนุกสนาน วันที่ 2 เรียกว่า “วันรับแขก” จะมีขบวนแห่คล้าย ๆ วันแรก แต่ในวันที่ 2 ขบวนแห่จะประกอบด้วยเครื่องสักการะ รูปเทียนต่าง ๆ เพื่อถวายพระพุทธ และเครื่องจตุปัจจัยถวายพระสงฆ์ วันสุดท้ายคือ “วันบวช” พิธีของวันนี้จะเริ่มต้นด้วยการนำลูกแก้วไปยังวัด พอถึงวัดลูกแก้วทั้งหมดก็จะกล่าวขออนุญาตเพื่อทำการบวชจากพระผู้ใหญ่ เมื่อท่านได้อนุญาตลูกแก้วก็จะพร้อมกันกล่าวคำปฏิญาณตนและอาราธนาศีล แล้วจึงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากชุดผ้าสำลงที่สวยงามมาเป็นผ้ากาสาพัตร์สีเหลืองแล้วก็เป็นสามเณรอย่างสมบูรณ์ โดยอาจจะอยู่หลายเดือนเพราะเป็นช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนของทุก ๆ ปี

3. การวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วของกุลลา อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การบวชลูกแก้ว เป็นประเพณีความเชื่อของชาวลำดวนที่เชื่อว่า ถ้าใครได้จัดงานบวชสามเณรและได้อุปสมบทพระภิกษุจะได้านิสงส์มากล้นและหากได้มีโอกาสมาร่วมงานบวชลูกแก้วแล้วจะได้กุศลใหญ่หลวงโดยเฉพาะผู้ที่เจ้าภาพลูกแก้ว หรือผู้ที่เป็นอุปฐากให้ลูกแก้วได้เข้าบวช ก่อนการบวชลูกแก้วนั้นจะมีการแต่งกายอย่างงดงามเปรียบเสมือนเทวดาตัวน้อย ๆ แห่ไปรอบเมือง ตามถนนหนทางต่าง ๆ ซึ่งขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วยเสียงดนตรีอันแสดงถึงความสนุกสนานรื่นเริงจากเครื่องดนตรีของไทยใหญ่ ได้แก่ มอชิง (ฆ้องชุด) ฉาบ และกลองมอชิง (กลองสองหน้า)

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยหลักสำคัญ ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเผ่ากุลลา อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักศรัทธา ความกตัญญู กตเวที หลักอริยสัจ 4 หลักอิทธิบาท 4 อบายมุข 4,6 การพึ่งตนเอง และหลักเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของกุลลา อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการดำเนินชีวิตโดยสัมมาอาชีวะ มีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทั้งนี้

เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเผ่ากุลา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี ถือว่าเป็นผู้นับถือ พระพุทธศาสนา แก้ปัญหาชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 ประกอบอาชีพด้วยหลักอิทธิบาท 4 เว้นจากปากทางแห่งความเสื่อมคืออบายมุข 4,6 และพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับ สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2550:) หลักการพึ่งตนเอง คือ การทำความดี ประกอบการมีวิริยะในการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (วัตถุ) และด้านจิตใจนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยแท้ สอดคล้องกับ อยู่ สุนทรชัย (2540: 15) ได้มีทัศนะในเรื่องนี้ว่า “การพึ่งตนเอง” คือการช่วยเหลือตัวเองได้ในด้านปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนเราควรพึ่งตนเองให้ได้ก่อน จากนั้นจึงพึ่งในด้านเศรษฐกิจสอดคล้องกับ ชาลี มาระแสง (2547: 17) ได้กล่าวว่า “การพึ่งตนเอง” คือการเพิ่มมูลค่าจากคุณค่าของสิ่งที่ตนมีอยู่ โดย ยึดหลักว่า ในการพึ่งตนเองนั้นควรทำสิ่งตนเองมีความรู้และทำในสิ่งที่ตนรักก่อน สอดคล้องกับ เขียง ไทยดี (2547: 19-21) มองว่า “การพึ่งตนเอง” คือการทำงานอะไรก็ได้ที่ทำให้ตนเองมีความสุข ครอบครัวมีความสุขเพื่อให้ตนเองมีกินก่อน โดยไม่ต้องสนใจที่จะนำไปสู่ตลาด แต่ให้มุ่งนำเข้ามามากกว่านำไปและค่อย ๆ ทำไปโดยไม่หักโหม โดยยึดคติที่ว่า “มีกินใช้ ได้กินกิน เราก็รวย กินกินได้ ใช้กินมี เราก็จน และสอดคล้องกับ ผาย สร้อยสระกลาง (2540: 10-15) กล่าวว่า “การพึ่งตนเอง” คือการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ทุกซ์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) นิโรธ (ความดับแห่งปัญหา) มรรค (วิธีการที่นำไปสู่การดับปัญหา) ด้วยตนเอง เพื่อให้รู้ตนเอง รู้ผู้อื่นซึ่งทำให้สามารถพึ่งตนเองได้และพึ่งพาคนอื่นได้

2. ขั้นตอนหรือกระบวนการบวชลูกแก้วของกุลา พบว่า การบวชลูกแก้ว จะมี 3 วัน วันแรกเรียก “วันเอาสำลอง” คือวันแห่ลูกแก้วรอบ ๆ หมู่บ้านเพื่อความสนุกสนาน วันที่ 2 เรียกว่า “วันรับแขก” จะมีขบวนแห่คล้าย ๆ วันแรก แต่ในวันที่ 2 ขบวนแห่จะประกอบด้วยเครื่องสักการะ รูปเทียนต่าง ๆ เพื่อถวายพระพุทธ และเครื่องจตุปัจจัยถวายพระสงฆ์ วันสุดท้ายคือ “วันบวช” พิธีของวันนี้จะเริ่มด้วยการนำลูกแก้วไปยังวัด พอถึงวัด ลูกแก้วทั้งหมดก็จะกล่าวขออนุญาตเพื่อทำการบวชจากพระผู้ใหญ่ เมื่อท่านได้อนุญาต ลูกแก้วก็จะพร้อมกันกล่าวคำปฏิญาณตนและอาราธนาศีล แล้วจึงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากชุดผ้าสาบลงที่สวยงามมาเป็นผ้ากาสาหวดสีเหลืองแล้วก็เป็นสามเณรอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระมหาสุทัศน์ ไชยยะภา (2544: 16) ได้ศึกษาประวัติพระอุปัชฌาย์ในสมัยพุทธกาล พบว่า การรับบุคคลเข้าบวชเพื่อฝึกฝนตามหลักการพระพุทธศาสนาต้องอาศัย

บุคคลผู้นำเข้าสู่หมู่สงฆ์ ฝึกสอนดูแลและให้การศึกษาบรมปฏิบัติตนจนได้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาการเผยแผ่จึงจะสำเร็จประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ คือ พระอุปัชฌาย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาหรรษา นิธิบุญยากร (2545: 226) ได้ศึกษาเรื่อง “วิกฤตพุทธศาสนา: ศึกษากรณีการบรรพชาเป็นสามเณรในประเทศไทย (2523-2543)” พบว่า สามเณรเป็นนักบวชที่ได้ผ่านกระบวนการของการบรรพชาเข้ามาเพื่อทำหน้าที่ที่สำคัญ คือสืบต่อและดำรงรักษาพระพุทธศาสนา เพราะสามเณรมีสถานะเป็นผู้รับการบ่มเพาะคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ เพื่อเตรียมอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์ สามเณรจึงเป็นเหล้ากอกของสมณะซึ่งหมายถึงเหล้ากอกของบุคคลผู้เพียบพร้อมไปด้วยองค์ความรู้ที่ประสานสอดคล้องกับพฤติกรรมของตนทั้งการคิด การพูด และการกระทำ อันจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการทำหน้าที่เป็นศาสนทายาทที่สำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยาวนานต่อไป

3. การวิเคราะห์ประเพณีการบวชลูกแก้วนั้น พบว่า ก่อนการบวชลูกแก้วจะมีการแต่งกายอย่างงดงามเปรียบเสมือนเทวดาตัวน้อย ๆ แห่ไปรอบเมือง ตามถนนหนทางต่าง ๆ ซึ่งขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วยเสียงดนตรีอันแสดงถึงความสนุกสนานรื่นเริงจากเครื่องดนตรีของไทยใหญ่ ได้แก่ มอญเซ็ง (ฆ้องซุด) ฉาบ และกลองมอญเซ็ง (กลองสองหน้า) การบวชลูกแก้วของกุลา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เป็นประเพณีความเชื่อของชาวล้านนาที่เชื่อว่า ถ้าใครได้จัดงานบวชสามเณรและได้อุปสมบทพระภิกษุจะได้านิสงส์มากล้นและหากได้มีโอกาสมาร่วมงานบวชลูกแก้วแล้วจะได้กุศลใหญ่หลวง โดยเฉพาะผู้ที่เจ้าภาพลูกแก้ว หรือผู้ที่ป้อนภัตตาหารให้ลูกแก้วได้เข้าบวชเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ (2537: 37) ได้กล่าวไว้ว่า การบวชเป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะการที่พระพุทธศาสนายังดำรงอยู่ได้ตราบจนกระทั่งทุกวันนี้ก็ด้วยมีพระภิกษุสงฆ์ผู้ออกบวชศึกษาพระธรรมวินัยและหลักธรรมคำสั่งสอนต่าง ๆ ของพระพุทธองค์สืบต่อกันมา เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดอายุของพระศาสนาและเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญกว้างไกลยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทอง ธมมิโก (ปานทอง) (2545: 226) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการบวชในสังคมไทยปัจจุบัน สรุปใจความได้ว่า ประเพณีการบวชยังมีความสำคัญที่ผูกพันกับกิจกรรมบางอย่างของสังคมไทยในอดีต โดยมีการวางเงื่อนไขในเชิงส่งเสริมให้คนไทยที่เป็นผู้ชายต้องผ่านประเพณีการบวชมาก่อนจึงจะได้รับกรยอมรับจากสังคม กล่าวคือ ประเพณีบวชเรียนสำหรับเตรียม ผู้นำทางสังคม นับแต่ผู้นำครอบครัว หากใครยังไม่ได้บวชเรียนยังเป็น

คนไม่สมบูรณ์เป็นคนที่ไม่ได้รับการอบรม ให้มีความพร้อมในเรื่องคุณธรรมความดี จะไปขอ ลูกสาวบ้านไหนก็จะไม่ได้รับการต้อนรับและไม่ยอมยกลูกสาวให้แต่งงานด้วย และจาก คำกล่าวที่ว่า บวชนเอน้อย “ปอยสำอาง” เสน่ห์สีสันงานศรัทธาบุญสูงล้ำของคนไทใหญ่ (ปิ่น บุตรี, ประเพณีปอยสำอาง, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2564, แหล่งที่มาของข้อมูล: <https://mgronline.com/travel/detail/>) ...การได้บวชสำอางจะได้านิสงส์ผลบุญ สูงสุด...นี่คือความเชื่อของชาวไทใหญ่ที่ได้สะท้อนออกมาผ่านงานประเพณี “ปอยสำอาง” ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญยิ่งของชาวไทใหญ่ที่ได้ยึดถือปฏิบัติและสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลา ช้านาน จนกลายเป็นหนึ่งในประเพณีที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง และบางส่วนของภาคเหนือ เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้งจังหวัดเชียงใหม่

ปอยสำอาง เป็นประเพณีการบรรพชาหรือการบวชนเอนของชาวไทใหญ่ที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมาอย่างช้านาน (เปรียบได้ดังประเพณีบวชลูกแก้วของชาวล้านนา) คำว่า “ปอยสำอาง” เป็นภาษาไทย “ปอย” แปลว่า งาน เช่น งานปอยเหลินสิบเอ็ด ปอยจำ ตี “สำอาง” เพี้ยนมาจาก สางหรือขุนสาง หมายถึง พระพรหม หรืออีกความหมายหนึ่งมาจาก คำว่าเจ้าสำอาง ซึ่งหมายถึงสามเณร ส่วนคำว่า “ลอง” มาจาก “อลอง” หมายถึง พระโพธิสัตว์ หรือหน่อพุทธางกูร (หน่อเนื้อเชื้อไขพระพุทธเจ้า) หรือราชบุตร นั่นเอง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การบวชลูกแก้ว ปอยสำอาง เป็นความเชื่อของชาวพม่าไทใหญ่ที่เชื่อว่า ถ้าใครได้จัดงานบรรพชา สามเณร และได้อุปสมบทพระภิกษุจะได้านิสงส์มากล้น และ หากได้มีโอกาสมาร่วมในงานปอยสำอางแล้วจะได้กุศลใหญ่หลวง โดยเฉพาะผู้ที่เป็น เจ้าภาพสำอาง หรือผู้ที่เป็นอุปัชฌาย์ให้สำอางได้เข้าบวช พ่อบวช แม่บวช ทั้งเณรและ พระภิกษุ จะได้รับการยกย่อง ยอมรับนับถือจากสังคมชาวไทใหญ่เป็นอย่างมาก

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงสาธารณะ

ในการบรรพชาเป็นสามเณรนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เพื่อศึกษาพุทธธรรมและเพื่อ เป็นการทดแทนคุณ บิดามารดา เหมือนอย่างที่พระราหุลซึ่งเป็นพระโอรสของเจ้าชาย สิทธัตถะ (พระพุทธเจ้า) กับพระนางยโสธรา (พิมพา) บวชเป็นสามเณรองค์แรกในพุทธ ศาสนา ก็เพื่อดำเนินรอยตามคำสั่งสอนของพระบิดา พระราหุลท่านเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ธรรมวินัย จึงได้รับยกย่องจากพระบรมศาสดาว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย

6.3 ข้อเสนอแนะเชิงศาสนา

พุทธบริษัทสี่ จะแบ่งออกเป็นทางธรรม และ ทางโลก ทางธรรม นั้นมีด้วยกัน สององค์ประกอบคือ ภิกษุ ภิกษุณี ซึ่งหน้าที่หลัก ๆ ของ นักบวชตามหลักพุทธศาสนานั้น คือ การรักษาศีลตามพระธรรมวินัย ศึกษาธรรมะตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นผู้เผยแผ่ศาสนา และให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่ต้องการ เข้าถึงศาสนาตามที่พระพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงไว้ในพระสูตรต้นตปิฎกว่า “ในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในธรรม” ถ้าภิกษุ ภิกษุณี ในพระธรรมวินัย ยำเกรงในศาสนา มีความเคารพในธรรม จะช่วยให้ศาสนาพุทธสามารถดำรงอยู่สืบไป แต่ความเสื่อมอันเกิดจาก อุบาสก – อุบาสิกา ในปัจจุบันนั้น ก็เป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ “เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์ เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงกันและกัน” หนทางแก้ไขคือสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น แผลขยายให้เป็นวงกว้าง เพื่อให้พุทธศาสนายังคงดำรงอยู่ในทางที่ถูกที่ควร

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: รามาการพิมพ์ จำกัด.
- ชารี มาระแสง. (2547). มุลินธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาคุณภาพที่ดีของจังหวัดขอนแก่น. **คำคุณ**, 14(2).
- ผาย สร้อยสระกลาง. (2547). **พ่อผายเล่าเรื่อง**. บุรีรัมย์: โรงเรียนชุมชนอีสาน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุตโต). (2542). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มุลินธิพุทธธรรม.
- พระอาจารย์ชา สุภทโท. (2541). **นอกเหตุเหนือผล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อยู่ สุนทรชัย. (2547). **แนวคิดการเกษตรแบบผสมผสาน**. บุรีรัมย์: โรงเรียนชุมชนอีสาน.
- สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2550). “แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง”. อังใน วีรพล แพทย์ประสิทธิ์. การรับรู้บทบาทของกองทัพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม

แนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่
ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

เชียงใหม่ดี. (2547). มหาวิทยาลัยภูมิปัญญาไทยอีสานคืนถิ่นและคณะ. **จดหมายข่าวก้าวทัน
ประชาชนบ้านภาคอีสาน**, 6(1).

ขวัญฤทัย ชื่นมาลัย. แปลและเรียบเรียงจากบทความเรื่อง **How Thai-Lao Dominance
Was Constructed in Northeast Thailand: From their Neighbors
Point of View**. [http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/?](http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/)
(22 สิงหาคม 2562).

บุญจิตต์ ชูทรงเดช. (2542). เรียบเรียงคัดจาก **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม 1.
มูลนิธินสารานุกรม วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ธนาकारไทยพาณิชย์.
<http://www.isan.clubs.chula.ac.th> (22 สิงหาคม 2562).

รายงานผลการใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ

Report on the Results of the Use of Soccer Training Activities,
for Students Matthayom Suksa 4, Sisaket Sports School

พุดิพงษ์ นากา

Phuthiphong Naka

โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ

Sisaket Sports School

E-mail: kram2514@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80 2) เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล 3) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 ชุด แผนการจัดการเรียนรู้การฝึกกีฬาฟุตบอล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 100 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 40 ข้อ และแบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและสถิติ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 ชุด มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 82.08/93.54 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.8749 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 87.49
3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล หลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.13 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรม, กีฬาฟุตบอล

Abstract

The purposes of this study were: 1) to find the efficacy of the activity package for football training for grade 10 students according to the criteria of 80/80, 2) to find the effectiveness index of grade 10 students using the activity package for football training, 3) to compare the learning achievement of grade 10 students before and after using the activity package for football training, and 4) to study the students' satisfaction towards the activity package for football training. The samples in this study were 24 grade 10 students in the second semester of academic year 2018 of Sisaket Sports School. The research instruments included 4 books of the activity package for football training for grade 10 students, 100 sheets of teaching plans, an achievement test which is a multiple choices test consisting of 40 items (The difficulty index is between 0.33-0.80, the discriminant index is between 0.36-0.80, and the reliability is 0.85.), and student satisfaction questionnaire including 20 items (The discriminant index is between 0.23-0.87 and the reliability is 0.89). Statistics used for data analysis included mean, percentage, and t-test.

The research result finds that:

1. The efficacy of the activity package for football training for the grade 10 students was equal to 82.08/93.54
2. The effectiveness index of using the activity package for football training of the grade 10 students was 0.8749 showing that the students' development increased to 87.49 %.
3. The learning achievement of the grade 10 students after using the activity package for football training was significantly higher than before using the activity package at the level of 0.01.
4. The students' satisfaction towards the activity package for football training was at a high level (mean=4.13).

Keywords: Activity Series, Football

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวด 1 ว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาระบุในมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในมาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้ง การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ของชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562: 5)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นพระประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตาม

ศักยภาพ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ โดยกำหนดจุดหมายให้ผู้เรียน มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตน ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การ ใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นพระประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาไทย เห็นความสำคัญ ของการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงาม ในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 4-5)

จากการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาใช้ได้ระยะหนึ่ง และมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรและผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยน จุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้ มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทันให้ มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการ เปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคงแนวทางการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียม เด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและ ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบ ซึ่งแนวทาง ดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่ โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1)

กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬายอดนิยมอันดับหนึ่ง ในเวทีการแข่งขันในระดับนานาชาติ ซึ่งจะมีกีฬานิตินี้บรรจุในการแข่งขันทุกระดับไม่ว่าจะเป็น Sea game, Asian game, Olympic game, World cup และ International tournament ต่าง ๆ รวมทั้งมีองค์กร หลักในการกำกับ ดูแลและควบคุม ในการบริหารจัดการและพัฒนา คือ สหพันธ์ฟุตบอล นานาชาติ (Federation International de Football Association) หรือ FIFA (ฟีฟ่า) ซึ่งมีประเทศสมาชิกร่วม 204 ประเทศ สมาพันธ์ฟุตบอลแห่งชาติเอเชีย (Asian Football Confederation: AFC) ปัจจุบันมีสมาชิก 45 ประเทศ สมาพันธ์ฟุตบอลแห่งชาติแอฟริกา

(Confederation Africaine de Football: CAF) ปัจจุบันมีสมาชิก 53 ประเทศ สมาพันธ์ฟุตบอลแห่งชาติอเมริกาเหนือ อเมริกากลาง และแคริบเบียน (Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football, CONCACAF) ปัจจุบันมีสมาชิก 35 ประเทศ สมาพันธ์ฟุตบอลแห่งชาติอเมริกาใต้ (Confederation Sudamericana de Football, CONMEBOL) ปัจจุบันมีสมาชิก 10 ประเทศ สมาพันธ์ฟุตบอลแห่งชาติยุโรป (Union des Associations Europeennes de Football: UEFA) ปัจจุบันมีสมาชิก 51 ประเทศ และสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งชาติดโอเชียเนีย (Oceania Football Confederation: OFC) ปัจจุบันมีสมาชิก 14 ประเทศ ซึ่งประเทศสมาชิกเหล่านี้ต่างแข่งขันและพัฒนาตัวเองเพื่อให้ นักกีฬาฟุตบอลจากชาติของตนเอง ได้รับเหรียญรางวัลจากการแข่งขันในเวทีนานาชาติ โดย FIFA (ฟีฟ่า) ให้การรับรอง เพื่อแสดงศักยภาพ และความสามารถทางด้านกีฬา (เอกชัย ถนัดเดินข่าว, 2545)

โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ สังกัดมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นสถานศึกษาที่สร้างและผลิตนักกีฬาเข้าสู่ระดับชาติ โดยเฉพาะกีฬาฟุตบอล ได้สร้างผลงานโดดเด่นมีผลงานระดับชาติทุกรายการแข่งขัน และมีนักกีฬาดิตทีมชาติ และสโมสรหลายคน วิชาฟุตบอล เป็นการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา ด้วยหลักสูตรการเรียนกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านสาระความรู้เกี่ยวกับสุขภาพที่จำเป็น ที่ผู้เรียนต้องรู้ ด้านการสร้างเจตคติและค่านิยมที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ และด้านทักษะกระบวนการปฏิบัติในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพที่ยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลสำหรับนักกีฬาฟุตบอลชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80
2. เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลทางการเรียนวิชาฟุตบอล ของนักกีฬาฟุตบอลชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล
3. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟุตบอล ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักกีฬาฟุตบอลชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักกีฬาฟุตบอลชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักกีฬาฟุตบอลชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการทดลองสอน โดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้นโดยผู้ทำการศึกษาได้ทำการทดลองสอนด้วยตนเอง ดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดสอบก่อนเรียน (Pre – test) กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน เมื่อวันที่ 5 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 แล้วตรวจเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนก่อนเรียน

2. เมื่อเริ่มต้นดำเนินการทดลองชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงการเรียนการสอน เช่น มีการแบ่งเนื้อหาที่จะสอนออกเป็นรายเล่ม มีการจัดทำกิจกรรมระหว่างเรียนและวัดผลระหว่างเรียน มีการให้กำลังใจและเสริมแรงทางบวกเพื่อให้นักเรียนอยากเรียน

3. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ และใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จนครบทั้ง 4 เล่ม แล้วทดสอบย่อยจากแบบทดสอบท้ายชุดกิจกรรม

4. หลังจากการทดลองสิ้นสุดลง ผู้ศึกษาค้นคว้านำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิมกับที่สอบก่อนเรียน มาทำการทดสอบกับนักเรียนกลุ่มทดลองอีกครั้งหนึ่ง (Post – Test) เมื่อวันที่ 29 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2562 แล้วตรวจเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนหลังเรียน

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80

2. หาดัชนีประสิทธิผลทางการเรียนชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล

3. เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลก่อนเรียนและหลังเรียน จากการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

4. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

4. สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการทดลอง ดังต่อไปนี้

1. ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 ชุด มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 82.08/93.54 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลการเรียนรู้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.8749 แสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 87.49

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.13 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ อภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. จากผลการศึกษา พบว่า ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 82.08/93.54 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80 นั้น อาจเนื่องมาจากการจัดทำ ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้ศึกษาได้คำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ กัน และผู้ศึกษาได้ศึกษาเนื้อหาและขั้นตอนการทำชุดกิจกรรมกำหนดหมวดหมู่ การกำหนดหน่วยการสอน การกำหนดเนื้อเรื่อง การกำหนดกิจกรรมการเรียนให้การเรียงลำดับเนื้อหา จากง่ายไปหายากทำให้ผู้เรียน ไม่เกิดความสับสนในการทำความเข้าใจ เนื้อหาวิธีการฝึกปฏิบัติที่เป็นลำดับขั้นตอน และในการฝึกจะเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้นักเรียน คิดเป็น แก้ปัญหาได้ การลงมือปฏิบัติทักษะกีฬาฟุตบอลตามขั้นตอนที่ละขั้นตอน ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ความคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสามารถพัฒนาขึ้นได้ ในโรงเรียนเมื่อนักเรียนได้รับการฝึกอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งการที่นักเรียนมีความตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้นอาจเนื่องมาจากการออกแบบกิจกรรมการฝึกทักษะกีฬาฟุตบอล ที่ผู้ศึกษาได้สร้าง และพัฒนาขึ้นจะเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตนเอง ว่าตนเองมีความสามารถในการเล่นกีฬาฟุตบอลอย่างไรบ้าง เมื่อนักเรียนสามารถเล่นกีฬาฟุตบอลได้สำเร็จนักเรียนจะรู้ถึงความสามารถของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความมั่นใจในคุณค่า และความสามารถของตน การศึกษาค้นคว้าสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราชิต ศักดิ์วิเศษ, ผศ.ดร.ประยูร บุญใช้ และ ผศ.ดร.ภูมิพงศ์ จอมหงษ์ (2556: 30) ที่มีผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพโดยภาพรวมของชุดฝึกทักษะกีฬารวมทั้งหมด 8 ชุดย่อย

มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.80/85.33 หมายความว่า นักเรียนทำคะแนนจากการทดสอบ วัดทักษะกีฬาระหว่างเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.80 และนักเรียนทำคะแนนจากการสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 85.33 มีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะกีฬา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ผลการศึกษาที่พบนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุเทพ ผลภาค (2550: ออนไลน์) และ ดัด นาคกระแสร (2551: ออนไลน์) ที่ได้อภิปรายผลถึงข้อดีของแบบฝึกทักษะกีฬาไว้ ดังนี้ 1) มีประสิทธิผลช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง 2) มีคุณภาพ มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการวัดและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบ สามารถวัดได้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัดจริง 3) มีประสิทธิภาพสามารถนำไปพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 4) การฝึกจับ-ส่งลูกบอล การเลี้ยงลูกบอล การยิงประตู นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทำคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนได้สูงขึ้น

2. จากผลการศึกษาดัชนีประสิทธิผลทางการเรียน เรื่อง ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล พบว่า ดัชนีประสิทธิผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ จากการใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล หลังเรียน มีค่าเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 87.49 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ เนื่องมาจาก การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนดังกล่าว จึงนำมาสู่พัฒนาการทางการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาของ พวงพันธ์ ยศสระ (2542: 53) ได้เปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบกับการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบ กลุ่มทดลองที่ 2 ใช้สถานการณ์จำลอง ผลการทดลองพบว่านักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล หลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสิทธิ์ วงศ์สุทธิ, และวุฒิชัย ประภาภิตติรัตน์ (2559: 931) ที่มีผลการศึกษาพบว่า ความแม่นยำในการส่งลูกฟุตบอล ระหว่างนักกีฬาฟุตบอลกลุ่มที่ 1 และนักกีฬาฟุตบอลกลุ่มที่ 2 หลังการฝึกสัปดาห์ที่ 8 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ มีความพึงพอใจเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.13 ซึ่งอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความพึงพอใจด้านเนื้อหามากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะเนื้อหา กีฬาฟุตบอลในเรื่องที่เรียนเป็นเรื่องที่ชอบตรงตามความต้องการ เนื้อหาไม่ยากเกินไป กีฬาฟุตบอลซึ่งเป็นกีฬาที่นิยมอย่างแพร่หลายและได้นำไปใช้ในการเล่นกีฬาฟุตบอลอาชีพต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราจิต ศักดิ์วิเศษ, ผศ.ดร.ประยูร บุญใช้, และ ผศ.ดร.ภูมิพงศ์ จอมหงส์ (2556: 30) ที่มีผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วย ชุดฝึกทักษะกีฬา นักเรียนมีความพึงพอใจในทุก ๆ ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุป ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 82.08/93.54 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80 ดัชนีประสิทธิผลทางการเรียน หลังเรียน มีค่าเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 87.49 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล หลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ มีความพึงพอใจเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.13 ซึ่งอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความพึงพอใจด้านเนื้อหามากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้

1. การจัดกิจกรรมควรเน้นความรู้ ความเข้าใจและเชื่อมโยงทักษะกีฬาฟุตบอลไปใช้ในการเล่นฟุตบอลอาชีพในอนาคต
2. ควรมีการเสริมแรง และใช้จิตวิทยาในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการเล่นกีฬาฟุตบอลของผู้เรียนให้มากขึ้น
3. ควรให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและให้นักเรียนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริงในการเล่นฟุตบอลเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรง
4. ในการสร้างชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอล ครูควรศึกษาเนื้อหาอย่างละเอียด โดยเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ภาพกิจกรรมการฝึกปฏิบัติทักษะกีฬาฟุตบอลควรให้เหมาะสมกับเนื้อหาเพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการฝึกกีฬาฟุตบอลกับนวัตกรรมทางการศึกษาอื่น ๆ

2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ควรมีกิจกรรมในระหว่างการแข่งขันกีฬาฟุตบอลแต่ละชุดให้เพิ่มมากขึ้น โดยเน้นการทำงานกันเป็นทีม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ดัด นาคกระแสร. (2551). **การใช้แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง กีฬาฟุตบอลสำหรับนักเรียน**. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลำพูน เขต 2.
- พวงพันธ์ ยศสระ. (2542). การเปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบกับการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โรงเรียนพิบูลประชาสวรรค์. กรุงเทพมหานคร. **ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา)**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ราชิต ศักดิ์วิเศษ. (2556). **การพัฒนาชุดฝึกทักษะกีฬาฟุตบอล กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 3(2).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 4) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562**. บริษัทพริกหวานกราฟฟิก จำกัด. กรุงเทพฯ: 2562.
- อภิสิทธิ์ วงศ์สุทธิ. (2559). **ผลการฝึกทักษะการส่งลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านในและหลังเท้า ที่มีผลต่อความแม่นยำในการส่งลูกฟุตบอล**. สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เอกชัย ถนัดเดินข่าว. (2545). **เอกสารประกอบการสอนฟุตบอล 1**. สมุทรสาคร: วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร.

การพัฒนาระบบสารสนเทศและกิจกรรมการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนา
ของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย
The Development of Information Systems and Activities to
Strengthen Religious Identity of Buddhists, Christians and
Muslims in Thai Society

สมาพร มังคลัง, รุ่งสุริยา หอมวัน, ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์
Samaporn Mangklang, Rungsuriya Homwan, Thananchai Phatanasing
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: n-mangklang@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการพัฒนาสารสนเทศและกิจกรรมการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย 2) ศึกษาการใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย 3) เพื่อสร้างนวัตกรรมระบบสารสนเทศเพื่อการเสริมสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย โดยผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรูปแบบในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศผ่าน เพชบุ๊ก โดยมีความถี่ในการเข้าใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 5 ครั้งขึ้นไปต่อวัน ในแต่ละครั้งส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเข้าถึง 5 ชั่วโมงขึ้นไปต่อวัน และเข้าถึงเนื้อหาทางการศึกษาและนันทนาการ

2. การใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก โดยมีการใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการศึกษา คือ เว็บไซต์และยูทูป

(ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.32 และ 4.00) ด้านการเผยแพร่และสื่อสาร คือ เฟซบุ๊กและไลน์ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.28 และ 4.02) และด้านนันทนาการ คือ โทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.86)

3. การสร้างนวัตกรรมระบบสารสนเทศเพื่อการเสริมสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึง อัตลักษณ์ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย

พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการที่จะให้ทีมวิจัยได้เผยแพร่ข่าวสารทาง เว็บไซต์ในอันดับหนึ่ง และผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ตัวแทนทางศาสนาทั้ง 3 ศาสนา ได้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องการให้มีการพัฒนาหรือสร้างขึ้นมามากที่สุดคือ การสร้างเว็บไซต์ (Web Site) ที่สามารถประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทาง ศาสนาไปสู่กลุ่มเป้าหมายในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีการเคลื่อนไหวทางเทคโนโลยี ตลอดเวลา ทำให้ผู้วิจัย สนใจพัฒนาเว็บไซต์ที่มีชื่อว่าศูนย์การเรียนรู้และการวิจัยพุทธ วัฒนธรรม โดยนำสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบสารสนเทศ, อัตลักษณ์ทางศาสนา

Abstract

A research study on the development of information systems and activities to strengthen the religious identity of Buddhism, Christians, Islam in Thai society which has the objectives of the study as following: 1) to study the forms of access to technology for religious education among Buddhists, Christians, and Islam in Thai society, 2) to study the level of utilization of technology for religious education of Buddhists, Christians, and Islam in Thai society, and 3) to create innovative information systems for enhancing activities that reflect the religious identity of Buddhists, Christians, and Islam in Thai society. This research use a qualitative and quantitative research model.

The research result finds that:

1. The model of access to technology for religious education among Buddhists, Christians, and Islam in Thai society found that most of the respondents were female, 55.50 percent, aged 21-30 years, had a bachelor's degree. Have a freelance job Most of them have a form of accessing information technology via Facebook, with the frequency of accessing information

technology 5 or more times per day. Most of them spend 5 hours or more to access information technology per day. And mostly access to educational and recreational content.

2. Utilization of technology for religious studies of Buddhists, Christians, and Islam in Thai society, it was found that the respondents had a high level of technology utilization. The use of various aspects are as follows: Education is the website format, YouTube format (mean 4.32 and 4.00), the distribution and communication is Facebook, LINE format (mean is 4.28 and 4.02.) And television format (average 3.86).

3. Creation of information system innovation for enhancing activities that reflect identity. Religious aspects of Buddhism, Christians, and Islam in Thai society, it was found that the target group needs to have the research team disseminate the news on the website first. And the results from data analysis and interviews with religious representatives of the 3 religions. Media information technology that needs to be developed or created the most is the creation of a website (Web Site) that can publicize and disseminate religious information to groups. Goals in an ever-changing age with technological movements. Make the researcher Interested in developing a website called Multicultural Learning and Research Center By using the internet media to be utilized in the public relations operations for maximum efficiency.

Keywords: Development of Information Systems, Religious Identity

1. บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลได้พยายามกำหนดกรอบเป้าหมาย และขับเคลื่อนการปฏิรูปทั้งทางด้านยุทธศาสตร์ บุคลากร งบประมาณ กฎหมายและปัจจัยอื่น ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยหวังจะเห็นผลที่เกิดต่อเศรษฐกิจ และสังคมอย่างเป็นรูปธรรม นั่นคือ ให้สามารถใช้ประโยชน์จากงานวิจัยได้จริง ทั้งในด้านการสร้างขีดความสามารถทางเทคโนโลยี นวัตกรรม การผลักดันให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาในมิติทางสังคม รวมทั้งได้ทบทวนนโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและนวัตกรรมในประเทศไทย การก้าวสู่ระบบอินเทอร์เน็ตกำลังจะเปลี่ยนแปลงทุกสิ่ง ทั้งวิถีคิด วิถีดำรงชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมือง นั่นทำให้โลกเทคโนโลยีที่อยู่เบื้องหน้า กลายเป็นโจทย์ใหญ่สำหรับมนุษย์ทุก

คนบนโลก และถือเป็นความท้าทายที่สุดของประชากรในทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธ ชาวคริสต์ และชาวมุสลิม ที่จะต้องศึกษาการดำรงอยู่และการมีบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสร้างกิจกรรมต่างๆของประชากรในทุกกลุ่มศาสนา ทั้งการเข้าถึงได้ สะดวก และความพร้อมของข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า รวมถึงการนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

จากข้อมูลเบื้องต้นกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้เข้ามามีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยอยู่ในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ทั้งเสียง ภาพและตัวอักษร ด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีโทรคมนาคม ระบบมีสายและไร้สาย รวมทั้งระบบสื่อมวลชน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเข้าใช้เทคโนโลยี ระดับการเข้าใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทางด้านศาสนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม ในสังคมไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่า การวิจัยนี้จะเป็นงานวิจัยที่จะพัฒนาระบบสารสนเทศให้ทุกศาสนาได้เข้าถึงหลักคำสอนและเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการสร้างเครือข่ายสังคมสันติสุขในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาระดับการของการใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย
3. เพื่อสร้างนวัตกรรมระบบสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีหาค่าทางสถิติและวิธีพรรณนา

3.2 พื้นที่การวิจัย

การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

พื้นที่หลัก

ชุมชนสะพานยาว อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

พื้นที่รอง

ภาคเหนือ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

ภาคกลาง อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาคใต้ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่เครือข่าย

- 1) วัดโพธิ์น้อย บ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
- 2) ชุมชนวัดศิริจันทร์ ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- 3) ชุมชนวัดสว่างอารมณ์ ตำบลปราสาททอง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
- 4) ชุมชนบ้านอ้ออุดมสิน ตำบลไพล อำเภอท่ามะแซว จังหวัดนครราชสีมา

3.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. กลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 55 คน
2. กลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลามในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 55 คน
3. กลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 55 คน
4. กลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 55 คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. การอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นการสนทนาที่เกิดขึ้นได้โดยทั่ว ๆ ไป โดยไม่เจาะจงเรื่องสถานที่
3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน
4. การใช้เครื่องมือการถ่ายภาพ
5. เทปบันทึกเสียง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผสมผสานกับเชิงคุณภาพ โดยใน

เชิงปริมาณเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามในด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านรูปแบบ การเข้าถึงและระดับการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยี ส่วนในเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัย เอกสาร เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยในการพัฒนาระบบสารสนเทศและกิจกรรมเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนา โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

1. ดำเนินการศึกษาริบทพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย
2. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามจากการ สัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญ แล้วเน้นการนำผลการวิเคราะห์มาเผยแพร่สู่สังคม ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ
3. ประมวลผลข้อมูลการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อนำผลที่ได้มาช่วยพัฒนาระบบสารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงข้อมูลที่เสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนา
4. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 รูปแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทยประเภทเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย

จากการศึกษาวิจัย รูปแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทยประเภทเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย อธิบายรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และการนับถือศาสนา มีรายละเอียดดังนี้

ด้านเพศ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 55.50 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 44.50 เป็นเพศชาย

ด้านอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 40.50 มีอายุอยู่ระหว่าง 21 – 30 ปี รองลงมา ร้อยละ 26.80 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี, ร้อยละ 21.40 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี, ร้อยละ 5.50 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี, ร้อยละ 3.20 มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป และร้อยละ 2.70 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี

ด้านระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 50.00 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมา ร้อยละ 18.60 มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี, ร้อยละ 15.90 มีการศึกษาระดับ ปวส./อนุปริญญา, ร้อยละ 12.30 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 3.20 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา

ด้านอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 45.00 ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมา ร้อยละ 24.10 ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ, ร้อยละ 14.50 ประกอบอาชีพเกษตรกร, ร้อยละ 10.00 ประกอบธุรกิจส่วนตัว และร้อยละ 6.40 ประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมา

การนับถือศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 62.70 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา ร้อยละ 20.50 นับถือศาสนาอิสลาม และร้อยละ 16.80 นับถือศาสนาคริสต์

2. รูปแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 30.90 ใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ รองลงมา ร้อยละ 27.30 ใช้ช่องทางเว็บไซต์ และร้อยละ 21.80 ใช้ช่องทางไลน์

ความถี่ในการเข้าใช้เทคโนโลยี ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 57.70 มีความถี่ในการเข้าใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 5 ครั้งขึ้นไปต่อวัน รองลงมา ร้อยละ 39.50 มีความถี่ในการเข้าใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3 – 4 ครั้งต่อวัน และร้อยละ 2.70 มีความถี่ในการเข้าใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 1 – 2 ครั้งต่อวัน

ระยะเวลาในการเข้าใช้เทคโนโลยี ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 44.10 มีระยะเวลาในการเข้าใช้เทคโนโลยี 5 ชั่วโมงขึ้นไปต่อวัน รองลงมา ร้อยละ 26.40 มีระยะเวลาในการเข้าใช้เทคโนโลยี 1 – 2 ชั่วโมงต่อวัน และร้อยละ 17.70 มี ระยะเวลาในการเข้าใช้เทคโนโลยี 3 – 4 ชั่วโมงต่อวัน

ประเภทเนื้อหาของเทคโนโลยีที่เข้าถึง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 40.50 เข้าถึงเนื้อหาของเทคโนโลยีด้านการศึกษา รองลงมา ร้อยละ 38.20 เข้าถึงเนื้อหาของเทคโนโลยี ด้านนันทนาการ และร้อยละ 13.60 เข้าถึงเนื้อหาของเทคโนโลยีด้าน สิ่งแวดล้อม

4.2 ระดับการใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาว พุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย

ผลการศึกษาระดับการใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบเว็บไซต์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ด้านการ ศึกษา โดยมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.32

รูปแบบเฟซบุ๊ก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ด้านการ เผยแพร่และสื่อสาร โดยมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.28

รูปแบบไลน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ด้านการ เผยแพร่และสื่อสาร โดยมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02

รูปแบบยูทูป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ด้าน การศึกษา โดยมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.00

รูปแบบโทรทัศน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ด้าน นันทนาการ โดยมีระดับการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.86

นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์ผู้นำศาสนาอิสลาม พบว่า ในส่วนของการเข้าถึง เทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ นั้นก็เหมือนกับผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น มีการเข้าถึงเฟซบุ๊ก โดยใช้ประโยชน์เพื่อการเผยแพร่ศาสนาให้กับผู้ที่นับถือ และเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ของทาง มัสยิด เป็นการกระจายข่าว ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น ประชาสัมพันธ์การทำกิจกรรม การ ช่วยเหลือ หรือการปฏิบัติตนตามมาตรการ หรือคำสั่งต่างๆของทางจังหวัด เช่น ในช่วงการ ระบาดของสถานการณ์ โควิด-19 โดยขอความร่วมมือในการงดการทำละหมาดที่มัสยิด ให้สมาชิกทำละหมาดที่บ้าน ซึ่งปกติจะมีการทำละหมาดทุกวันศุกร์ ระหว่างเวลา 12.00 - 13.00 น. หรืออาจขึ้นอยู่กับแสงของดวงอาทิตย์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามสำหรับศาสนาอิสลาม สิ่งที่มีความ จำเป็นและเด่นชัดและมีความแตกต่าง ๆ จากศาสนาพุทธ และคริสต์ คือ ศาสนา อิสลาม เป็นศาสนาที่มีการใช้เทคโนโลยีด้านทีวีดาวเทียม เป็นหลักในการเผยแพร่คำสอนต่าง ๆ เช่น ช่องดาวเทียม 220 เป็นการเผยแพร่ของจุฬาราชมนตรี เป็นต้น ซึ่งในส่วนนี้ทางกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลาม จะนิยมใช้และเข้าถึงมากที่สุด

4.3 สร้างนวัตกรรมระบบสารสนเทศเพื่อการเสริมสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนาในประเด็นการพัฒนา ระบบสารสนเทศเพื่อการเสริมสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์และอิสลามในสังคมไทย ได้ระบบสารสนเทศที่สามารถเชื่อมโยงกับเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ซึ่งระบบสารสนเทศนี้จะทำงานด้วยโปรแกรม Web Browser พบว่า สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ผู้ใช้ต้องการให้มีการพัฒนาหรือสร้างขึ้นมากมายนับมากที่สุดคือการพัฒนา เว็บไซต์ (Web Site)

ในการดำเนินการสร้างนวัตกรรมที่เป็นเว็บไซต์ ได้มีการสร้างและพัฒนา รูปแบบ การเข้าถึงของกลุ่มผู้ใช้บริการให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเบื้องต้น ทางนักวิจัยได้ดำเนินการ สร้างเว็บเพจโดยเบื้องต้นได้ใช้เทมเพลตสำเร็จรูปในการทดลองสร้างและพัฒนาเว็บไซต์ เพื่อ การเข้าถึงข้อมูล โดยใช้ชื่อเว็บไซต์ว่าศูนย์การเรียนรู้และการวิจัยพหุวัฒนธรรม (MLCBBBC) โดยในการพัฒนาเว็บไซต์ในครั้งนี้ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการเสริมสร้างการเรียนรู้บนพื้นฐาน ความเท่าเทียมของทุกคนในสังคมและเพื่อสร้างความเข้าใจในการศึกษาด้านศาสนาบน พื้นฐานความหลากหลาย โดยเน้นการ เสริมสร้าง เท่าเทียม เรียนรู้ จะเป็นการพัฒนาข้อมูล เบื้องต้น แบ่งกลุ่มข้อมูล ดังนี้

- ฐานข้อมูลศาสนาพุทธ
- ฐานข้อมูลศาสนาคริสต์
- ฐานข้อมูลศาสนาอิสลาม

โดย ฐานข้อมูลทั้ง 3 ฐานข้อมูล จะประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนา องค์ประกอบความสำคัญของศาสนา หลักคำสอน ภาพกิจกรรม ชาวประชาสัมพันธ์ ฐานข้อมูลวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยและเครือข่ายวิทยาลัยทั่วประเทศ เครือข่ายหมู่บ้าน 9 ดี เครือข่ายชุมชนสันติสุข เครือข่ายฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นงานวิจัย และมีลิงค์กระดานตอบคำถาม สำหรับผู้มีข้อ สงสัยในการสอบถามข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งฐานข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวนี้ จะถูกกำหนดไว้ในแถบ สืบค้นภายในเว็บไซต์โครงการ เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนา ระบบสารสนเทศและกิจกรรมการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาของ ชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. รูปแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทยประเภทเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย อธิบายรายละเอียด ดังนี้ ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 21 – 30 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง และนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับข้อพิชชา ช่างขวัญณัฐ (2561: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า 1. นิติระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ลงทะเบียนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ที่มีอายุ 19 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในชั้น ปีที่ 1 มีพฤติกรรมใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่บ้าน/หอพัก ซึ่งมี ประสบการณ์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์มากกว่า 4 ปี โดยนิสิตเข้าใช้งานสื่อสังคมออนไลน์โดยเฉลี่ย 1-3 ชั่วโมง ต่อครั้ง สื่อสังคมออนไลน์ที่นิสิตเข้าใช้งานบ่อย คือ Facebook โดยนิสิตใช้ Smartphone ในการเข้าถึงสื่อสังคม ออนไลน์และใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อความเพลิดเพลินบันเทิง เช่น ดูหนัง, ฟังเพลง, เล่นเกมออนไลน์ 2. ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของ นิติระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ลงทะเบียน หมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.79, SD = 0.04)

ด้านรูปแบบการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความถี่ในการเข้าใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 5 ครั้งขึ้นไปต่อวัน โดยมีระยะเวลาในการเข้าใช้เทคโนโลยี 5 ชั่วโมงขึ้นไปต่อวัน และเข้าถึงเนื้อหาของเทคโนโลยีด้าน การศึกษา ด้านนันทนาการ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับสินี ธเนศศรียานนท์ (2555: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมกาเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมภาพยนตร์ (ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ Social Media)” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษา พฤติกรรมของผู้ที่เปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ โดยเป็นผู้ชมภาพยนตร์ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) มุ่งศึกษาถึงประโยชน์และความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้แก่ Facebook, Youtube, Twitter และ Pantip เพื่อแสวงหาข่าวสารด้านภาพยนตร์แบ่งเป็น 7 ประเภท ได้แก่ การโฆษณา, ตัวอย่างภาพยนตร์ (Movie Trailer), ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์, การวิจารณ์, เพลงประกอบภาพยนตร์, กิจกรรมต่างๆที่ทางบริษัทผู้สร้าง หรือโรงภาพยนตร์ ได้จัดขึ้น และ เบื้องหลัง การถ่ายภาพยนตร์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้แก่ Facebook, Youtube, Twitter และ Pantip จำนวนทั้งสิ้น 282 คน โดยได้กำหนดขนาดของตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane

ที่มีความแม่นยำ การวิจัยนี้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง 2 วิธี ประกอบกัน คือ วิธีสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) และวิธีสุ่มเชิงก้อนหิมะ (Snowball) ในการดำเนินการ เก็บข้อมูลจะใช้แบบสอบถามออนไลน์ เพื่อให้ตรงตามจุดประสงค์คือผู้ที่เปิดรับสื่อสังคมออนไลน์จริง โดยในการดำเนินการเก็บข้อมูลจริงปรากฏว่ามี กลุ่มตัวอย่างเข้าให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม ออนไลน์ จำนวน 282 คน ตามที่กำหนด ภายในเวลาอันสั้น จึงไม่จำเป็นต้องใช้วิธีสุ่มเชิงก้อนหิมะ (Snowball) ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมของการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ด้านภาพยนตร์นั้น ค่อนข้างมาก ซึ่งมี Facebook เป็นสื่อที่มีการเข้าถึงมากที่สุด อันดับรองลงมาคือ YouTube เพราะเนื้อหา ของการเปิดรับเป็นสิ่งที่สร้างความบันเทิง และเป็นสิ่งที่ผู้รับสารมีความสนใจ ง่ายต่อการเข้าใจ ในการนำเสนอ และสามารถโต้ตอบกันได้ อย่างรวดเร็วมากกว่าสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ

สรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้เข้ามามีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยอยู่ในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ทั้งเสียง ภาพและตัวอักษร ด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีโทรคมนาคม ระบบมีสายและไร้สาย รวมทั้งระบบสื่อมวลชน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเข้าใช้เทคโนโลยี ระดับการเข้าใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทางด้านศาสนา เพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมระบบสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม ในสังคมไทย การวิจัยนี้จะเป็นงานวิจัยที่จะสร้างนวัตกรรมระบบสารสนเทศให้ทุกศาสนาได้เข้าถึงหลักคำสอนและเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการสร้างเครือข่ายสังคมสันติสุขในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

2. ระดับการใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย อภิปรายผลได้ดังนี้

ระดับการใช้ประโยชน์จากรูปแบบของเทคโนโลยีที่นิยมใช้และค้นคว้าส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ประโยชน์ทางด้านการศึกษา และการเผยแพร่ สื่อสาร เช่น เว็บไซต์ ยูทูป ใช้ประโยชน์ทางการศึกษา, เฟซบุ๊ก ไลน์ ใช้ประโยชน์ด้านเผยแพร่ สื่อสาร, โทรทัศน์ ใช้ประโยชน์ด้านบันเทิงและการ และจากการสัมภาษณ์ผู้นำศาสนาอิสลาม พบว่า ในส่วนของการเข้าถึงเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ นั้นก็เหมือนกับผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น มีการเข้าถึงเฟซบุ๊ก โดยใช้ประโยชน์เพื่อการเผยแพร่ศาสนาให้กับผู้นับถือ และเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ของทางมัสยิด เป็นการกระจายข่าว ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับกมลวรรณ บุญสาย (2560: บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรม ประโยชน์ และผลกระทบจากการใช้ Facebook ของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ 2 สาขาวิชา

การตลาด วิทยาลัยเทคโนโลยี อรรถวิทย์พัฒนวิชาการ พบว่า การใช้ประโยชน์จาก Facebook ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปี ที่ 2 สาขาวิชาการตลาด วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พัฒนวิชาการ สรุปผลวิจัยพบว่า การใช้ประโยชน์จาก Facebook ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปี ที่ 2 สาขาวิชาการตลาด วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พัฒนวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนทนา แลกเปลี่ยนข้อมูล รูปภาพกับเพื่อนและคนอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ตามทันกระแสสังคมอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ เพื่อถามการบ้าน รายงาน โครรงาน และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนจากเพื่อน อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เพื่อศึกษาหาความรู้ ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. การสร้างนวัตกรรมระบบสารสนเทศเพื่อการเสริมสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์ อิสลามในสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนาในประเด็นการพัฒนา ระบบสารสนเทศเพื่อการเสริมสร้างกิจกรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ด้านศาสนาของชาวพุทธ คริสต์และอิสลามในสังคมไทย ได้ระบบสารสนเทศที่สามารถเชื่อมโยงกับเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ซึ่งระบบสารสนเทศนี้จะทำงานด้วยโปรแกรม Web Browser พบว่า สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ผู้ต้องการให้มีการพัฒนาหรือสร้างขึ้นมากมายนับมากที่สุดคือการพัฒนา เว็บไซต์ (Web Site)

ในการดำเนินการสร้างนวัตกรรมที่เป็นเว็บไซต์ ได้มีการสร้างและพัฒนา รูปแบบการเข้าถึงของกลุ่มผู้ใช้บริการให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเบื้องต้น ทางนักวิจัยได้ ดำเนินการสร้างเว็บเพจโดยเบื้องต้นได้ใช้เทมเพลตสำเร็จรูปในการทดลองสร้างและพัฒนา เว็บไซต์ เพื่อการเข้าถึงข้อมูล โดยใช้ชื่อเว็บไซต์ว่าศูนย์การเรียนรู้และการวิจัยพหุวัฒนธรรม (MLCBRBC) โดยในการพัฒนาเว็บไซต์ในครั้งนี้ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการเสริมสร้างการเรียนรู้บนพื้นฐานความเท่าเทียมของทุกคนในสังคมและเพื่อสร้างความเข้าใจในการศึกษา ด้านศาสนาบนพื้นฐานความหลากหลาย โดยเน้นการ เสริมสร้าง เท่าเทียม เรียนรู้ จะเป็น การพัฒนาข้อมูลเบื้องต้น แบ่งกลุ่มข้อมูล ดังนี้

- ฐานข้อมูลศาสนาพุทธ
- ฐานข้อมูลศาสนาคริสต์
- ฐานข้อมูลศาสนาอิสลาม

โดย ฐานข้อมูลทั้ง 3 ฐานข้อมูล จะประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนา องค์ประกอบความสำคัญของศาสนา หลักคำสอน ภาพกิจกรรม

ข่าวประชาสัมพันธ์ ฐานข้อมูลวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและเครือข่ายวิทยาลัยทั่วประเทศ เครือข่ายหมู่บ้าน 9 ดี เครือข่ายชุมชนสันติสุข เครือข่ายฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นงานวิจัย และมีลิงค์กระดานตอบคำถาม สำหรับผู้มีข้อสงสัยในการสอบถามข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งฐานข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวนี้ จะถูกกำหนดไว้ในแถบสืบค้นภายในเว็บไซต์โครงการ เป็นต้น

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้เข้ามาใช้งานนวัตกรรมและสื่อต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ทางศูนย์การเรียนรู้และการวิจัยพหุวัฒนธรรม จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยี การเข้าถึงและการเข้าใช้ที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นการอบรมให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน อายุประมาณ 10-15 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถเข้าถึงและเข้าใช้สื่อเทคโนโลยีได้ง่าย โดยเฉพาะการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ในอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการใช้เฟซบุ๊ก ไลน์ โพสต์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งหากกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ไม่มีความรู้ที่ถูกต้องในการเข้าถึงข้อมูลในรูปแบบของวิดีโอ หรือ ข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ อาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดและผิดกฎหมาย จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะให้ความรู้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการอบรมให้ความรู้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งาน Google Apps เพื่อนำไปสู่การใช้งานได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในด้านการเรียนการสอน และในชีวิตประจำวัน

เนื้อหาและองค์ประกอบที่ใช้อบรม คือ การใช้และเข้าถึงสื่ออย่างเหมาะสม กฎหมาย พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยเน้นการโพสต์ แชร์ และการเข้าถึงเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม และ เทคนิคในการสืบค้นหาข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ เป็นต้น โดยในการอบรมได้มีการประเมินความรู้ก่อนการอบรมว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในการสืบค้นหาข้อมูล การโพสต์ แชร์ สิ่งต่าง ๆ บนสื่อโซเชียล มากน้อยเท่าใด ซึ่งผลการประเมินพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องน้อยมาก เนื่องจากเป็นเด็กและเยาวชน จึงยังไม่มีความรู้ด้านกฎหมายต่าง ๆ ทำให้การใช้สื่อเทคโนโลยีของเด็กและเยาวชนเน้นที่การดูสื่อที่เป็นบันเทิงการ ดูหนัง ฟังเพลง และสื่อการเรียนออนไลน์บ้างบางส่วน เป็นต้น และในระหว่างการอบรมให้ความรู้

จากการประเมินจากการซักถามระหว่างการอบรมพบว่ากลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมีการตอบซักถามในข้อสงสัยที่เกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยี และสามารถตอบข้อซักถามตามที่วิทยากรที่ให้ความรู้ได้ดีมากพอสมควร หลังจากการฝึกอบรมพบว่าผู้อบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีได้ดีขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงปฏิบัติการเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างเป็นระบบและสามารถปฏิบัติได้ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การใช้สื่อเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆและควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีการสรุปผลการใช้หรือประเมินความนิยมการใช้เพื่อการศึกษา ค้นคว้าในแต่ละครั้งและบันทึกเป็นสถิติ เพื่อสามารถนำมาใช้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีเพื่อให้สอดคล้องความต้องการของผู้ที่ใช้บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
3. ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกผู้ใช้บริการของชุมชน ศาสนาทั้ง 3 ศาสนา ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี เพื่อสามารถนำมาใช้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีเพื่อให้สอดคล้องความต้องการของผู้ที่ใช้บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทำวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรมด้านนวัตกรรมว่าส่งผลต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศด้านต่าง ๆ อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- สินี ธเนศศรียานนท์. (2555). พฤติกรรมการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมภาพยนตร์ (ที่ใช้สื่อ สังคมออนไลน์ Social Media). นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการภาพยนตร์-วีดิทัศน์. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **สำรวจการมีและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในครัวเรือน พ.ศ. 2553 - 2557**. <http://service.nso.go.th/nso/web/survey/surtec5-1-3.html> (20 กุมภาพันธ์ 2564).

- อพัชชา ช้างขวัญยืน. (2561). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 16(1), 188-197.
- อรอุมา ศรีสุทธิพันธ์. (2545). ความคิดเห็นและพฤติกรรมการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตกับรูปแบบการดำรงชีวิตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในเขตกรุงเทพมหานคร. **นิตยสารมหาวิทยาลัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอมิกา เหมมินทร์. (2556). พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถิติประยุกต์**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศึกษาวิเคราะห์ระบบเสียงและระบบคำในภาษาของชาวญ้อกูร ในตำบลบ้านไร่
อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
An Analytical Study of Phonology and Morphology of Nyah Kur's
Language in Ban Rai Sub-district, Thep Sathit District,
Chaiyaphum Province

จํานงค์ ปุผาลา

Chamnong puphala

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

E-mail: wimone1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ระบบเสียงและระบบคำในภาษาญ้อกูรในตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบคำ ในตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหมวดคำจากพจนานุกรม 3 ภาษา คือ ญ้อกูร-ไทย-อังกฤษ ของศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ โดยนำคำพื้นฐานไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

ระบบคำของภาษาญ้อกูรที่พูดในบ้านไร่ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เป็นภาษาลักษณะน้ำเสียงที่ไม่มีวรรณยุกต์มีความแตกต่างระหว่างความสั้น-ยาวของสระที่ทำให้คำมีความหมายต่างกัน เป็นคำพยางค์เดี่ยวและคำสองพยางค์ คำหลายพยางค์มีจำนวนน้อยมากในคำสองพยางค์ พยางค์ที่สองจะออกเสียงหนักกว่าพยางค์แรก ภาษาญ้อกูรเป็นภาษาคำโดดมีการคำยืมมาจากภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยอีสาน ภาษาถิ่นโคราชมาใช้เป็นบางคำศัพท์ที่มีลักษณะคล้าย ๆ คำซ้ำเป็นจำนวนมาก แต่ความหมายของคำศัพท์คำเดียวกับรูปศัพท์ที่ซ้ำนั้นไม่เกี่ยวข้องกัน คำสองพยางค์ในภาษาญ้อกูร จะประกอบด้วยพยางค์หลักและพยางค์รอง ซึ่งพยางค์หลักจะอยู่ตอนท้ายของคำพยางค์รองจะอยู่พยางค์แรกของคำเสมอ เช่น /lahuut/ “หญิงสาว” เป็นต้น

คำสำคัญ: ระบบเสียง, ระบบคำ, ภาษาของญ้อกูร

Abstract

The Research on " An Analytical Study of Phonology and Morphology of Nyah Kur's Language in Ban Rai Sub-district, Thep Sathit District, Chaiyaphum Province" was aimed to study the word system in Ban Rai Sub-district, Thep Sathit District, Chaiyaphum Province. The researcher studied the word category from 3 dictionaries, namely, Nyah Kur -Thai-English: Prof. Dr. Theeraphan Luengthongkam using the basic words to interview the language speakers and the obtained data were analyzed and presented descriptive.

The research result finds that:

The word system of the Nyah Kur spoken in Ban Rai, Ban Rai Sub-district, Thep Sathit District, Chaiyaphum Province, is a non-tonal intonation language, with a difference between the short and long vowels that make the word have different meanings, it is one-syllable words and the two-syllable words, the many-syllable words are very few. In two-syllable words, the second syllable is pronounced heavier than the first syllable, Nyah Kur is a single word language. These word are borrowed from standard Thai, Isan Thai, and Korat dialect used as some of the terms similar to many repetitions. However the meanings of the same words as the repeating forms are irrelevant. Two-syllable words in the Nyah Kur language consist of the primary and secondary syllables which the primary syllable is at the end of the word. The secondary syllable is always the first syllable of the word, such as / lahuut / "girl", etc.

Keywords: Phonology System, Morphology System, Nyah Kur's Language

1. บทนำ

ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ได้แก่ ของ กะซอง ซำเร ซะโอง (ซุง) โเซ่ (ทะวีง) ลัวะ (ละเวือะ) มลาบรี อัมบริบิซู ซาไก ละว้า (ก่อง) มอเกลิน อูรักละโว้ย และญัฮกุรเนื่องจากในปัจจุบันมีการใช้ภาษาราชการเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร การพูดภาษาท้องถิ่นจึงค่อย ๆ ลดน้อยถอยลง จนอาจถึงขั้นตายไปพร้อมกับคนเฒ่าคนแก่ที่เหลืออยู่น้อยเต็มที ซึ่งหากปล่อยให้ภาษาท้องถิ่นสูญสิ้นไป ก็เท่ากับการทำลายภูมิปัญญา สังคมชุมชน และครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้สูญสิ้นตามไปด้วย คนในชุมชนที่เป็นเจ้าของภาษาจึงร่วมกับสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

มหาวิทยาลัยมหิดลและ สกว. (สำนักงานภาค) ดำเนินการจัดทำโครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมขึ้นเพื่อให้ภาษาท้องถิ่นเหล่านี้ได้มีโอกาสสืบทอดต่อไป โดยเฉพาะภาษาญ้อฮูร์ ซึ่งนับว่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่งเนื่องจากมีหลักฐานว่าเกี่ยวข้องกับภาษามอญโบราณสมัยทวารวดี ที่สำคัญคือไม่มีการพบในประเทศอื่นเลย (อนันต์ ลิ้มปคุภาวกร และคณะ, 2549: 19)

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากนอกเหนือจากชาวจีน ชาวเขา ชาวญวนอพยพ และชาวไทยมุสลิมแล้ว ยังมีไทยกลุ่มเล็ก ๆ ที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้ผสมกลมกลืนกลายเป็นไทยไปเกือบหมดสิ้นแล้ว เช่น พวกมอญและพวกญวนเก่าที่อพยพหลบภัยเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์สำหรับในภาคอีสานของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีวัฒนธรรมหลากหลายซึ่งอยู่อย่างกระจุกกระจายทั่วไป ประชากรประมาณ ร้อยละ 85 เป็นชาวไทยอีสานหรือไทยลาวนอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อีกหลายกลุ่ม เช่น ย้อผู้ไทย โข่ บรู เยอ ย้อฮูร์ แสก กะเลิงโย้ย พวน ข่า ชนกลุ่มดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ได้ปรับตัวผสมกลมกลืนกับสังคมท้องถิ่นและสังคมไทยจนแทบไม่เห็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มแล้ว แต่ยังมีบางกลุ่มที่รักษารูปแบบวิถีชีวิตตามครรลองวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มไว้ได้ค่อนข้างมากบางกลุ่มก็ได้รับการสนับสนุนให้ฟื้นฟูชนบประเพณีขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและเป็นการเสริมสร้างสีสันให้แก่สังคมส่วนรวมของท้องถิ่นและประเทศด้วยโดยปกติแล้วชนกลุ่มน้อยแต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด ปรากฏให้เห็นได้หลายกรณี เช่น ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม การประกอบอาชีพ อาหาร การกิน ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลการเจ็บป่วย นันทนาการบันเทิงตลอดจนงานศิลปกรรมในแขนงต่าง ๆ วิถีชีวิตโดยปกติของชนกลุ่มน้อยในภาคอีสานเป็นวิถีชีวิตแบบสังคมชนบทที่เรียบง่าย สมถะ พึ่งพาธรรมชาติ

ญ้อฮูร์ หรือชาวบน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เนียะฮูร์ เป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ดั้งเดิมของจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา และเพชรบูรณ์ ซึ่งหากมองเผิน ๆ คนเหล่านี้คือชาวบ้านธรรมดาที่ทำมาหากินอยู่ในพื้นที่ แต่ในความเป็นจริงน้อยคนนักที่จะรู้ว่าท่ามกลางกลุ่มไทยและคนลาวอีสานที่อยู่ปะปนกันนั้น มีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่พื้นที่นี้มานานและรู้จักพื้นที่นี้ดีกว่าใครคนส่วนใหญ่เรียกพวกเขาว่า “คนดง” หรือ “ชาวบน” แต่สำหรับพวกเขา เรียกตัวเองว่า “ญ้อฮูร์” ซึ่งหมายถึง “คนภูเขา” (ญ้อ แปลว่า คน กูร์ แปลว่า ภูเขา) ส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์เรียกว่า “ละว้า” ในเขตจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ เรียกว่าชาวบน หรือ คนดง ชาวญ้อฮูร์ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณ 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดนครราชสีมาอยู่ในอำเภอปักธงชัย หมู่บ้านที่พบในปัจจุบันได้แก่ บ้านกลาง บ้านพระบึง บ้านวังตะเคียน ฯลฯ จังหวัดชัยภูมิพบอยู่ในเขตอำเภอเทพ

สถิต ได้แก่ บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านวังอ้ายคง บ้านไร่ บ้านเสลียงทอง บ้านวังตาเทพ บ้านน้ำลาด บ้านท่าโป่ง บ้านโคกสะอาด บ้านสะพานหิน อำเภอบ้านขัว ได้แก่ บ้านวังกำแพง บ้านหนองอ้อ ฯลฯ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ บ้านน้ำลาด บ้านห้วยไคร้ บ้านท่าดัวง และอำเภอเมือง รวมทั้งหมด 23 หมู่บ้าน ซึ่งเดิมพบมากกว่าในปัจจุบัน แต่ได้ถูกกลืนหรือย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหมด

ปัจจุบันในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์กว่า 2 กลุ่มที่ประสบปัญหาอยู่ในภาวะวิกฤตทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัยพื้นฐานหลายประการเป็นต้นว่าการมีจำนวนประชากรน้อย การตกในวงล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีอำนาจนำในสังคมซึ่งส่วนหนึ่งมีผลทำให้ขาดความภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเองเพราะรู้สึกถึงความด้อยกว่าทางอำนาจ เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม (indigenous people) หรืออพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาใหม่ก็ตาม ต่างก็เป็นกลุ่มชนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับประเทศไทยด้วยกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การวิจัยนี้เกิดความชัดเจนในกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัยหลักคือการเน้นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในข่ายว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในภาวะวิกฤตทางด้านภาษา การวิจัยนี้เลือกกลุ่มชาติพันธุ์ญฮูร์ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์นี้พูดภาษามอญโบราณ เพราะเป็นกลุ่มที่น่าสนใจอย่างมากในมิติทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี กล่าวคือ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เลอเวีอะ มอญ และญฮูร์สันนิษฐานกันว่าเป็นกลุ่มประชากรดั้งเดิม เพราะพูดภาษาในตระกูลมอญ เขมร หรือออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) ก่อนที่จะมีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 มีข้อสังเกตที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางภาษาคือเป็นไปได้กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองกลุ่มคงเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่งอย่างค่อนข้างใกล้ชิด หนึ่งในข้อมูลที่น่าจะสะท้อนความสัมพันธ์ข้างต้นนี้ปรากฏอยู่ในตำนานจามเทวีวงศ์ กล่าวคือ ตามตำนานระบุว่าภูเขาวาสุเทพ ซึ่งมีเชื้อสาย “ลัวะ” ได้อัญเชิญพระนางจามเทวีจากเมืองละโว้ ทั้งนี้เพื่อให้มาปกครองเมืองหรือญไฮ (ลำพูน) เมื่อพระนางจามเทวีเสด็จมาถึงพระองค์ได้รับพุงกับขุนหลวงวิลังคะกษัตริย์ของพวกลัวะ ตำนานเรื่องพระนางจามเทวีนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 13 ซึ่งได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างละโว้ซึ่งเป็นเมืองวัฒนธรรมทวารวดีจากภาคกลางที่อพยพเคลื่อนย้ายขึ้นไปทางภาคเหนือและมีปฏิสัมพันธ์กับลัวะที่ปกครองเป็นชุมชนก่อนหน้านี้ ผิดกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่กลุ่มชาติพันธุ์เลอเวีอะและมอญได้แยกพื้นที่กันอยู่อาศัยและขาดการติดต่อทางวัฒนธรรมจากกัน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องของการศึกษาหาความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ข้างต้น

ชาวญฮูร์เป็นกลุ่มคนที่พูดภาษามอญโบราณตรงกับภาษาในจารึกสมัยทวารวดีเมื่อพันปีที่แล้วมีร่องรอยในนิทานของชาวญฮูร์ว่าเคยปกครองพื้นที่ลุ่มมาก่อนแล้วอพยพขึ้นมาที่

ราบสูง จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าตรงบ้านไร่และช่องซิดมีเศษเครื่องถ้วยโบราณ เช่น เครื่องถ้วยจีน และเขมร มีอายุราวศตวรรษที่ 16-18 แสดงว่าชาวญ้อโบราณตั้งบ้านเรือนและทำการค้าขายกับชุมชนในเขตลำสนธิ

ชาวญ้อ (ชาวนน) ซึ่งเป็นชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ค่อยคุ้นหูกันนัก ชาวญ้อ (ชาวนน) เป็นกลุ่มคนที่พูดภาษามอญโบราณอาศัยอยู่มากในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ เพชรบูรณ์ และนครราชสีมา หรือแนวเขตเทือกเขาที่ เป็นรอยต่อระหว่างภาคกลางกับภาคอีสาน เจอรันด์ ดิฟฟลอธ (Gérard Diffloth) นักภาษาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญภาษาตระกูลออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic language) หรือมอญ-เขมร ได้วิเคราะห์ว่าภาษาญ้อ (ชาวนน) มีความใกล้เคียงกับภาษามอญโบราณในสมัยทวารวดี ทำให้นักประวัติศาสตร์และนักภาษาศาสตร์ในไทย นำไปอธิบายว่าญ้อ (ชาวนน) คือผู้สืบเชื้อสายมาจากคนในสมัยทวารวดี ซึ่งเป็นรัฐโบราณเมื่อพุทธศตวรรษที่ 12–17 (Diffloth, Gérard, 1984)

ภาษาญ้อ (ชาวนน) อยู่ในสาขามอญ ตระกูลย่อยมอญ-เขมร ในตระกูลภาษา ออสโตรเอเชียติก ลักษณะสำคัญของภาษาญ้อ (ชาวนน) คือ เป็นภาษาลักษณะน้ำเสียง ซึ่งความแตกต่างของคุณสมบัติน้ำเสียงมีนัยสำคัญต่อความหมายของคำ ภาษาญ้อ (ชาวนน) มีคุณสมบัติน้ำเสียง 2 ประเภท คือ คุณสมบัติน้ำเสียงก้องธรรมดา และ คุณสมบัติน้ำเสียงก้องต่ำ หูม นอกจากนี้ยังมีเรื่องความแตกต่างระหว่างความสั้น-ยาวของสระที่ทำให้ความหมายต่างด้วย นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนวคิดที่ว่าภาษาที่ไม่เคยมีวรรณยุกต์ หากจะพัฒนาเป็นภาษา วรรณยุกต์ได้นั้นส่วนใหญ่จะต้องผ่านการเป็นภาษามีลักษณะน้ำเสียงมาก่อน โดยการสูญหาย และการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติน้ำเสียง (Phonation type) ของสระ คุณสมบัติน้ำเสียงของสระที่ เปลี่ยนแปลงไปก็สามารถพัฒนาเป็นวรรณยุกต์ได้

จากคำกล่าวข้างต้นทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องระบบเสียงและระบบคำใน ภาษาญ้อในตำบลบ้านไร่ อำเภเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำผลจากการวิจัยไปใช้ ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบคำในภาษาญ้อ (ชาวนน) ในตำบลบ้านไร่ อำเภเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อวิเคราะห์ระบบคำในภาษาญ้อ (ชาวนน) ในตำบลบ้านไร่ อำเภเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผู้รู้ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลามากกว่า 3 ปี 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีผลงานเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 3) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย นักวิชาการวัฒนธรรม วัฒนธรรมจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนครูและอาจารย์ 4) กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ เช่น ตำรา วารสาร บทความ หนังสือ รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเรื่องที่จะศึกษามีประเด็นน่าสนใจอย่างไรบ้าง และมีผู้ศึกษามากน้อยเพียงใด รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์ในชุมชน นอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนากรอบแนวคิดและแนวทางการสัมภาษณ์ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแนวการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ในชุมชน 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีผลงานเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 3) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย วัฒนธรรมอำเภอ วัฒนธรรมจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนครูและอาจารย์ 4) กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบเสียงและระบบคำในภาษาญ้อกรในตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ คือ 1) ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการแนะนำตัว แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง และแจ้งข้อมูลแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ว่า การบันทึกเสียงและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น 2) ผู้วิจัยเริ่มทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ตามรายประเด็น 3) หลังจากสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการรวบรวมรายละเอียดจากการจดบันทึก วัน เดือน ปี เวลา ชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ และการบันทึกเสียง ข้อสังเกตต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิอื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาระบบคำภาษาญ้อกรที่พูดในบ้านไร่ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่าภาษาญ้อกรเป็นภาษาลักษณะน้ำเสียงที่ไม่มีวรรณยุกต์มีความแตกต่างระหว่างความสั้น-ยาวของสระที่ทำให้คำมีความหมายต่างกัน ตัวอย่างเช่น คำว่า /chənam/ [เชอะนัม] ‘กระท่อม’ กับ คำว่า /chənaam/ [เชอะนาม] ‘ปี’ ซึ่งความแตกต่างระหว่างความสั้น-ยาวของสระ เป็นลักษณะเด่นในภาษาญ้อกรที่ไม่ปรากฏในภาษาพี่น้องเดียวกันในสาขามอนิก (Monic) คำจะประกอบด้วยพยางค์หลัก และพยางค์รอง ซึ่งพยางค์หลักจะอยู่ตอนท้ายของคำ พยางค์รองจะอยู่พยางค์แรกของคำเสมอ เช่น /lahuut/ [ลาฮูต] “หญิงสาว” ในตัวอย่างนี้ /huut/ [ฮูต] คือพยางค์หลัก ซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยว /h/ สระเสียงยาว /uu/ และพยัญชนะท้าย /t/ ลักษณะน้ำเสียงปกติ ส่วน /la/ คือพยางค์รองประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยว /l/ และสระ /a/ ในการบันทึกเสียง จะบันทึกเฉพาะพยางค์หลักเท่านั้น ส่วนพยางค์รองไม่บันทึกลักษณะน้ำเสียง เนื่องจากพยางค์รองออกเสียงเบา ดังนั้นพยางค์รองจึงได้แก่ พยางค์ที่ไม่ต้องลงเสียงหนัก ในคำสองพยางค์หรือคำหลายพยางค์ภาษาญ้อกรเป็นภาษาคำโดด (isolation language) แต่ก็มีคำยืมมาจากภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยอีสาน ภาษาถิ่นโคราช ที่มีรูปลักษณะต่างจากภาษาญ้อกร

หน่วยคำผูกพันในภาษาญ้อกร มักจะไม่มี ความหมายที่ชัดเจน นอกจากทำให้คำมีหลายพยางค์ เกิดจากการเพิ่มหน่วยคำผูกพันเข้ากับหน่วยคำอิสระแล้วจึงจะทำให้มีความหมาย เพราะฉะนั้น เมื่ออาศัยวิธีการสร้างคำแล้ว หน่วยคำผูกพันจึงควรจัดเป็นคำประสมประเภทหนึ่ง คำประสมในภาษาญ้อกรอาจเกิดจากคำภาษาญ้อกรประสมกับคำยืมมาจากภาษาไทยมาตรฐานและภาษาอีสานบ้างเป็นบางส่วน คำประสมในภาษาญ้อกรเวลาเขียนจะติดกัน

ประเภทของคำประสมในภาษาญ้อกร ถ้าตัดคำประสมออกไป ประเภทของคำหลายพยางค์ในภาษาญ้อกรก็จะมีคำอยู่สองประเภท คือ คำมูล กับ คำประสม คำมูลทั้งหลายแม้จะมีหลายพยางค์ก็ไม่สามารถที่จะเป็นคำประสมได้ หรือถ้าเป็นได้อาจต้องใช้เวลาพัฒนาเพราะไม่สามารถแยกมาพูดเป็นส่วน ๆ ได้

ภาษาญ้อกรเป็นภาษาที่มีระบบหน่วยคำ การประกอบเป็นคำ อาจใช้หน่วยเติมศัพท์คำที่เกิดขึ้นใหม่โดยการเติมหน่วยคำเข้าไปในคำหลัก มีทั้งที่เติมข้างหน้าและตรงกลาง (หมายถึง อุปสรรค และอาคม ซึ่งตรงกับ Prefix และ Infix ในภาษาอังกฤษ) ในภาษาญ้อกร

เป็นภาษาที่มีระบบการเติมหน่วยคำ (affixation) เพื่อแสดงลักษณะทางไวยากรณ์ เช่นเดียวกับภาษากลุ่มมอญ-เขมรอื่น ๆ เช่น จากคำนาม เป็น คำกริยา ตัวอย่างเช่น /chaɔr/ [ซัร] “ย่างไม้หรือซัน” (คำนาม) เมื่อเติมหน่วยหน้าศัพท์ /k↔/ [เกอะ] ลงไปจะเป็น /k↔chaɔr/ [เกอะซัร] “อุตด้วยย่างไม้หรือซัน” (คำกริยา) หรือจากกริยาประเภทหนึ่งเป็น กริยาอีกประเภทหนึ่ง ตัวอย่างเช่น /kaɛi/ [ไก] “หัก” (อกรรมกริยา) เมื่อเติมหน่วยหน้า ศัพท์ /t↔/ [เตอะ] ลงไปจะเป็น /t↔kaɛi/ [เตอะไก] “หัก” (สกรรมกริยา) เป็นต้น วิธีการ ประกอบคำ เช่นนี้ เรียกว่า วิธีการแปลงหมวดคำ (derivation) ในปัจจุบันระบบนี้มีการใช้ไม่ มากนัก จากการตรวจสอบจากคำศัพท์ที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นข้อมูล ปรากฏว่ามีจำนวนไม่มาก เหมือนกับคำที่สร้างโดยวิธีอื่น ๆ หน่วยคำเติมเท่าที่พบในภาษาญฮูกร ได้แก่ Prefixed = /c↔/, /ch↔/, /k↔/, /kh↔/, /p↔/, /m↔/, /r↔/, /t↔/ Infix = /-a/, /-b/, /-c/, /-h/, /-m/, /-n/, /-r/, /-u/, /-ha/, /-hl/, /-hr/

หน่วยคำเติมส่วนมากจะเป็นหน่วยคำเติมข้างหน้าคำ เมื่อเติมแล้วมีผลทำให้เกิด คำใหม่ แต่ยังมีเค้าความเดิมอยู่หรืออาจจะไม่มีเช่น ความหมายเหมือนเดิม (same meaning) จากคำกริยาแท้เป็น คำกริยา /paɛak/ [ปาก] ‘แตก’ (อกรรมกริยา) เมื่อเติม หน่วยหน้าศัพท์ /t↔/ [เตอะ] ลงไปจะเป็น /t↔paɛak/ [เตอะปาก] ‘ทำให้แตก’ (สกรรมกริยา) ความหมายเปลี่ยน (changed meaning) จากคำกริยาแท้เป็น คำกริยา /chaɔk/ [ซั๊ก] ‘หล่น’ (อกรรมกริยา) เมื่อเติมหน่วยหน้าศัพท์ /k↔/ [เกอะ] ลงไปจะเป็น /k↔chaɔk/ [เกอะซั๊ก] ‘อ่อนลง’ (อกรรมกริยา) เป็นต้น

คำประสมซ้ำ เป็นวิธีการสร้างคำอย่างหนึ่งโดยเขียนซ้ำกันสองครั้งจะไม่ใช้ เครื่องหมายไ้มย้มกแต่จะเขียนติดกัน ในภาษาญฮูกรสามารถที่จะแยกได้ว่าคำใดเป็นคำหลัก และคำใดเป็นคำซ้ำออกได้จึงจัดเป็นคำประสมซ้ำ ในภาษาญฮูกรมีคำซ้ำที่มีความหมายกว้าง ขึ้นและคำซ้ำที่มีความหมายเพิ่มขึ้นหรือเน้นขึ้น เช่น คำว่า /kuɛ↔n/ [กวน] ‘ลูก’เมื่อนำคำมา ซ้ำกัน /kuɛ↔nkuɛ↔n/ [กวนกวน] ‘เด็ก’ ทำให้ความหมายกว้างขึ้น คำว่า /m ɔ:ɛɔ/ [เมาะ] ‘สวย’ เมื่อนำคำมาซ้ำกัน/m ɔ:ɛɔm ɔ:ɛɔ/ [เมาะเมาะ] ‘สวยมาก ๆ’ ทำให้เกิด ความหมายเพิ่มขึ้นหรือเน้นขึ้น ยังมีคำศัพท์ที่มีลักษณะคล้ายคำซ้ำเป็นจำนวนมาก แต่ความหมายของคำศัพท์คำเดียวกับรูปศัพท์ที่ซ้ำนั้นไม่เกี่ยวข้องกันเช่น /thoɔN/ [โทง] ‘ขอ’ เมื่อนำคำมาซ้ำกัน /thooNthoN/ [โทงโทง] ทำให้ความหมายเปลี่ยนจากคำว่า ‘ขอ’ มาเป็น ‘ปลาไหล’

เมื่อพิจารณาตามรูปคำ ภาษาญฮูกรไม่มีคำคุณศัพท์โดยเฉพาะใช้อยู่ในระบบ โดยตรงเหมือนตระกูลอินเดียนยุโรป เพราะคำที่จัดเป็นคำคุณศัพท์นั้น อาจเป็นหมวดคำอื่นแต่

นำมาใช้ขยายคำนามอีกทีหนึ่ง ส่วนคำที่ภาษาอังกฤษจัดเป็นคำคุณศัพท์นั้น ภาษาญฮูกรสามารถเป็นคำกริยาก็ได้ เป็นคำคุณศัพท์ก็ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหน้าที่ของคำนั้น ๆ ดังนั้น เมื่อพูดถึงคำคุณศัพท์ในภาษาญฮูกรจึงควรพิจารณาถึงหน้าที่ของคำเป็นหลักเท่านั้น กล่าวคือ ถ้าหากคำใดมาทำหน้าที่ขยายคำนามก็ถือว่าเป็นคำคุณศัพท์ และคำใดก็ตามทำหน้าที่เป็นคุณศัพท์คำนั้นจัดว่าเป็นคำคุณศัพท์ไปโดยปริยาย

คำนับ (Numerals) คำบอกจำนวนนับ เลขและจำนวนนับ ภาษาญฮูกรมีคำเรียกตั้งแต่ 1 – 10 ซึ่งแตกต่างจากภาษามอญ-เขมรทั่วไปซึ่งมีเพียง 1 -3 หรือ 4 และใช้ภาษาไทยแทนตัวเลขอื่น ๆ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาระบบคำภาษาญฮูกรที่พูดในบ้านไร่ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จากคำศัพท์ 2,600 คำพบว่าภาษาญฮูกรเป็นภาษาลักษณะน้ำเสียงที่ไม่มีวรรณยุกต์มีความแตกต่างระหว่างความสั้น-ยาวของสระที่ทำให้คำมีความหมายต่างกัน เป็นคำพยางค์เดี่ยวและคำสองพยางค์ คำหลายพยางค์มีจำนวนน้อยมากในคำสองพยางค์ พยางค์ที่สองจะออกเสียงหนักกว่าพยางค์แรก ภาษาญฮูกรเป็นภาษาคำโดดมีการคำยืมมาจากภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยอีสาน ภาษาถิ่นโคราชมาใช้เป็นบางคำศัพท์ที่มีลักษณะคล้าย ๆ คำซ้ำเป็นจำนวนมาก แต่ความหมายของคำศัพท์คำเดียวกับรูปศัพท์ที่ซ้ำนั้นไม่เกี่ยวข้องกัน คำสองพยางค์ในภาษาญฮูกร จะประกอบด้วยพยางค์หลัก และพยางค์รอง ซึ่งพยางค์หลักจะอยู่ตอนท้ายของคำพยางค์รองจะอยู่พยางค์แรกของคำเสมอ เช่น /lahuut/ “หญิงสาว” ในตัวอย่างนี้ /huut/ คือพยางค์หลัก ซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยว /h/ สระเสียงยาว /uu/ และพยัญชนะท้าย /t/ ลักษณะน้ำเสียงปกติ ส่วน /la/ คือพยางค์รอง ประกอบด้วยพยัญชนะต้นเดี่ยว /l/ และสระ /a/ ในการบันทึกเสียง จะบันทึกเฉพาะพยางค์หลักเท่านั้น ส่วนพยางค์รองไม่บันทึกลักษณะน้ำเสียง เนื่องจากพยางค์รองออกเสียงเบา ดังนั้นพยางค์รองจึงได้แก่ พยางค์ที่ไม่ต้องลงเสียงหนัก ในคำสองพยางค์หรือคำหลายพยางค์ คำสองพยางค์หรือมากกว่า คำจะประกอบด้วยพยางค์หลัก และพยางค์รอง ซึ่งพยางค์หลักจะอยู่ตอนท้ายของคำ พยางค์รองจะอยู่พยางค์แรกของคำเสมอ พยางค์หลักลักษณะน้ำเสียงจะดังปกติ ส่วนพยางค์รองจะออกเสียงเบามาก ดังนั้นพยางค์รองจึงได้แก่ พยางค์ที่ไม่ต้องลงเสียงหนัก ในคำสองพยางค์หรือคำหลายพยางค์ จึงทำให้เกิดคำกร่อนคือพยางค์รองจะเป็นคำลดเสียงสระและเสียงสะกดจึงมีเสียงขาดหายไปบางส่วนจึงเกิดการตัดคำให้สั้นลง แต่ความหมายจะยังคงอยู่ครบถ้วนบริบูรณ์หรือเหลือเพียงบางส่วนก็ขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้พูดและผู้ฟังเป็นสำคัญ ที่เห็นได้ชัดจะเกิดกับหน่วยเสียงพยัญชนะต้นที่มีหน่วยเสียง /h/ นำหน้า เช่น/hn/ /hm/ /hr/ /hl/ /hw/ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรียา ชูรัตน์ ที่ได้

ศึกษาเรื่องรูปแบบระดับเสียงซึ่งได้รับอิทธิพลจากคุณสมบัติน้ำเสียงของพยัญชนะและสระในภาษาญฮูร์ ซึ่งพบว่า ค่าความถี่มูลฐานของสระจะสะท้อนให้เห็นรูปแบบระดับเสียงที่เกิดขึ้นในการออกเสียงของผู้บอกภาษามีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกัน เนื่องจากภาษาญฮูร์เป็นภาษาลักษณะน้ำเสียงที่อาจเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาษาวรรณยุกต์ได้แต่ก็คงใช้ระยะเวลาเนิ่นนาน ยาวมาก ๆ (2553: 234)

การวิเคราะห์การสร้างคำภาษาญฮูร์และการศึกษาหมวดคำภาษาญฮูร์จากการศึกษาคำมูลที่อาศัยรูปแบบของคำและหน่วยคำที่มาประกอบให้เป็นคำต่าง ๆ เหมือนกับภาษา ที่มีวิวัตติปัจจัยโดยทั่วไปแล้ว อาศัยลักษณะคำและการสร้างคำของภาษาญฮูร์เป็นหลักโดยรวมคำหนึ่งมาประสมกับอีกคำหนึ่ง ก็จะได้คำใหม่ ที่มีความหมายใหม่นั้น ดังนั้นในการที่จะจำแนกหมวดคำจึงต้องอาศัยเกณฑ์ในการจำแนก คือ ความหมาย ตำแหน่ง และหน้าที่ เพื่อการวิเคราะห์การสร้างคำภาษาญฮูร์และการศึกษาหมวดคำภาษาญฮูร์โดยใช้ประเภทของคำในภาษาญฮูร์ คือคำมูล (simple forms) และคำประสม (compound forms) ในการจำแนกหมวดคำต่าง ๆ คำประสมในภาษาญฮูร์อาจเกิดจากคำภาษาญฮูร์ประสมกับคำยืมมาจากภาษาไทยมาตรฐานและภาษาอีสานบ้างเป็นบางส่วน คำประสมในภาษาญฮูร์จะเขียนติดกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุวรณ์ วงษาที่ได้ทำการศึกษาคำในภาษาโซ่ ที่บ้านดอนแดง ตำบลท่าจำปา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ซึ่งพบว่า ระบบคำ คำในภาษาโซ่แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. คำที่มีพยางค์เดียว มีหน่วยคำเดียว 2. คำที่มีหลายพยางค์ มีหน่วยคำเดียว 3. คำที่มีหลายพยางค์ มีหลายหน่วยคำ ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน และคำเติม โดยแบ่งหมวดคำนำมาวิเคราะห์เป็น 15 หมวดคำ การเรียงคำ ได้ศึกษาในส่วนการเรียงคำเป็นสองระดับคือ การเรียงคำในระดับวลีและการเรียงคำในระดับประโยค (2543: 147)

ประเภทของคำประสมในภาษาญฮูร์ ถ้าตัดคำประสมออกไป ประเภทของคำหลายพยางค์ในภาษาญฮูร์ก็จะมีคำอยู่สองประเภท คือ คำมูล กับ คำประสม คำมูลทั้งหลายแม้จะมีหลายพยางค์ก็ไม่มีสิทธิที่จะเป็นคำประสมได้ หรือถ้าเป็นได้ก็คงใช้เวลาพัฒนาพอสมควรทีเดียว เพราะไม่สามารถแยกมาพูดเป็นส่วน ๆ ได้ และถ้าพิจารณารูปลักษณะของคำ และหน่วยคำ หรือความหมายของคำอันเป็นส่วนประกอบของคำประสมเป็นหลักในการจัดประเภทแล้วสามารถจัดแบ่งประเภทของคำประสมในภาษาญฮูร์ออกเป็น 4 ประเภท คำประสมทั้ง 4 ประเภท ในภาษาญฮูร์ต่างก็เป็นคำประสมเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันโดยวิธีการประสม ลักษณะของคำประสม และความหมายของคำประสมทั้ง 4 ประเภทนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ในภาษาญฮูร์แล้วสามารถแจกแจงได้ดังนี้

1. คำประสมอิสระ (Free compound forms) ได้แก่ คำประสมที่เกิดจากการนำเอาคำมูลตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาประสมกันแบบง่าย ๆ เป็นคำประสมสองพยางค์หรือหลายพยางค์ โดยมีคำแรกเป็นคำหลักและคำที่เอามาประสมมักจะเป็นคำขยาย กล่าวคือ ถ้าคำแรกเป็นคำนาม คำที่มาประสมจะเป็นคำนามด้วยก็ได้หรือถ้าคำแรกเป็นคำนาม คำที่มาประสมจะเป็นคำขยายหรือคำคุณศัพท์ และถ้าคำแรกเป็นคำกริยา คำที่มาขยายจะเป็นกรรมหรือเป็นกริยาด้วยกันก็ได้ความหมายก็จะเปลี่ยนหรือแตกต่างกันตามไปด้วย

คำนาม + คำนาม	คำนาม
/taɯm + phraɯat/ [ต้ม + พราต] (ต้ม + กล้วย)	/taɯmphraɯat/ [ต้มพราต] ‘ต้มนกล้วย’
คำนาม + คำกริยา	คำนาม
/daɯak + choɯon/ [ตาก + โขง] (น้ำ + ต้ม)	/daɯakchoɯon/ [ตากโขง] ‘น้ำต้ม’

2. คำประสมประสาน (Affixes compound forms) หรือวิธีเพิ่มคำ (affixation) วิธีการเพิ่มคำหรือเพิ่มพยางค์ภาษาฮกกรเป็นภาษาที่มีระบบหน่วยคำการประกอบเป็นคำ อาจใช้หน่วยคำเติมศัพท์ เช่น หน่วยคำเติมหน้าศัพท์ (prefix) และหน่วยคำเติมกลางศัพท์ (infix) หน่วยคำเติมศัพท์เหล่านี้เมื่อนำมาประกอบกับหน่วยคำฐานแล้วจะทำให้เกิดการเปลี่ยนชนิดของคำ เช่น จากคำนาม เป็น คำกริยา ตัวอย่างเช่น /chaɯr/ “ยางไม้หรือชัน” (คำนาม) เมื่อเติมหน่วยหน้าศัพท์ /kɔ̃-/ ลงไปจะเป็น /kɔ̃chaɯr/ “อุตสาหกรรมยางไม้หรือชัน” (คำกริยา) หรือจากกริยาประเภทหนึ่งเป็นกริยาอีกประเภทหนึ่ง ตัวอย่างเช่น /kaɯi/ “หัก” (อกรรมกริยา) เมื่อเติมหน่วยหน้าศัพท์ /tɔ̃-/ ลงไปจะเป็น /tɔ̃kaɯi/ “หัก” (สกรรมกริยา) เป็นต้น วิธีการประกอบคำ เช่นนี้ เรียกว่า วิธีการแปลงหมวดคำ (derivation)

คำเติม คือ คำที่เกิดขึ้นใหม่โดยการเติมหน่วยคำเข้าไปในคำหลัก มีทั้งที่เติมข้างหน้าและตรงกลาง (หมายถึง อุปสรรค และอาคม ซึ่งตรงกับ prefix และ infix ในภาษาอังกฤษ) ในภาษาฮกกรเป็นภาษาที่มีระบบการเติมหน่วยคำ (affixation) เพื่อแสดงลักษณะทางไวยากรณ์ เช่นเดียวกับภาษากลุ่มมอญ-เขมรอื่น ๆ หน่วยคำเติมส่วนมากจะเป็นหน่วยคำเติมข้างหน้าคำ เมื่อเติมแล้วมีผลทำให้เกิดคำใหม่ แต่ยังมีเค้าความเติมอยู่ ในปัจจุบันระบบนี้มีการใช้ไม่มากนัก

ในงานวิจัยภาษาฮกกร พบหน่วยคำอุปสรรคดังต่อไปนี้

kɔ̃-เติมหน้าคำกริยาทำให้คำกริยานั้นเป็นกริยาที่ทำให้เกิดอีกกริยาหนึ่ง (ให้ความหมายว่า ทำให้บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น)

ดังนั้นคำประสมซ้ำ สามารถที่จะแยกคำหลักออกได้จึงจัดเป็นคำประสมซ้ำคำซ้ำ
สี่พยางค์ที่มีสองพยางค์ใดพยางค์หนึ่งซ้ำกัน ส่วนอีกสองพยางค์ที่เหลือจะไม่มีซ้ำกัน
ลักษณะของคำซ้ำประเภทสี่พยางค์สามารถแยกคำหลักออกได้จึงจัดเป็นคำประสมซ้ำ

คำประสมซ้ำ สามารถที่จะแยกได้ว่าคำใดเป็นคำหลักและคำใดเป็นคำซ้ำออกได้
จึงจัดเป็นคำประสมซ้ำสามารถแบ่งตามโครงสร้างได้ดังนี้

1. ก + ข

ก.) คำซ้ำที่มีความหมายกว้างขึ้น

/ku↔n + ku↔n/ [กวน + กวน] /ku↔nku↔n/ [กวนกวน] ‘เด็ก’
(ลูก + ลูก)

ข.) คำซ้ำที่มีความหมายเพิ่มขึ้นหรือเน้นขึ้น

/m↔r + m↔r/ [เหมาะ + เหมาะ] /m↔rm↔r/ [เหมาะเหมาะ] ‘สวยมาก ๆ’
(สวย + สวย)

นอกจากนี้ ภาษาอีสานยังมีคำศัพท์ที่มีลักษณะคล้ายคำซ้ำเป็นจำนวนมาก
แต่ความหมายของคำศัพท์คำเดียวกับรูปศัพท์ที่ซ้ำนั้นไม่เกี่ยวข้องกัน ตัวอย่างเช่น

/thooN + thooN/ [โทง + โทง] /thooNthooN/ [โทงโทง] ‘ปลาไหล’
(ขอ + ขอ)

2) กข + กค

/ne↔c-kh↔nu↔n + ne↔c-ta↔k/ [เนจ-เคอะนูน + เนจ-ตัก] /hlo↔m/[ฮ โล ม]
‘เครื่องนุ่งห่ม’

(/ne↔c/[เนจ] ‘ผ้า’, /kh↔nu↔n/[เคอะนูน] ‘นุ่ง’, /ta↔k/[ตัก] ‘ห่ม’)

3) กข + คง

/hi↔r-n↔e↔k + ch↔r↔k-ch↔r↔e↔/ [ฮี-นอก + ชอก-แชร]/do↔n/ [โดง] ‘ชนบท’

(/hi↔r/[ฮี] ‘บ้าน’, /n↔e↔k/[นอก] ‘นอก’ ,/ch↔r↔e↔/[ชอก] ‘คอก’, /ch↔r↔e↔/[แชร] ‘นา’)

4. คำประสมคู่ (Paring compound forms) ได้แก่ คำประสมที่เกิดจากการ
ประสมคำที่มีความหมายเป็นคู่ หรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันหรืออยู่ในกลุ่มเดียวกัน
เวลาพูดมักจะพูดรวมกันเสมอ เป็นคำประสมที่มีความหมายรวม หรือความหมายใหม่
ความหมายจะอยู่ที่คำแรกหรือจะอยู่ที่คำหลังก็ได้

/mɔːɔːɨ-phaɔaɨ/ [แม-พา] ‘พ่อแม่’ /pɔːɔːɔːciiɔːɨ/ [ปอง-ญีจ] ‘พี่น้อง’

/ku ɔːn-caw/ [กวน-แจ] ‘ลูกหลาน’ /paa=ɔː ɔː-k ɔːɔː ɔːɨ/ [ปาง-กอ] ‘ปากคอ’

คำประสมประเภทนี้เรียกว่า คำประสมคู่ ส่วนความหมายของคำอาจอยู่ที่คำแรกหรือคำหลังก็ได้

ในเมื่อคำทุกคำในภาษาญ้อกรต่างก็จัดเป็นหมวดคำตามความหมายตามตำแหน่ง หรือตามหน้าที่ของคำนั้น ๆ ดังกล่าวแล้ว ในกรณีที่ถูกจัดเป็นหมวดหมู่ของหมวดคำตามหน้าที่ดังกล่าว และการที่จะรู้ชัดว่าคำนั้น ๆ ทำหน้าที่อะไรในประโยคจึงต้องอาศัยบริบทของคำนั้น ๆ ในประโยคประกอบด้วยจึงสามารถทราบได้ และการศึกษาหมวดคำภาษาญ้อกรจากการวิเคราะห์การสร้างคำสามารถจัดหมวดคำ (word classes) ในภาษาญ้อกรออกเป็น 12 หมวด

1) คำนาม (Nouns)	8) คำเชื่อม (Linkers)
2) คำสรรพนาม (Pronouns)	9) คำนับ (Numerals)
3) คำกริยาแท้ (Main verbs)	10) คำปฏิเสธ (Negators)
4) คำกริยาช่วย (Auxiliary verbs)	11) คำอุทาน (Exclamatives)
5) คำวิเศษณ์ (Adverbs)	12) คำกำหนด (Determinatives)
6) คำคุณศัพท์ (Adjectives)	13) คำหมาย (Markers)
7) คำลักษณนาม (Classifiers)	

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาภาษาญ้อกรในถิ่นอื่นในลักษณะเดียวกันกับงานวิจัยนี้ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาญ้อกรที่ได้วิจัยไว้แล้วนี้ เพื่อศึกษาความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของภาษาญ้อกร

2. ควรศึกษาวิจัยภาษาญ้อกรในเรื่องคำยืม เพราะปรากฏการใช้คำที่ตรงกันหรือคล้ายคลึงกันกับภาษาอีสาน ภาษาโคราช ภาษาไทย

3. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการใช้คำในภาษาญ้อกร เนื่องด้วยอิทธิพลของภาษาอื่น

4. ควรศึกษาในรูปแบบประโยคของภาษาญ้อกรในบริบทของคำพูดต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างจากประโยคที่พบในคำพูด ผู้วิจัยสังเกตว่า ในคำพูดต่อเนื่อง ผู้บอกภาษาจะออกเสียงคำต่างไปจากในคำพูดเดี่ยว

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรริยา ชูรัตน์. (2553). “รูปแบบระดับเสียงซึ่งได้รับอิทธิพลจากคุณสมบัติน้ำเสียงของพยัญชนะและสระในภาษาญ้อฮูกร (ชาวบน)”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. คณะอักษรศาสตร์ วิชาภาษาศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2562). จาก “มะนีฮ ญ้อฮูกร” (ชาวญ้อฮูกร) สู่การเป็นมอญทวารวดี และกระบวนการคืนความรู้สู่ชุมชนบ้านไร่. **วารสารอารยธรรมศึกษา โขง – สาละวิน**, 5(1), 77-78.
- พระมหาสุววรรณ วงษา. (2543). “การศึกษาคำในภาษาโซ่ ที่บ้านดอนแดง ตำบลท่าจำปา อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม”. **ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนันต์ ลิ้มปคุปตถาวร และคณะ. (2549). **ญ้อฮูกร มอญโบราณแห่งเทพสถิต**. กรุงเทพฯ: บริษัท โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด.

อรรถปริวรรตวิธีหลักคำสอนของพุทธทาสภิกขุ

The Hermeneutics Methodology of Buddhadasa Bhikkhu

พระครูปลัดสมหมาย อตถลัทโธ (พีชสิงห์)

Pharkhrupaladsommai Atthasiddho (Phuetsing)

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Roi Et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สงวน หล้าโพนทัน

Sanguan Laphontan

วิทยาเขตร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Roi Et Campus, Mahamakut Buddhist University

ไพฑูรย์ สวนมะไฟ

Phaitoon Suanmafai

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Roi Et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-Mail: snanpras@gmail.com

บทคัดย่อ

วิธีการทำความเข้าใจอย่างเห็นแจ้งแห่งตลอดถึงหลักคำสอนของศาสนาของแต่ศาสนาที่บทความนี้ได้นำเสนอตามหลักการแห่งพระพุทธรศาสนาโดยอิงหลักอรรถปริวรรตศาสตร์ของ พอล ริเคอร์ ซึ่งเรียกว่า วิธีวิทยาแบบอัตถิภาวนิยมเชิงปรากฏการณ์วิทยาเป็นพื้นฐานตามกระบวนการทัศน์ที่ พุทธทาสภิกขุได้นำเสนอในหลักการ “ปริสุทธิญาณทฤษฎี” อันเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการบ่งบอกถึงความเป็นโลกียะแห่งภาษาคนที่น่าคนไปสู่ความเป็นโลกุตระแห่งภาษาธรรม จนสามารถเข้าถึงแก่นธรรมของศาสนาผ่านการเข้าใจปรากฏการณ์แห่งประวัติศาสตร์ได้ โดยอาศัยการเข้าใจกรอบแนวคิดของวาทกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามบริบทแห่งปรากฏการณ์บางอย่างตามเนื้อหาที่พุทธทาสภิกขุได้นำเสนอ ซึ่งต้องอาศัยภาษาที่ต้องมีการเข้าใจว่ามีภาษาคนที่บรรจุไว้ซึ่งภาษาธรรมดังปรากฏในกระบวนการทัศน์แห่งภาษาคนภาษาธรรมภายใต้การเข้าใจความเป็นมนุษย์ในกระบวนการทัศน์ของหนังสือคู่มือมนุษย์และปรากฏการณ์แห่งโรคมรสพแห่งวิญญาณที่แสดงออกในภาษาสากลแห่งความเป็นศิลปะ อันก่อให้เกิดความเข้าใจมวลรวมแห่งปรากฏการณ์เชิงโลกียะ เพื่อสร้างความว่างตามหลักการแห่งสุญญตาในการเข้าใจถึงความหมายของคำสอนแห่งศาสนาอย่างแจ่มแจ้ง

คำสำคัญ: อรรถปริวรรตวิธี, หลักคำสอน, พุทธทาสภิกขุ

Abstract

Methodology of understanding thoroughly in order to achieve intuition in core religious principles of Buddhism via Hermeneutics of Paul Ricoeur can be called Hermeneutics Methodology of Phenomenological Existentialism according to Buddhadasa Bhikkhu's term: "Theory of Attaining Pure Intuition". It practically helps to transform Human-hood as secularization of human language to language of beyond secularization in *Lokutara* status through Buddhadasa Bhikkhu's examples of historical phenomenal understanding on various external discourses of humane evidences in paradigms of humankind and religious language, Manual of Humanity and Theater of the Soul for revealing universal language on Arts of *Lokiya* phenomena so that emptiness can be intuited clearly.

Keywords: Hermeneutics Methodology, Doctrines, Buddhadasa Bhikkhu

1. บทนำ

การทำความเข้าใจถึงหลักคำสอนหรือธรรมะของศาสนาอย่างถูกต้องไม่ว่าโดยศาสตร์หรือปัจเจกปฏิบัติอันเป็นการทำการศึกษา ย่อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งอย่างแท้จริงและการศึกษาหลักคำสอนอย่างแท้จริงและถูกต้องนั้น ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทำความเข้าใจความหมายในหลักคำสอนของศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ของแต่ละศาสนาอย่างลึกซึ้งให้เห็นแจ้งแทงตลอดถึงแก่นแท้ ดังที่พุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ว่า "ธรรมะเป็นตัวทาง แล้วก็เป็นตัวเดินทาง แล้วเป็นการถึงที่สุดของการเดินทาง" (พุทธทาสภิกขุ, 2548: 19) หากไม่เช่นนั้นแล้ว หลักคำสอนนั้น ๆ ที่ถูกสั่งสอนก็ไร้ค่า และบุคคลผู้ที่เป็นศาสนิกชนที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้น ๆ ก็จะได้ไม่คุ้มประโยชน์อะไรจากการเป็นศาสนิกในศาสนาของตนเอง เนื่องจากว่า คำสอนของศาสนาถือเป็นหลักการสากลสำหรับการปฏิบัติในชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคลเพื่อจะได้บรรลุถึงสิ่งที่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตเหมือนกันดังที่พระศาสดาได้ชี้แจงไว้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ไว้เช่นกันว่า

ศาสนาเป็นเรื่องปฏิบัติ เรื่องของการดำเนินชีวิตหรือการนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง การปฏิบัตินั้นต้องมีหลักการที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง และจะต้องมีจุดหมายชัดเจนด้วยว่าต้องการอะไร การที่ต้องมีข้อปฏิบัติที่แน่นอนและต้องมี

จุดหมายที่ชัดเจนนั้น ผู้ปฏิบัติก็ต้องยอมรับหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง และก็ต้องถามต่อไปว่าจะยอมรับหลักการที่บุคคลผู้ใดได้ค้นพบหรือแสดงไว้ ซึ่งเราเรียกว่า “พระศาสนา” เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติคือศาสนิกชน เริ่มต้นก็ต้องยอมรับหรือเชื่อการตรัสรู้หรือการค้นพบความจริงขององค์พระศาสดา หรือยอมรับหลักการที่ศาสนานั้นได้แสดงไว้ ซึ่งเราเรียกว่า คำสอน เพราะฉะนั้น ศาสนิกจึงมุ่งไปที่ตัวคำสอนของพระศาสดา หรือหลักการที่ศาสนาวางไว้ คำสอนของพระศาสดานั้นก็รวบรวมและรักษาสืบทอดกันไว้ในสิ่งที่เรียกว่าคัมภีร์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 10-11)

หากขยายความเห็นเพิ่มเติมต่อไป ย่อมทำให้เข้าใจในเชิงตรงข้ามตามหลักการตีความหมายของ พอล ริคัวร์ที่อธิบายเชิงประยุกต์ตามอัตลักษณ์ของภาษาศาสตร์ตามความหมายแบบบรหส์ (langue) และบริบทแห่งข้อความ (parole) ทั้งในระดับของอรรถศาสตร์ (Semantics) และ สัญศาสตร์ (Semiotics) (Paul Ricoeur, 1976: 1-24) ได้ว่า หลักคำสอนที่ถือได้ว่าเป็นวาทกรรมในคัมภีร์ของศาสนานั้น ๆ เมื่อได้รับการตีความผิดไปจากเจตนาขององค์ศาสดาที่ต้องการให้ศาสนิกรับคำสอนของตนไปดำเนินชีวิตตามหลักการที่ตนได้สอนไว้ ที่โดยทั่วไปแล้วก็กำหนดความหมายตามธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งไม่ได้แตกต่างไปจากความหมายตามตัวอักษร แต่อยู่ภายใต้บริบทของธรรมะที่ศาสดาได้สอนไว้ เพราะศาสดาของศาสนาต่าง ๆ ย่อมยืนยันว่าสิ่งที่ตนเองได้สอนนั้นเป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ (Breda Kristensen, 1969: 40-41) และก็ย่อมสร้างปัญหาซึ่งจะเกิดขึ้นกับทั้งผู้ที่เชื่อตามการตีความที่ผิดนั้นและหลักคำสอนอันเที่ยงแท้มากยิ่งขึ้น ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่จะต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นขึ้นมาเพื่อสร้างความเข้าใจหลักคำสอนอย่างถูกต้องอันเป็นการถอดความหมายตามหลักคำสอนของคัมภีร์ให้ตรงตามเจตนาขององค์ศาสดา

การปฏิบัติตามแนวคิดเช่นนี้ได้ก่อตัวมาตั้งแต่แรกเริ่มของการมีชีวิตที่พอรู้ความและได้ขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงบั้นปลายของชีวิต ภายใต้การใช้หลักอรรถปริวรรตศาสตร์หรือการตีความหมายซึ่งหลักคำสอนเพื่อความเข้าใจอันถูกต้อง ที่ภายหลังได้มีการสร้างหัวข้อของการเข้าใจธรรมแห่งศาสนาว่า “ภาษาคน-ภาษาธรรม” ของพุทธทาสภิกขุ ผ่านการไตร่ตรองและการปฏิบัติจริงจนเห็นผลด้วยตนเองแล้วจึงได้นำมาเผยแผ่ให้คนอื่นได้รับรู้ โดยการนำมาตีพิมพ์อย่างเป็นระบบแบบหนังสือในภายหลังดังสาธารณชนได้ประจักษ์ เพื่อให้ปณิธานที่ตนเองได้ตั้งไว้นั้น คงไว้ซึ่งความเป็นจริงที่ตนเองได้พบจนวินาทีสุดท้ายของการมีชีวิตอยู่ตามสังขารของตัวพุทธทาสภิกขุเอง โดยอรรถปริวรรตวิธีที่ท่านนำเสนอก็มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวอันเป็นที่ยอมรับว่าได้ดำเนินการสอดคล้องกับวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้นำเสนอไว้ ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมานั้น แม้จะอยู่ต่างบริบทแห่งประวัติศาสตร์ก็ตาม คณะผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะวินิจฉัยเท่าที่สามารถ เพื่อเผยแผ่ให้ผู้คนรุ่นต่อ ๆ ไป ได้รู้จักวิธีการตีความหมายที่พุทธทาสภิกขุนำเสนออันเป็น “วาทกรรม” ในการเข้าใจพุทธธรรมอย่างเห็นแจ้งแทงตลอดที่ถูกต้อง และขณะเดียวกันก็จะช่วยให้ผู้คน

สามารถเข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกได้อย่างลึกซึ้งจนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดที่พระพุทธศาสนาได้วางไว้ ดังที่พุทธทาสได้ประสบมาแล้ว

2. วิธีการตีความหมายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาของพุทธทาสภิกขุ

หลักการของสร้างเสริมและเปิดวิสัยทัศน์ให้มีความเข้าใจในรูปแบบของการตีความหมายคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก ต่อว่าทกรรมแห่งวิถีชีวิตของพุทธทาสภิกขุที่นำเอา “ความเป็นพุทธะ” ของ โคตมะพุทธะ หรือพระพุทธโคตม มาอยู่ในชีวิตของพุทธทาสภิกขุและขยายไปสู่สาธารณะดังกล่าว อันเป็นการบ่งบอกอย่างเป็นนัยถึงอรรถปริวรรตวิธีของท่าน จึงเป็นความเป็นจริงอย่างหนึ่งว่า การสร้างความมั่นใจต่อหลักคำสอนทั้งหลายของพระพุทธศาสนาที่พุทธทาสภิกขุได้แสดงออกในรูปแบบของวาทกรรมที่สื่อให้คนอื่น ๆ เข้าใจซึ่งความคิดของท่านอย่างถูกต้องนั้น แม้จะมีอุปสรรคมากมายประการทั้งภายในตนเองหรือสภาพแวดล้อมภายนอกอันประกอบด้วยสังคมบรรพชิตและฆราวาสโดยทั่วไปในสมัยนั้นแม้กระทั่งถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ (วิศรุ บวงสรวง, 2559: 20-26) ย่อมไม่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งหลักการแห่งอรรถปริวรรตวิธีที่ถูกต้องได้ หากได้มีการซึมซับจนทราบซึ่งแบบปราศจากข้อสงสัย โดยใช้วัสดุที่มีอยู่จนเกิด “ปริสุทธิญาณทฤษฎี” (สัมพันธ ก้องสมุทร, 2530: 15) คณะผู้เขียนจึงนำเสนอให้ได้รับรู้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวทางการสร้างความหมายของหลักคำสอน

หากพิจารณาตามหลักอัตถิภาวนิยมเชิงปรากฏการณ์ตามแนว “การอาศัยอยู่ด้วยกัน (mutual indwelling)” ของ พอล ริคเคอร์ ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการตีความหมายแล้ว (Kevin J. Vanhoozer, 1990: 3-13) สภาวะของปรากฏการณ์ของการเมืองไทยในช่วงนั้นซึ่งกำลังเปลี่ยนผ่านจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยความหมายของวาทกรรมของท่าน ไม่ว่าจะไปในรูปแบบวรรณกรรมหรือศิลปกรรมล้วนมาจากการพยายามขุดค้นหาข้อมูลจากต้นตอตามบริบทของผู้เอยากรู้เท่าที่จะสามารถทำได้ โดยมุ่งหวังเพื่อช่วยให้ผู้อื่นสามารถเข้าถึงคำสอนของพระองค์อย่างแท้จริงผ่านการนำมาปฏิบัติเพื่อทดลองให้รู้ทั้งผลดีผลเสียด้วยตนเองเสียก่อน หลังจากนั้นจึงนำมาอธิบายและขยายความให้คนอื่นได้รับรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ภายใต้การไตร่ตรองอย่างลุ่มลึกอยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดแห่งระดับความรู้เชิงวิชาการตามขั้นตอนของการศึกษาที่ผู้เอยากรู้ได้มีแล้วเท่านั้น แต่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการทำงานเข้าใจข้อมูลที่ได้มีการบันทึกไว้ และความพยายามอย่างไม่หยุดยั้งที่จะเข้าใจความหมายอันแท้จริงตามเป้าหมายของวาทกรรมนั้นๆ ภายใต้แรงกระตุ้นจากทั้งภายในและภายนอกของแต่ละปัจเจกบุคคล ในการที่จะทำให้ความหวังที่ตนเองได้มีอยู่แล้วต่อการเข้าถึงซึ่งเป้าหมายแห่งชีวิตนั้นได้ปรากฏเป็นจริงขึ้นมาเท่าที่จะสามารถทำได้

แนวทางของวิธีการตีความหมายหลักคำสอนในพระไตรปิฎกของพุทธทาสภิกขุ จากการพิจารณาตามที่ Kevin J. Vanhoozer นำเสนอ ย่อมเป็นวิธีวิทยาแบบอัตถิภาวนิยมเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Hermeneutic Methodology of Phenomenological Existentialism) จึงถือได้ว่าเป็นกระบวนการทำความเข้าใจในความหมายของวาทกรรม โดยเริ่มจากความไม่รู้ แต่มีความใฝ่รู้ไปสู่การสร้างเข้าใจที่เกิดขึ้นจากหลักการที่เหมาะสมตามบริบทแห่งการใฝ่รู้ ซึ่งได้ทำอรรถปริวรรตวิธีผ่านการไตร่ตรองด้วยความความมั่นใจว่าถูกต้อง บนพื้นฐานและธรรมเนียมปฏิบัติขั้นปฐมภูมิของมิติแห่งประวัติศาสตร์ที่มีภาษาและหลักแห่งการเข้าใจความหมายอย่างถูกต้องเป็นเครื่องมือ ไม่เช่นนั้น ผลงานที่ผลิตออกมาอย่างมากมายนั้นคงไม่ได้มีการยอมรับอย่างเป็นทางการทั้งในมิติของโลกของฆราวาสและบรรพชิตอย่างกว้างขวางทั้งในระดับชาติและนานาชาติจวบจนปัจจุบันนี้ (<https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/4/a72f775f> เข้าถึงเมื่อ 30 ธันวาคม 2563)

2.2 แนวทางการสร้างความตระหนักรู้หลักคำสอน

ปรากฏการณ์ของแนวทางแห่งวิธีการตีความหมายคำสอนของพระพุทธรองค์ที่พุทธทาสภิกขุได้ทำเป็นลำดับในระดับของความเป็นวิชาการที่พรรณนาเป็นแบบวาทกรรมซึ่งคณะผู้วิจัยจัดลำดับนำเสนอคือ แนวคิดเริ่มต้นที่ทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษาตามแนวศาสนาในหลักการ “ภาษาคน-ภาษาธรรม” ที่ได้รับการตีพิมพ์อย่างเป็นทางการในหลายครั้งในภายหลัง แต่โดยหลักฐานแห่งประวัติศาสตร์แล้ว ได้มีการเริ่มเสนอแนวคิดนี้ตั้งแต่การ “ออกหนังสือพิมพ์เถื่อน” รายหัวคำบนกระดาษฟูลสะแกกับสองคู่ให้เพื่อนสามเณรได้อ่านที่พุมเรียงตั้งแต่ พ.ศ. 2469 จนถึงการเริ่มพิมพ์วารสาร “พุทธศาสนา” ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2476 (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2530: 168; 282-288) อย่างเป็นทางการตลอดจนให้คำอธิบายอย่างใจเป็นธรรมต่อคำสอนของคริสตศาสนาไม่ว่าในกายคาทอลิก (พุทธทาสภิกขุ, 2482: 280-335) หรือนิกาย โปรเตสแตนต์ (พุทธทาสภิกขุ, 2529: 1-176) อันเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นรูปธรรมแรกๆ ที่นำพาให้คนเข้าใจในคำสอนของพระพุทธรองค์แบบรู้คำสอนเพื่อสร้างชีวิตให้เห็นแจ้งแทงตลอด แล้วจึงนำเสนอความคิดของท่านเรื่อง “คู่มือมนุษย์” ที่วิเคราะห์ความเป็นมนุษย์และกล่าวถึงกิจกรรมที่มนุษย์ควรทำตามสภาวะของความเป็นมนุษย์ที่กำลังอยู่ในวิภังขาร หรือความเป็นจริงแห่งชีวิตที่ควรสร้างหรือควรละเว้นในการที่ทำตนเพื่อให้สามารถหลุดพ้นได้จากวังวนของการเวียนว่ายตายเกิด อันเป็นแกนกลางของอรรถปริวรรตศาสตร์หรือการตีความหมาย แล้วจึงนำเสนอกรอบของการสร้างความเข้าใจที่พุทธทาสภิกขุมีความเห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นแนวคิดของการอธิบายเชิงอภิปรัชญาในเรื่อง “อิทัปปัจจยตา” ที่รวมเอาความเข้าใจเรื่องโลกียวิสัยและโลกุตรวิสัยที่มี “สูญญตา” เข้าไว้ด้วย เพื่อให้ผู้คนทั่วไปได้นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในการที่จะหลุดพ้นจากวิภังขาร และสุดท้ายคือการนำเสนอเชิงสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในสวนโมกข์ ไม่ว่าจะ

เป็นรูปปั้นหรือภาพจิตรกรรมในโรงมหรสพแห่งวิญญานซึ่งบันทึกอยู่ในหนังสือของท่านที่มีชื่อเรื่องว่า “ปริศนาธรรมในสวนโมกข์” เพื่อแสดงให้เห็นว่า พุทธทาสภิกขุเข้าใจในกระบวนการสร้างความเข้าใจในวาทกรรมของผู้คนทั้งหลายว่าภาษาที่ใช้สื่อความหมายไม่ใช่จะต้องเป็นเพียงผลงานทางตัวอักษร แต่การใช้ภาพลักษณ์ในมิติภาพวาด รูปปั้น หรือการแสดงอาการต่างๆ ไม่ว่าจะปิดหู ปิดตา ปิดปาก ฯลฯ ก็สามารถถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธองค์ได้เช่นกัน เพื่อเป็นการสร้างตระหนักรู้ในภาษาอย่างแท้จริงและถอดความออกมาในการที่สื่อความหมายตามหลักอรรถปริวรรตแนวใหม่อย่างแท้จริง

2.3 แนวทางการเปรียบเทียบ

1. กระบวนทัศน์เรื่องภาษาคนภาษาธรรม

พุทธทาสภิกขุได้เสริมคำอธิบายเพิ่มเติมถึงลักษณะของภาษาคนและภาษาธรรม ตลอดเวลาตามความสามารถ ตั้งแต่ได้เข้าสู่บริบทของพระพุทธศาสนา โดยนำเสนอตัวอย่างร่วมสมัยของวิชาการต่าง ๆ โดยทั่วไปอย่างทันสมัยเท่าที่หาได้ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับคำศัพท์สมัยใหม่สามารถเข้าใจได้เช่นกัน โดยท่านได้เปรียบเทียบหรือเทียบเคียงความหมายของคำทั้งสองในบริบทของภาษาต่างประเทศเท่าที่ท่านรู้ได้ในรูปแบบของการทำความเข้าใจแบบมวลรวม อันเป็นการแสดงออกให้รู้ถึงความเป็นสากลของธรรมะที่แต่ละภาษาสามารถสื่อให้เข้าใจกันได้แม้ว่าจะต่างคำสอนแห่งศาสนาอย่างเช่นในหนังสือคริสต์ธรรม-พุทธธรรม เพราะกระบวนการของความเข้าใจที่มนุษย์มีนั้นย่อมเหมือนกันในรูปแบบหรือโครงสร้างแห่งภาษาตามหลักภาษาศาสตร์ เพียงแต่แตกต่างกันการสร้างสัญชาตญาณก่อนการเข้าใจภาษาคนที่เกี่ยวกับธรรมะซึ่งพระพุทธศาสนาใช้โดยทั่วไป ดังตัวอย่างเช่นว่า “พุทธ” “ธรรมะ” ฯลฯ ที่พุทธทาสภิกขุทำการอธิบายแบบคร่าว ๆ ด้วยวิธีการตีความตามหลักการของภาษาคน-ภาษาธรรม ที่ท่านได้นำเสนอ จึงจะเห็นได้ดังตัวอย่างในหัวข้อของคำว่า “พุทธ” ท่านได้ให้คำอธิบายไว้ว่า

คำว่าพุทธะก็แปลว่าพระพุทธเจ้า ท่านทั้งหลายก็รู้ดีอยู่แล้ว พุทธะในภาษาคน หมายถึงองค์พระพุทธเจ้า เนื้อหนังของท่าน ร่างกายของท่าน ที่เกิดในประเทศอินเดีย เมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว นิพพานแล้ว เฝ้าใหม่ไปหมดแล้ว... ส่วนพุทธะภาษาธรรมนั้นหมายถึงตัวธรรมะแท้ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ใดเห็นธรรมะ ผู้นั้นเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้นั้นเห็นธรรมะ (พุทธทาสภิกขุ, 2510: 9)

จากการนำเสนอแนวคิดด้านภาษาคนและภาษาธรรมที่พุทธทาสภิกขุได้แสดงไว้เป็นการอธิบายถึงกรอบของความหมายและภาพลักษณ์แห่งความเข้าใจของการใช้คำเพื่อสร้างความหมายว่าจะอยู่ในระดับโลกียะ (mundane) หรือโลกุตระ (supra-mundane) ซึ่งนำไปสู่การอธิบายความหมายของคำที่ใช้ในการอธิบายคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ต้องทำ

ความเข้าใจให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นในอันที่จะหล่อหลอมจิตใจให้คนทั้งหลายเห็นแจ้งแทงตลอดอย่างลึกล้ำถึงองค์ประกอบของสิ่งที่คำนั้น ๆ หมายถึง และในหัวข้อ“ธรรมะ” ท่านได้ให้คำอธิบายเสริมไว้อีกว่า

คำว่าพระธรรม ภาษาเด็ก ๆ ก็หมายถึงพระคัมภีร์หนังสือหนังสือที่เรียกกันว่าพระธรรมอยู่ในตู้ หรือว่าเสียงที่ใช้แสดงธรรม... วานี้เป็นตัวธรรม พระคัมภีร์เป็นตัวธรรม เสียงเทศน์เป็นตัวธรรม... ธรรมอย่างนี้มันเป็นภาษาคนภาษาคนโง่... ธรรมะในภาษาธรรมะนั้นก็คือ ธรรมที่เป็นอันเดียวกันกับพระตถาคต ผู้ใดเห็นธรรมะ ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นธรรมะ ธรรมะจริงในภาษาธรรมะนั้นอยู่ที่นั่น (พุทธทาสภิกขุ, 2535: 11)

อย่างไรก็ตามภาษาที่ใช้สื่อสารนั้น สามารถนำเสนอความหมายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นไปได้ตามบริบทที่ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของร้อยแก้ว ร้อยกรองที่แสดงออกในแบบพรรณนา อุปมาอุปไมย หรือเปรียบเทียบเลียบเคียง ซึ่งต้องทำความเข้าใจถึงประเด็นต่าง ๆ ให้แน่ชัด ส่วนในบริบทของพุทธทาสภิกขุแล้วกรอบของภาษาคน-ภาษาธรรมจะเน้นในมิติของการทำความเข้าใจความหมายในบริบทของศาสนาซึ่งพยายามที่จะจับความหมายตามตัวอักษรเสียก่อนแล้วจึงให้คำอธิบายถึงความหมายตามบริบทของข้อความที่ถูกใช้ในแต่ละสถานการณ์ โดยที่ความหมายของภาษาธรรมนั้นจะมีความหมายขยายไปได้มากกว่าภาษาคนและมีพลังผลักดันให้ผู้คนได้สร้างจินตนาการที่สามารถส่งพลังให้สร้างความสำเร็จในชีวิตได้หากนำเอาความเข้าใจจากจินตนาการนั้นมาปฏิบัติในชีวิต ซึ่งหากว่าได้มีการนำเอามาประยุกต์อย่างถูกต้องในชีวิตของตนเองแล้ว ความทุกข์ย่อมสลาย ความสุขต้องกลับกลายเป็นเข้ามาแทน

2. กระบวนทัศน์เรื่องคู่มือมนุษย์

หนังสือคู่มือมนุษย์เป็นบันทึกการบรรยายของพุทธทาสภิกขุที่ห้องบรรยายของเนติบัณฑิตยสภาโดยถือเป็นการอบรมบรรดาผู้ที่จะเป็นผู้พิพากษาเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2499 เรื่อยมา เป็นจำนวน 10 ครั้ง และแต่ละครั้งก็มีหัวข้อเฉพาะซึ่งคำบรรยายในแต่ละหัวข้อล้วนเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องของการดำเนินชีวิตที่ดีของพุทธศาสนิกชนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตนี้และอนาคตข้างหน้า แม้เนื้อหาโดยรวมแล้วจึงเป็นการดำเนินเรื่องแบบนำเอาเนื้อหาเก่าที่พระไตรปิฎกได้เอาไว้แล้ว มาทำการตีความหมายเพิ่มขึ้นตามบริบทของสังคมไทยในสมัยของพุทธทาสภิกขุ โดยเริ่มต้นจากการบ่งบอกเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในหลายมิติเพื่อที่จะทำให้ศาสนิกชนสำนึกในสถานภาพของตนแล้วจึงนำไปสู่การอธิบายความหมายของคำสอน

ของพระพุทธองค์ แล้วจึงมาปฏิบัติในชีวิต โดยใช้ธรรมปรัชญาวิเคราะห์ต่อธรรมชาติของมนุษย์ทั้งในระดับโลกิยะและโลกุตระ

หัวข้อของการบรรยายธรรมชุดนี้ สร้างจุดฉงนให้คนสนใจคิดอย่างไตร่ตรอง ในเนื้อหาได้ดีพอสมควร เพราะการจะต้องมีการตั้งคำถามขึ้นมาหลายคำถามและหนึ่งในจำนวนนั้นซึ่งคณะผู้วิจัยก็ฉงนอยู่เช่นกันคือ มนุษย์ต้องมีคู่มือด้วยหรือ? คู่มือทำอะไร?... แต่ในเนื้อหาทั้ง 10 ตอนนี้ก็กล่าวถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าภายใต้ความหมายของพุทธศาสนา ซึ่งขยายความออกไปถึงความเป็นจริงของแต่ละสิ่งคืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่ปรากฏการณ์แห่งการดำเนินชีวิตในมิติแห่งโลกวิสัยของมนุษย์ก็ยังอยากอยู่ในวังวนแห่งความไม่เที่ยงแท้ ซึ่งสร้างความทุกข์เพราะการยึดติด จึงต้องหาทางปล่อยวางเพื่อการเป็น “คนว่าง” จนเป็นกลางอย่างแท้จริง ที่จะทำให้ตนหลุดพ้นจากปฏิจสมุปบาทแห่งการเกิดที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ โดยอาศัยไตรสิกขาที่ประกอบไปด้วย สีสสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา เพื่อให้รู้ถึงองค์ประกอบโดยทั่วไปของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในสภาพของการเป็น “รูปะ” ในโลก โดยการรวมองค์ประกอบต่าง ๆ ไว้ในคำเดียวซึ่งสามารถใช้ได้อย่างเป็นสากลคือ เบญจขันธ์ โดยวิถีทางที่จะทำให้รู้แจ้งแทงตลอดได้คือ สมาธิและวิปัสสนา ทั้งในรูปแบบทั่วไปของชีวิตในสังคมและในทางเทคนิคแห่งศาสนาอันเป็นคำอธิบายเชิงวิชาการอันที่จะทำให้มนุษย์สามารถปรับปรุงตนเองเป็นอริยบุคคลโดยการละกิเลสจนสามารถเป็น “ตุลาการ” ผู้คงไว้ซึ่งความยุติธรรมของธรรมชาติสำหรับการมีชีวิตอย่างยุติธรรมในสถานภาพต่าง ๆ ที่มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักการสำหรับดำเนินชีวิตตนเองได้

3. กระบวนทัศน์ต่อโรงมหรสพทางวิญญาณในสวนโมกข์

สวนโมกข์เป็นศาสนสถานที่พุทธศาสนิกชนได้เลือกไว้เพื่อเป็นพื้นที่แสดงธรรมะดังที่พระพุทธองค์ได้นำเสนอตั้งแต่ครั้งคราวสมัยพุทธกาล ท่านจึงทำให้เป็นพื้นที่ที่ปราศจากโบสถ์วิหาร เพียงแต่ อาคารรูปเรือใหญ่-เล็กมีชื่อว่า “ธรรมนาวาอิสริกุล” เพื่อใช้เป็นที่ประชุมและที่พักของพระภิกษุสงฆ์ที่สัญจรผ่านมาหรือฆราวาสชายที่ต้องการพักค้างคืน มีรูปปั้นภาพปั้นพุทธประวัติ รูปปั้นอวโลกิเตศวร โบสถ์แบบสวนโมกข์ ลานหินโค้งสำหรับฟังเทศน์หรือใช้เลี้ยงพระ อีกทั้งเป็นปริศนาธรรมให้มีจินตนาการถึงบริบทของบรรยากาศการฟังธรรมครั้งพุทธกาล โรงเรียนหิน สระนาฬิเกร์และโรงมหรสพทางวิญญาณไว้ เพื่อแสดงสัญลักษณ์แห่งคำสอนของพระพุทธองค์ ไม่ว่าจะเป็น ภาพวาดสังสารจักร ภาพคำสอนของเซ็น หรือแม้แต่วิถีการดำเนินชีวิตของท่านในสวนโมกข์เองที่ท่านเลี้ยงสุนัขชื่อสมพาลไว้ (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2530: 296-305) ก็ล้วนแต่มีความหมายเชิงปริศนาธรรมที่ต้องตีความหมายให้ถูกต้องทั้งนั้น

เมื่อพิจารณาโดยหลักการของวิชาการสมัยใหม่ บรรดาปรากฏการณ์ที่เป็นโลกียวัตถุที่มีต่ออายตนะ ตลอดจนบทร้อยกรองซึ่งก่อให้เกิดจินตนาการในมิติแบบสุนทรียะที่มีอยู่ในโรงมหรสพทางวิญญาณ ล้วนเป็นสื่อที่นำพาให้ผู้ได้สัมผัสสามารถสร้างจินตนาอย่างมีภาพลักษณ์เชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่นำสู่การไตร่ตรองแบบยกระดับไปยังโลกุตริวิสัย อันพร้อมที่จะช่วยให้มีความเข้าใจถึงเบญจขันธ์ ซึ่งเป็นกรอบของปฏิจจสมุปบาททั้งในด้านปฏิฐานอันที่จะนำไปสู่อติภาวะของการบรรลุตธรรม หรือด้านนิเสธที่หน่วงเหนี่ยวให้ผู้ลุ่มหลงนั้นยังคงวนเวียนอยู่ในวัฏสงสารและประสบกับความทุกข์ ภายใต้ปรากฏการณ์ของความเข้าใจเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงในบริเวณต่าง ๆ เช่น ภาพของระบบคิดพื้นฐานและจักรวาลวิทยา รวมทั้งทฤษฎีต่อสรรพสิ่งในรูปของงานวรรณกรรมเทพปกรณัมของกรีกและยุโรปโบราณ ซึ่งเขียนไว้บนเสาใกล้ทางเข้าออกของโรงมหรสพ นอกนั้นก็ป็นรูปวาดที่แสดงถึงแนวคิด ปรัชญาพื้นฐานและทฤษฎีที่สำคัญต่อโลกและสันติภาพของโลกในมิติของคริสต์ศาสนา รวมทั้งภาพวาดที่แสดงแนวคิดและปรัชญาสำคัญของลัทธิเซนและพระพุทธศาสนาสายมหายาน อีกทั้งภาพที่แสดงถึงระบบคิดและทฤษฎีสำคัญของผู้นำทางสังคมของโลกในบางด้านที่สอดคล้องกับหัวข้อธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีงานศิลปะที่นำเสนอวิถีของความคิด ตลอดจนทฤษฎีต่อความดี (จริยศาสตร์) ความจริง (ตรรกศาสตร์) ความงาม (สุนทรียศาสตร์) แบบพื้นบ้านทั้งในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยและต่างประเทศ และสุดท้ายเป็นผลงานศิลปะในหลายรูปแบบที่สื่อให้เห็นถึงทฤษฎีสำคัญของโลกฝ่ายจิตวิญญาณของสังคมทั้งในโลกตะวันออกและตะวันตก

การนำเสนอของพุทธทาสภิกขุในรูปแบบเช่นนี้ เป็นการนำเอาศิลปะและสื่อทางสัญลักษณ์อันเป็นโลกียวัตถุที่เกี่ยวกับความศรัทธาให้มีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในการให้การอบรมศึกษาทางด้านจริยธรรม ศีลธรรมและศาสนธรรม โดยมุ่งหวังให้ผู้ได้สัมผัสงานศิลปะเหล่านั้นได้มีความคิดสำนึกด้วยการไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง ถึงการที่จะสร้างความเจริญอกงามทางด้านจิตใจ จากการซึมซับเอาความหมายเชิงโลกุตระแห่งศาสนธรรมให้คงไว้ในความทรงจำที่เกิดผลมากกว่าการสร้างจินตนาการผ่านการฟังหรืออ่านข้อมูลที่เป็นภาษาหนังสือเท่านั้น เนื่องจากว่า ผู้สัมผัสได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงกับบริบทของงานศิลปะเหล่านั้น จึงสร้างบรรยากาศแห่งการมีส่วนร่วมอย่างลุ่มลึกอย่างปราศจากของเขตที่ต่างจากการการมีประสบการณ์ผ่านวาทกรรมของการอธิบายที่เป็นแค่วรรณกรรมเท่านั้น ทำให้เกิดแรงบันดาลใจโดยตรงท่ามกลางบริบทของบรรยากาศแห่งธรรมที่คอยส่งเสริมอยู่รอบ ๆ บริเวณสวนโมกข์นั้น

2.4 กระบวนการสร้างวาทกรรมต่อหลักคำสอน

การถอดความจากเนื้อหาเป็นข้อจำกัดของความสามารถทางด้านความเข้าใจของผู้ได้สัมผัสข้อความเหล่านั้น อาจก่อให้เกิดการทำความเข้าใจที่แปลกแยกออกไปจาก

ต้นฉบับได้ หากไร้เสียซึ่งวิธีการแห่งอรรถปริวรรตศาสตร์อย่างถูกต้อง ดังที่พุทธทาสภิกขุได้ให้ข้อคิดไว้ในกรณีของการทำความเข้าใจความหมายของข้อความในพระไตรปิฎกว่า

การที่ต้องกลับมาอยู่กับตำราจำนวนมากยิ่งกว่าเก่าก็เพราะ...มาพบข้อเท็จจริงอันใหม่ว่า เท่าที่มีอยู่หรือใช้ ๆ กันอยู่นั้น ไม่ถูกใจเราและเชื่อว่าคนอื่นก็รู้สึกเหมือนกัน มันอาศัยหลักโดยแท้จริงไม่ได้ จึงต้องยกเรื่องขึ้นมาใหม่ในเรื่องการแปลข้อความในพระบาลี ความคิดจึงเกิดขึ้นมาใหม่ ถึงกับต้องแต่งหนังสือเรื่องตามรอยพระอรหันต์ และเปิดแผนกพระไตรปิฎกแปลไทยขึ้นมาอย่างกว้างขวางจนกระทั่งบัดนี้ พุดง่าย ๆ เท่าที่มีอยู่ไม่พอที่จะถือเป็นหลักปฏิบัติข้อนี้แหละทำให้ต้องมาติดอยู่กับหนังสือในยุคต่อมาจนกระทั่งวันนี้ (พระเทพวิสุทธิเมธี (เงื่อม อินทปญโญ), 2529: 81)

คำว่า “ไม่ถูกใจของเรา” ใช่ว่าจะเกิดจากอารมณ์และความรู้สึกที่ไร้หลักการอันมีความเป็นจริงเป็นพื้นฐาน แต่เกิดจากความเหมาะสมที่ควรจะเป็นตามอัตถิภาวะของแต่ละสิ่งภายใต้ปรากฏการณ์ของความเป็นไปแห่งธรรมชาติของแต่ละสิ่งแต่ละอย่างทีคนใดคนหนึ่งได้รับรู้เหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีการปรับให้เข้ากับธรรมชาติของสิ่งที่จะต้องเป็นที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักการใดหนึ่งแต่ต้องเป็นธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม เมื่อคำสอนในคัมภีร์เป็นข้อความที่ถูกแปลออกมาจากต้นฉบับซึ่งเป็นภาษาอื่น ก็ยังเป็นการเสี่ยงต่อการเบี่ยงเบนความหมายจากข้อความของต้นฉบับมากยิ่งขึ้น หากมีการให้ความหมายตามการกำหนดความจริงเท็จในกรอบของหลักทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ (Michael Seri Phongphit, 1978: 11) และหากแม้ว่าการเข้าใจความหมายของคำสอนมีมากมายตามปริมาณของผู้ทำการถอดความหมายจากสื่อของภาษาเหล่านั้น ปัญหาสำคัญอันหนึ่งย่อมเกิดขึ้นคือ การกำหนดให้อย่างเจาะจงและชัดเจนว่า วิธีการและหลักการของผู้ตีความคนใด เป็นวิธีการตีความที่ถูกต้องตรงกับความจริงที่ศาสดาของศาสนานั้นได้สอนไว้ เพราะท่านผู้รู้แต่ละท่านต่างก็ย่อมมีความมั่นใจอย่างเต็มที่ว่าวิธีการตีความของตนเองย่อมเป็นหลักการที่ถูกต้องและเนื้อหาของการตีความนั้นต้องถูกต้องตามต้นฉบับ

ถ้าพิจารณาให้แคบลงในกรอบของบริบทแห่งพระพุทธศาสนา ความสับสนในการทำความเข้าใจคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีมากพอสมควร นอกเหนือจากหลักฐานตั้งแต่เริ่มต้นของการเข้าอยู่ในหมู่ศิษย์ของพระพุทธองค์ที่มีการแตกแยกทางความมั่นใจจากการเข้าใจความหมายของพุทธวจนะก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานที่ได้อนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ถือนสิกขาบทเล็กน้อยได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังไม่มีมาตรการแน่นอนใดๆ สามารถกำหนดได้อย่างชัดเจนว่ากิจใดเป็นสิกขาบทเล็กน้อย จนมาถึงการ

สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่สอง จึงได้มีการแบ่งแยกลักษณะกันอย่างชัดเจนว่าเป็นมหายานที่ให้ ตัดลึกขาบทเล็กน้อยออก และหिनยานที่ต้องให้คงไว้ซึ่งข้อความของพุทธพจน์ทุกตัวอักษร ดังเห็นได้จากการให้คำตอบอันหลากหลายตามปัจเจกทัศนะต่อคำถามต่าง ๆ ในกระดาน สนทนาทางอินเทอร์เน็ต ข้อเท็จจริงแบบมีเงื่อนไขคือ หากคนทำความเข้าใจไม่มีความรู้เชิง ประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา แต่มีความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ หรือคนที่กำลังทำความเข้าใจมีเพียงความอยากรู้เชิงวิทยาศาสตร์แต่ปราศจากความรู้ทางประวัติศาสตร์ ย่อมให้ คำตอบที่แตกต่างกัน แม้แต่ในกรณีที่ผู้ทำการอธิบายจะได้รับการยอมรับจากสังคม โดยทั่วไปก็ตาม หลายครั้งก็ให้คำอธิบายที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างที่พบได้ในบริบทของ ประเทศไทย เช่น การตีความคำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่องนิพพาน ว่าเป็นอัตตาตามทัศนะ ของธรรมกายแต่เป็นอนัตตาตามทัศนะของเถรวาท (ปรุทมม์ บุญศรีตัน, 2550: 190-199)

ยิ่งกว่านั้น ก็เป็นที่ยอมรับทั่วไปในสังคมไทยปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นระดับวิชาการหรือ ระดับพื้นฐานแบบชาวบ้านธรรมดาทั่วไปว่า พุทธทาสภิกขุเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาเถรวาทที่พยายามจะเข้าถึงแก่นคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ใน พระไตรปิฎกให้ได้มากที่สุด โดยไม่ยึดมั่นกับโลกียวัตถุอันใด และวิธีการเข้าถึงแก่นคำสอนใน พระพุทธศาสนาที่ท่านได้นำเสนอนั้น เป็นการเข้าใจถึงความหมายของภาษาในระดับที่ถูกจัด ให้อยู่ในฐานะที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นภาษาคนหรือภาษาธรรมสำหรับคนที่อาจจะไม่รู้ถึง หน้าที่ของภาษาที่โดยทั่วไปแล้ว ต้องเขียนไว้ตามรูปแบบภาษาคน จึงจะทำให้คนอ่านเข้าใจ ได้ ดังที่ท่านกล่าวว่า “ภาษาคนคือภาษาโลก ๆ ภาษาของคนที่ไม่รู้ธรรมะพูดกันอยู่ ตามภาษาคนที่ไม่รู้ธรรม ส่วนภาษาธรรมนั้นเป็นภาษาที่คนเหมือน ๆ คนอื่น ๆ พูด อ่านหรือ เขียนหรือทั้งสามอย่าง แต่ว่าได้เห็นธรรมะในส่วนลึก แล้วแสดงออกไปตามความรู้สึกอันนั้น จึงเกิดเป็นภาษาธรรมขึ้นมา” (พุทธทาสภิกขุ, 2537: 3) จึงสรุปได้ว่า วาทกรรมของพุทธทาส ภิกขุถือเป็นการแสดงออกในรูปแบบของงานเขียนแบบพรรณนา หรืออุปมาอุปไมย ไม่ว่าจะ ในแบบร้อยแก้วหรือร้อยกรอง หรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางวิจิตรศิลป์ในโรงมหรสพทาง วิทยุญาณ

3. อรรถปริวรรตวิธีหลักคำสอนของพุทธทาสภิกขุ

จากผลงานต่าง ๆ ทั้งหลายเป็นแนวทางการตีความหลักคำสอนที่พุทธทาสภิกขุ ได้รับจนออกมาให้สังคมไทยและสังคมโลกอันสามารถเรียกได้ว่าเป็นวาทกรรมที่นำเสนอ เนื้อหาด้วยวิธีการอธิบายความความหมายที่พุทธทาสภิกขุใช้แบบมวลรวมที่มุ่งสร้างความ เข้าใจให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่กำลังร่วมกิจกรรมกันอยู่เป็นอันดับแรกแล้วจึงขยาย กว้างออกไปถึงปรากฏการณ์ในสังคมที่ท่านเห็นว่าน่าจะเกี่ยวข้องด้วย วิธีการนี้เป็น กระบวนการที่ดำเนินการจากการทำความเข้าใจความหมายแบบแยกแยะ ตามหลัก

สัตวศาสตร์ วรรณคดี และภาษาศาสตร์ โดยเริ่มต้นทำความเข้าใจความหมายของคำต่าง ๆ ที่เป็นตัวบทตามตัวอักษรตามแบบภาษาคนเสียก่อน เพื่ออธิบายถึงความหมายแบบสร้างภาพในเชิงจินตนาการ พร้อมทั้งบอกกลุ่มคำที่มีลักษณะเดียวกัน เพื่อขยายกรอบของการทำความเข้าใจความหมายให้กว้างมากยิ่งขึ้นตามแต่ละบริบทจะพรรณนาเสริมต่อ แต่ในขณะเดียวกัน ความหมายทั้งหลาย ก็ครอบคลุมเนื้อหาของคำจำกัดความแบบทั่วไปเอาไว้ด้วย และยิ่งกว่านั้นก็คือ ผลงานวาทกรรมทั้งหลายที่นำเสนอสู่สาธารณชนต้องอยู่ในกรอบของคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมโดยโยงไปถึงเนื้อหาในพระไตรปิฎกเสมอ นั่นก็หมายความว่า คำสอนของพุทธศาสนิกชนมีแก่นอยู่ที่พระไตรปิฎกที่มีหัวข้อหลักที่ประมวลอยู่ในอริยสัจ 4 แล้วจัดการแยกแยะออกไปยังหัวข้อพิเศษที่เกี่ยวข้องกับบริบทที่ท่านกำลังสนทนาธรรมอยู่

อรรถปริวรรตวิธีของพุทธศาสนิกชนย่อมเกิดจากการไตร่ตรองอย่างรอบคอบอยู่เสมอ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วท่านจะการทำโครงร่างของคำบรรยายไว้ก่อน แล้วจึงนำมาเสนอในการแสดงธรรม โดยมีผู้ฟังคำบรรยายอย่างเฉพาะเจาะจง ซึ่งท่านได้รู้ล่วงหน้าก่อนแล้ว จึงจะเห็นได้ว่า เมื่อเริ่มต้นการบรรยายแต่ละครั้งในหนังสือที่ตีพิมพ์จะมีการกล่าวทักทายผู้ฟังการบรรยายเสมอ และเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับผู้ฟังการบรรยายโดยตรงอันเป็นการแสดงธรรมเทศนาอย่างเช่นที่พระพุทธเจ้าได้กระทำในอดีตดั่งคำบรรยายที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกที่มีให้เห็น

วิธีการที่พุทธศาสนิกชนได้ใช้สำหรับอธิบายความหมายอันเหมาะสมของวาทกรรมเสนอนั้น เป็นแนวทางที่ผู้เขียนเห็นด้วย เนื่องจากว่า การรับรู้สิ่งของเดียวกันแม้จะใช้ภาษาซึ่งเป็นเครื่องมือชนิดเดียวกันที่มนุษย์ใช้สื่อสารกันได้ แม้จะการออกเสียงหรือเขียนแตกต่างกัน ย่อมมีความเข้าใจอย่างเดียวกันหากคนนั้นอยู่ในสภาวะปกติของคนทั่วไป เช่น การที่เราใช้คำว่า หมา ในภาษาไทยเดิมหรือสุนัขในภาษาไทยแบบสุภาพ เพื่อแทนสิ่งเดียวกันกับสิ่งที่ใช้คำว่า A dog ในภาษาอังกฤษ หรือ Le chien ในภาษาฝรั่งเศส หากมนุษย์รู้จักใช้วิธีการถอดความหมายอย่างถูกต้อง เพราะแม้จะใช้ภาษาแตกต่างกันไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมต่างกัน แต่ระบบความคิดเพื่อที่จะเข้าใจและความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ โดยทั่วไปของมนุษย์ย่อมเหมือนกัน เนื่องจากว่า มนุษย์ต้องมีประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัส ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมตามความเข้าใจของตนเอง โดยการสร้างภาพลักษณ์ของสิ่งที่ตนเองได้ประสบนั้นให้ชัดเจนเท่าที่สามารถทำได้เสียก่อน แล้วจึงกำหนดความทรงจำที่มีต่อสิ่งหนึ่งที่ได้ประสบมาในมโนภาพได้ โดยการใช้ภาษาที่เขารู้ความหมายและสามารถถ่ายทอดหรือเก็บไว้ซึ่งมโนภาพออกมาเป็นภาษาหนึ่งภาษาใดก็ได้ หากว่าเขาได้รู้ถึงความหมายของข้อความนั้นอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่เขาอยากสื่อออกมาแล้ว (เกิร์ต บุญเจือ, 2525: 3-149) เพียงแต่ข้อความที่ใช้เรียกสิ่งใดสิ่ง

หนึ่งตามภาษาที่ใช้อาจแตกต่างกัน และวิถีทางของการเข้าหาซึ่งความหมายนั้นจะมีทั้ง (1) แตกต่างกัน ตามแนวทางการแสวงหาความหมายของปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจุดสนใจที่เคยปรากฏในอดีต กำลังปรากฏอยู่ในปัจจุบันและน่าจะปรากฏอีกในอนาคต ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ต่างกัน และ (2) เหมือนกัน ตามอัตถิภาวะของความเป็นมนุษย์ซึ่งกำลังดำเนินชีวิตอยู่บนโลกนี้ (Being-in-the-world) ที่ต้องมีกระบวนการของการทำความเข้าใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน (พระธรรมปิฎก, 2538 : 15-29)

จะเห็นได้ว่า อรรถปริวรรตวิธีที่พุทธทาสภิกขุได้ใช้อยู่เสมอคือ การอธิบายความหมายจากตัวบทในภาษาคน โดยค้นหาความหมายจากหน่วยที่เล็กที่สุดของคำแล้วขยายความหมายออกมาตามตามโครงสร้างของข้อความที่ครอบคลุมกรอบของเนื้อหาที่ต้องการอธิบาย แล้วจึงเอามาอธิบายเชิงประยุกต์ในบริบทของพระพุทธศาสนาอันเป็นภาษาธรรม โดยพยายามโยงเข้ามาถึงเหตุการณ์ปัจจุบันของแต่ละมิติแห่งการดำเนินชีวิตของผู้คนที่พุทธทาสภิกขุได้สัมผัสทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งในขณะที่บรรยายธรรมหรือขยายความถึงปรากฏการณ์ในสังคมที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนั้น ซึ่งพยายามอธิบายถึงความเป็นจริงของการดำเนินชีวิตซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องระหว่าง การกระทำแต่ละอย่างและผลที่เกิดขึ้น ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกแล้วเมื่อครั้งอดีตโดยการอธิบายพร้อมกับยกตัวอย่างทั้งในสมัยพุทธกาลและสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่สามารถบัญญัติเป็นคำเฉพาะได้ว่า “การระเบิดจากภายในใจ” คือไม่ใช่เพียงการเข้าใจ แต่ต้องเป็นการนำเข้าไปไว้ในใจเพื่อให้รู้จักอย่างชัดเจนแทงตลอดที่บางครั้ง ความเห็นแจ้งดังกล่าวนั้นไม่สามารถพรรณนาให้เข้าใจได้ชัดด้วยภาษาที่ใช้ในระดับคนทั่วไปได้ ดังนั้น จึงไม่ใช่เพียงการนำเสนอเพื่อแยกแยะให้เห็นว่า เป็นภาษาคน ภาษาธรรม เท่านั้น แต่ต้องทำภาษาคนให้เป็นภาษาธรรมเหมือนที่ผู้เสนอธรรมคือองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จำเป็นต้องใช้ภาษาคนนำเสนอธรรมเพื่อให้ธรรมที่นำเสนอโดยภาษาคนเข้าใจภาษาธรรมโดยใช้ภาษาคน ซึ่งการทำเช่นนี้ ไม่ใช่เป็นการสร้างกรอบให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เพราะต้องการให้ธรรมซึ่งไม่ใช่ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนั้นได้เป็นของทุกคน จึงจำเป็นต้องนำเสนอ เนื้อหาแบบอุปมาอุปไมย และเทียบเคียงกับวัตถุที่รอบข้างเพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจความเป็นธรรมในศาสนาอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

4. สรุป

หลักอรรถปริวรรตวิธีหรือวิธีการตีความหลักคำสอนของพุทธทาสภิกขุ ถือเป็นแนวทางการอธิบายคำสอนของพระพุทธศาสนาจากข้อความชั้นปฐมภูมิในพระไตรปิฎกซึ่งมีความหมายตามหลักภาษาบาลีที่ต้องให้คำอธิบายความหมายออกมาเป็นภาษาไทยและยกระดับให้คนฟังได้เข้าใจความหมายในรูปแบบลึกซึ้งตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนแล้วใน

อดีตกาล จนพระองค์สามารถบรรลุถึงความสุขสูงสุดคือพระนิพพานตามความเข้าใจที่ตั้งที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้วนั้น และหากผู้ใดนำเอาคำสอนของพระองค์ไปปฏิบัติก็ย่อมบรรลุถึงเป้าหมายนั้นเช่นเดียวกัน

หลักการอุปสรรควิธีที่พุทธทาสภิกขุได้นำมาใช้เสมอคือการสร้างความเข้าใจ ความหมายของคำต่าง ๆ ในภาษาบาลีของพระไตรปิฎก โดยการเอาคำบาลีมาอธิบายให้เกิดความอย่างแจ่มแจ้งเสียก่อนแล้วจึงนำเอามาอธิบายเพิ่มเติมให้ผู้รับรู้ได้เข้าใจตามบริบทของเขาเอง โดยมีองค์ประกอบร่วมคือเป็นความเป็นไปในสังคมที่เหมาะสมตามบริบทของปรากฏการณ์ในช่วงนั้น อันเป็นการเสนอวิธีการสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ร่วมฟังบรรยายในขณะนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ วิธีการเช่นนี้เป็นการนำเสนอที่เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้ได้รับวาทกรรมทั้งหลายเพราะสามารถนำเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกมาปฏิบัติในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมจนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดที่พระไตรปิฎกได้บ่งบอกไว้ และยิ่งกว่านั้น ยังกล่าวได้ว่าวิธีนี้เป็นแนวใหม่อันเป็นการผสมผสานหลายอย่าง ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว พุทธธรรมคือธรรมที่ทุกคนควรเข้าใจเหมือนกันตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปลาย ไม่ใช่เพียงแค่เริ่มทำความเข้าใจอย่างถูกต้องในยุคของพุทธทาสภิกขุเท่านั้น เพราะความจริงย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่เราควรคำนึงคือ วิธีการเข้าถึงความจริง และความจริงทั้งหลายนั้น ล้วนถูกถ่ายทอดไปสู่การรับรู้ด้วยภาษามนุษย์ซึ่งแม้จะมีความหลากหลายทางรูปแบบและหลักการแต่ย่อมสื่อถึงสิ่งเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม บทความนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงแนวทางของพุทธทาสภิกขุ เกี่ยวกับการตีความศัพท์หรือคัมภีร์ทางศาสนาของตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ศึกษาในภายหลังได้มองเห็นแง่มุมและวิธีต่าง ๆ ในการที่จะเข้าใจถึงความหมายของศัพท์ และหลักคำสอนในศาสนาของตนได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ประการสำคัญที่คณะผู้วิจัยต้องการเป็นอย่างมากก็คือใครให้ผู้ศึกษาในภายหลัง ได้มองเห็นถึงมุมมองของการตีความทางศาสนาในแง่มุมของทั้งทางตะวันออกและทางตะวันตกให้เป็น**กระบวนทัศน์** ที่มีความเด่นชัดมากขึ้น อันจะเป็นการเอื้อประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาภายหลัง ประเด็นเหล่านี้เอง ที่ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจเป็นพิเศษแล้วศึกษาถึงวิธีการอันเหมาะสมที่ได้นำเสนอ เพื่อใช้ในการชำระไว้ซึ่งศาสนาของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่น่าจะเป็นมากกว่าการศึกษาให้เพียงเพื่อเข้าใจความหมายตามตัวอักษรหรือโครงสร้างเท่านั้น เพราะการตีความหรืออุปสรรควิธีในทางศาสนาเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาควรใส่ใจไม่เพียงแต่จะศึกษาเอา เฉพาะหลักคำสอนเท่านั้นแต่จะต้องศึกษาเพื่อเข้าใจสิ่งที่แฝงอยู่ในหลักคำสอนนั้นให้ได้พร้อมกับการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลจริง ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายแห่งการศึกษาของศาสนาอยู่แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- กীরติ บุญเจือ. (2525). **มนุษย์รู้ได้อย่างไร**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปรุทธ์ บุญศรีตัน. (2550). รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2482). พุทธศาสนา. **หนังสือพิมพ์รายตรีมาส**. ของคณะกรรมการทานภาคทั่วไป ภาคไตรปิฎกแปลไทย ภาคส่งเสริมปฏิบัติ “ตอบปัญหาบาดหลวง” ฉบับออกพรรษา และมาฆบูชา ปีที่ 7 เล่มที่ 3-4 พฤศจิกายน กุมภาพันธ์ 2482. _____ . (2510). **ภาษาคน-ภาษาธรรม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรสัมพันธ์.
- _____ . (2529). **คริสต์ธรรม-พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____ . (2535). **คู่มือมนุษย์-ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____ . (2548). **ธรรมสังคายนาม**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (เงื่อม อินทปัญโญ). (2529). **เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระธรรมปิฎก. (2538). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **กรณีธรรมกาย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- วิศรุ บวงสรวง. (2557). ก่อนจะมาเป็น “ธัมมสังคายนามแบบเผด็จการ: การเคลื่อนไหวทางความคิดของพุทธทาสภิกขุในทศวรรษ 2490 - พ.ศ.2509”. **วารสารประวัติศาสตร์ธรรมศาสตร์**, 1(1), 209-261.
- สัมพันธ์ ก้องสมุทร. (2530). **พุทธทาสภิกขุ นาคารชุนแห่งเถรวาท: ประวัติศาสตร์ชีวิตและผลงานพระเทพวิสุทธิเมธีมหาเถระประมวณภาพ 80 ปีแห่งความทรงจำและงานธรรมสมโภชน์ฉลองอายุฯ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- Brede Kristensen. (1969). “The Meaning of Religion”, J.D. Bettis, (ed.). **Phenomenology of Religion**. London: Cambridge.
- Kevin J. Vanhoozer. (1990). **Biblical Narrative in the Philosophy of Paul Ricoeur: A Study in Hermeneutics and Theology**. NY: Cambridge University Press.
- Michael Seri Phongphit. (1978). **The Problem of Religious Language: A Study of Buddhadasa Bhikkhu and Ian Ramsey as Models for a Mutual Understanding of Buddhism and Christianity. Doctoral Dissertation**. Graduate School of Philosophy: München University.

Paul Ricoeur. (1976). **Interpretation Theory: Discourse and the Surplus of Meaning**. (Fort Worth, Texas: The Texas Christian University Press.
<https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/4/a72f775f> (30 ธันวาคม 2563)

ธาตุ 4 และการปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนา 4 Dhātu and the Meditation Practice in Buddhism

พระครูสุเมธปทุมภรณ์

Phrakru Sumetpatumaphon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

E-mail: Sumet97567@gmail.com

บทคัดย่อ

ธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลม ธาตุดินมีลักษณะแข็งและอ่อน ธาตุน้ำมีลักษณะไหลและเกาะกุม ธาตุไฟมีลักษณะร้อนและเย็น ธาตุลมมีลักษณะเคลื่อนไหวและเคลื่อน การปฏิบัติกรรมฐานในทางพระพุทธศาสนานั้นให้พิจารณาธาตุทั้ง 4 นี้ โดยใช้สติพิจารณาว่าร่างกายนั้นไม่ใช่สัตว์ บุคคล เขา และเรา เป็นเพียงแต่ธาตุดิน น้ำ ไฟ และลม ประกอบกันอยู่เท่านั้น แต่ละอย่างเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตน ธาตุมีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิต หากปราศจากธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลมสิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ การกำหนดรู้ธาตุ 4 เป็นอารมณ์ในขณะปฏิบัติกรรมฐาน ในอริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมกระทบกับรูป 42 ประการ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น ควรกำหนดว่า “ถูกหนอ” การพิจารณาธาตุ 4 เป็นวิธีการหนึ่งในการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนา การพิจารณาธาตุทั้ง 4 โดยมีปัญญาเป็นประธานทำให้พิจารณาโดยความเกิดดับ จักทำให้ผู้ที่เจริญนั้นสำเร็จมรรคผลได้ อานิสงส์การพิจารณาธาตุ 4 ได้แก่ เห็นความไม่ใช่ตัวตน เป็นผู้ที่มีปัญญามาก เป็นต้น

คำสำคัญ: ธาตุ 4, การปฏิบัติกรรมฐาน, พระพุทธศาสนา

Abstract

The four Dhātu are earth, water, fire, and wind. Earth is hard and soft, water is flowing and holding, fire is hot and cold, the wind is moving and intense. Meditation Practice in Buddhism is, in the principle, the four Dhātu

ได้รับบทความ: 25 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 9 มีนาคม 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 12 มีนาคม 2564

Received: February 31, 2021; Revised: March 9, 2021; Accepted: April 12, March 2021

are considered by the consciousness that the body is not an animal, a person, I, and you, which are impermanent, suffering, and non-self. Dhātu is essential to living things, without the four Dhātu - earth, water, fire, and wind - life could not exist. The determination of four Dhātu is the mood while practicing the meditation in the four postures: standing, walking, sitting, and lying when the practitioner hits the 42 figures i.e. hair, hair, nails, teeth, skin, ligaments, bones, etc. should be determined as “touching”. Considering the four Dhātu is one of the methods of meditation practice in Buddhism, the consideration of the four Dhātu with wisdom as the subject that determines the arising and falling will help the practitioners attain the path and fruit of Nibbana. The merits of consideration of the four Dhātu Tu are: seeing non-self, being a very intelligent person, etc.

Keywords: 4 Dhātu, Meditation Practice, Buddhism

1. บทนำ

กรรมฐานเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่พระสงฆ์ต้องรู้จักการฝึกปฏิบัติ หรือเข้าใจในการบริหารจิตใจให้มีสติสัมปชัญญะตั้งมั่น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในสุตตปิฎก คาวา “ผู้ฉลาดในนิมิตแห่งจิต รู้รสแห่งวิเวก เพ่งพินิจอยู่ ฉลาดในการบริหารกรรมฐาน มีสติ ตั้งมั่นพึงบรรลุนิรามิสสุขได้” (ขุ.เถร.อ. 1/85/284) การฝึกปฏิบัติกรรมฐานต้องมีสติและ สัมปชัญญะเป็นฐานรองรับและนำหน้า ถึงแม้ว่าการปฏิบัติกรรมฐานของสำนักใดก็ตามต้อง ยึดเอาการมีสติสัมปชัญญะในเบื้องต้นของการปฏิบัติ บางคนปฏิบัติลำบากสำเร็จช้า บางคน ปฏิบัติลำบากสำเร็จเร็ว บางคนปฏิบัติง่ายสำเร็จช้าบางคนปฏิบัติง่ายแต่สำเร็จเร็ว ขึ้นอยู่กับผู้ ปฏิบัติที่ขยันตั้งสติและฝึกจิตให้เป็นสมาธิตั้งมั่น การปฏิบัติกรรมฐานก็จะดำเนินไปได้ โดยสะดวก

อย่างไรก็ดีการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่เพียงแต่ปฏิบัติดีปฏิบัติ ชอบตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแล้ว ต้องปฏิบัติตามหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนาออกเป็น 2 ประการ คือ ศึกษาหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ ข้อที่สอน เป็นส่วนของปฏิบัติธรรมมี 2 ประการ ดังที่ปรากฏข้อความในวัจจโคตรสูตรว่า

“วิัจฉะ ถ้าเช่นนั้นเธอจงเจริญธรรม 2 ประการ คือ 1) สมณะ 2) วิปัสสนาให้เจริญยิ่งขึ้น จักเป็นผู้รู้แจ้งธรรมธาตุหลายประการ” (ม.ม. (ไทย) 13/228) พระสูตรที่มีความสำคัญเพื่อเป็นการยืนยันว่าการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาต้องควบคู่กันไปทั้งสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน ดังตรัสในยุคนั้นทศสูตรมีใจความว่า

การเจริญวิปัสสนาอันมีสมณะนำหน้า มรรคย่อมเกิด เสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรค เจริญสมณะและวิปัสสนาควบคู่กันไป ภิกษุผู้มีใจถูกอุทัจจะในธรรมกันไว้ในเวลาที่จิตตั้งมั่น สงบภายในมีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ตั้งมั่นอยู่มรรคก็เกิดขึ้น ย่อมละสังโยชน์ได้ อนุสัยทั้งหลายย่อมสิ้นสุดไป (อง.จตุกก. (ไทย) 21/170/238)

การปฏิบัติสมณะและการเจริญวิปัสสนากรรมฐานต้องดำเนินไปด้วยกัน จะละทิ้งสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ ต้องควบคู่กันไป การปฏิบัติจึงเจริญก้าวหน้าเร็วขึ้น และมีธาตุกรรมฐาน สนับสนุนพิจารณาเป็นอารมณ์กำหนดพิจารณาแยกเป็นส่วน ๆ ให้เห็นเป็นเพียงธาตุทั้ง 4 คือ ปรุวีธาตุ อาโปธาตุ วาโยธาตุ และเตโชธาตุ เรียกว่าธาตุมนสิการ หรือจตุธาตุววัฏฐาน

สำหรับการปฏิบัติกรรมฐานโดยถือเอาธาตุทั้ง 4 กำหนดเป็นอารมณ์ ปรุวีธาตุ เป็นธาตุที่ตั้งของธาตุทั้งหลาย เพราะสิ่งทั้งหลายจะเป็นรูปร่างต่าง ๆ ต้องมีธาตุดินเป็น องค์ประกอบจึงจะเป็นรูปร่างได้ อาโปธาตุ คือธาตุที่ทำให้เกิดการเกาะกุมจับรวมตัวเข้าด้วยกัน ทำให้มีลักษณะเอิบอาบและเคลื่อนที่หรือไหลไปมาได้ เตโชธาตุ เป็นธาตุที่ทำให้ร้อนหรือเย็น และทำให้เกิดการย่อย และ วาโยธาตุ เป็นธาตุที่ทำหน้าที่ค้ำจุนธาตุอื่น ทำให้สิ่งต่าง ๆ เครื่องตั้ง หรือสั่นไหว ธาตุทั้ง 4 นี้เป็นองค์ประกอบของสรรพสิ่งต่าง ๆ หรือจะกล่าวไว้ใน ทุกสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาลก็ได้ โดยที่ ธาตุ 4 นี้ เป็นวัตถุพื้นฐานหรือดั้งเดิมของสิ่งทั้งหลายทั้ง ปวงนี้ ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะว่ามีสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายนั้นเกิดจากธาตุทั้ง 4 นี้ผสมกัน

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า ธาตุทั้ง 4 มีส่วนสัมพันธ์ในวิธีการฝึกปฏิบัติกรรมฐานใน พระพุทธศาสนา จึงมีความสนใจศึกษาวิธีการปฏิบัติกรรมฐานเกี่ยวกับธาตุ 4 ที่เป็นหลัก สำคัญในการปฏิบัติกรรมฐาน โดยสาระัตถะของการปฏิบัติธรรมอันสำคัญยิ่งในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาจะเกิดประโยชน์อย่างมากแก่ผู้ศึกษา และนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

2. ความหมายของธาตุกรรมฐาน 4

ธาตุกัมมัญฐาน 4 ได้แก่ กรรมฐานคือธาตุ, กรรมฐานที่พิจารณาธาตุเป็นอารมณ์ กำหนดพิจารณาแยกเป็นส่วน ๆ ให้เป็นว่าเป็นเพียงธาตุสี่แต่ละอย่างไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา

ไม่ใช่ตัวตนของเรา - meditation on the elements; meditation subject consisting of elements) มี 4 ประการ คือ

1. ปฐวีธาตุ (the earth-element) คือ ธาตุที่มีลักษณะแข็งแข็ง ภายในตัวก็มี ภายนอกตัวก็มี กล่าวเฉพาะที่เป็นภายใน สำหรับกำหนด พอให้สำเร็จประโยชน์เป็นอารมณ์ของกรรมฐาน ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า หรือสิ่งอื่นใดก็ตามในตัว ที่มีลักษณะแข็งแข็งเป็นต้น อย่างเดียวกันนี้

2. อาโปธาตุ (the water-element) คือ ธาตุที่มีลักษณะเอิบอาบ ภายในตัวก็มี ภายนอกตัวก็มี กล่าวเฉพาะที่เป็นภายใน สำหรับกำหนด พอให้สำเร็จประโยชน์เป็นอารมณ์ของกรรมฐาน ได้แก่ ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร หรือสิ่งอื่นใดก็ตามในตัว ที่มีลักษณะเอิบอาบเป็นต้น อย่างเดียวกันนี้

3. เตโชธาตุ (the fire-element) คือ ธาตุที่มีลักษณะร้อน ภายในตัวก็มี ภายนอกตัวก็มี กล่าวเฉพาะที่เป็นภายใน สำหรับกำหนด พอให้สำเร็จประโยชน์เป็นอารมณ์ของกรรมฐาน ได้แก่ ไฟที่ยังกายให้อบอุ่น ไฟที่ยังกายให้ทรุดโทรม ไฟที่ยังกายให้กระวนกระวาย ไฟที่ยังอาหารให้ย่อย หรือสิ่งอื่นใดก็ตามในตัว ที่มีลักษณะร้อนเป็นต้น อย่างเดียวกันนี้

4. วาโยธาตุ (the air-element) คือ ธาตุที่มีลักษณะพัดผันเคลื่อนไหว ภายในตัวก็มี ภายนอกตัวก็มี กล่าวเฉพาะที่เป็นภายในสำหรับกำหนด พอให้สำเร็จประโยชน์เป็นอารมณ์ของกรรมฐาน ได้แก่ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในท้อง ลมในไส้ ลมชานไปตามตัว ลมหายใจ หรือสิ่งอื่นใดก็ตามในตัว ที่มีลักษณะพัดผันไปเป็นต้น อย่างเดียวกันนี้

(ม.อ. 14/684-687/437, ม.ม. 12/342/350, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=147)

ดังนั้น คำว่า ธาตุ จึงหมายถึง การดำรงไว้ซึ่งลักษณะของตน ธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม เป็นมหาภูตรูป เพราะเป็นรูปใหญ่ เป็นประธาน เป็นที่รองรับรูปทั้งหมดที่เหลือ คือ เพราะการรวมกันของธาตุดิน ความแข็งจึงเกิดได้ เพราะการรวมกันของธาตุน้ำ ความเอิบอาบจึงเกิดได้ เพราะการรวมกันของธาตุไฟ ความร้อนจึงเกิดได้ และเพราะการรวมกันของธาตุลม ความเบาแห่งการเคลื่อนไหวจึงเกิดได้

ธาตุ 4 มี 42 ประการ กล่าวคือ ธาตุดิน 20 ธาตุน้ำ 12 ธาตุไฟ 4 ธาตุลม 6 ดังตารางต่อไปนี้

ธาตุดิน 20	ธาตุน้ำ 12	ธาตุไฟ 4	ธาตุลม 6
- ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง - เนื้อ เอ็นกระดูก เยื่อในกระดูก ไต - หัวใจ ตับ พับผืด ม้าม ปอด - ใสใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อาหาร เก่ามันสมอง	- ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันทัน - น้ำตา มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก น้ำไข ข้อ น้ำมูตร (ปัสสาวะ)	- ไฟที่ยังกายให้อุ่น - ไฟที่ยังกายให้ป่วย ไข้ - ไฟที่ยังกายให้แก่ ทำให้ทรุดโทรม - ไฟที่เผาหรือที่ย่อย อาหารที่กิน ที่ต้ม	- ลมพัดขึ้นเบื้องบน - ลมพัดลงเบื้องล่าง - ลมในท้อง - ลมในลำไส้ - ลมในอวัยวะน้อย ใหญ่ - ลมหายใจเข้า-ออก
ลักษณะของธาตุ			
มีความแข็ง ความ แกร่ง ความหนา ความไม่เคลื่อนไหว ความมั่นคง ความ รองรับ	มีความซึมซาบ ความ ชุ่มชื้น ความเหลว ความไหลริน ความ แผ่ซ่านไป ความ ประสาน ความเกาะกุม	มีความเย็น ความ ร้อน ความอุ่น ความ เป็นไอ การทำให้สุก การเผาไหม้	มีการพยุงไว้ การไหว การอ่อน และความตึง

3. ความสำคัญของธาตุ 4

ธาตุมีความสำคัญในด้านอารมณ์ของกรรมฐาน ความทุกข์เป็นสิ่งที่ชีวิตไม่ต้องการ พระพุทธศาสนาแบ่งความทุกข์ไว้ 2 อย่าง คือทุกข์ประจำและทุกข์จร ทุกข์ประจำหมายถึง ทุกข์ที่มาพร้อมชีวิต คือ การเกิด แก่ ตาย ไม่มีใครหลีกเลี่ยงทุกข์ประจำนี้ได้ ส่วนทุกข์จรได้แก่ ความเศร้าโศก รำพัน ต้องอาลัยไม่ขาด การไม่สมความปรารถนา และการพลัดพรากจากของรัก เป็นต้น เป็นเพียงทุกข์ที่ผลัดกันเกิดขึ้นในระหว่างที่เกิดแก่และตายนั่นเอง อาจจะบรรเทาได้บางส่วนตามสมควร แต่ก็ไม่อาจทำให้ทุกข์จรรนั้น หหมดไปได้เช่นกัน สังคมในอดีตเคยต้องเกิด แก่ ตายอย่างไร ปัจจุบันแม้จะมีเทคโนโลยี ที่ก้าวหน้า

ทันสมัยอย่างไร เทคโนโลยีเหล่านั้น ก็ยังไม่อาจ แก้ปัญหาชีวิตที่ต้องแก่และต้องตายของชีวิตใครได้

ธาตุ 4 ของแต่ละบุคคลแบ่งออกเป็น 42 ลักษณะ คือ

1. ธาตุดินมี 20 ได้แก่ส่วนของร่างกายที่แข็ง เริ่มต้นด้วยผมบนศีรษะ และลงท้ายด้วยอุจจาระ
2. ธาตุน้ำมี 12 ได้แก่ ส่วนที่เหลว เริ่มจากน้ำดี และลงท้ายด้วยน้ำปัสสาวะ
3. ธาตุไฟมี 4 คือความร้อนที่ทำให้ร่างกายอบอุ่น ความร้อนที่เกิดจากความแก่ ความร้อนที่เกิดจากการเผาไหม้ และความร้อน จากการย่อย
4. ธาตุลมมี 6 ได้แก่ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องล่าง ลมในท้อง ลมในไส้ลมที่ช่วยให้มีการเคลื่อนไหวของแขนขา ลมหายใจเข้า และลมหายใจออก (ดูรายละเอียดใน ม.อ. 14/684-687/437, ม.ม. 12/342/350)

ความสำคัญของธาตุ 4 อย่าง ของแต่ละบุคคลซึ่งกล่าวถึงได้แก่ธาตุใหญ่ 4 ธาตุ ซึ่งเรียกว่า “มหาธาตุ” พร้อมด้วยปรากฏการณ์รูปแบบต่าง ๆ ธาตุและสังขารโดยลักษณะและประเภท ฟังนี้ถึงกายอันมีธาตุ 4 คู่กันเข้า โดยบทบาลีว่า “อตุถิ อิมสมิ กายะ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ” แปลว่า ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม มีอยู่ในกายนี้ ในขั้นแรกนี้ถึงธาตุใด ควรกำหนดลักษณะหรือประเภทด้วย ครั้นชำนาญแล้ว นึกเพียงแต่ชื่อธาตุ ลักษณะและประเภทก็ปรากฏเอง ในสมัยใดปลงใจเห็นลงเป็นธาตุคู่กัน ในสมัยนั้นเป็นอันได้ผลที่มุ่งหมายแห่งกรรมฐานนี้ (คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2551: 81)

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า สิ่งทั้งหลายล้วนประกอบเข้าด้วยธาตุ ทั้งสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ธาตุเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดขึ้นในโลกใบนี้ และธาตุเป็นองค์ประกอบของมนุษย์ สัตว์ และพืช ธาตุมีความสำคัญต่อการเป็นสิ่งหนึ่งหรือสิ่งแรกเริ่มในการทำให้เกิดหรือมีขึ้นของสิ่งมีชีวิต หากปราศจากธาตุทั้งสิ้น คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้

4. ธาตุ 4 ในฐานะเป็นอารมณ์กรรมฐาน

การกำหนดธาตุ 4 ธรรมฐานนี้เป็นคู่ปรับแก้วิจิกิจฉา วิจิกิจฉามีปกติให้ลังเลไม่แนลงได้ ส่วนกรรมฐานนี้มีปกติให้กำหนดรู้โดยสภาวะ คนผู้ไม่กำหนดรู้โดยสภาวะ ไม่รู้จักสิ่งนั้น ๆ ตามความเป็นจริงจึงมีความสงสัย เมื่อเข้าใจตามเป็นจริงแล้ว ก็สิ้นสงสัยไปได้อย่างหนึ่ง

ที่แสดงกรรมฐานไว้ ก็เพื่อให้เข้าใจความเป็นจริงของร่างกาย เป็นอุบายกำหนดรู้สภาวะธรรมอย่างหนึ่ง เป็นเหตุให้ออกไปกำหนดสภาวะธรรมอย่างอื่นอีก

การกำหนดรู้กรรมฐานนี้ พึงกำหนดรู้ธาตุและสังขารก่อน สภาวะที่มีอยู่โดยธรรมชาติ หรือมนุษย์ปรุงขึ้นเรียกว่าสังขาร ธาตุมี 4 อย่าง คือ ปฐวีธาตุ ธาตุดิน อาโปธาตุ ธาตุน้ำ เตโชธาตุ ธาตุไฟ วาโยธาตุ ธาตุลม ธาตุนี้มีทั้งภายนอกภายใน ภายนอก เช่น ภูเขา แม่น้ำ กองไฟ ลมพัด โดยลำดับกัน ธาตุภายในนั้น คือ ที่คุมเข้าเป็นร่างกายของสัตว์ ส่วนที่แข็งมี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น เป็นปฐวีธาตุ ส่วนที่เป็นของเหลวเอิบอาบอยู่ในร่างกาย รักษาร่างกายให้ชุ่มอยู่ เช่น เลือด มันทัน มันทเปลว และเหงื่อ เป็นต้น เป็นอาโปธาตุ ส่วนที่ร้อนอบอุณรักษาร่างกายไว้ไม่ให้เน่า คือ ไออุนเกิดแต่หายใจสูดอากาศเข้าไปปรุงโลหิตที่เป็นไปโดยปกติ หรือที่ร้อนแรงขึ้นในเวลาเป็นไข้ และธาตุไฟสำหรับเผาอาหารให้ย่อยเป็น เตโชธาตุ ส่วนที่พัดไปมาเป็นเครื่องค้ำจุนร่างกาย มีลมพัดขึ้นพัดลง และอากาศอันซึ่งอยู่ในช่องว่างร่างกาย แรงขับโลหิตให้เดินสะดวก และสูดอากาศเข้าไปขับลมออกมา (หายใจ) เป็นวาโยธาตุ ดังที่ตรัสไว้ในสามัญญผลสูตรว่า

สภาวะ 7 กองนั้นคืออะไรบ้าง คือ กองแห่งธาตุดิน กองแห่งธาตุน้ำ กองแห่งธาตุไฟกองแห่งธาตุลม กองสุข กองทุกข์ กองชิวะ สภาวะ 7 กองเหล่านี้ ไม่มีผู้สร้าง ไม่มีผู้บันดาล ไม่มีผู้เนรมิต ไม่มีผู้ให้เนรมิต ยั่งยืน มั่นคงดุจยอดภูเขา ดุจเสาระเนียดไม่หวั่นไหว ไม่ผันแปร ไม่กระทบกระทั่งกัน ไม่ก่อให้เกิดสุขหรือทุกข์ หรือทั้งสุขและทุกข์ แก่กันและกัน ในสภาวะ 7 กองนั้น ไม่มีผู้ฆ่า ไม่มีผู้ใช้ให้คนอื่นฆ่า ไม่มีผู้ฟัง ไม่มีผู้ใช้ให้คนอื่นฟัง ไม่มีผู้รู้ ไม่มีผู้ทำให้คนอื่นรู้ ใครก็ตามแม้จะเอาศัสตราคมตัดศีรษะใคร ก็ไม่ชื่อว่าปลงชีวิตใครได้ เพราะเป็นเพียงศัสตราแทรกผ่านไประหว่างสภาวะ 7 กองเท่านั้นเอง (ที.สี. (ไทย) 9/174/58)

สำหรับสภาวะ 7 กองนี้เป็นที่ประชุมอยู่ในร่างกายของมนุษย์ ก่อให้เกิดร่างกายขึ้นมาจากธาตุทั้ง 4 และมีกองสุข กองทุกข์ กองชิวะเข้ามารวมกันเข้าเป็น 7 กอง สุข ทุกข์ และชีวิตของมนุษย์วนเวียนเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ トラบเท่าที่มีลมหายใจ เมื่อหมดลมหายใจไป ก็เป็นอันว่าสิ้นสุดความเป็นมนุษย์ ที่เป็นของไม่เที่ยง ผู้ปฏิบัติธรรมควรมีสติและสัมปชัญญะในการเจริญภาวนาและกำหนดรู้ในธาตุทั้ง 4 ในหัวข้อถัดไป

5. วิธีกำหนดรู้ในธาตุ 4

การกำหนดรู้ธาตุ 4 เป็นอารมณ์ในขณะที่ปฏิบัติกรรมฐาน ในอริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมกระทบกับรูป 42 ประการ ที่มีอยู่ในร่างกายซึ่งเรียกว่า โภจณาสะ 42 หรืออาการ 42 คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น ควรกำหนดว่า “ถูกหนอ” นี้จัดเป็นการรู้สภาวะธรรม โดยมีวิธีกำหนดดังต่อไปนี้

1. การรู้สภาวะแข็งหรืออ่อน เป็นลักษณะพิเศษของปฐวีธาตุ เรียกว่า กกขพต ตลกขณา ปฐวีธาตุมีสภาพแข็งกว่าธาตุอื่น ๆ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เอ็น กระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไข้ใหญ่ ไข้ไข้อย อาหารใหม่อาหารเก่า (อภ.วิ.อ. (ไทย) 78/464/96-97), ม.ม. (ไทย) 12/302/330)

2. การรู้สภาวะเย็นหรือร้อน เป็นลักษณะพิเศษของเตโชธาตุ เรียกว่า อุณหต ตลกขณา ในมหาตถกปิโทปมสูตรได้แสดงเตโชธาตุไว้เป็น 4]ลักษณะ กล่าวคือ เตโชธาตุที่ทำให้เกิดความอบอุ่นภายในร่างกาย ทำหน้าที่ย่อยอาหารต่าง ๆ ที่ดื่ม เคี้ยว หรือลิ้มรสเข้าไป ในร่างกายให้ย่อยไป ทำให้ร่างกายแก่ ทрудโทรม หรือเปลี่ยนแปลงไป และทำให้ร่างกาย กระสับกระส่าย (ม.ม. (ไทย) 12/304/334)

3. การรู้สภาวะหยาบหรือตึง เป็นลักษณะพิเศษของวาโยธาตุ เรียกว่า วิตถมณลกขณา การทำให้เคลื่อนไหวจากระยะหนึ่งไปสู่อีกระยะหนึ่ง เป็นกิจของวาโยธาตุ เรียกว่า สมุทธีรณรสา การผลัดกัน เป็นอาการปรากฏของวาโยธาตุ เรียกว่า อภินิหารปจ จุပ္ภูฐานา กล่าวคือ สภาวะที่เคลื่อนไหว มีลักษณะเฉพาะคือเคลื่อนที่หรือหยุดนิ่ง มีหน้าที่ให้ ความสามารถในการเคลื่อนไหวแก่ธาตุอื่นที่เกิดร่วมกัน (ม.ม. (ไทย) 13/117/128)

4. การรู้สภาวะของการไหลในขณะที่เหงื่อน้ำลายน้ำตาไหลออก ในขณะที่ดมเมล็ด ถ่มน้ำลาย และในขณะที่ปัสสาวะ เป็นต้น เป็นลักษณะพิเศษของอาโปธาตุ เรียกว่า ปคฆรณลกขณา การซึมแผ่กระจายไป ในขณะที่ดื่มน้ำหรืออาบน้ำ เป็นต้น เป็นกิจของ อาโปธาตุ เรียกว่า พรุหนรสา และการรวมตัวเป็นรูปร่าง เป็นอาการปรากฏของอาโปธาตุ เรียกว่า สงคหปจจุပ္ภูฐานา ซึ่งอาโปธาตุภายในก็มี ภายนอกก็มี ได้แก่สิ่งที่เอิบอาบ ซึมซาบ ไป กำหนดได้มีในตน อาศัยตน คือ ดี เสดล น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตาเปลาวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูลร หรือแม้สิ่งอื่นไม่ว่าชนิดใด ๆ ที่เอิบอาบซึมซาบไป กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน นี้เรียกว่า อาโปธาตุ (ดูรายละเอียดใน ม.อ. 14/684-687/437, ม.ม. 12/342/350)

อาโปธาตุมิใช่โณภูฏัพพารมณที่กระทบสัมผัสทางกายได้ แต่เป็นสิ่งที่รู้ได้ทางใจ เมื่อกระทบกับปฐวีธาตุ เตโชธาตุและวาโยธาตุก่อนแล้ว จากนั้น ผู้ปฏิบัติจึงจะสามารถรู้ว่า อาโปธาตุด้วยการตามรู้สภาวะสัมผัส ความจริงแล้ว น้ำที่สัมผัสได้นั้นพึงทราบว่าเป็นปฐวีธาตุที่มีลักษณะอ่อน ประกอบด้วยสภาวะเย็นหรือร้อนของเตโชธาตุ และสภาวะหย่อนของวาโยธาตุ ส่วนสภาวะการไหลหรือเกาะกุมของอาโปธาตุจริง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่รู้ทางใจเท่านั้น

ผู้ปฏิบัติที่เจริญสติระลึกรู้เท่าทันธาตุทั้ง 4 ตามนัยที่กล่าวมานี้ ย่อมรู้ชัดว่ามีเพียงสภาวะแข็ง อ่อน ไหล เกาะกุม เย็น ร้อน หรือหย่อน ตึง ไม่มีบุคคล อตตัตตัตตเราเขา ไม่มีบุรุษ สตรีใด ๆ ทั้งสิ้น ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า “อิมเมว กายํ ยถาจิตฺ ธาตุโส ปจฺจเวกฺขติ “อตฺถิ อิมสฺมี กายเ ปถวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุติ” แปลว่า “ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายนี้ ตามอาการที่ตั้งอยู่และดำรงอยู่ด้วยอิริยาบถใด อิริยาบถหนึ่ง ให้เห็นเป็นเพียงธาตุว่าปฐวีธาตุ อาโปธาตุเตโชธาตุ และวาโยธาตุมีอยู่ในกายนี้” (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2553: 269 – 270)

6. อานิสงส์การพิจารณาธาตุ 4

ในมหาสติปัฏฐานสูตรได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติเอาไว้แก่นักปฏิบัติธรรมว่า ย่อมได้รับอานิสงส์ของการพิจารณาประจำดังต่อไปนี้

1. ทำให้สุขภาพทางร่างกาย และจิตใจดีขึ้น
2. ทำให้จิตใจเบิกบาน เอิบอím แซ่มชื่น
3. ความวิตกกังวล และความเครียดลดลงอย่างมาก
4. เป็นผู้มึสติรู้เท่าทัน มีความผิดพลาดน้อย
5. มีประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ดีขึ้น
6. ไม่ตกใจกลัว เพราะเจริญสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ
7. มีความกล้าหาญ ในการกระทำคุณงามความดีอย่างสม่ำเสมอไม่ทอดยเื่อหน้าย
8. ความยึดมั่นถึอมน้ลดลง เพราะเข้าใจในสภาพที่แท้จริงของชีวิต
9. สามารถทำลายความโลภ ความโกรธ ให้ลดลงหรือหมดไปได้
10. ชื่อว่าเป็นการเตรียมความพร้อม และได้สะสมเหตุปัจจัย เพื่อการรู้แจ้ง อริยสัจจ 4 อันจะนำไปสู่การบรรลุ มรรค ผล นิพพาน ซึ่งเป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลส (ความยึดมั่น ถึอมน้ด้วยโมหะ) และกองทุกข์ทั้งหมด ได้ในปัจจุบันชาตินี้ หรือถ้าผู้ปฏิบัติกระทำอย่าง

ต่อเนื่อง จะไม่เกิน 7 ปี เป็นอย่างช้าควรจะได้บรรลุอริยมรรคอริยผลอย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน (ม.ม. (ไทย) 12/103 –127)

อนึ่งอานิสงส์ของการพิจารณาธาตุ 4 เป็นอารมณ์กรรมฐาน เป็นการพิจารณาภายในร่างกายของตน ที่ประกอบด้วยธาตุ 4 ที่มีดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นตัวอารมณ์ ให้เข้าใจว่าร่างกายของมนุษย์นี้ ประกอบด้วยธาตุ 4 ก่อให้เกิดเป็นรูปร่างมีผม ขน เล็บ เส้นเอ็น เลือด เสลด เป็นต้น และพิจารณาให้เป็นอสุภะของเน่าเปื่อย เป็นของน่ารังเกียจไม่น่ารักน่าหวงเมื่อพิจารณาได้ ทำให้จิตใจพลอยขะแยงไปด้วย และมีใจไม่คิดว่าสวย งาม หรือน่ารักใคร่ดังในพระไตรปิฎกตรัสไว้ว่า

เมตติเย ภิกษุณัณดำรงอยู่ในธรรม 5 ประการนี้แล้ว พึงเจริญธรรม 4 ประการให้ยิ่งขึ้นไป คือ (1) พึงเจริญอสุภะเพื่อละราคะ (2) พึงเจริญเมตตาเพื่อละพยาบาท (3) พึงเจริญอานาปานสติเพื่อตัดวิตก (4) พึงเจริญอนิจจสัญญาเพื่อถอนอัสมิมานะ เมตติเย อนัตตสัญญาย่อมปรากฏแก่ภิกษุผู้ได้อนิจจสัญญา ภิกษุผู้ได้อัตตสัญญา ย่อมบรรลุนิพพานที่ถอนอัสมิมานะได้ในปัจจุบัน (อง.นวก. (ไทย) 23/5/434)

การเจริญอสุภะนั้น ทำให้ละราคะ ที่เป็นกามกำหนดลงได้ เมื่อพิจารณานาน ๆ เข้าก็ย่อมจะเข้าสู่การเบื่อหน่ายในกาม ทำให้จิตใจไม่ยึดมั่นในกามที่เป็นของสกปรก ภายในร่างกายของมนุษย์ สามารถเข้าถึงธรรมชั้นสูงในลำดับต่อไป

7. สรุป

ธาตุ 4 คือดิน น้ำ ไฟ และลม ธาตุดินมีลักษณะแข็งและอ่อน ธาตุน้ำมีลักษณะไหลและเกาะกุม ธาตุไฟมีลักษณะร้อนและเย็น ธาตุลมมีลักษณะเคลื่อนไหวและเคร่งตึง การปฏิบัติกรรมฐานในทางพระพุทธศาสนานั้นให้พิจารณาธาตุทั้ง 4 นี้ โดยใช้สติพิจารณาว่าร่างกายนั้นไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา เป็นเพียงแต่ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ประกอบกันอยู่เท่านั้น แต่ละอย่างเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตน

ธาตุมีความสำคัญต่อการเป็นสิ่งหนึ่งหรือสิ่งแรกเริ่มในการทำให้เกิดหรือมีขึ้นของสิ่งมีชีวิต หากปราศจากธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้

การพิจารณาธาตุ 4 เป็นวิธีการหนึ่งในการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนา การพิจารณาธาตุทั้ง 4 โดยมีปัญญาเป็นประธานทำให้พิจารณาโดยความเกิดดับ จักทำให้ผู้ที่เจริญธาตุ 4 นั้นสามารถสำเร็จมรรคผลได้

การกำหนดรู้ธาตุ 4 เป็นอารมณ์ในขณะที่ปฏิบัติกรรมฐาน ในอิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมกระทบกับรูป 42 ประการ ที่มีอยู่ในร่างกายซึ่งเรียกว่า โภจณฐาสะ 42 หรืออาการ 42 คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น ควรกำหนดว่า “ถูกหนอ”

อานิสงส์การพิจารณาธาตุ 4 คือ 1. ทำให้สุขภาพทางร่างกาย และจิตใจดีขึ้น 2. ทำให้จิตใจเบิกบาน เอิบอím แข่มขึ้น 3. ความวิตกกังวล และความเครียดลดลงอย่างมาก 4. เป็นผู้มึสติรู้เท่าทัน มีความผิดพลาดน้อย 5. มีประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ดีขึ้น 6. ไม่ตกใจกลัว เพราะเจริญสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ 7. มีความกล้าหาญ ในการกระทำคุณงามความดีอย่างสม่าเสมอไม่ท้อถอยเปือหน่าย 8. ความยึดมั่นถือมั่นลดลง เพราะเข้าใจในสภาพที่แท้จริงของชีวิต 9. สามารถทำลายความโลภ ความโกรธ ให้ลดลงหรือหมดไปได้ 10. ชื่อว่าเป็นการเตรียมความพร้อม และได้สะสมเหตุปัจจัย เพื่อการรู้แจ้งอริยสัจจ 4 อันจะนำไปสู่การบรรลุ มรรค ผล นิพพาน

ดังนั้นในการปฏิบัติกรรมฐาน ผู้ปฏิบัติธรรมจึงควรพิจารณาธาตุ 4 ตามสมควรแก่จริตของตน ตามโอกาสที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชียง. (2551). **ธรรมวิจารณ์ ฉบับมาตรฐาน**. นครธรรมชั้นเอก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2553). **วิปัสสนาธุณี หลักการปฏิบัติวิปัสสนา**. จำรูญธรรมดา แพล. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรศาสน์ไทยการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร
วัดหนองเล็ง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19

The Guideline for Desire Morality to Youth of Moral Training
Center Buddhist Camp, Wat Nongloeng, Kham khuean kao
District, Yasothon Province in Situation of the COVID-19 Epidemic

พระครูวาปีธรรมวิโรจน์ (ประศาล นิวัฒน์)

Phrakhruwapedhammawiroj (Prasal Niwat)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage

E-mail: Prasalniwat2517@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนมุมมอง 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาพุทธบริหารและการแก้ไขโรคระบาดของคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ผลการศึกษาพบว่า การป้องกันการเกิดโรคด้วยข้อปฏิบัติสุขอนามัยในวัตร 14 พระพุทธองค์ได้วางหลักการดำเนินชีวิตที่ตึงตังซึ่งนำไปสู่การดูแลป้องกันตัวเองจากทุกซ์และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ธรรมเพื่อดำเนินชีวิตให้องกาม ธรรมเพื่อส่งเสริมชีวิตที่ตีร่วมกัน และธรรมสำหรับภิกษุสงฆ์ เป็นต้น พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงวัตรปฏิบัติที่พูดถึงมารยาท ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภิกษุสงฆ์ และแนวทางการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนที่ค่ายพุทธบุตรควรดำเนินการ เช่น การส่งเสริมให้โรงเรียนใช้วันพระเป็นวันอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยนิมนต์พระสงฆ์จากวัดใกล้โรงเรียนมาบรรยายธรรมหน้าเสาธง การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนฝึกสมาธิ วันละ 5-10 นาที ก่อนเรียนชั่วโมงแรกทุกวัน เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การปฏิบัติธรรม เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาและสามารถนำแนวทางที่ดีไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยผ่านระบบออนไลน์หรือการจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้

คำสำคัญ: การปลูกฝังคุณธรรม, ค่ายพุทธบุตร, โรคระบาดไวรัสโควิด-19

Abstract

This academic article aims to reflect two points of view: 1) to Study the Buddhist epidemic management of the Sangha in the modern era with the current situation, and 2) to study the moral instillation approach to youth of the Youth of moral training center Buddhist camp wat nongloeng Kham Khuean Kaeo district, yasothon province, in the situation of the COVID-19 epidemic. The results of the study found that the prevention of disease through the practice of hygiene in the ascetic practice of the austere practices 14 of Buddhist precepts. The Lord of Buddha has laid out the principles of good living that lead to taking care of and protecting himself from suffering and disease, whether fair, to promote humanity. Dharma to lead a life to flourish. Dharma to promote a good life together and dharma for monks and so on. The Buddha spoke about the practice that spoke about the manners, cleanliness and orderliness of the monks. and guidelines for promoting the organization of moral and ethical training activities in schools, such as encouraging schools to use the Buddha day as a moral training day for children and youth. Inviting monks from a temple near the school to give a lecture in front of flag. Encouraging children and youth to practice meditation 5-10 minutes a day before the first hour of classes every day. In order to cultivate children and youth to learn the practice of dharma. Understanding the importance of Buddhism and be able to apply good practices in daily life through the online system or in place where there is a screening, the location is safe from the infection between each other.

Keywords: Moral Cultivation, Buddhist Camp, COVID-19 Epidemic

1. บทนำ

สมาชิกทุกคนในสังคมย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามสถานภาพของตนเอง ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป แต่ในหลักใหญ่ใจความส่วนมากจะมีทั้งความเหมือนและความต่างกัน ถ้าหากคนในสังคมได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องก็จะได้ชื่อว่าเป็น “พลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ”

และยังส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน ความท้าทายที่สำคัญคือ การพัฒนาเยาวชนให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นผู้นำที่จะพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศกำลังเผชิญกับอัตราการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในการเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยภายในปี 2588 อัตราการพึ่งพิงของประชากรของประเทศไทย จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 20 ในปี 2560 เป็นกว่าร้อยละ 50 นั้นหมายความว่าจากปัจจุบันที่มีประชากรประมาณ 5 คน ทำงานเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ภายในปี 2583 ประเทศไทยจะเหลือประชากรไม่ถึง 2 คน ทำงานเพื่อเลี้ยงผู้สูงอายุ 1 คน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่ออนาคตของชาติและสามารถมีส่วนร่วมเพื่อบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UNICEF, 2019: 1)

หนทางหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายคือ การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเพื่อให้บริการขั้นพื้นฐานและโอกาสในการพัฒนาตนเองสำหรับเยาวชน ควรมุ่งส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและการสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้แก่เยาวชน รวมทั้งเสริมสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการจ้างงานเพื่อเป็นการต่อยอดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไป การจะทำเรื่องนี้ให้สำเร็จได้ เราต้องมี “วิสัยทัศน์ว่าด้วยอนาคตของเยาวชน” ซึ่งประกอบด้วยนโยบายบริการและทรัพยากรที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นการเฉพาะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรซึ่งมีความหลากหลายและควรเน้นกลุ่มคนที่ต้องการการสนับสนุนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษา การจ้างงาน และการพัฒนาตนเอง เช่น กลุ่มวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวยากจน กลุ่มแม่วัยใส กลุ่มผู้มีความพิการและกลุ่มวัยรุ่นที่ขาดโอกาสอื่น ๆ แม้ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา แม้ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมากในงานด้านสิทธิเด็กก็ตาม แต่ก็ยังมีวัยรุ่นจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงบริการและการสนับสนุนขั้นพื้นฐาน รายงานล่าสุดขององค์การแรงงานระหว่างประเทศระบุว่าประเทศไทยมีประชากรอายุ 15-24 ปีจำนวนประมาณ 1.3 ล้านคน ไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาหรือระบบการจ้างงาน (ปีนา กุตติพารามบิล, 2019: 2) นอกจากนี้ การดูแลเยาวชนควรจะทำให้ความสำคัญกับเรื่องการดูแลสุขภาพของเยาวชนด้วยเช่นกัน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนของศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรในสถานการณ์ปัจจุบันจึงมีความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาเยาวชนด้วยเช่นกัน รวมทั้งกระบวนการลงทุนในการพัฒนาบริการที่มีคุณภาพซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะช่วยขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตต่อไป

2. แนวคิดและหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพในสมัยพุทธกาล

หลักคำสอนเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพในทางพุทธศาสนาที่เราคุ้นเคยกันดีประการหนึ่งคือ “อโรคยา ปรมา ลาภา คือ ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” ซึ่งความหมายที่แท้จริงของความไม่มีโรค (อโรคยา) นั้นแท้จริงแล้วสื่อความหมายเชิงลึกถึง “นิพพาน” คือ “เป็นสภาวะสมบูรณ์สูงสุด” ขณะที่การมีสุขภาพดีในทัศนะพุทธศาสนาจะสื่อถึงความมีโรคน้อยหรือการปราศจากโรคเป็นสำคัญ เนื่องจากพุทธศาสนามองว่าความเจ็บไข้เป็นเรื่องธรรมดา เป็นอนิจจัง หลักสำคัญจึงอยู่ที่ว่าเราจะปฏิบัติต่อร่างกายอย่างไรให้สมบูรณ์ พระพุทธเจ้าได้แบ่งโรคออกเป็น 2 อย่าง คือ “โรคทางกาย” กับ “โรคทางใจ” ท่านตรัสไว้ว่า “คนที่ไม่มีความเจ็บไข้เป็นเวลานาน ๆ ก็ยังพอหาได้ แต่คนที่ไม่มีความเจ็บไข้แม้เพียงชั่วขณะนั้นหาได้ยากเต็มที จะมีก็แต่พระอรหันต์เท่านั้นที่ไม่มีความเจ็บไข้” การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีย่อมเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการในหลายองค์ประกอบ ในสมัยพุทธกาลนั้น การจัดการสุขภาพโดยเฉพาะในหมู่พระภิกษุสงฆ์นั้นได้เน้นไปที่การจัดการทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะกายและใจนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือเมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ เมื่อกายสงบย่อมได้รับความสุข และเมื่อมีความสุข จิตย่อมตั้งมั่น ในทางกลับกันถ้าจิตใจไร้ปีติ กายก็ย่อมไม่สงบ เมื่อกายไม่สงบจะหาความสุขและสมาธิได้อย่างไรกัน อนึ่ง หลักฐานที่จารึกไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวไว้ว่าความเจ็บไข้ได้ป่วยของพระภิกษุนั้นมีทั้งระดับธรรมดา ระดับปานกลาง กระทั่งระดับรุนแรง ส่วนการดูแลรักษามีด้วยกันหลายวิธี คือ 1) วิธีทางการแพทย์ 2) การดูแลรักษาด้วยธรรมะ และ 3) โดยการป้องกันการเกิดโรคด้วยข้อปฏิบัติสุขอนามัยในวัตร 14 ดังนี้ (พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม, 2563: 132-133)

2.1 การดูแลรักษาด้วยวิธีทางการแพทย์ หมายถึง การรักษาด้วยยา บางครั้งอาศัยพระภิกษุดูแลกันเอง บางครั้งพระพุทธเจ้าก็ลงมาดูแลด้วยพระองค์เอง และบางครั้งก็อาศัยหมอชาวบ้านมาช่วยดูแล ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในเวลานั้น ยาที่ใช้ส่วนมากเป็นยาพื้นบ้านในเภสัชชันธกะ พระวินัยปิฎกเล่มที่ 5 ได้พรรณนาถึงยาชนิดต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น ได้แก่ (วิ.มหา(ไทย)5/260-261/43-44)

1. ชนิดที่เป็นรากไม้ ได้แก่ ขมิ้น, ขิงสด, ว่านน้ำ, ว่านเปราะ, อุตพิต, ข่า, แผลก, หัวหมู, เหง้าบัว, และรากบัว เป็นต้น
2. น้ำฝาดที่เป็นยา ได้แก่ น้ำฝาดสะเดา, น้ำฝาดโมกมัน, น้ำฝาดขี้กา, น้ำฝาดบอระเพ็ด, และน้ำฝาดกระถินพิมาน เป็นต้น
3. ยาชนิดที่ใช้ใบ ได้แก่ ใบสะเดา, ใบโมกมัน, ใบขี้กา, ใบแมงลัก, และใบฝ้าย เป็นต้น

4. ยาชนิดที่ใช้ผล ได้แก่ ลูกปลิงคะ, ดีปลี, พริก, สมอไทย, สมอพิเภก, มะขามป้อม, และผลโกศ เป็นต้น

5. ยาชนิดที่ใช้ยางไม้ ได้แก่ หิงคุ, ยางเคียวจากหิงคุ, ยางเคียวจากเปลือกหิงคุ, ยางจากยอดต้นตกะ, ยางจากใบต้นตกะ, ยางจากการเคียวก้านต้นตกะ, และกำยาน เป็นต้น

นอกจากยาที่ได้จากธรรมชาติแล้วยังมียาที่ได้จากคน สัตว์ เช่น การใช้สมอดอง น้ำปัสสาวะโคหรือน้ำปัสสาวะคน (ฉันทยาดองด้วยน้ำมูตเน่า) เป็นต้น และปรากฏหลักฐานว่า ในสมัยพุทธกาลนั้นรู้จักวิธีการผ่าตัดแล้ว ในคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ 5 ได้พรรณนาถึงการผ่าตัดไว้คร่าว ๆ ว่า “หมอตระจดูอาการของคนไข้เสร็จแล้ว สั่งให้คนที่เหลือออกไป ชิงม่าน จับคนไข้มัดไว้กับเสา จากนั้นก็ผ่าหนังท้อง นำเนื้องอกที่ล้าไส้มาตรวจดู ตัดเนื้องอกในลำไส้ ออก สอดลำไส้กลับไว้ตามเดิมแล้วเย็บหนังท้องแล้ว ทายาสมานแผล” (วิ.มหา (ไทย) 5/260-261/46-47)

2.2 การดูแลรักษาด้วยธรรมะ จากการศึกษาค้นคว้าในพระไตรปิฎกพบว่า มีการใช้อยู่ 2 วิธีด้วยกัน คือ ใช้สวดให้คนป่วยฟังและคนป่วยนำหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อระงับความเจ็บไข้ การสวดพระปริตร หมายถึง การใช้บทสวดต่าง ๆ สาธยายให้คนป่วยฟัง การฟังสาธยายธรรม ทำให้กายผ่อนคลายไม่เครียดได้ เมื่อกายผ่อนคลายไม่เครียด จิตก็ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว สามารถใช้ปัญญาพิจารณาเข้าถึงความจริงแห่งชีวิตและทำจิตให้มีสุขภาพสมบูรณ์เต็มที่ กายที่เครียดจากความเจ็บไข้ก็จะผ่อนคลาย ปรับเข้าสู่สภาพปกติได้ง่าย

2.3 การป้องกันการเกิดโรคด้วยข้อปฏิบัติสุขอนามัยในวัตร 14 พระพุทธองค์ได้วางหลักการดำเนินชีวิตที่เที่ยงซึ่งนำไปสู่การดูแลป้องกันตัวเองจากทุกข์และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และได้ตรัสถึงวัตรปฏิบัติที่พูดถึงมารยาท ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภิกษุสงฆ์ ไม่เว้นแม้แต่เรื่องถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ เรื่องการล้างบาตร การขบฉัน เป็นต้น ทั้งหมดล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงสุขอนามัยที่พระพุทธองค์ตรัสสอนภิกษุไว้ เช่น วัตรปฏิบัติเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย 1 ใน 14 ข้อ ที่พระสงฆ์ต้องถือปฏิบัติขณะพำนักอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นสุขอนามัยขั้นพื้นฐานสำคัญของพระสงฆ์ และความรู้ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการดูแลสุขภาพสืบสายมาจากสมัยพุทธกาล โดยมีพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่บันทึกหลักธรรมคำสอน พระวินัย หรือข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตที่เที่ยง และเรื่องราวต่าง ๆ ของพระพุทธองค์และภิกษุสงฆ์ไว้มากมาย

2.4 โรคระบาดสมัยพุทธกาล ตามตำนานกล่าวไว้ว่า ณ กรุงเวสาลี หรือไพศาลี เกิดโรคระบาดครั้งใหญ่ ทุกพิภพฝ่นแล้งกล้าข้าวยืนต้นตาย ชาวบ้านชาวเมืองมากมายล้มตายเพราะความอดอยากหิวโหย ความรุนแรงของโรคห่าระบาดจนต้องนำศพมากมายไปทิ้ง

นอกพระนคร ครั้นเมื่อพวกอมนุษย์ได้กลิ่นของคาวซากศพก็พากันเข้าพระนครมารบกวน มนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ บรรดาเจ้าลิฉวีจึงตกลงให้เชิญองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาโปรด เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จถึงเขตแดนนครเวสาลี ฝนโบกขรพรรษก็โปรยลงมา ซากศพทั้งหลายทั้งปวงนั้น ได้ถูกน้ำชะล้างลงสู่พระแม่คงคาจนหมดสิ้น และเมื่อพระองค์เสด็จถึงกรุงเวสาลี ท้าวสักกะจอมเทพและหมู่เทพก็เสด็จมา ยังผลทำให้มนุษย์ทั้งหลายต้อง หลบหนีหายไปจากเมืองเวสาลีทันที จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรียกพระอานนท์ สั่งว่า “ดูก่อนอานนท์ เธอจงเรียนรัตนสูตรนี้ ถือเครื่องประกอบพิธีกรรม เทียวเดินไประหว่าง ปรากฏการ 3 ชั้น แห่งกรุงเวสาลีกับพวกเจ้าลิฉวีราชกุมาร ทำพระปริตรแล้วตรัสรัตนสูตร” พอพระเถระกล่าวว่า “ยังกัญจิ” เท่านั้น พวกเหล่าอมนุษย์ทั้งหลายก็หลบหนีไปจนหมดสิ้น โรคภัยทั้งหลายก็หมดสิ้นไป เนื้อหาของบทสวดรัตนสูตรนี้โดยหลักการแล้วเป็นการกล่าวถึง คุณแห่งพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดยส่วนแรกเป็นการประกาศให้ เหล่าภูติคัมภีร์รักษาพวกมนุษย์ที่นำเครื่องพลีกรรมมาบวงสรวงทั้งในเวลากลางวันและ กลางคืน (arayadusit, 2563: 1)

3. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการจัดการโรคระบาดในสังคมไทย

ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับการแพร่ระบาดและการ รับมือการแก้ปัญหาจากโรคระบาดไว้ทั้งแบบโบราณและแบบสมัยใหม่ตามการแพทย์ ตะวันตกด้วยความพยายามคิดค้นการปลูกฝีเพื่อรักษาไข้ทรพิษของหมอบริดเลย์ (Bradley) รวมถึงการประกาศให้มีการควบคุมการระบาดของโรคระบาด เช่น กาฬโรค อหิวาตกโรค และวัณโรคของรัฐบาล เป็นต้น ด้วยการรักษาความสะอาด ตลอดจนการนำความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อวางรากฐานการสาธารณสุขในประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระมหิต ลาดิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ด้านการแพทย์ ไทยเป็นอย่างยิ่ง และการบริหารจัดการโรคระบาดในสมัยอดีตกาลมีวิวัฒนาการดังนี้

3.1 กาฬโรค

การระบาดของกาฬโรคนั้นเกิดขึ้นอย่างน้อย 3 ครั้ง คือ (1) การระบาดครั้งใหญ่ ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิลแห่งจักรวรรดิไบแซนไทน์ เมื่อปี พ.ศ. 1085 การระบาดครั้งนี้ทำให้ โรคแพร่กระจายไปรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (2) การระบาดในช่วงปลายยุคกลางของยุโรป ที่ทำให้เกิดการเรียกโรคนี้อีกว่า “Black Death” เป็นที่มาของชื่อ “กาฬโรค” (3) การระบาด ใหญ่ครั้งสุดท้าย มีรายงานครั้งแรกใน พ.ศ. 2439 และได้แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทั่วโลก รวมถึงพื้นที่โลกใหม่อย่างทวีปอเมริกา นับเป็นครั้งแรกที่ความตายสีดำ (Black Death) แพร่ระบาดออกไปพื้นที่โลกเก่า ก่อนจะมีรายงานการระบาดใหญ่ครั้งสุดท้ายที่แมนจูเรีย เมื่อปี พ.ศ. 2454 “กาฬโรค” แพร่ระบาดเข้ามาในอุษาคเนย์ตามเส้นทางการค้าโลกข้าม

มหาสมุทรจากจีนดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้วเมืองท่าอีกแห่งหนึ่งที่สำคัญคือนครศรีธรรมราช และสุจิตต์ วงษ์เทศ ได้เสนอข้อสันนิษฐานโดยอาศัยแนวทางของอัลเบิร์ต บาฟ (Albert C. Baugh) และ โทมัส เคเบิล (Thomas Cable) ที่กล่าวในหนังสือเรื่อง A History of the English Language ถึงการระบาดของกาฬโรคจนทำให้ผู้คนในเกาะอังกฤษล้มตายกว่าร้อยละ 30 ทำให้ภาษาฝรั่งเศสที่แพร่หลายในชนชั้นสูงเริ่มหายไปและชนชั้นแรงงานที่มีบทบาทในสังคมจึงฟื้นความนิยมภาษาอังกฤษขึ้นอีกครั้ง เช่นกันกับการระบาดของกาฬโรคที่ทำให้กลุ่มคนชั้นสูงในอยุธยาเสียชีวิตจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่พูดภาษาเขมรได้ล้มหายตายจากไป กลุ่มคนที่พูดภาษาไทย-ลาวที่แต่เดิมไม่ได้เป็นชนชั้นสูงเข้ามามีบทบาทแทน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน (ยุทธพลนาวิ, เวทยานุกูล และ โกะเค้า, 2563: 1)

3.2 อหิวาตกโรค

สมัยรัชกาลรัชกาลที่ 2 มีการกล่าวถึงเหตุการณ์การระบาดของไข้ป่วงหรือลงราก ซึ่งในภายหลังเรียกว่า “อหิวาตกโรค” ไว้ในพระราชพงศาวดารว่าอหิวาตกโรคได้คร่าชีวิตผู้คนมากมายในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองใกล้เคียงราว 30,000 คน ครั้นถึงช่วงปลายรัชกาลที่ 3 อหิวาตกโรคระบาดขึ้นที่กรุงเทพฯ อีกครั้งเป็นเวลาราว 1 เดือน หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษรายงานว่ามีผู้เสียชีวิตกว่า 5,000 คน จนมีคำกล่าวถึงสถานการณ์ที่ว่า “สงฆ์หนีจากวัด คฤหัสถ์หนีจากบ้าน” ต่อมาหลังจากนั้นสมัยต้นรัชกาลที่ 5 อหิวาตกโรคก็ได้ระบาดขึ้นอีกครั้งในรอบหนึ่งในช่วงเพียงเดือนเดียวและมีรายงานผู้เสียชีวิตถึง 6,600 ราย เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายการสัญจรข้ามประเทศ การเดินทางเข้าออกง่ายตาย นำพาเชื้อโรคร้ายกระจายไปตามการคมนาคม กระทั่งแพทย์แผนตะวันตกและความก้าวหน้าด้านสาธารณสุขมีมากขึ้นตามลำดับ หลังจากมีการพัฒนาการทางการแพทย์จากตะวันตกเพิ่มมากขึ้นในสมัยต่อมาจึงเป็นเหตุให้อหิวาตกโรคสามารถควบคุมได้และก็ได้ไม่น่ากลัวดังเช่นที่เคยเป็นมา (ยุทธพลนาวิ, เวทยานุกูล และ โกะเค้า, 2563: 2-4)

3.3 วัณโรค

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการริเริ่มต่อต้านวัณโรคในประเทศไทย โดยทรงเรียบเรียงความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวัณโรค สาเหตุ อาการ วิธีรักษา และแนวทางป้องกัน เผยแพร่เป็นบทความด้วยภาษาเข้าใจง่าย ต่อมาเอกสารชุดนี้มีการพิมพ์แจกจ่ายแก่ประชาชนทั่วไปอีกหลายต่อหลายครั้ง ทั้งยังมีพระราชปรารภเกี่ยวกับวัณโรคที่สร้างแรงบันดาลใจแก่คณะกรรมการแพทย์สมาคมแห่งกรุงสยามอย่างมาก ส่งผลให้มีการก่อตั้งหน่วยงานต่าง ๆ อันมีคุณูปการในการต่อต้านวัณโรค

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อนุมัติสร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาวัณโรคเป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่นนทบุรี ต่อมาได้ชื่อว่า “โรงพยาบาลวัณโรคกลาง” พ.ศ. 2495 องค์การอนามัยโลก (WHO) และยูนิเซฟ (UNICEF) เข้าช่วยเหลือไทยในการต้านวัณโรค มีการขึ้นสูตรและเพาะเชื้อวัณโรคเป็นครั้งแรกของไทย ต่อมาพัฒนาความสามารถให้ตรวจความไวต่อยาของเชื้อวัณโรค โดยเริ่มมีการใช้ยารักษาวัณโรคโดยเฉพาะขึ้นแล้ว นับแต่นั้นมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องซึ่งรวมทั้งมีการสำรวจและการข้อมูลด้านระบาดวิทยา มีการรักษาทดลองและป้องกันในพื้นที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ทำให้ได้ผลแน่นอนเกี่ยวกับการระบาดของวัณโรคเป็นครั้งแรก กระทั่งมีการรักษา “ขนานใหม่” ที่ให้ผลการรักษาโดยไม่ต้องรอเข้ารับรักษาในโรงพยาบาล มีการตั้งศูนย์วัณโรคภาคเหนือ อีสาน และใต้ รมรงค์ฉัตรวัณโรคโดยหน่วยเคลื่อนที่และอีกมากมาย (ยุทธพลนาวิ, เวทยนุกูล และ โกะเค้า, 2563: 15-16)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าความเจ็บป่วยและโรคระบาดในสังคมไทยที่เผชิญกับการระบาดอย่างรุนแรงในสมัยก่อนมีอยู่ด้วยกัน 3 โรค ได้แก่ กาฬโรค อหิวาตกโรค และวัณโรค หนึ่งเนื่องจากคนไทยสมัยโบราณเชื่อกันว่าโรคระบาดเกิดจากการที่ผีทำต่อมนุชย์ มีอำนาจเหนือธรรมชาติมีสิ่งลึกลับบันดาลให้เกิด และราชสำนักได้จัดการกับโรคระบาดด้วยพิธีการทางศาสนาโดยให้พระสงฆ์ตั้งพิธีสวดอาถรรพณ์หรือที่รู้จักกันต่อมาว่า “พระราชพิธีอาพาธ” เป็นต้น ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ยกเลิกพิธีกรรมดังกล่าวและหันมาใช้ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ที่ใช้การจ่ายยารักษาโรคแก่ราษฎรและใช้วิธีการทางสาธารณสุขเพื่อทำลายและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคแทน หนึ่งจะเห็นได้ว่าบทบาทของคณะสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องข้องสถานการณ์ทางสังคมทั้งยามปกติและไม่ปกติ และในปัจจุบันบทบาทอีกด้านหนึ่งของพระสงฆ์คือการเสริมสร้างเยาวชนได้รู้เท่าทันสถานการณ์โลกและสามารถคุ้มครองตนให้มีความสุขได้ในสถานการณ์ปัจจุบันผ่านกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมผ่านกิจกรรมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

4. แนวคิดการปลูกฝังคุณธรรมค่ายพุทธบุตร

4.1 แนวคิดค่ายเกี่ยวกับค่ายพุทธบุตร

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่ามีปัญหาความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ประชาชนได้รับความสะดวกสบายทางวัตถุมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันความเสื่อมทางจิตใจก็ทวีเพิ่มมากขึ้นจนเป็นที่น่าวิตก จนอาจกล่าวได้ว่า “พัฒนาแต่ไม่เจริญ” หรือ “พัฒนาแต่วัตถุ ไม่พัฒนาทางด้านจิตใจ” และสภาพสังคมทั่วไปก็ตกอยู่ในขั้นวิกฤต ดังนั้นศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาจึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานราชการ องค์กรการกุศล โรงเรียน

และภาคเอกชน โดยพิจารณาเห็นร่วมกันในที่ประชุมว่า “การสร้างคนให้มีคุณธรรมคือ การสร้างชาติ” ส่วนกระบวนการฟื้นฟูจิตใจเยาวชนให้กล้าแข็ง รู้เท่าทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้น จะพัฒนาเยาวชนโดยการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จัก อด ละเอียด สิ่งชั่วร้ายจนสังคมเกิดความปลอดภัยนำความสงบสุขมาสู่วิถีชีวิตที่ดีของเยาวชนและครอบครัว ดังนั้น “โครงการค่ายพุทธบุตร” จึงได้ก่อกำเนิดขึ้น และการจัดกิจกรรมค่ายพุทธบุตรมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมเยาวชน ดังนี้ (กรมการศาสนา, 2556: 20-21)

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้เป็นเด็กดีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนให้รู้จักหน้าที่ในการเป็นชาวพุทธที่ดี เนื่องจากชาวพุทธที่ดีจะต้องมีความเข้มแข็งที่จะตั้งมั่นอยู่ในหลักการที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป

2. การวางรากฐานชีวิตของเด็กและเยาวชนให้มั่นคงยั่งยืนในอนาคตโดยให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตที่ดีงามและร่วมสร้างสรรค์สังคม ให้เจริญมั่นคงโดยรู้จักประพฤติดีและละเว้นความชั่ว

3. การฟื้นฟูเอกลักษณ์ของเด็กไทยที่พึงประสงค์ให้กลับคืนสู่สังคมไทยได้แก่ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี มีน้ำใจ รักความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นมิตรกับทุกคน รักธรรมชาติ มีความมั่นใจในตนเองแบบสากล แต่มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตนแบบไทย ใฝ่ศึกษาหาความรู้ มีความสามารถ ในการใช้ทักษะทางภาษา และวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรม คุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศรัทธาและมีความภาคภูมิใจในการทำงานที่สุจริต มีจิตสำนึกสาธารณะ รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

4.2 ลักษณะกลุ่มเด็กและเยาวชน

ในการจัดกลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อใช้วิเคราะห์การจัดค่ายพุทธบุตรเพื่ออบรมคุณธรรม จริยธรรม ได้แบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. กลุ่มป้องกันคือ เด็กและเยาวชนในสถาบันศึกษาทั่วไปทุกระดับชั้น
2. กลุ่มฟื้นฟูของศาลคือ เด็กและเยาวชน ครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง
3. กลุ่มพิเศษคือ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

4.3 สิ่งที่เด็กและเยาวชนได้รับจากการเข้าค่ายพุทธบุตร

1. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตไปสู่ชีวิตที่ดีงาม สามารถพัฒนาชีวิตของตนเอง พัฒนาสังคมได้ต้องเป็นคนที่ดีรู้จักเลือกหา

แหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี โดยมีผู้ปกครอง พ่อแม่ ครูอาจารย์ สื่อสารมวลชน และผู้ใหญ่ทั่วไป มีหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี และช่วยจัดสรรสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก

2. รู้จักจัดระเบียบชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เด็กและเยาวชนจะมีวินัยมีศีล รู้จักจัดระเบียบชีวิตของตนและรู้จักจัดระเบียบความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเพราะชีวิตที่จัดระเบียบได้ดีแล้วจะเป็นชีวิตที่พร้อมจะรับการพัฒนา การได้รับกำลังใจที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่ทั้งศักยภาพเฉพาะตัวคือความถนัดของตนเอง และศักยภาพที่เกิดจากการพัฒนาทำให้เด็กเกิดแนวคิดและกำลังใจที่จะพัฒนาตนเอง

3. มีทัศนคติและค่านิยมที่ดี เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากพระพุทธศาสนา ที่สอนในเรื่องความเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย มีจิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง นำไปสู่ความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้น การรู้จักคิดพิจารณาให้เกิดปัญหาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักโลก รู้จักชีวิต รู้จักปัญหา รู้จักเหตุของปัญหาด้วยสติปัญญา

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าค่ายพุทธบุตรได้มีส่วนร่วมและเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถถล่มเกลตาทางสังคมด้วยการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับสังคมและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง อนึ่งเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบันจะพบว่ายังมีปัจจัยทางสังคมที่ทำทลายให้ค่ายพุทธบุตรได้ปรับกระบวนการทัศนในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมคือ ปัญหาด้านสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และปัญหาด้านโรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย และสังคมสูงวัย ดังนั้นศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง จะมีแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ในทิศทางใดเพื่อตอบโจทย์ปัจจัยทางสังคมที่ทำทลายดังกล่าว

5. ปัญหาโรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย และสังคมสูงวัย

ข้อมูลทางสถิติที่กระทรวงสาธารณสุขได้แถลงว่า ปี 2563 จำนวนการเกิดของเด็กไทยลดต่ำกว่า 600,000 คน เป็นครั้งแรกและมีแนวโน้มจะลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมค่านิยมอยู่เป็นโสด ทั้งโสดแบบตั้งใจและไม่ตั้งใจ แต่งงานช้า บางคนกังวลเรื่องคนช่วยเหลือลูก กังวลเรื่องความมั่นคงในหน้าที่การงาน จึงชะลอการมีลูก บางครอบครัวมีลูกน้อยลง หรือไม่ต้องการมีลูกเลย รัฐบาลจึงมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมการเกิดเพิ่มขึ้น โดยจัดกิจกรรมโสดมีตั่ง (Single Meeting) เพื่อเปิดโอกาสให้คนโสดที่รอเนื้อคู่ได้พบปะพูดคุย เปิดใจและได้เรียนรู้ในการสร้างมิตรภาพต่อกัน พร้อมทั้งให้คู่รักที่ต้องการมีบุตร ได้ลุ้นรับคู่มือตรวจสุขภาพก่อนมีบุตร การตรวจคัดกรองภาวะมีบุตรยาก การเข้ารับการรักษาภาวะมีบุตรยากจากโรงพยาบาลที่ให้การสนับสนุนโครงการ รวมถึง

การมีโอกาสได้พูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างใกล้ชิดมูลค่ารวมกว่า 1 ล้านบาท เรียกว่าเป็นการตื่นตัวอีกครั้งในการกระตุ้นและจูงใจให้หนุ่มสาวมีลูก จนมีวาทกรรมว่า “วิวาห์สร้างชาติ” และ “ป๋มลูกเพื่อชาติ” ความจริงปัญหานี้ไม่ได้เกิดเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของโลก งานวิจัยของมหาวิทยาลัยวอชิงตัน (University of Washington) ประเทศสหรัฐอเมริกา รายงานว่า อัตราการเกิดต่ำเกิดขึ้นกับทุกประเทศทั่วโลก ซึ่งไทยเป็น 1 ใน 23 ประเทศที่งานวิจัยระบุว่าอีก 80 ปีข้างหน้า คนไทยจะลดลงจาก 71 ล้านคน เหลือ 35 ล้านคน (สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน, 2564: 1)

ปัญหาเด็กเกิดน้อยส่งผลให้โรงเรียนถูกยุบ เลิก แล้วมากมายภายใน 10 ปี จะส่งผลถึงระดับมหาวิทยาลัย มีนักวิชาการด้านประชากรศาสตร์เสนอว่าโรงเรียนในประเทศไทยรวมถึงมหาวิทยาลัยในประเทศไทยต้องถูกยุบลงไปสักครึ่งหนึ่ง เช่น มหาวิทยาลัยไทยในขณะนี้มียุ่ประมาณ 300 แห่งก็ควรจะเหลือเพียงแค่ 150 แห่งเท่านั้น ไม่ควรจะมากกว่า มีโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครในย่านเศรษฐกิจ ชื่อตั้ง ท่าเลทอง และมีชื่อเสียงดีพอสมควร เมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว มีนักเรียนทั้งโรงเรียน 3,600 คน แต่ในวันนี้มีนักเรียนทั้งโรงเรียนมียุ่แค่ 500 คน โรงเรียนขนาดเล็กในต่างจังหวัดนั้นไม่ได้มีชื่อเสียงอะไรมาก ไม่ได้มีวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ไม่ได้มีคอมพิวเตอร์ หรือไม่ได้มีครูที่เพียงพอด้วยซ้ำ แต่ทุกวันนี้มีนักเรียนน้อยจนแทบจะไม่ต้องสอนกันแล้วไม่พอที่จะสอน (Wate Bunnakornkul, 2563: 1) รวมทั้งปัญหาโครงสร้างประชากรไทยที่คณะสงฆ์ควรปรับนโยบายและวางแผนรับมือในการสร้างศาสนทายาทสืบต่ออายุพระศาสนาอีกด้วย ซึ่งเมื่อก่อนกลับไป 30 ปีก่อน มีวัดหลายร้อยวัดเปิดศูนย์ดูแลเด็กก่อนเกณฑ์ บัดนี้ไม่มีแล้วก็ควรปรับปรุงวัดให้เป็นซาราภิบาลสถาน ส่งเสริมการเรียนเขียนอ่านบาลีพระไตรปิฎก สำหรับผู้สูงวัย ควรปรับปรุงวัดให้เป็นศูนย์การฝึกอบรมจิต เจริญปัญญาเตรียมตัวจากโลกนี้ไป หรือเร่งปรับปรุงพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของวัดให้เป็นที่รมณีสถานสำหรับคนสูงวัย ภายใน 10 ปี ข้างหน้านี้ คนสูงวัยที่มีคุณภาพและไร้คุณภาพจะเริ่มเกษียณอายุ คงเริ่มหันหน้าเข้าวัดมากขึ้น คนมีอายุในวัดจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่จำนวนสามเณรก็จะลดลงเรื่อย ๆ ถ้าวัดสามารถบริหารจัดการดูแลอภิบาลคนแก่ 1 คน วัดจะสามารถดึงคนในครอบครัวเขาเข้าวัด อุปถัมภ์พระศาสนา สืบอายุพระศาสนาได้อีกทางหนึ่ง จากแต่ก่อนบวชลูกหลานสืบอายุพระศาสนา ก็จะเปลี่ยนเป็นบวชปู่หรือพ่อไว้ให้ลูกหลานทำบุญ

รวมทั้งมุมมองประการหนึ่งว่าการเข้าค่ายพุทธบุตรเป็นกิจกรรมของเยาวชนในโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักพัฒนาชีวิตและสังคม คือ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยมีพระสงฆ์วิทยากร ผู้ทรงความรู้จะฝึกฝนเยาวชนให้มีทักษะชีวิตตามคำสอน และวัตรปฏิบัติของพระพุทธเจ้า ช่วยให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาคิดและปลูกฝังจริยธรรม

คุณธรรม และศีลธรรม ส่งเสริมให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต คือ “เก่ง ดี และมีความสุข” เพื่อให้เด็กและเยาวชนนำหลักคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การพัฒนากาย โดยการแสดงออกทางกีฬามารยาทชาวพุทธ มีพฤติกรรมที่ดั่งงามเหมาะสม การพัฒนาศีล โดยการอยู่ร่วมกับครอบครัวและบุคคลในสังคม ด้วยความเกื้อกูลและประกอบอาชีพที่สุจริต การพัฒนาจิตให้เป็นจิตที่สมบูรณ์ทั้งคุณภาพจิต พลังจิต และสุภาพจิต และสุดท้ายการพัฒนาปัญญา ให้เกิดปัญญาในการรู้จริง รู้เท่าทันทางเจริญทางเสื่อมปัจจัยที่เกี่ยวข้องรู้วิธีการป้องกัน รู้วิธีแก้ไขปัญหาสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองด้วยคุณธรรม ให้เป็นผู้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันโลก นำพาชีวิตสู่ความสำเร็จเพื่อเกื้อกูลแก่ตนเองและประเทศชาติในที่สุด

6. บทวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาค่านิยมพุทธบุตร

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้สังคมเกิดความวิตกกังวลไปทั่วโลก มีการปิดประเทศหรือปิดเมืองเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค ซึ่งนอกจากโรคระบาดนี้จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยและเสียชีวิต รวมถึงเศรษฐกิจเสียหายแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนจำนวนมากทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้การทำงาน การดำเนินชีวิตในแต่ละวันไม่เหมือนเดิม และส่งผลกระทบต่อสภาวะทางจิตใจด้วยเช่นกัน เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้หลายคนได้เห็นถึงสัจธรรมในเรื่องความไม่แน่นอน (อนิจจัง) จำต้องมีความพร้อมที่จะเจอกับความเปลี่ยนแปลงและการรับมือกับสถานการณ์อย่างมีสติ โรคระบาดถึงแม้ทำให้เราหวาดกลัว แต่ก็ถือเป็นโอกาสในการกลับมาหยุดมองตัวเอง ตั้งหลักเพื่อเตรียมก้าวเดินหรือก้าวข้ามให้ได้ เพราะในทุกวิกฤตย่อมมีโอกาสซ่อนอยู่เสมอ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนก็ได้มีกลยุทธ์ในการปรับตัว รับมือ และหาทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตการณ์นี้ให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของคนในยุค New Normal สำหรับคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชน ที่พึ่งทางใจที่นึกถึงจึงไม่พ้นวัด เพื่อการเข้าไปกราบไหว้สักการบูชา รวมถึงฟังธรรมจากพระสงฆ์ที่ตนให้ความเคารพ แต่ในเมื่อต้องอยู่บ้านไม่สามารถไปวัดได้ จึงกลายเป็นการสวดมนต์ไหว้พระที่บ้านหรือเลือกฟังธรรมะจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่แทน ซึ่งในปัจจุบันนี้หลักธรรมในทางพุทธศาสนาได้ถูกนำมาถ่ายทอดทั้งการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการหลุดพ้นสู่โลกุตระและคำสอนที่ตอบสนองต่อทางโลกเพื่อให้มีสติที่จะอยู่กับปัจจุบัน แต่ไม่ว่าจะเป็นคำสอนในแนวทางใด หัวใจของพุทธศาสนาก็คือความมุ่งหมายให้พ้นจากทุกข์ ซึ่งรวมถึงความทุกข์ใจจากวิกฤติโรคโควิด-19 ที่เผชิญอยู่ด้วย ในสถานการณ์ภายใต้บริบทของแนวคิดธรรมะอยู่รอบตัวดังกล่าว ศูนย์อบรมคุณธรรมค่านิยมพุทธบุตรวัดหนองเล็งได้ปรับกระบวนการทัศนการทำงานโดยมีแนวทางการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนในประเด็นดังนี้

1. ส่งเสริมให้สถานศึกษาใช้วันพระเป็นวันอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยใช้วันพระเป็นช่องทางการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมเพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาและนำแนวทางที่ดั่งงามไปปฏิบัติเพื่อซึมซับแบบอย่างวิถีชาวพุทธไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยผ่านระบบออนไลน์หรือจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้

2. ส่งเสริมให้สถานศึกษานำเด็กและเยาวชน ฝึกนั่งสมาธิ ยืนสมาธิ วันละ 1 นาที ก่อนเรียนชั่วโมงแรกทุกวัน เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การปฏิบัติธรรม กระตุ้นเด็กให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเน้นแค่ 1 นาทีจิตใจสงบ บุญก็เกิดขึ้นแล้ว

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษานิมนต์พระมาบรรยายธรรมทุกวันศุกร์ ตามเวลาที่เหมาะสมโดยสามารถนิมนต์พระจากวัดใกล้โรงเรียน, พระจากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, พระธรรมวิทยากร โดยผ่านระบบออนไลน์หรือจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้

4. จัดทำทะเบียนรายชื่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และทำเนียบพระวิทยากรจัดส่งให้กับสถานศึกษา เพื่อเป็นทางเลือกให้สถานศึกษาได้ติดต่อพระวิทยากรในการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน

5. การเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เช่น website, Facebook page, Instagram, Line Official, YouTube, Podcast, Spotify เป็นต้น

7. สรุป

หลักพุทธบริหารและการแก้ไขโรคระบาดของคณะสงฆ์ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้วางหลักการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามซึ่งนำไปสู่การดูแลป้องกันตัวเองจากทุกซ์และโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ด้วยข้อปฏิบัติเพื่อสุขอนามัยในวัตร 14 ซึ่งกล่าวถึงวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาท ความสะอาด สุขอนามัย การขบฉัน การทำความสะอาดบริวาร เสนาสนะ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภิกษุสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งจัดว่าเป็นสุขอนามัยขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยมีพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่บันทึกหลักธรรมคำสอน พระวินัยหรือข้อปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดั่งงาม แต่ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปัจจุบันทำให้มีการปิดประเทศหรือปิดเมือง เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค ซึ่งนอกจากโรคระบาดนี้จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยและเสียชีวิต รวมถึงเศรษฐกิจเสียหายแล้วยังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของผู้คนไม่เหมือนเดิมและส่งผลกระทบต่อสภาวะทางจิตใจด้วยเช่นกัน

บทบาทของคณะสงฆ์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมทั้งยามปกติและไม่ปกติ และในสภาวะปัจจุบันบทบาทอีกด้านหนึ่งของคณะสงฆ์คือการเสริมสร้างเยาวชนได้

รู้เท่าทันสถานการณ์โลกและสามารถคุ้มครองตนให้มีความสุขได้ในสถานการณ์ปัจจุบันผ่านกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมผ่านกิจกรรมโครงการอบรมคุณธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ค่ายพุทธบุตรได้มีส่วนร่วมและเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถล้อมเกล้าทางสังคมด้วยการสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับสังคมและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง อนึ่งเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า มีปัจจัยทางสังคมที่ท้าทายให้ค่ายพุทธบุตรได้ปรับกระบวนการทัศน์การจัดกิจกรรมการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมคือ ปัญหาด้านสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 และปัญหาโรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย และสังคมสูงวัย ดังนั้นศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง จะมีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ในทิศทางใด และในสถานการณ์ภายใต้บริบทของข้อจำกัดด้านโรคระบาด ศูนย์อบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรวัดหนองเล็ง จึงได้ปรับกระบวนการทำงานโดยมีแนวทางการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนใน 5 ประเด็น คือ (1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาใช้วันพระเป็นวันอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยผ่านระบบออนไลน์หรือจัดในสถานที่ที่มีการคัดกรองจัดสถานที่ให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อระหว่างกันได้ (2) ส่งเสริมให้สถานศึกษานำเด็กและเยาวชน ฝึกนั่งสมาธิ ยืนสมาธิ วันละ 10 นาที ก่อนเรียนชั่วโมงแรกทุกวัน (3) ส่งเสริมให้สถานศึกษานิมนต์พระมาบรรยายธรรมผ่านระบบออนไลน์ (4) จัดทำทะเบียนรายชื่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และทำเนียบพระวิทยากรจัดส่งให้กับสถานศึกษา และ (5) การเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เช่น website, Facebook page, Instagram, Line Official, YouTube, Podcast, Spotify เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

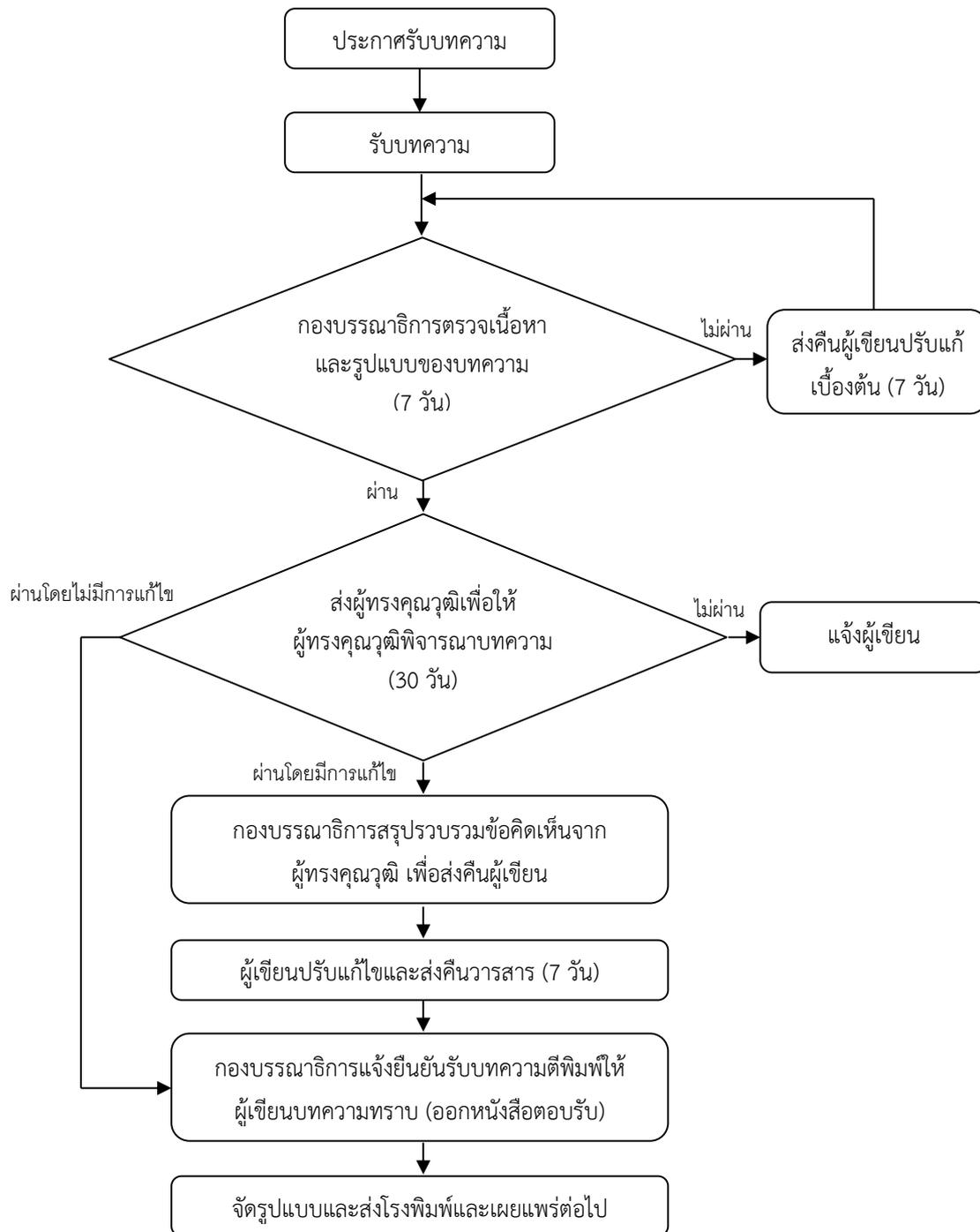
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). **คู่มือการจัดค่ายคุณธรรมเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยกรมการศาสนา.
- จรรยา ยุทธพลนาวิ, ปรีชญัตร์ เวทยานุกูล และ วิภาวดี โกะเค้า. (2563). **ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการจัดการโรคระบาดในสังคม**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, แหล่งที่มา: <https://www.sac.or.th/main/th/article/detail/127> (2 พฤษภาคม 2564).
- ปีนา กุตติพารามบิล. (2562). **พัฒนาเยาวชนให้พร้อมรับมือกับอนาคตได้อย่างมั่นใจ**. แหล่งที่มา: <https://www.unicef.org/thailand/th/stories/> (1 พฤษภาคม 2564).
- พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม. (2563) ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางสังคม: กรณีศึกษาโรคระบาด. **วารสารพุทธมคค์**. 5(1) 127-137.

- พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร. (2563). โรคระบาดในประวัติศาสตร์ไทย เราผ่านพ้นมาได้อย่างไร. แหล่งที่มา: <https://www.matichon.co.th/prachachuen/prachachuen-scoop/news> (2 พฤษภาคม 2564).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สรวงมณต์ สิทธิสมาน. (2564). เด็กเกิดน้อย ต้องเพิ่มคุณภาพไม่ใช่ปริมาณ. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/qol/detail/9640000015703> (1 พฤษภาคม 2564).
- arayadusit. (2563). โรคระบาดสมัยพุทธกาล. แหล่งที่มา: <https://www.blockdit.com> (2 พฤษภาคม 2564).
- Wate Bunnakornkul. (2563). ยุบ เลิก โรงเรียนร้าง เด็กเกิดน้อย: สังคมสูงวัย. แหล่งที่มา: <http://dhamma.serichon.us/2020/05/31> (1 พฤษภาคม 2564).

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

โทรศัพท์ 06-5108-4746, 06-4946-1595

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตนักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำราหนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่ น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://ojs.mcu.ac.th/index.php/jmbsb> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะพร้อมส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อ หรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมด ซึ่งบทคัดย่อของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (,)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (ถ้ามี) (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อ องค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมาย วงเล็บ ( ) แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ บทความปกิณกะ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่างเช่น (พระไตรปิฎก, 27/855/191)

1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหาน้าหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammačhittō), 2014: 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่าง ด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ภาคสุวรรณ และ ไชยรังสี, 2524: 145-146)

(Phaksuwan and Chairangsi, 1981: 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552: 80)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009: 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525: 100)

(Ratsin, et al., 1982: 100)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อหนังสือ / (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)). / เมืองที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / ชื่อวารสาร, / ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้า.

ตัวอย่าง

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. **Journal of Microbiology & Biology Education**, 16(2), 298.

3. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์). / ชื่อเรื่อง. / ระดับวิทยานิพนธ์, / ชื่อคณะ. / ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. **Master of arts**. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

4. สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. / (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์) / ตำแหน่ง(ถ้ามี) / สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

5. สืออิเล็กทรอนิกส์:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์) / ชื่อเรื่อง / ชื่อเว็บไซต์ / (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

ตัวอย่าง

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. <http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.00230; jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>. (12 February 2014).

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพหรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์” สำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารสัจจานุรักษ์ ชั้น 2

281 หมู่ 13 ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รหัสไปรษณีย์ 31000

<http://www.ambj.mcu.ac.th>

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

โทรศัพท์ 065 108 4746 ดร.บรรพต แคนไธสง

064 946 1595 นายมงคล สอนไธสง

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา.....นามสกุล.....
2. สถานภาพผู้เขียน
  - อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....
  - โปรแกรม.....คณะ.....
  - บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....
3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ ( ) บทความวิจัย ( ) บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....
- .....
- ภาษาอังกฤษ.....
- .....
4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....
5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....
เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....E-mail.....
6. สิ่งที่ส่งมาด้วย
  - แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....
  - เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด
7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินยอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและหากเมื่อ
ข้าพเจ้าแก้ไขแล้วแต่ยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้ให้ลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใด ๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการ
พิจารณาของกองบรรณาธิการถือว่าเป็นที่สุด และไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน
(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)
(.....)

วันที่...../...../.....